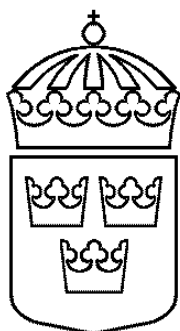

Regeringens skrivelse
2002/03:101

Årsredovisning för staten 2002

Regeringens skrivelse 2002/03:101

Årsredovisning för staten 2002

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 3 april 2003

Göran Persson

Bosse Ringholm
(Finansdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för det ekonomiska utfallet i staten budgetåret 2002. Skrivelsen omfattar uppföljning av de budgetpolitiska målen, resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys samt det slutliga utfallet på statsbudgetens inkomsttitlar och anslag under året. Vidare lämnas en redogörelse för statliga garantier, avgifter till och bidrag från EU, den statliga sektorns tillgångar, skulder och kapital samt utvecklingen av statlig produktion. Riksrevisionsverkets iakttagelser i rapporter från effektivitetsrevisionen under året redovisas och kommenteras i skrivelsen. Myndigheter som har fått revisionsberättelse med invändning omnämns och skälen för invändningarna anges. Vidare lämnas en redogörelse för den Europeiska revisionsrättens granskning av EU-medel.

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	15
1.1	Skrivelsens innehåll.....	15
1.2	Sammanfattning av det ekonomiska utfallet m.m.....	15
1.3	Kvalitetsbedömning av årsredovisningen för staten.....	18
2	Uppföljning av de budgetpolitiska målen.....	23
2.1	Den offentliga sektorns finansiella sparande.....	23
2.2	Utgiftstaket för staten.....	24
3	2002 års resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys.....	29
3.1	Omfattning och avgränsning.....	29
3.2	Konsoliderad resultaträkning.....	30
3.2.1	Intäkter.....	31
3.2.2	Kostnader.....	31
3.3	Konsoliderad balansräkning.....	32
3.3.1	Nettoförmögenheten.....	34
3.3.2	Statsskuldens förändring.....	34
3.3.3	Övriga förändringar i balansräkningen.....	35
3.4	Finansieringsanalys.....	35
3.4.1	Statens verksamhet.....	36
3.4.2	Investeringar.....	36
3.4.3	Utlåning.....	37
3.4.4	Finansiella aktiviteter.....	37
3.4.5	Statens upplåning.....	37
3.5	Femårsöversikt.....	37
3.5.1	Sammanställning av vissa nyckeluppgifter.....	37
3.5.2	Transfereringar.....	42
3.6	Statsskulden.....	48
3.6.1	Lånebehovet och statsskuldens utveckling.....	48
3.6.2	Statsskuldens sammansättning.....	49
3.6.3	Statsskuldens kostnader.....	50
4	Statsbudgetens utfall.....	55
4.1	Statsbudgetens saldo 2002.....	55
4.2	Statsbudgetens inkomster 2002.....	57
4.2.1	Makroekonomisk utveckling.....	60
4.2.2	Redovisning av skatter.....	61
4.2.3	Övriga inkomster.....	68
4.3	Statsbudgetens utgifter 2002.....	73
4.3.1	Utgiftsområde 1 Rikets styrelse.....	81
4.3.2	Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.....	82
4.3.3	Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution.....	82

4.3.4	Utgiftsområde 4 Rättsväsendet	83
4.3.5	Utgiftsområde 5 Internationell samverkan.....	83
4.3.6	Utgiftsområde 6 Totalförsvaret	83
4.3.7	Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.....	84
4.3.8	Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar.....	86
4.3.9	Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.....	86
4.3.10	Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp.....	87
4.3.11	Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	87
4.3.12	Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	88
4.3.13	Utgiftsområde 13 Arbetsmarknad.....	88
4.3.14	Utgiftsområde 14 Arbetsliv	89
4.3.15	Utgiftsområde 15 Studiestöd.....	89
4.3.16	Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	89
4.3.17	Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	90
4.3.18	Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande	90
4.3.19	Utgiftsområde 19 Regional utjämning och utveckling	91
4.3.20	Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.....	91
4.3.21	Utgiftsområde 21 Energi.....	92
4.3.22	Utgiftsområde 22 Kommunikationer.....	92
4.3.23	Utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar.....	93
4.3.24	Utgiftsområde 24 Näringsliv	93
4.3.25	Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.....	94
4.3.26	Utgiftsområde 26 Statskuldräntor m.m.	94
4.3.27	Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen	96
4.3.28	Minskning av anslagsbehållningar	96
4.3.29	Riksgäldskontorets nettoutlåning	97
4.3.30	Kassamässig korrigerings.....	98
4.3.31	Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten	100
5	Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten	103
5.1	Olika avgränsningar av staten	103
5.2	Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten	103
5.3	Härledning av statsbudgetens saldo från resultaträkningen	105
6	Statliga garantier.....	111
6.1	Statens garantiportfölj.....	111
6.2	Avgifter, statliga subventioner, infrianden och återvinningar	115
6.3	Kontobehållningar och regressfordringar	116
6.4	Portföljens riskprofil.....	116
7	Avgifter till och bidrag från EU	121
7.1	Systemet för egna medel och Sveriges avgift till EU:s budget	121
7.2	Avgiften till och återflöde från EU-budgeten	122
7.3	Anslag finansierade med EU-medel	124
8	Sammanställning av den statliga sektorn.....	129
8.1	Den statliga sektorns förmögenhet	129
8.2	AP-fonderna och Premiepensionsmyndigheten.....	131
8.3	Statliga bolag, banker och finansinstitut.....	132

9	Utveckling av statlig produktion.....	137
9.1	Den statliga produktionen.....	137
9.2	Produktionens delar.....	138
9.3	Utvecklingen inom olika verksamhetsområden.....	139
10	Riksrevisionsverkets iakttagelser.....	147
10.1	Effektivitetsrevisionens iakttagelser	147
10.2	Revisionsberättelser med invändning	158
11	Revision av EU-medel.....	163
11.1	Revisionsrätten.....	163
11.2	Utgångspunkter för Sveriges agerande avseende revisionsrättens iakttagelser.....	164
11.3	Revisionsrättens iakttagelser för 2001	164

Bilagor:

Bilaga 1 Ordlista

Bilaga 2 Redovisningsprinciper för de konsoliderade balans- och resultaträkningarna samt finansieringsanalysen

Bilaga 3 Noter

Bilaga 4 Statliga myndigheter m.m.

Bilaga 5 Statliga bolag, banker och finansieringsinstitut

Bilaga 6 Specifikation av statsbudgetens inkomster

Bilaga 7 Specifikation av statsbudgetens utgifter

Bilaga 8 Månadsfördelade inkomster

Bilaga 9 Månadsfördelade utgifter

Tabellförteckning

1.1 Nyckeltal för det ekonomiska utfallet 2001 och 2002.....	16
2.1 Den offentliga sektorns finansiella sparande.....	23
2.2 Den offentliga sektorns finansiella sparande.....	24
2.3 Utgiftstak för staten.....	24
2.4 Takbegränsade utgifter.....	25
3.1 Konsoliderad resultaträkning.....	30
3.2 Konsoliderad balansräkning.....	33
3.3 Finansieringsanalys.....	36
3.4 Materiella investeringar.....	37
3.5 Nyckeluppgifter.....	37
3.6 Antal anställda 1998–2002 fördelade på män respektive kvinnor.....	40
3.7 Antal anställda 1998–2002 fördelade på åldersgrupper.....	41
3.8 Antal anställda 1998–2002 fördelade på sektorer.....	41
3.9 Transfereringar – Lämnade bidrag.....	42
3.10 Socialförsäkring.....	42
3.11 Personer som erhöll sjukpenning 1998–2002.....	43
3.12 Ersatta sjukdagar 1998–2002.....	43
3.13 Föräldrapenning 1996–2002.....	43
3.14 Övriga transfereringar.....	45
3.15 Transfereringar - studiestöd/avskrivningar av lånefordringar.....	46
3.16 Utbetalda vuxenstudiebidrag och studielån 1998 – 2002.....	46
3.17 Studerande med vuxenstudiestöd 1998–2002.....	47
3.18 Utbetalade studiemedel 1998–2002.....	47
3.19 Studerande med studiemedel 1998–2002.....	47
3.20 Statliga myndigheters innehav i svenska statspapper vid utgången av 2002.....	48
3.21 Statsskuldens utveckling och sammansättning.....	49
3.22 Nominella lån i svenska kronor.....	49
3.23 Valutaskulden inkl. värdet av derivatportfölj.....	50
3.24 Statsskuldens kostnader.....	51
4.1 Statsbudgetens saldo 2002 samt justering för större engångseffekter.....	55
4.2 Statsbudgetens utfall 2002.....	56
4.3 Differens statsbudgetens utfall 2001 och 2002.....	56
4.4 Förändringar i periodiserade skatter m.m. 2002, jämfört med 2001, av ändrade regler på inkomstsidan.....	57
4.5 Statsbudgetens inkomster 2002.....	58
4.6 Offentliga sektorns och statens periodiserade skatter samt statsbudgetens inkomster.....	59
4.7 Skillnaden mellan skatterna i resultaträkningen och på statsbudgeten.....	60
4.8 Makroekonomiska förutsättningar vid olika prognostillfällen.....	60
4.9 Hushållens periodiserade skatter.....	62
4.10 Inkomsttiteln Fysiska personers inkomstskatt.....	63
4.11 Företagens periodiserade skatter.....	63

4.12 Inkomsttiteln Juridiska personers inkomstskatt	64
4.13 Periodiserade socialavgifter, särskild löneskatt och allmän pensionsavgift.....	65
4.14 Inkomsthuvudgruppen Socialavgifter och allmän pensionsavgift	65
4.15 Periodiserade skatter på egendom	65
4.16 Inkomsthuvudgruppen Skatt på egendom	66
4.17 Övriga inkomster, sammanfattning.....	68
4.18 Inkomster av statens verksamhet, översikt.....	68
4.19 Rörelseöverskott.....	69
4.20 Ränteinkomster.....	69
4.21 Aktieutdelning	70
4.22 Inkomster av försäld egendom	71
4.23 Återbetalning av lån.....	71
4.24 Kalkylmässiga inkomster.....	71
4.25 Statliga pensionsavgifter	71
4.26 Bidrag m.m. från EU	72
4.27 Makroekonomiska förutsättningar för utgifterna	73
4.28 Skillnaden mellan utfall och beräknade utgifter i statsbudgeten 2002	73
4.29 Statsbudgetens utgifter 2002.....	74
4.30 Indragningar 2002.....	75
4.31 Medgivna överskridanden 2002	76
4.32 Statsbudgetens utgifter fördelade på politikområden	77
4.33 Realekonomisk fördelning av statsbudgeten	79
4.34 UO 1 Rikets styrelse	82
4.35 UO 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	82
4.36 UO 3 Skatt, tull och exekution.....	82
4.37 UO 4 Rättsväsendet	83
4.38 UO 5 Internationell samverkan.....	83
4.39 UO 6 Totalförsvar	84
4.40 UO 7 Internationellt bistånd.....	84
4.41 Utfallet för biståndet 1997–2002	85
4.42 UO 8 Invandrare och flyktingar	86
4.43 UO 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.....	86
4.44 UO 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp.....	87
4.45 UO 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	87
4.46 UO 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	88
4.47 UO 13 Arbetsmarknad.....	88
4.48 UO 14 Arbetsliv	89
4.49 UO 15 Studiestöd.....	89
4.50 UO 16 Utbildning och universitetsforskning	89
4.51 UO 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.....	90
4.52 UO 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande.....	90
4.53 UO 19 Regional utjämning och utveckling	91
4.54 UO 20 Allmän miljö- och naturvård.....	92
4.55 UO 21 Energi.....	92
4.56 UO 22 Kommunikationer.....	92
4.57 UO 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar	93
4.58 UO 24 Näringsliv	93
4.59 UO 25 Allmänna bidrag till kommuner.....	94
4.60 UO 26 Statsskuldsräntor m.m.	94
4.61 Räntor på statsskulden	95
4.62 Räntor och valutakurser 1999–2002 årsgenomsnitt	95

4.63 UO 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen.....	96
4.64 Minskning av anslagsbehållningar 2002	96
4.65 Specifikation av anslag med anslagsbehållning över 1 000 miljoner kronor	97
4.66 Riksgäldskontorets nettoutlåning.....	97
4.67 Kassamässig korrigerig.....	99
4.68 Ålderspensionssystemet	100
5.1 Jämförelse mellan resultaträkningen och statsbudgeten.....	104
5.2 Samband mellan några väsentliga saldomått i årsredovisningen för staten.....	106
6.1 Sammanställning över statliga garantiåtaganden och utfästelser.....	111
6.2 Avgifter och statliga subventioner, infrianden samt återvinningar under budgetåret 2002.....	115
6.3 Kontobehållningar (inklusive depositioner), placeringstillgångar och regressfordringar 2002-12-31	116
7.1 Avgifter till och bidrag från EU	123
7.2 Anslag finansierade med EU-medel.....	124
8.1 Den statliga sektorns samlade tillgångar och skulder	130
8.2 Elimineringar avseende myndigheternas aktieinnehav (andelar i dotter- och intresseföretag)	131
8.3 Eliminering avseende AP-fondernas och Riksbankens innehav av statspapper samt PPM:s tillgångar och skulder gentemot Riksgäldskontoret.....	131
8.4 AP-fondernas tillgångar och skulder 2002 (marknadsvärde)	132
9.1 Statens arbetsuppgifter	138
9.2 Produktionen inom statens olika verksamhetsområden 1993–2002.....	139

Diagramförteckning

3.1 Statens intäkter 2002 fördelade på typ av intäkt.....	31
3.2 Statens kostnader 2002 fördelade på typ av kostnad.....	31
3.3 Statens intäkter 1998–2002	38
3.4 Statens kostnader 1998–2002.....	38
3.5 Statens över-/underskott 1998–2002.....	39
3.6 Nettoförmögenheten och statsskulden.....	39
3.7 Statens egen verksamhet.....	39
3.8 Transfereringar 1998–2002	42
3.9 Socialförsäkring 1998–2002.....	42
3.10 Arbetsmarknad 1998–2002.....	44
3.11 Bistånd och invandring 1998–2002.....	44
4.1 Statsbudgetens faktiska och underliggande saldo 1990-2002	57
4.2 Mervärdesskatt uppdelad efter användning under 2002.....	66
4.3 Hushållens konsumtionsutgifter uppdelade i varugrupper.....	66
4.4 Utgifterna inom statsbudgetens utgiftsområden 2002, realekonomiskt fördelade.....	80
4.5 Statsbudgetens transfereringar per mottagargrupp 2002	80
6.1 Utvecklingen av åtagandena 1998-2002	112
6.2 Utvecklingen av avgifter, infrianden och återvinningar 1998-2002 (exklusive insättningsgarantin).....	116
9.1 Tillväxten i staten och BNP 1990–2002, volymförändringar	137
9.2 Produktionen av statliga tjänster fördelade på verksamhetsområden 2002, procent	138
9.3 Produktion inom försvaret 1993–2002, volymförändringar	139
9.4 Produktion, förbrukning och löner i försvaret 1993–2002, volym- förändringar	140
9.5 Produktion av statliga utbildningstjänster och forskning 1993–2002, volymförändringar.....	140
9.6 Produktion av statliga näringslivstjänster 1993–2002, volymförändringar.....	141
9.7 Produktion av samhällsskydd och rättskipningstjänster 1993–2002, volymförändringar.....	141
9.8 Produktion av allmänna statliga förvaltningstjänster 1993–2001, volymförändringar.....	142
9.9 Produktion av tjänster vid Regeringskansliet, skattemyndigheter, länsstyrelser och övriga allmänna statliga förvaltningstjänster 1993–2002, volymförändringar.....	142
9.10 Produktion av vård, sociala trygghetstjänster och omsorg 1993–2002, volymförändringar	143

1

Sammanfattning

1 Sammanfattning

1.1 Skrivelsens innehåll

Enligt lag (1996:1059) om statsbudgeten skall regeringen så snart som möjligt, senast nio månader efter budgetårets utgång, lämna en årsredovisning för staten till riksdagen. Efter önskemål från riksdagen lämnas årsredovisningen i anslutning till den ekonomiska vårpropositionen.

Årsredovisningen skall innehålla resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys. Den skall även innehålla det slutliga utfallet på statsbudgetens inkomsttitlar och anslag.

Skrivelsen Årsredovisningen för staten 2002 syftar till att ge en samlad bild av hur statens finansiella resultat och ekonomiska ställning har utvecklats under det gångna året. Kvalitetssäkring sker främst genom Riksrevisionsverket som har ansvar för att granska underlagen dels till den konsoliderade redovisningen i resultat- och balansräkningarna, dels till statsbudgetens utfall.

Utöver den redovisning som följer av budgetlagens krav redovisas flera aspekter av det ekonomiska utfallet, bl.a. den statliga sektorns samlade tillgångar och skulder.

I skrivelsen redovisas även Riksrevisionsverkets iakttagelser under det gångna året samt en redogörelse för revisionen av EU-medel.

De konsoliderade redovisningarna i årsredovisningen omfattar myndigheterna, inklusive af-färsverken, under riksdagen och regeringen med undantag för Riksbanken, AP-fonderna och Premiepensionsmyndigheten. Dessutom ingår de allmänna försäkringskassorna och de fonder som redovisas av myndigheter, inklusive Riksbankens grundfond och Allmänna arvsfonden. Redovisningen omfattar all verksamhet i de ingående organisationerna oavsett finansiering.

Resultaträkningen ger underlag för bedömning av statens samlade resursförbrukning. Värdet av statens tillgångar och skulder redovisas i balansräkningen. Finansieringsanalysen visar statens betalningsflöden. I skrivelsen jämförs utfallet för 2002 med utfallet för 2001. På några områden görs även analyser av utvecklingen den senaste femårsperioden där även viss könsuppdelad statistik redovisas.

Statsbudgeten omfattar inkomster och utgifter som påverkar statens lånebehov. För att statsbudgetens saldo skall överensstämja med statens lånebehov redovisas även Riksgäldskontorets nettoutlåning och en kassamässig korrigering på statsbudgeten. I skrivelsen jämförs och kommenteras statsbudgetens utfall för 2002 med de budgeterade inkomsterna och utgifterna på statsbudgeten.

En närmare beskrivning av olika principer och avgränsningar av staten återfinns i kapitel 5 Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten m.m.

1.2 Sammanfattning av det ekonomiska utfallet m.m.

Den övervägande bild som årsredovisningen för staten 2002 visar är att statens ekonomiska ställning är stabil.

Utgifterna för 2002 understeg det av riksdagen beslutade taket för statens utgifter. Statsbudgeten är i balans och utfallet uppvisar endast mindre skillnader i förhållande till beräknade inkomster och totalt anvisade medel för statens utgifter. Statsskulden har minskat för fjärde året i rad.

Några större enskilda faktorer som påverkat utfallet på såväl statsbudgeten som statens resultat- och balansräkningar jämfört med föregående är bl.a. att skattesänkningar på totalt ca 27 miljarder kronor genomfördes 2002. En stor del av skattesänkningarna avser det tredje steget av den inkomstskattereform som inleddes inkomståret 2000.

Jämfört med 2001 ökar de statliga utgifterna med ca 22 miljarder kronor till följd av nya reformer. Om hänsyn tas till finansiering av reformerna uppgår utgiftsökningen netto till följd av beslut till ca 14 miljarder kronor. Bland större utgiftsreformer som genomfördes 2002 kan nämnas maxtaxan inom barnomsorgen och ökade resurser till skola och högskola samt hälso- och sjukvård.

Den försämrade konjunkturen påverkar de ekonomiska resultatmått för staten i varierande utsträckning. En lägre BNP-tillväxt för 2002 än tidigare beräknat har bl.a. fått genomslag på statens finansiella sparande.

Övriga större förändringar redovisas i sammanfattningen nedan. I följande tabell redovisas några nyckeltal avseende det ekonomiska utfallet 2001 och 2002.

Tabell 1.1 Nyckeltal för det ekonomiska utfallet 2001 och 2002

	Utfall 2001 Mdkr	Procent av BNP ¹⁾	Utfall 2002 Mdkr	Procent av BNP ²⁾
Den offentliga sektorns finansiella sparande	103	4,6 %	25	1,1 %
Statsbudgetens saldo	39	1,7 %	1	0,0 %
Utgiftstak	791	34,9 %	812	34,7 %
Takbegränsade utgifter	786	34,7 %	812	34,7 %
Statens nettoförmögenhet	-814	35,9 %	-791	33,8 %
Statsskuld	1 154	50,9 %	1 121	47,9 %
Årets överskott i resultaträkningen	53	2,3 %	21	0,9 %
Garantiförbindelser	750	33,1 %	693	29,6 %
EU-avgiften	23	1,0 %	21	0,9 %
Nettoflöde från statsbudgeten till EU	15	0,6 %	11	0,5 %

¹⁾ Rev. BNP för 2001 uppgår till 2 266,6 miljarder kronor (löpande priser).

²⁾ Prel. BNP för 2002 uppgår till 2 339,9 miljarder kronor (löpande priser).

Budgetpolitiska mål

Den offentliga sektorns finansiella sparande skall uppgå till 2 procent av bruttonationalproduktion (BNP) i genomsnitt över en konjunkturcykel. För 2002 har riksdagen fastställt målet för det finansiella sparandet till 2 procent av BNP. Om tillväxten av konjunkturmässiga skäl väsentligen avviker från den som prognostiserades i budgetpropositionen för 2002 skulle en motsvarande avvikelse från överskottsmalet accepteras. Utfallet för 2002 blev preliminärt 1,1 procent av BNP eller 25 miljarder kronor. Även om avvikelsen i ekonomisk tillväxt är relativt måttlig, så gör den allmänna konjunkturutvecklingen och den osäkerhet som rådde under 2002, att avvikelsen i finansiellt sparande är förenlig med det av riksdagen beslutade överskottsmalet för 2002. Avvikelsen från bedömningen av överskottet i budgetpropositionen för 2002 förklaras framför allt av högre kommunal konsumtion.

De takbegränsade utgifterna skall rymmas inom beslutade utgiftstak för staten. För 2002 har riksdagen fastställt utgiftstaket till 812 miljarder kronor. Utfallet för de takbegränsade utgifterna blev 811,6 miljarder kronor, vilket innebär en marginal till utgiftstaket på 0,4 miljarder kronor.

Statens resultat- och balansräkningar

Årets överskott, dvs. skillnaden mellan intäkter och kostnader i resultaträkningen, uppgår till 21 miljarder kronor för 2002, vilket är en minskning med 32 miljarder kronor jämfört med 2001. Statens totala intäkter, inklusive finansiella intäkter och resultat från andelar i dotter- och intresseföretag, uppgick till 975 miljarder kronor, vilket är en minskning med närmare 12 miljarder kronor jämfört med 2001. De största förändringarna på intäktssidan kan hänföras till lägre skatteintäkter m.m., vilka utgör totalt ca 90 procent av de totala intäkterna exklusive finansiella intäkter (94 procent år 2001). Samtidigt har de finansiella intäkterna, huvudsakligen i form av realiserade valutavinster, ökat till följd av att kronan stärkts jämfört med de valutor länen är anskaffade i.

Statens totala kostnader, inklusive finansiella kostnader, uppgick till 955 miljarder kronor för 2002. Det är en ökning med 20 miljarder kronor jämfört med 2001. Kostnaderna för transfereeringar, som utgör 68 procent av de totala kostnaderna (68 procent år 2001), har ökat med sammanlagt 15 miljarder kronor. Det beror främst på att kostnaderna har ökat för ålders-

pensioner (8 miljarder kronor) samt för sjukpenning och förtidspension (4 miljarder kronor vardera). Kostnaderna för de statliga myndigheternas verksamhet har ökat med närmare 16 miljarder kronor jämfört med 2001. De främsta skälen är högre personalkostnader till följd av dels ökade pensionsavsättningar, dels ökade lönekostnader. Vidare har kostnaderna för avskrivningar och nedskrivningar av anläggningstillgångar ökat jämfört med 2001. Samtidigt har kostnaderna för förvaltningen av statsskulden minskat med 10 miljarder kronor.

Statens balansräkning visar att nettoförmögenheten, dvs. skillnaden mellan tillgångarnas och skuldernas bokförda värde (motsvarande eget kapital), var -791 miljarder kronor vid utgången av 2002. Den negativa nettoförmögenheten har därmed förbättrats med 22 miljarder kronor (2,7 procent) jämfört med 2001 då nettoförmögenheten uppgick till -814 miljarder kronor. Den huvudsakliga orsaken till förbättringen är resultaträkningens överskott på 21 miljarder kronor. Statsskulden har minskat med 33 miljarder kronor och uppgick vid utgången av 2002 till 1 121 miljarder kronor. Den inhemska skulden har minskat med 8 miljarder kronor medan de utländska lånen har minskat med 25 miljarder kronor. Den senare förändringen beror främst på realiserade valutavinster till följd av att kronan har stärkts under året.

Statsbudgetens utfall

Statsbudgetens saldo 2002 uppgick till 1,2 miljarder kronor, vilket är 17,7 miljarder kronor lägre än budgeterat. Ett positivt saldo innebär att staten har möjlighet att amortera på statsskulden. Utfallet på statsbudgeten påverkas av ett flertal faktorer såsom förändringar av makroekonomiska förutsättningar, beteendeförändringar etc. samt ekonomiska konsekvenser av beslut.

Statsbudgetens utfall påverkas av engångseffekter. De största under 2002 är den extraordinära utdelningen från Riksbanken på 20 miljarder kronor och Sveaskog AB:s återbetalning av ett lån på 12 miljarder kronor. Justerat för dessa både engångseffekter blev statsbudgetens saldo -31 miljarder kronor.

Statsbudgetens inkomster uppgick till 730 miljarder kronor 2002, vilket är drygt 2 miljarder kronor mindre än beräknat i den ursprungliga statsbudgeten. Inkomsterna från försäljning av

statlig egendom blev ca 15 miljarder kronor lägre än budgeterat medan skatteinkomsterna blev ca 11 miljarder kronor högre, främst på grund av högre skatter på löneinkomster än tidigare beräknat.

Statsbudgetens utgifter m.m. uppgick till 729 miljarder kronor 2002, vilket är 15 miljarder kronor mer än vad som anvisades i den ursprungliga statsbudgeten. Jämfört med statsbudgeten inklusive tilläggsbudget blev utfallet för utgifter m.m. 0,2 miljarder kronor lägre. Utgifterna för utgiftsområdena exklusive statsskuld-räntor m.m. blev ca 8 miljarder kronor högre än budgeterat. Avvikelsen förklaras bl.a. av ökade utgifter inom utgiftsområdet Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp (4,5 miljarder kronor), högre utgifter för utjämningsbidraget till kommunerna, samt högre utgifter för arealsättning på grund av tidigareläggning av utbetalning från 2003 till 2002.

Den kassamässiga korrigeringen blev 38 miljarder kronor lägre än beräknat och Riksgäldskontorets nettoutlåning 41 miljarder kronor högre än beräknat i statsbudgeten. Det beror främst på förändringar i Riksgäldskontorets nettoutlåning som påverkats av att Kärnavfallsfonden, Premiepensionsmyndigheten och Insättningsgarantinämnden från och med den 1 juli 2002 själva får placera tillgångar i statsobligationer.

Statliga garantier

Statens totala garantiåtaganden uppgick till 693 miljarder kronor 2002, vilket är en minskning med 57 miljarder kronor (8 procent) jämfört med 2001. Om Insättningsgarantinämnden exkluderas uppgick statens åtaganden till 264 miljarder kronor, vilket är en minskning med 97 miljarder kronor jämfört med 2001. Den största enskilda orsaken till förändringen är att flygförsäkringsgarantierna upphörde den 1 juli 2002. Dessa uppgick till 42 miljarder kronor vid utgången av 2001. Därutöver har redovisade kapitaltäckningsgarantier minskat från 33 miljarder kronor till 0 kronor till följd av att kapitaltäckningsgarantin till SBAB ersatts med en begränsad garanti på 10 miljarder kronor. Ytterligare en väsentlig förklaring till förändringen mellan 2001 och 2002 är att exportgarantierna har minskat med 13 miljarder kronor beroende på den svaga världskonjunkturen och den svåra ekonomiska situationen för många telekomoperatörer.

Utgifterna till följd av infriade garantier, dvs. skadeersättningar, uppgick till ca 1 miljard kronor 2002, vilket är detsamma som för 2001.

Avgifter till och bidrag från EU

EU-avgiften uppgick till 20,6 miljarder kronor 2002, vilket är en minskning med 2,6 miljarder kronor (11,6 procent) jämfört med 2001.

Förändringen förklaras bl.a. av att Sveriges finansieringsansvar för Storbritanniens budgetreduktion minskade mellan 2001 och 2002. Dessutom fördes ett överskott över från 2001 års till 2002 års EU-budget, vilket minskade den svenska EU-avgiften.

Bidragen från EU uppgick till ca 9,3 miljarder kronor, vilket är en ökning med ca 0,8 miljarder kronor (9,4 procent) jämfört med 2001. Nettoflödet från statsbudgeten till EU uppgick därmed till 11,3 miljarder kronor jämfört med 14,8 miljarder kronor 2001.

Den statliga sektorn

Sammanställningen över den statliga sektorns samlade tillgångar och skulder innefattar utöver myndigheter under regering och riksdag även Premiepensionsmyndigheten (PPM), AP-fonderna och Riksbanken. Vidare ingår statliga bolag, banker och finansinstitut där statens ägarandel uppgår till minst 20 procent.

Den statliga sektorns samlade nettoförmögenhet (motsvarande eget kapital) uppgår efter elimineringar av interna mellanhavanden till -195 miljarder kronor. Den negativa nettoförmögenheten har därmed försämrats med 71 miljarder kronor jämfört med 2001 då den uppgick till -124 miljarder kronor. Den största förändringen rör AP-fonderna, vars tillgångar har minskat med 79 miljarder kronor till följd av att placeringar i aktier har minskat i värde. Överskottet i statens resultaträkning på 21 miljarder kronor har påverkat den statliga sektorns nettoförmögenhet i motsatt inriktning.

Totalt finns ett sextiototal företag där staten äger mer än 20 procent av aktierna. Det egna kapitalet hos statliga bolag, banker och finansinstitut uppgår till 183 miljarder kronor, vilket är 13 miljarder kronor högre jämfört med 2001. De största förändringarna kan hänföras till Telia Sonera AB och Vattenfall AB som ökat det egna kapitalet med 7,7 (statens andel) respektive 5,6 miljarder kronor.

Från och med 2001 baseras informationen om statliga bolag på uppgifter som inhämtats direkt från de statliga bolagen. I bilaga 5 Statliga bolag,

banker och finansinstitut, återfinns en sammanställning av väsentliga nyckeltal 2002 för samtliga bolag med statligt ägande. En mer omfattande redovisning lämnas senare i vår i regeringens årliga skrivelse till riksdagen om de statliga bolagens verksamhet.

Utveckling av statlig produktion

Den statliga produktionen av tjänster 2002 uppgick till 212 miljarder kronor i löpande priser, vilket innebär att den totala produktionsvolymen har ökat med 1,6 procent jämfört med 2001.

Riksrevisionsverkets iakttagelser

Riksrevisionsverkets (RRV) effektivitetsrevision har avslutat nio egeninitierade granskningar under 2001. Vidare har RRV genomfört 12 studier på uppdrag av regeringen. I kapitel 10 görs en genomgång av flertalet av rapporterna och regeringens åtgärder med anledning av dessa.

RRV:s årliga revision har resulterat i att 13 myndigheter har fått invändning i revisionsberättelsen för räkenskapsåret 2002. Motsvarande antal 2001 var 10 myndigheter.

Revision av EU-medel för budgetåret 2000

Revisionsrättens granskning av verksamheter som finansierats med EU-medel avslutas med en årsrapport och ett antal särskilda rapporter. Dessa rapporter ligger till grund för rådets och parlamentets ansvarsfrihetsprövning. Iakttagelserna för 2001 berör samtliga utgiftsområden i EU-budgeten. De områden där revisionsrättens iakttagelser särskilt berör Sverige är främst egna medel (inkomsterna i EU-budgeten) samt EU:s jordbruks- och strukturpolitik.

Redovisningen omfattar både generella iakttagelser samt områden där bl.a. Sverige pekats ut. Revisionsrättens påpekanden föranleder inga korrigeringsåtgärder från svensk sida.

1.3 Kvalitetsbedömning av årsredovisningen för staten

Granskningens omfattning

Riksrevisionsverket (RRV) skall enligt sin instruktion översiktligt granska underlaget till årsredovisningen för staten avseende de delar som upprättas av Ekonomistyrningsverket (ESV). Granskningen omfattar de konsoliderade resultat- och balansräkningarna och finansierings-

analysen med tillhörande noter och redovisningsprinciper. Därutöver granskas materialet avseende utfallet på statsbudgetens inkomsttitlar och anslag.

RRV noterar i sitt granskningsutlåtande över underlaget till årsredovisningen för staten 2002 att en översiktlig granskning skiljer sig väsentligt från revision av en årsredovisning. Översiktlig granskning är enligt praxis mindre omfattande och mer inriktad mot granskning av metoder än detaljer. Det innebär enligt RRV att alla förhållanden som skulle framkommit vid en revision av motsvarande årsredovisningsmaterial inte kan förväntas bli uppmärksammade.

RRV:s granskning omfattar en genomgång av de metoder som har tillämpats av ESV vid upprättandet av underlaget. Det interna informationsflödet från ESV:s statsredovisningssystem har kartlagts och bedömts. De största myndigheternas årsredovisningar har stickprovsviastämts av mot uppgifterna i koncernredovisningssystemet.

Granskning har också skett av ESV:s kvalitetssäkring av redovisad information samt justeringar och elimineringar av interna mellanhavanden mellan de ingående organisationerna. Granskningen har omfattat de revisorsintyg över rapporteringen till statsredovisningen m.m. som RRV, inom ramen för den årliga revisionen, har lämnat avseende de största myndigheterna. En genomgång har därutöver gjorts av revisionsberättelser med invändning eller upplysning samt revisionsrapporter för myndigheterna med avseende på om det föreligger sådana förhållanden som borde påverkat underlaget för den konsoliderade årsredovisningen.

Granskning av ESV:s underlag för 2002

RRV:s bedömning är att ESV:s underlag avseende 2002 på ett tydligt och informativt sätt visar vilka organisationer som underlaget omfattar samt vilka principer som tillämpas för redovisning och konsolidering av statens samlade årsredovisning. Enligt RRV visar den översiktliga granskningen att innehållet i allt väsentligt är rättvisande utifrån de regeringsbeslut och de principer som anges i ESV:s underlag. Vid genomgång av revisionsberättelser med invändning eller upplysning och revisionsrapporter har det inte framkommit några förhållanden som på ett väsentligt sätt borde ha påverkat underlaget.

RRV anser att ESV ytterligare har ökat kvaliteten i sin arbetsprocess och dokumentation av underlaget jämfört med tidigare år. Väsentliga principförändringar som förbättrat underlagets kvalitet är enligt RRV bl.a. att avstämning av transaktioner och andra mellanhavanden mellan myndigheter, den s.k. motpartsavstämningen, har utvidgats till att omfatta hela resultaträkningen. Även ändrade redovisningsrutiner för lönegarantiersättningen har bidragit till färre avstämningsdifferenser. Reglerna om att aktivera immateriella tillgångar som infördes från och med 2002 är ytterligare ett steg mot enhetlighet i det underliggande regelverket, även om det ännu inte fått fullt genomslag på grund av regeringens beslut om dispens för polisväsendet. Förändringar som påverkat årsredovisningen beskrivs närmare i bilaga 2 Redovisningsprinciper.

Beträffande förutsättningarna för att upprätta ett underlag till årsredovisning för staten helt i enlighet med statsbudgetens intentioner och god redovisningssed för koncernredovisning, gör RRV bedömningen att normeringsarbetet bör fortsätta. Ett område, som uppmärksammades av RRV även föregående år, gäller principer för redovisning av uppbörd och transfereringar enligt bokföringsmässiga grunder.

Ett annat område som RRV vill uppmärksamma gäller undantag från principerna för bruttoredovisning av vissa transfereringar som sker genom nedsättning av skatter. Genom särskild lagstiftning frångås bruttoredovisningsprincipen enligt lag (1996:1059) om statsbudgeten genom att nettoredovisning tillämpas avseende anställningsstöd, kompetensutveckling, bredbandsinstallation och sjöfart. De nettoredovisade beloppen uppgår enligt RRV till sammanlagt 5,4 miljarder kronor för 2002. RRV anser även att ESV bör överväga att bruttoredovisa subventioner som redovisas som kreditering av företags skattekonton genom att i stället redovisa dessa som transfereringar inklusive motsvarande subvention. För att ytterligare öka kvaliteten på underlaget efterlyser RRV en tydligare normering och information som klargör i vilka fall uppbördsmedel och transfereringsmedel bör betraktas som intäkt respektive kostnad.

RRV anser vidare att ESV bör överväga att använda helårsresultat vid redovisning av aktier och andelars värde, särskilt avseende större dotter- och intresseföretag.

2

Uppföljning av de budgetpolitiska målen

2 Uppföljning av de budgetpolitiska målen

De budgetpolitiska mål som riksdagen har beslutat om innebär att:

- Den offentliga sektorns finansiella sparande skall uppgå till 2 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. För 2002 har riksdagen fastställt målet för det finansiella sparandet till 2 procent av BNP.
- De takbegränsade utgifterna skall rymmas inom beslutade utgiftstak för staten. För 2002 har riksdagen fastställt utgiftstaket till 812 miljarder kronor.

2.1 Den offentliga sektorns finansiella sparande

Det finansiella sparandet för den offentliga sektorn är resultatet av samtliga transaktioner som påverkar den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet. Finansiella transaktioner som köp och försäljning av aktier och andra finansiella tillgångar påverkar således inte det finansiella sparandet. Detsamma gäller värdeförändringar på tillgångar och skulder.

Målet för det finansiella sparandet omfattar hela den offentliga sektorn som den definieras i nationalräkenskaperna (NR), dvs. förutom staten även ålderspensionssystemet och den kommunala sektorn. Det finansiella sparandet påverkas därför inte av transaktioner mellan den offentliga sektorns olika delar. Till ålderspensionssystemet räknas AP-fonderna och premiepensionssystemet. Den kommunala sektorn omfattar kommuner och landsting. Affärsverken ingår enligt nationalräkenskapernas definition

inte i den statliga sektorn utan räknas till företagssektorn.

Utifrån riksdagens beslut att det långsiktiga målet för de offentliga finanserna skall vara ett överskott på 2 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel fastställs sedan årsvisa överskottsmål.

Målet för den offentliga sektorns finansiella sparande infördes 1997. Överskottsmålen har t.o.m. 2001 överträffats med god marginal. Sedan 2000 har överskottet i de offentliga finanserna per år varit i snitt 3 procent av BNP. En förklaring till det gynnsamma utfallet är att svensk ekonomis potentiella produktionsnivå har ökat. Därmed har BNP-tillväxten kunnat öka utan att inflationsmålet hotats. Dessutom har skatteintäkterna blivit högre än förväntat. År 2001 uppgick överskottet för den offentliga sektorns finanser till 103 miljarder kronor eller till 4,6 procent av BNP, vilket var betydligt högre än målet på 2,5 procent.

Tabell 2.1 Den offentliga sektorns finansiella sparande

Procent av BNP

	1997	1998	1999	2000	2001
Mål	-3,0	0,0	0,5	2,0	2,5
Utfall	-1,7	2,3	1,3	3,4	4,6

För 2002 har riksdagen beslutat att de offentliga finanserna skall uppvisa ett överskott på 2 procent av BNP. Den offentliga sektorns finansiella sparande uppgick 2002 preliminärt till 25 miljarder kronor, motsvarande 1,1 procent av BNP. Det är 79 miljarder kronor lägre än 2001. Som andel av BNP minskade sparandet med 3,5 procentenheter jämfört med 2001 (se tabell 2.2).

I budgetpropositionen för 2002 angavs att även ett lägre överskott än 2 procent kunde

accepteras om konjunkturen skulle bli sämre än väntat så att de automatiska stabilisatorerna skulle kunna verka fullt ut. I budgetpropositionen för 2002 bedömdes tillväxten till 2,4 procent i fasta priser. Om tillväxten skulle avvika från denna prognos skulle motsvarande avvikelse från överskottsmalet tolereras. Enligt NR:s preliminära utfall uppgick BNP-tillväxten till 1,9 procent 2002. Även om avvikelsen i ekonomisk tillväxt från bedömningen i budgetpropositionen för 2002 är relativt måttlig, så gör den allmänna konjunkturutvecklingen och den osäkerhet som rådde under 2002, att avvikelsen i finansiellt sparande är förenlig med det av riksdagen beslutade överskottsmalet för 2002. Den offentliga sektorns finansiella sparande 2002 blev 22 miljarder kronor sämre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2002. Avvikelsen förklaras framför allt av högre kommunal konsumtion.

Tabell 2.2 Den offentliga sektorns finansiella sparande

Miljarder kronor

	Utfall 2001	BP 2002 ¹	Utfall 2002	Utfall- BP2002
Inkomster	1 337	1 320	1 330	10
varav skatter och avgifter	1 212	1 186	1 201	14
Utgifter	1 233	1 273	1 305	32
Finansiellt sparande	103	47	25	-22
Procent av BNP	4,6	2,1	1,1	-1,0
varav staten	213	-12	-14	-2
varav ÅP-systemet	-104	54	48	-6
varav kommunsektorn	-5	5	-8	-14

Anm. BP2002 = Budgetpropositionen för 2002

Anm. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.
¹ Till följd av förändrade redovisningsprinciper efter BP2002 har såväl inkomster som utgifter justerats upp med 54 miljarder kronor avseende mervärdesskatt på den offentliga sektorns förbrukning och investeringar.

2.2 Utgiftstaket för staten

Utgiftstaket för staten infördes budgetåret 1997. Utgiftstaket har klarats samtliga år (se tabell 2.3). Syftet med utgiftstaket är framför allt att ge riksdagen och regeringen förbättrad kontroll över anvisade medel och utgiftsutvecklingen, vilket möjliggör en bättre finansiell styrning. Genom att riksdagen beslutar om ett tak för utgifterna tydliggörs även behovet av prioriteringar mellan olika utgiftsområden. Vidare ger utgiftstaket budgetpolitiken en långsiktig inriktning med hög förutsägbarhet, vilket främjar trovärdigheten i den ekonomiska

politiken. Utgiftstaket för staten underlättar därmed möjligheten att uppnå målet för det finansiella sparandet i den offentliga sektorn.

Tabell 2.3 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor

	1997	1998	1999	2000	2001
Takbegränsade utgifter	698,9	718,0	751,5	760,0	786,3
Budgeringsmarginal	24,1	2,0	1,5	5,0	4,7
Utgiftstak för staten	723,0	720,0	753,0	765,0	791,0

De takbegränsade utgifterna omfattar utgifterna för 26 utgiftsområden (nr 1-25 och 27) samt utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten. Utgiftsområde 26 Statsskuld-räntor m.m. ingår inte eftersom riksdagen och regeringen i mycket begränsad omfattning kan påverka dessa utgifter på kort sikt. De takbegränsade utgifterna utgörs av faktiskt förbrukade anslagsmedel, vilket innebär att även myndigheternas utnyttjande av ingående reservationer, anslagsparade och anslagskredit ingår.

Skillnaden mellan det fastställda utgiftstaket och de takbegränsade utgifterna utgörs av budgeringsmarginalen. Dess syfte är att utgöra en buffert mot såväl makroekonomisk osäkerhet som den osäkerhet som finns kring de finansiella konsekvenserna av fattade beslut. Om budgeringsmarginalen tas i anspråk innebär det i regel att överskottet i de offentliga finanserna försämras.

Riksdagen fastställde våren 1999 utgiftstaket för staten för budgetåret 2002 till 810 miljarder kronor. Budgeringsmarginalen beräknades till 33,7 miljarder kronor. Med anledning av olika riksdagsbeslut om tekniska justeringar reviderades utgiftstaket till 809 miljarder kronor i budgetpropositionen för 2002. Utgiftstaket fastställdes av riksdagen hösten 2002 till 812 miljarder kronor i enlighet med förslag i budgetpropositionen för 2003. Beslutet innebar att utgiftstaket höjdes med 3 miljarder kronor. Motivet till denna justering var att Statistiska centralbyråns slutliga beräkning av utjämningsbidraget till kommuner och landsting för 2002 blev högre än den preliminära och att denna utgiftsökning motsvaras av en lika stor ökning av utjämningsavgiften på statsbudgetens inkomst-sida.

Enligt statsbudgetens utfall uppgick de utgifter som omfattas av utgiftstaket till 811,6 miljarder kronor. Därmed underskreds utgiftstaket med 0,4 miljarder kronor.

Utgifterna exklusive statsskuldräntor blev 4,3 miljarder kronor högre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2002. Avvikelsen förklaras bl.a. av högre utgifter främst för utgiftsområdena:

Utgiftsområde	Mdkr
8 Invandrare och flyktingar	1,5
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp	4,5
13 Arbetsmarknad	2,1
25 Allmänna bidrag till kommuner	3,4

Utgifterna blev lägre än budgeterat främst för utgiftsområdena:

Utgiftsområde	Mdkr
6 Totalförsvaret	1,2
15 Studiestöd	1,9
27 Avgiften till Europeiska gemenskapen	2,4

Tabell 2.4 Takbegränsade utgifter

Miljarder kronor

	Utfall 2001	BP2002	Utfall 2002	Utfall- BP2002
Utgifter exkl. statsskuldräntor	640,8	653,7 ¹	658,0	4,3
Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten	145,5	153,4	153,6	0,2
Takbegränsade utgifter	786,3	807,1	811,6	4,6
Budgeringsmarginal	4,7	1,9	0,4	-1,6
Utgiftstak för staten	791,0	809,0 ²	812,0	3,0

Anm. BP2002=Budgetpropositionen för 2002

¹ Inkl. posten Minskning av anslagsbehållningar på 1,2 miljarder kronor. Efter BP2002 beslutade riksdagen att tidigarelägga utbetalningarna av arealersättning från 2002 till 2001, vilket innebar att utgifter exkl. statsskuldräntor fastställdes till 650,2 miljarder kronor i statsbudgeten för 2002.

² Hösten 2002 beslutade riksdagen att höja utgiftstaket från 809 till 812 miljarder kronor i enlighet med förslag i budgetpropositionen för 2003.

Utfallet för ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten uppgick till 153,6 miljarder kronor, vilket är 0,2 miljarder kronor högre än beräkningen i budgetpropositionen för 2002. I kapitel 4 Statsbudgetens utfall redovisas skillnader mellan utfall och budgeterade belopp för olika anslag och utgiftsområden.

3

2002 års resultaträkning,
balansräkning och
finansieringsanalys

3 2002 års resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys

3.1 Omfattning och avgränsning

Resultat- och balansräkningarna, finansieringsanalysen och noterna i årsredovisningen för staten omfattar myndigheterna, inklusive affärsverken, under riksdagen och regeringen och de fonder som redovisas av myndigheter. Dessutom ingår de allmänna försäkringskassorna. Försäkringskassorna är inte statliga myndigheter, men ingår eftersom de finansieras med anslag och ingår i den statliga redovisningsorganisationen. Riksbanken omfattas inte med hänsyn till dess självständiga ställning. Däremot ingår Riksbankens grundfond eftersom den utgörs av kapital som ursprungligen tillskjutits av staten.

Även Allmänna arvsfonden ingår. AP-fonderna och Premiepensionsmyndigheten ingår inte eftersom deras tillgångar har en annan karaktär än statens tillgångar i övrigt. De erkända arbetslöshetskassorna ingår inte i den statliga redovisningsorganisationen och därmed inte heller i de konsoliderade resultat- och balansräkningarna. En förteckning över samtliga ingående organisationer framgår av bilaga 4 Statliga myndigheter m.m.

Till skillnad från vad som är fallet i statsbudgeten innehåller resultaträkningen i årsredovisningen för staten i huvudsak intäkter och kostnader, vilket bl.a. innebär att utgifterna för en investering, via avskrivningar, fördelas över investeringens hela livslängd.

Resultaträkningen omfattar myndigheternas alla verksamheter oavsett finansiering. Redovisningen utgår från vedertagna redovisnings- och värderingsprinciper, som i så stor utsträckning som möjligt hållits konstanta över tiden. Det är dock viktigt att notera den utveckling som fortlöpande sker av den statliga redovisningen. Under de nästan tio år som årsredovisningen för staten tagits fram har redovisningsprinciperna i ökad grad tydliggjorts, tillgångar i större utsträckning invärderats eller tagits upp i redovisningen, och redovisning enligt bokföringsmässiga grunder vidareutvecklats. I statsbudgeten har utvecklingen bl.a. gått mot ökad bruttoredovisning av utgifter och inkomster. Genom denna utveckling blir den statliga redovisningen tydligare och mer tillgänglig för analyser av hur den statliga ekonomin utvecklas ur olika aspekter. Principer samt utveckling det senaste året beskrivs i bilaga 2 Redovisningsprinciper.

Konsolideringen av myndigheternas redovisning innebär att transaktioner mellan statliga myndigheter, t.ex. arbetsgivaravgifter för statligt anställda och bidrag mellan myndigheter tas bort, dvs. elimineras, i resultaträkningen och att fordringar och skulder mellan myndigheter elimineras i balansräkningen. På så vis erhålls en samlad redovisning på statsnivå.

3.2 Konsoliderad resultaträkning

I resultaträkningen redovisas redovisningsperiodens intäkter och kostnader. Statens kostnader innefattar driften av statens egen verksamhet och transfereringar. De största kostnaderna uppkommer i de stora bidrags- och försäkrings-system staten hanterar, t.ex. socialförsäkrings-systemet. För skatter och transfereringar sammanfaller kostnader och intäkter till största delen med betalningar.

Den statliga verksamheten finansieras i viss utsträckning med avgifter från försäljning av varor och tjänster och bedrivs, med undantag för affärsverkens verksamhet, utan vinstkrav. En begränsad del av intäkterna kommer även i form av bidrag från externa givare.

I kommentarerna till resultaträkningen jämförs utfall från 2002 och 2001.

Resultaträkningen för 2002 redovisar ett överskott på 21 miljarder kronor, som skall jämföras

med ett överskott på 53 miljarder kronor för 2001. De viktigaste förändringsfaktorerna är att skatter m.m. minskat med 42 miljarder kronor samtidigt som det totala finansiella nettot förbättrats med 48 miljarder kronor. Kostnaderna (exklusive finansiella poster) har ökat med 31 miljarder kronor och resultat från andelar i dotter- och intresseföretag har försämrats med 6 miljarder kronor.

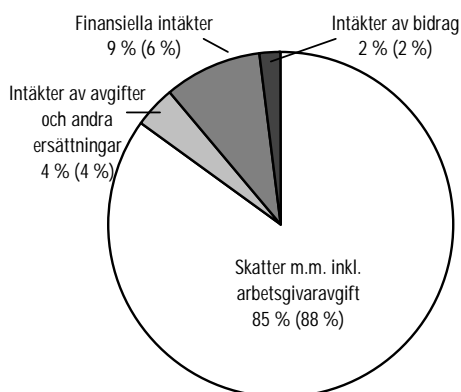
Tabell 3.1 Konsoliderad resultaträkning

Miljoner kronor

	Not	2002	2001
Intäkter			
Skatter m.m.	1	825 506	867 662
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2	35 538	36 326
Intäkter av bidrag	3	23 124	22 873
Summa intäkter		884 168	926 861
Kostnader			
<i>Transfereringar</i>			
Lämnade bidrag m.m.	4	-647 502	-632 361
Avsättningar till/ upplösning av fonder	5	-4 266	-4 293
<i>Summa transfereringar</i>		<i>-651 768</i>	<i>-636 654</i>
<i>Statens egen verksamhet</i>			
Kostnader för personal	6	-86 121	-77 583
Kostnader för lokaler	7	-13 325	-11 817
Övriga driftkostnader	8	-59 082	-57 021
Avskrivningar och nedskrivningar	9	-19 801	-15 703
<i>Summa statens egen verksamhet</i>		<i>-178 329</i>	<i>-162 124</i>
Summa kostnader		-830 097	-798 778
<i>Saldo före resultat från andelar och finansiella poster</i>		<i>54 071</i>	<i>128 083</i>
Resultat från andelar i dotter- och intresseföretag	10	5 676	11 869
Finansiella intäkter och kostnader			
Finansiella intäkter	11	85 607	48 272
Finansiella kostnader	12	-124 631	-135 719
Summa finansiella poster		-39 024	-87 447
ÅRETS ÖVERSKOTT		20 723	52 505

3.2.1 Intäkter

Diagram 3.1 Statens intäkter 2002 fördelade på typ av intäkt

Anm.: Inom parentes anges motsvarande värden för redovisningsperioden 2001

Intäkterna 2002 exklusive resultatandelar och finansiella poster uppgick till 884 miljarder kronor. Skatter m.m. utgjorde den dominerande delen med 826 miljarder kronor, vilket innebar en minskning med 42 miljarder kronor jämfört med 2001.

Minskningen av fysiska personers inkomstskatt förklaras nästan uteslutande av lägre utfall från slutregleringar avseende inkomståret 2001. De bokförda skatterna för fysiska och juridiska personer avser dels preliminärskatter avseende inkomståret, dels slutregleringar (skillnaden mellan slutlig skatt och preliminär skatt) avseende det föregående inkomståret. Detta innebär att 2002 redovisas preliminärskatter avseende 2002 och slutregleringar avseende 2001. Fysiska personers inkomstskatt minskade med 23 miljarder kronor och juridiska personers inkomstskatt minskade med 15 miljarder kronor.

Slutregleringens utfall, som i huvudsak består av skatter och skattereduktioner som inte ingår i preliminärskatteuttagen, minskade mellan 2001 och 2002 med 26 miljarder kronor. Skatt på kapitalvinster och förmögenhetsskatt förklarar 21 miljarder kronor medan den 2002 beslutade skattereduktionen för avgift till arbetslöshetskassa och fackförening förklarar drygt 3 miljarder kronor. Preliminärskatterna ökade endast med 2 miljarder kronor. Den låga ökningen förklaras till största delen av tredje steget i den skattereform som påbörjades 2000. Dessutom utvidgades skattereduktionen för låg- och medelinkomsttagare till att även omfatta pensionärer.

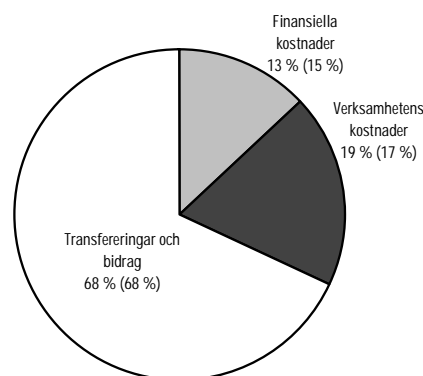
Även minskningen av juridiska personers inkomstskatt förklaras huvudsakligen av att utfallet från slutregleringen minskade mellan 2001 och 2002. Utfallet från slutregleringsutfallet förklaras dels av minskade bolagsvinster 2001 men även av att inkomstskatten 2000 påverkades av tillfälliga skatteintäkter till följd av återbärningar från försäkringsbolaget Alecta (f.d. SPP).

Utbetalningarna av kommunalskatter ökade med knappt 24 miljarder kronor. Mervärdesskatt ökade med nästan 14 miljarder kronor till följd av ökad privat och offentlig konsumtion. Arbetsgivaravgifterna ökade med 11 miljarder kronor på grund av högre lönesumma.

Intäkter från avgifter och andra ersättningar har minskat något. Minskningen hänför sig till uppdragsverksamhet och utgör 0,8 miljarder kronor. De totala intäkterna av bidrag har ökat med 0,3 miljarder kronor från föregående år. Inom posten har EU-bidragen förändrats t.ex. genom minskning av arealbidrag på grund av engångseffekter och ökning för miljö-, struktur- och regionala åtgärder samt bidrag från regionalfonden.

3.2.2 Kostnader

Diagram 3.2 Statens kostnader 2002 fördelade på typ av kostnad

Anm.: Inom parentes anges motsvarande värden för redovisningsperioden 2001

Kostnaderna för lämnade bidrag m.m. under rubriken Transfereringar uppgick till 648 miljarder kronor 2002, en ökning med 15 miljarder kronor jämfört med 2001.

Kostnaderna för socialförsäkringen har ökat med 20 miljarder kronor. Den största förändringen är ökade kostnader för ålderspensioner med 8 miljarder kronor. Hälften av kostnadsök-

ningen inom äldrepolitiken förklaras av fler ATP-pensionärer och högre genomsnittlig pensionspoäng, medan resten förklaras av indexförändringar (se not 4).

Kostnaderna för sjukpenning har ökat med 4 miljarder kronor liksom kostnaderna för förtidspensioner.

Sedan ett par år är avgiftsinbetalningarna större än pensionsutbetalningarna varför en nettoöverföring görs från staten till pensionsystemet. Nettoöverföring av medel till AP-fonderna avseende pensionssystemet har minskat med 5 miljarder kronor jämfört med 2001, beroende på att ökningen i utbetalade pensioner varit högre än ökningen av avgiftsinbetalningarna.

Bidrag till skolväsendet för den nya maxtaxan i barnomsorgen har kostat cirka 4 miljarder kronor.

Kostnaderna för statens egen verksamhet uppgick till 178 miljarder kronor 2002, vilket är en ökning med 16 miljarder kronor jämfört med 2001. Personalkostnaderna ökade med nästan 9 miljarder kronor, varav kostnaderna för försäkringstekniska avsättningar för pensioner hos Statens pensionsverk svarar för 5 miljarder kronor (se bilaga 2 Redovisningsprinciper). Statens lönekostnader har ökat med 5,7 procent eller med 4,5 miljarder kronor inklusive arbetsgivaravgifter. En del förklaras med personalens löneutveckling, men antalet anställda har också ökat (se avsnitt Statens anställda i avsnitt 3.5 Femårsöversikt).

Resultat från andelar i dotter- och intresseföretag har minskat netto med 6 miljarder kronor. Resultatandelen från TeliaSonera uppgår till en förlust på drygt 7 miljarder kronor, vilket har påverkat posten negativt, att jämföra med vinstandelen från Telia föregående år på 7 miljarder kronor.

De totala finansiella posternas förändring mellan åren uppvisar en nettokostnadsminskning med 48 miljarder kronor. De finansiella posterna består till största delen av kostnader och intäkter hänförliga till statsskulden.

De finansiella intäkterna för förvaltningen av statsskulden har ökat med 38 miljarder kronor. Samtidigt har de finansiella kostnaderna för förvaltning av statsskulden minskat med 13 miljarder kronor.

Tillsammans ger detta en nettokostnadsminskning på 51 miljarder kronor för förvaltning av statsskulden. Förändringen avseende förvaltningen av statsskulden förklaras främst av realiserade valutavinster på 31 miljarder kronor 2002 till skillnad mot realiserade valutaförluster på nästan 13 miljarder kronor 2001, dvs. en förändring på 44 miljarder kronor netto. Den stora förändringen beror på att den svenska kronan stärkts under året jämfört med den valuta som länen utomlands är anskaffade i.

Övriga finansiella kostnader, dvs. de som är hänförliga till annat än Riksgäldskontorets statsskuldshänsättning, har ökat bl.a. beroende på nedskrivning av värdet på OM-aktier.

3.3 Konsoliderad balansräkning

I balansräkningen redovisas i sammandrag värdet av statens samtliga tillgångar, skulder och kapital. Värdet är beräknat per den 31 december 2002. I de fall marknadsvärden finns att tillgå för aktier och andelar i statliga bolag presenteras dessa i bilaga 5 Statliga bolag, banker och finansinstitut.

Statens totala nettoförmögenhet, dvs. skillnaden mellan tillgångarnas och skuldernas bokförda värden, uppgick till -791 miljarder kronor per den 31 december 2002. Det innebär en förbättring med 22 miljarder kronor jämfört med 2001. (Se vidare avsnitt 3.3.1).

Den huvudsakliga orsaken till förbättringen är resultaträkningens överskott på 21 miljarder kronor. Statsskulden har minskat med 33 miljarder kronor. Den inhemska skulden har minskat med 8 miljarder kronor. De utländska länen har minskat med 25 miljarder kronor.

Tabell 3.2 Konsoliderad balansräkning

Miljoner kronor

TILLGÅNGAR

	Not	2002-12-31	2001-12-31
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för utveckling	13	2 611	1 786
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	14	297	190
Förskott avseende immateriella anläggningstillgångar	15	2	-
Summa immateriella anläggningstillgångar		2 910	1 976
Materiella anläggningstillgångar			
Statliga väganläggningar	16	70 207	68 987
Statliga järnvägsanläggningar	17	60 661	59 238
Byggnader, mark och annan fast egendom	18	32 895	31 391
Förbättringsutgifter på annans fastighet	19	2 644	2 378
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	20	23 831	22 796
Pågående nyanläggningar	21	33 624	29 626
Beredskapstillgångar	22	87 015	83 746
Förskott avseende materiella anläggningstillgångar	23	698	605
Summa materiella anläggningstillgångar		311 575	298 767
Finansiella anläggningstillgångar			
Andelar i dotter- och intresseföretag	24	162 288	160 893
Andra långfristiga värdepappersinnehav	25	27 642	35 347
Långfristiga fordringar	26	15 121	16 144
Summa finansiella anläggningstillgångar		205 051	212 384
Summa anläggningstillgångar		519 536	513 127
Utlåning	27	145 265	150 590
Varulager m.m.			
Varulager och förråd	28	1 278	1 233
Pågående arbeten	29	311	260
Fastigheter	30	155	153
Förskott till leverantörer	31	12 472	10 044
Summa varulager m.m.		14 216	11 690
Fordringar			
Kundfordringar	32	5 582	5 682
Övriga fordringar	33	44 072	56 655
Summa fordringar		49 654	62 337
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	34	16 377	14 873

Upplupna bidragsintäkter	35	946	808
Övriga upplupna intäkter	36	14 487	14 388
Summa periodavgränsningsposter		31 810	30 069
Kortfristiga placeringar			
Värdepapper och andelar	37	8 828	10 507
Summa kortfristiga placeringar		8 828	10 507
Kassa och bank			
Kassa, postgiro och bank	38	2 463	4 908
Summa kassa och bank		2 463	4 908
SUMMA TILLGÅNGAR		771 772	783 228

KAPITAL OCH SKULDER

	Not	2002-12-31	2001-12-31
Nettoförmögenhet	39	-791 303	-813 612
Fonder	40	49 072	44 806
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	41	143 934	132 028
Övriga avsättningar	42	19 109	17 078
Summa avsättningar		163 043	149 106
Statsskulden	43		
Lån i Sverige		923 575	931 089
Lån utomlands		197 837	223 332
Summa statsskulden		1 121 412	1 154 421
Skulder m.m.			
Övriga skulder	44	124 127	149 063
Leverantörsskulder	45	13 226	14 426
Depositioner	46	678	831
Förskott från uppdragsgivare och kunder	47	457	509
Summa skulder m.m.		138 488	164 829
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	48	68 101	61 998
Oförbrukade bidrag	49	4 682	4 450
Övriga förutbetalda intäkter	50	18 277	17 230
Summa periodavgränsningsposter		91 060	83 678
SUMMA KAPITAL OCH SKULDER		771 772	783 228
Garantieförbindelser	51	692 924	750 223
Övriga ansvarsförbindelser	52	8 817	6 154

Garantier redovisas i kapitel 6 Statliga garantier.

3.3.1 Nettoförmögenheten

Statens nettoförmögenhet är lika med skillnaden mellan tillgångarnas och skuldernas bokförda värde. Statsskulden, som i huvudsak motsvarar statsbudgetens ackumulerade underskott under åren, svarar för den övervägande delen av skulderna och därmed den negativa nettoförmögenheten.

Vid utgången av 2002 var nettoförmögenheten -791 miljarder kronor dvs. staten hade en nettoskuld motsvarande detta belopp. Det är en förbättring med 22 miljarder kronor jämfört med 2001 då nettoförmögenheten var knappt -814 miljarder kronor.

Nettoförmögenhetens förändring mellan 2001 och 2002 fördelad på balansräkningens olika delar kan sammanfattas:

	Mdkr
Minskning av tillgångar	-12
Minskning av skulder	+52
Ökning av avsättningar	-14
Ökning av fonder	-4
Summa	+22

Förändring av nettoförmögenheten kan även beskrivas på följande sätt:

	Mdkr
Årets överskott enligt resultaträkning	+21
Värdeförändringar av aktier och andelar	-1
Räntor på bostadsobligationer	+1
Investeringsmedel	+1
Summa	+22

Förändringen av nettoförmögenheten är i första hand hänförlig till årets överskott i resultaträkningen på 21 miljarder kronor.

Därutöver påverkas nettoförmögenheten av enstaka transaktioner som förändrar tillgångars eller skuldernas värde utan att de redovisas över resultaträkningen. Exempel är förändringar av aktier och andelar som redovisas direkt i balansräkningen, t.ex. förändringar av statligt ägda bolags egna kapital som inte är hänförliga till periodens resultat. Under 2002 var dessa effekter små, omkring en miljard kronor netto. Det egna kapitalet i Statum ökade med 2 miljarder kronor som en konsekvens av ändrad koncernstruktur, vilket höjt värdet av aktier och andelar.

Dotterbolagen Sveaskog och Assi-Domän slogs samman under året. Vattenfall, Posten och SJ AB redovisar betydande minskningar av det egna kapitalet vid sidan av resultatet, vilket medfört att värdet av aktier och andelar minskat med 3 miljarder kronor. För Vattenfall avser minskningen omräkningsdifferenser i samband med konsolidering av verksamhet i utlandet. Posten har justerat eget kapital i samband med övergång till redovisning enligt International Accounting Standards (IAS) avseende pensionsförpliktelser. SJ AB gjorde en omvärdering avseende kontrakt som fanns med vid övertagandet från affärsverket. (Se vidare not 39).

Riksgäldskontoret redovisar räntor på bostadsobligationer överförda från AP-fonderna under föregående år som en ökning av statens nettoförmögenhet. Räntorna uppgår till drygt 1 miljard kronor.

Banverket har mottagit drygt 1 miljard kronor från kommuner och landsting för järnvägsinvesteringar. Medlen redovisas som myndighetskapital, vilket inneburit en motsvarande ökning av nettoförmögenheten för staten.

3.3.2 Statsskuldens förändring

Statsskulden minskade med 33 miljarder kronor 2002 och motsvarar 47,9 procent av BNP. Den viktigaste orsaken till statsskuldens minskning är realiserade valutavinster på 20 miljarder kronor 2002 som uppkommit till följd av att kronan stärktes.

I årsredovisningen för staten elimineras statliga myndigheters innehav av statspapper. Den konsoliderade statsskulden är därmed 39 miljarder kronor lägre än den statsskuld som redovisas av Riksgäldskontoret (RGK). Orsaken till den stora skillnaden mellan RGK:s redovisade statsskuld och den konsoliderade är de statspapper som sedan den 1 juli 2002 innehas av Kärnavfallsfonden och Insättningsgarantinämnden, vars innehav således har eliminerats vid konsolideringen. Enligt regeringsbeslut den 14 december 2001 ges myndigheter som bedriver en omfattande tillgångshantering av medel avsatta för ändamål vid sidan av statsbudgeten rätt att placera på den svenska statspappersmarknaden. (Se vidare avsnitt 3.6 Statsskulden).

3.3.3 Övriga förändringar i balansräkningen

Under räkenskapsåret 2002 har de totala tillgångarna minskat med 11 miljarder kronor till 772 miljarder kronor.

De *immateriella anläggningstillgångarna* har ökat med nära 1 miljard kronor, bl.a. till följd av att mer enhetliga redovisningsregler har införts för dessa.

De *materiella anläggningstillgångarna* har ökat med totalt 13 miljarder kronor. Pågående nyanläggningar avseende projekt vid Vägverket har ökat med 4 miljarder kronor. Försvarets militära beredskapstillgångar ökade med 3 miljarder kronor. Statliga väganläggningar och järnvägsanläggningar har tillsammans ökat med 2,6 miljarder kronor.

De *finansiella anläggningstillgångarna* har minskat med 7 miljarder kronor. Andra långfristiga värdepappersinnehav har minskat främst på grund av Riksgäldskontorets (RGK) minskade innehav av bostadsobligationer. Obligationerna ingick i föregående års överföring från AP-fonderna. En stor del förföll till betalning redan 2001 och ytterligare obligationer, motsvarande drygt 7 miljarder kronor, har lösts in under 2002.

Fordringarna har minskat med 13 miljarder kronor. Det beror främst på att Riksskatteverkets (RSV) fordringar på fysiska och juridiska personer avseende underskott på skattekonton har minskat jämfört med 2001. RGK har också minskat de fordringar som utgörs av s.k. CSA-avtal i samband med skuldbytesavtal, vilka minskat med 12 miljarder kronor jämfört med föregående år (se not 33).

På balansräkningens skuldsida har *Avsättningar för pensioner* ökat med 12 miljarder kronor.

Förändringen avser främst Statens pensionsverks (SPV) avsättning för den samlade pensionsskulden. Riktlinjerna för avsättning är desamma som föregående år och skuldökningen förklaras främst av nyintjänad pension.

Övriga skulder minskade med totalt 25 miljarder kronor. RGK:s skuld till Premiepensionsmyndigheten (PPM) har minskat med 14 miljarder kronor. PPM har omvandlat sina kontobehållningar i RGK till statsobligationer, i enlighet med regeringsbeslut den 14 december 2001 om möjlighet för vissa myndigheter att placera på den svenska statspappersmarknaden. PPM innehar vid utgången av 2002 statsobligationer till ett värde av nära 16 miljarder kronor. Dessa obligationer ingår inte i övriga skulder, eftersom PPM inte konsolideras i statens räkenskaper, utan påverkar endast statsskulden.

Skuldbytesavtalen som är kopplade till statsskulden, har minskat med 10 miljarder kronor netto på grund av att kronan stärkts under året.

Upplupna kostnader har ökat 6 miljarder kronor och avser huvudsakligen RGK:s räntekostnader för upplåning och skuldskötselåtgärder.

3.4 Finansieringsanalys

Finansieringsanalysen visar statens betalningar fördelade på avsnitten statens verksamhet, investeringar, utlåning och finansiella aktiviteter. Finansieringsanalysen visar även förändringen av och respektive avsnitts påverkan på statens nettoupplåning under redovisningsperioden. Statens nettoupplåning definieras som förändringen av statsskulden justerad för orealiserade valutakursförändringar.

Uppgifterna avseende finansieringsanalysen har hämtats från de konsoliderade resultat- och balansräkningarna samt från information som myndigheterna inrapporterat. När det gäller affärsverken har information delvis inhämtats i särskild ordning.

Tabell 3.3 Finansieringsanalys

Miljoner kronor

	Not	2002	2001
Statens verksamhet			
Skatter m.m.	53	828 353	854 751
Avgifter och andra ersättningar	54	39 306	41 006
Intäkter av bidrag		23 124	22 873
<i>Summa justerade intäkter</i>		<i>890 783</i>	<i>918 630</i>
Transfereringar	55	-644 892	-627 606
Statens egen verksamhet	56	-144 591	-136 674
<i>Summa justerade kostnader</i>		<i>-789 483</i>	<i>-764 280</i>
Överföring av AP-fondsmedel		-	114 585
Justeringar till betalningar	57	8 356	-1 321
Saldo statens verksamhet		109 656	267 614
Investeringar	58		
Finansiella investeringar		-204	-1 629
Materiella investeringar		-35 879	-37 146
Immateriella investeringar		-1 418	-930
<i>Summa investeringsutgifter</i>		<i>-37 501</i>	<i>-39 705</i>
Försäljning av anläggningstillgångar		612	2 312
Summa investeringar		-36 889	-37 393
Utlåning	59		
Nyutlåning		-18 625	-33 338
Amorteringar		23 540	7 757
Summa nettoutlåning		4 915	-25 581
Finansiella aktiviteter			
Finansiellt netto för statens upplåning	60	-74 929	-81 065
Övrigt finansiellt netto	61	2 617	2 633
Justeringar till betalningar	62	8 018	3 537
Summa finansiella aktiviteter		-64 294	-74 895
Totalt		13 388	129 745
Statens upplåning			
Förändring av statsskulden		-33 009	-123 472
Orealiserade valutakursförändringar		19 621	-6 273
Saldo statens nettoupplåning		-13 388	-129 745

3.4.1 Statens verksamhet

Kassaflödet avseende statens verksamhet uppgick 2002 till 110 miljarder kronor, vilket är en minskning från föregående år med 158 miljarder kronor. Förändringen beror till stor del på föregående års överföringar av medel från AP-fonderna till statsbudgeten, vilka förbättrade statens nettoupplåning det året med 115 miljarder kronor. Kassaflödet från statens verksamhet har även påverkats negativt av att skatterna har minskat med 26 miljarder kronor. I minskningen av skatteintäkter med 42 miljarder kronor som anges i resultaträkningen ingår skattefordringar och skatteskulder som Riksskatteverket redovisar. Dessa fordringar och skulder påverkar redovisade skatter, men har inte medfört några betalningar.

Därutöver har transfereringarna ökat med 17 miljarder kronor (se not 55), vilket har påverkat statens nettoupplåning negativt.

Utdelningarna från dotter- och intresseföretag som redovisas under posten intäkter av avgifter och andra ersättningar uppgick till 4 miljarder kronor, vilket var 1 miljard kronor mindre än föregående år.

I not 57 ges information om förändringar av skulder och fordringar och hur dessa påverkar statens nettoupplåning.

3.4.2 Investeringar

Statens investeringar under 2002 uppgick till 37,5 miljarder kronor. Investeringar i finansiella anläggningstillgångar var 0,2 miljarder kronor, vilket är en minskning jämfört med föregående år med 1,4 miljarder kronor. Föregående år gjordes en investering på 1,4 miljarder kronor i Förvaltningsaktiebolaget Stattum. Investeringen var ett led i uppbyggandet av Sveaskog AB som är ett dotterföretag till Stattum.

De materiella investeringarna uppgick under 2002 till 35,9 miljarder kronor, vilket är en minskning med 1,3 miljarder kronor jämfört med föregående år. Investeringar i beredskaps- tillgångar och väganläggningar har minskat med 2,8 miljarder kronor respektive ökat med 1,6 miljarder kronor. Investeringar i fastigheter har minskat med 2,8 miljarder kronor, vilket till stor del beror på att Luftfartsverkets investeringar på och i anslutning till Arlanda flygplats har minskat.

Tabell 3.4 Materiella investeringar

Miljarder kronor

	2002	2001
Beredskapstillgångar	10,9	13,7
Väganläggningar	7,6	6,2
Fastigheter och markanläggningar	3,4	6,2
Maskiner och inventarier	5,6	5,0
Järnvägsanläggningar	6,2	4,6
Övriga investeringar	2,2	1,4
Totalt	35,9	37,1

Investeringar i immateriella tillgångar uppgick till 1,4 miljarder kronor, vilket är 0,5 miljarder kronor högre än föregående år. Investeringarna är till stor del hänförliga till Riksförsäkringsverkets investeringar i nytt pensionsdatasystem. I not 58 ges mer information om investeringar i anläggningstillgångar.

Inkomsterna från försäljning av anläggnings-tillgångar uppgick till 0,6 miljarder kronor. Försäljningsinkomsterna är i första hand hänförliga till försäljningen av Svenska Lagerhus AB och utförsäljningar av civila beredskapstillgångar. Föregående års försäljningsinkomst var främst hänförlig till statens försäljningar av aktier i AssiDomän (1,4 miljarder kronor).

3.4.3 Utlåning

Nettoutlåningen, dvs. saldot mellan nyutlåning och amorteringar, var 4,9 miljarder kronor, vilket innebär en förändring med 30,5 miljarder kronor jämfört med 2001, då nettoutlåningen var – 25,6 miljarder kronor. Nyutlåningen minskade med 14,7 miljarder kronor och amorteringar ökade med 15,8 miljarder kronor. Den främsta anledningen till förändringen var att föregående års utlåning till Sveaskog AB på 12 miljarder kronor återbetalades under 2002. I not 59 ges mer information om nyutlåning och amorteringar.

3.4.4 Finansiella aktiviteter

Nettobetalingar från finansiella aktiviteter under 2002 uppgick till –64,3 miljarder kronor, vilket innebär en förbättring av nettobetalingssflödet med 10,6 miljarder kronor.

Det beror i första hand på att räntebetalningarna minskat sedan föregående år.

3.4.5 Statens upplåning

Statens nettoupplåning visar förändringen av statens upplåning justerad för kursförändringar i utländsk valuta.

Statens nettoupplåning under 2002 var –13,4 miljarder kronor, en förändring jämfört med föregående år med 116,3 miljarder kronor. Att nettoupplåningen minskar beror på att staten har amorterat av lån med motsvarande belopp. Under året minskade statsskulden med 33 miljarder kronor. De realiserade valutakursvinsterna som har minskat statens nettoupplåning uppgick till 19,6 miljarder kronor.

I kapitel 5 ges en förklaring till skillnader mellan resultaträkning, finansieringsanalys och statsbudgetens utfall. (Se särskilt tabell 5.2 Samband mellan några väsentliga saldomätt i årsredovisningen).

3.5 Femårsöversikt

3.5.1 Sammanställning av vissa nyckeluppgifter

I nedanstående tabell visas ett antal nyckeluppgifter för att åskådliggöra olika inslag i statens finanser.

Tabell 3.5 Nyckeluppgifter

Miljarder kronor

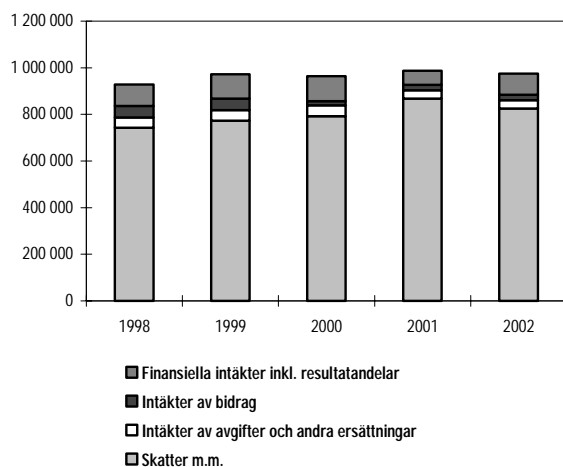
	1998	1999	2000	2001	2002
Statens nettoförmögenhet	-1 177	-1 086	-1 009	-813	-791
Statsskulden	1 446	1 370	1 278	1 154	1 121
Transfereringar	573	605	614	632	648
Kostnader för statens egen verksamhet	158	152	167	162	178
Skatteintäkter	742	773	792	868	826
Årets över-/ underskott enligt resultaträkningen	-32	59	20	53	21

Redovisningen för 2001 har i allt väsentligt justerats i enlighet med ändrade redovisningsprinciper, däremot har redovisningen endast justerats i begränsad omfattning för tidigare år.

Statens intäkter

Diagram 3.3 Statens intäkter 1998–2002

Miljoner kronor

Utvecklingen av statens intäkter den senaste femårsperioden framgår av diagram 3.3. De totala intäkterna har ökat med 46 miljarder kronor eller 5 procent under perioden, men har både ökat och minskat mellan åren.

Huvuddelen av statens intäkter är skatteintäkter. Den största ökningen av skatteintäkterna inträffade mellan 2000 och 2001 då de ökade med 75 miljarder kronor eller 10 procent. Ökningen avspeglar främst höga vinster i näringslivet 2000 som debiterades 2001. I de ökade skatteintäkterna ingår också Riksbankens extra inleverans på 20 miljarder kronor. De finansiella intäkterna består vanligen av intäkter kopplade till statsskulden. I dessa intäkter ingår realiserade valutavinster som kan variera mycket mellan åren. De finansiella intäkterna minskade kraftigt 2001. Det förklaras huvudsakligen av att de finansiella intäkterna 2000 innefattade försäljningen av Telia-aktier.

Intäkter av bidrag minskade mellan 1999 och 2000 med 32 miljarder kronor främst på grund av förändringar i ålderspensionssystemet. Fram till 1999 understeg löpande inbetalda socialavgifter m.m. till ATP-systemet de utbetalda pensionerna. Återstoden finansierades från AP-fonderna genom en överföring, vilken redovisades som en bidragsintäkt i statens resultaträkning. Sedan 2000 har avgifterna överstigit utbetalda pensioner och ett netto har i stället

överförts till AP-fonderna, vilket redovisas som en transferering.

Intäkter av avgifter och andra ersättningar minskade 2001 till följd av att Statens järnvägar (SJ) bolagiserades och att intäkterna därför inte längre redovisas i resultaträkningen i årsredovisningen för staten.

Statens kostnader

Diagram 3.4 Statens kostnader 1998–2002

Miljoner kronor

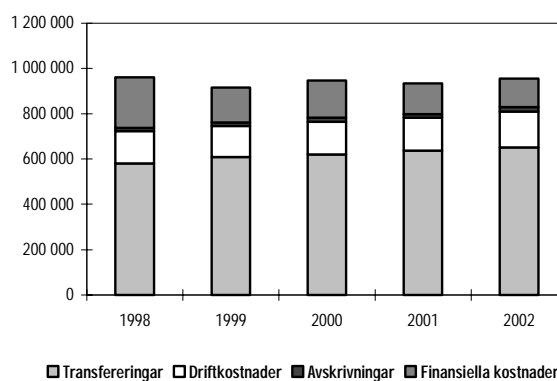

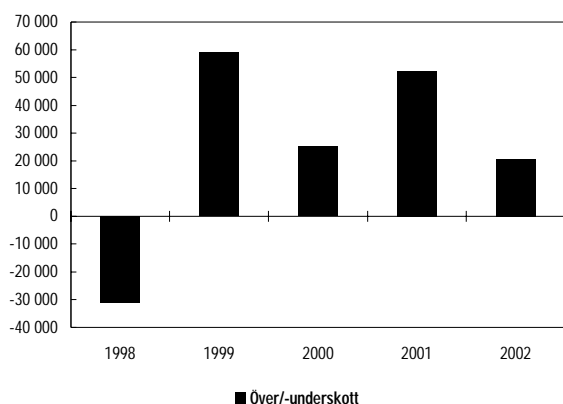
Diagram 3.4 visar utvecklingen av statens kostnader den senaste femårsperioden. Kostnaderna totalt har minskat med 6 miljarder kronor eller 1 procent under perioden. Det är främst de finansiella kostnaderna som har minskat medan transfereringar och driftkostnader har ökat. De finansiella kostnaderna avser främst kostnader kopplade till statsskulden. I dessa kostnader ingår realiserade valutaförluster som kan variera kraftigt mellan åren.

Den största ökningen av kostnaderna för transfereringar och bidrag skedde mellan 1998 och 1999. Överföringen till premiepensionssystemet ökade t.ex. från 11,4 miljarder kronor 1998 till 23,5 miljarder kronor 1999. Ökade kostnader för ersättning vid sjukdom är en annan förklaring till den stora ökningen mellan 1998 och 1999. Totalt sjönk dock kostnaderna 1999 på grund av minskade finansiella kostnader. Under hela perioden har kostnaden för sjukpenning mer än fördubblats.

Över- respektive underskott i resultaträkningen

Diagram 3.5 Statens över-/underskott 1998–2002

Miljoner kronor

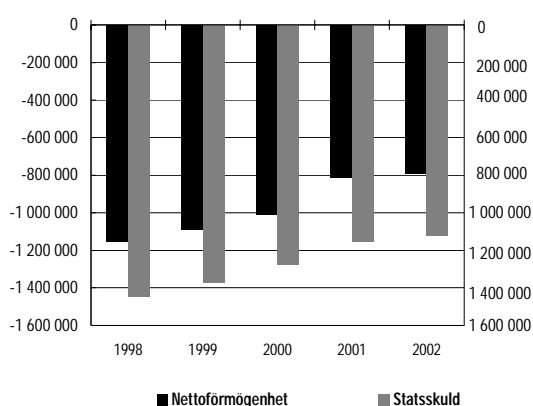

Av diagram 3.5 framgår att statens resultaträkning visar ett överskott för fjärde året i rad. Den största ökningen skedde mellan 1998 och 1999 då staten gick från ett underskott på 31 miljarder kronor till ett överskott på 59 miljarder kronor. Skulderna kunde minska med 94 miljarder kronor under 1999, varav statsskulden minskade med 76 miljarder kronor, vilket motsvarade drygt 5 procent. Till detta bidrog bl.a. en förstärkning av den svenska kronan.

Nettoförmögenheten och statsskulden

Diagram 3.6 Nettoförmögenheten och statsskulden

Miljoner kronor

I diagram 3.6 visas utvecklingen av statens totala nettoförmögenhet och statsskulden under den senaste femårsperioden. Både nettoförmögenheten och statsskulden har visat en stadig förbättring under perioden och har totalt förbättrats

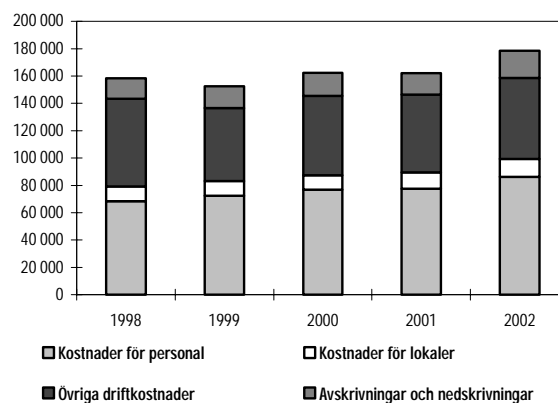
rats med 363 miljarder kronor respektive 325 miljarder kronor.

Den traditionellt viktigaste faktorn för att förklara nettoförmögenhetens förändring är de över-/underskott som redovisas i resultaträkningen. Ackumulerat uppgår de till cirka 125 miljarder kronor under femårsperioden. Den överföring av medel från AP-fonden som gjordes under 1999 – 2001 med cirka 245 miljarder kronor, som ett led i den finansiella infasningen av det nya ålderspensionssystemet, har dock under femårsperioden haft ännu större påverkan på nettoförmögenhetens förändring. Överföringarna redovisades som kapitaltillskott och har inte påverkat resultaträkningens överskott. Förutom detta finns mindre förändringar genom ökning av kapitalet hos statligt ägda bolag och olika korrigeringsposter. Statsskulden samvarierar i huvudsak med nettoförmögenheten, men förändringarna överensstämmer inte alltid i tiden. Exempelvis har överföringar i form av obligationer från AP-fonden påverkat statsskulden först när de sålts eller förfallit till betalning. För mer information om pensionssystemet etc. se kapitel 8 Sammanställning av den statliga sektorn.

Statens egen verksamhet

Diagram 3.7 Statens egen verksamhet

Miljoner kronor

Statens egen verksamhet avser främst kostnaderna för de statliga myndigheternas drift, dvs. personalkostnader, lokalkostnader, avskrivningar och nedskrivningar samt övriga driftkostnader. Kostnaderna för statens egen verksamhet den senaste femårsperioden framgår av ovanstående diagram. Kostnaderna har ökat totalt med 20

miljarder kronor eller 13 procent under perioden, men har både ökat och minskat mellan åren.

De största personalkostnaderna (se not 6) finns hos Försvarsmakten, Polisväsendet, Riksskatteverket inklusive skattemyndigheterna samt Riksförsäkringsverket med de allmänna försäkringskassorna. Under femårsperioden har framför allt Försvarsmaktens lönekostnader minskat. Minskningen uppgår till 15 procent. Personalkostnaderna förändrades bara marginellt mellan 2000 och 2001, vilket förklaras av att SJ bolagiserades och inte längre ingår i statens konsoliderade balans- och resultaträkningar.

Pensionskostnaderna avser kostnaderna för statens tjänstepensioner som framför allt ökat 2002 beroende på större försäkringstekniska avsättningar med 5 miljarder kronor. De försäkringstekniska avsättningarna redovisas tydligare från och med denna årsredovisning då viss förändring i redovisningsprincip genomförts (se Utveckling av konsolideringen i bilaga 2 Redovisningsprinciper). Justeringar har gjorts i 2001 års siffror för jämförbarhet.

Lokalkostnaderna avser hyror för de statliga myndigheternas lokaler och har legat relativt oförändrade. De största kostnaderna finns hos Försvarsmakten, Polisväsendet och Regeringskansliet.

Avskrivningar och nedskrivningar har ökat det senaste året, främst inom försvaret.

Övriga driftkostnader avser omkostnader för de statliga myndigheternas verksamhet. Dessutom ingår bl.a. kostnader för garantiavsättningar för myndigheter med garantiverksamhet, framför allt Riksgäldskontoret och Exportkreditnämnden. Köpta tjänster och varor har stor omfattning hos bl.a. Vägverket, med omfattande köp av entreprenader, och hos Försvarsmakten samt hos affärsverken Svenska kraftnät och Luftfartsverket.

Driftkostnaderna minskade mellan 1998 och 1999. Förändringen hänför sig främst till att försvarets driftkostnader minskat då försvaret från och med 1999 redovisar anskaffning av krigsorganisationsanläggningar som anläggningstillgångar och därmed fördelar kostnaden över den ekonomiska livslängden. Tidigare direktavskrevs dessa som driftkostnad.

Statens personal

Statens kostnader för personal ökade med 8,5 miljarder kronor jämfört med 2001. Ökade kostnader för statens tjänstepensioner förklarar drygt hälften av denna ökning. Resterande del förklaras av ökade lönekostnader inklusive arbetsgivaravgifter. Dessa ökade med 4,5 miljarder kronor eller med 5,7 procent. Ökningen förklaras till en del av löneutvecklingen, men också av att antalet anställda ökat. I det följande redovisas hur statens personal utvecklats avseende antal anställda fördelat på kön, åldersgrupper och sektorer. Uppgifterna baserar sig på statistik från Arbetsgivarverket. Avgränsningen av staten är densamma som för resultaträkningen, vilket betyder att försäkringskassornas personal inkluderas i redovisningen trots att de inte är statsanställda. I bilaga 4 redovisas vilka myndigheter m.fl. som ingår i redovisningen nedan. Av underbilagan 4.2 framgår också vilka myndigheter som hör till respektive sektor. Till riksdagen lämnas varje år, senast i budgetpropositionen för 2003, i bilaga till utgiftsområde 2, en utförlig redovisning av statsförvaltningens utveckling, bl.a. vad avser personalkonsekvenser. I det sammanhanget inkluderas inte riksdagens och försäkringskassornas personal.

Tabell 3.6 Antal anställda 1998–2002 fördelade på män respektive kvinnor

Antal ¹	1998	1999	2000	2001	2002
Män	124 440	123 250	118 042	110 919	112 236
Kvinnor	100 134	101 497	101 256	101 151	103 435
Summa	224 574	224 747	219 298	212 070	215 671

¹ Anställda med en omfattning av tjänst understigande 40 procent ingår inte. År 2002 utgjorde de knappt 4 000 personer. Betings-, dag- eller timanställda m.fl. ingår inte heller. De utgjorde cirka 16 800 personer 2002.

Statens anställda utgör drygt 5 procent av alla anställda i landet. Antalet anställda har minskat sett över hela femårsperioden. En ökning skedde dock mellan 2001 och 2002.

Staten är den sektor på arbetsmarknaden som har den jämnaste könsfördelningen. År 2002 var 52 procent av de anställda män, vilket är en minskning från 55 procent 1998. På motsvarande

sätt har andelen kvinnor ökat från 45 procent 1998 till 48 procent 2002 ¹.

Tabell 3.7 Antal anställda 1998–2002 fördelade på åldersgrupper

Antal					
Ålder/kön	1998	1999	2000	2001	2002
-34	46 881	46 553	44 525	43 644	45 278
Män	26 498	25 812	24 098	22 964	23 640
Kvinnor	20 383	20 741	20 427	20 680	21 638
35–54	135 469	132 288	126 130	117 328	116 243
Män	74 305	72 153	67 730	60 982	60 398
Kvinnor	61 164	60 135	58 400	56 346	55 845
55–	42 224	45 906	48 643	51 098	54 150
Män	23 637	25 285	26 214	26 973	28 198
Kvinnor	18 587	20 621	22 429	24 125	25 952

Staten har den i genomsnitt äldsta personalstyrkan på arbetsmarknaden. År 2002 var 21 procent av personalen 34 år eller yngre. Denna andel är oförändrad sett över femårsperioden. 54 procent av personalen var mellan 35–54 år 2002, vilket är en minskning från 60 procent 1998. Personal som är 55 år eller äldre har ökat sin andel från 19 procent 1998 till 25 procent 2002. Andelen män respektive kvinnor i de olika åldersgrupperna överensstämmer med de siffror som angetts för totalen (se kommentar till tabell 3.6).

I hälften av statens olika delsektorer har genomsnittsåldern ökat. Kraftiga ökningarna har skett i sektorerna uppdragsbaserad verksamhet respektive arbetsliv, omsorg och utbildning. Bland de sektorer där genomsnittsåldern minskat återfinns universitet, högskolor och forskning samt Försvarsmakten.

Under femårsperioden har sektorn affärsverk och infrastruktur minskat med nästan 12 000 personer, vilket motsvarar 38 procent. Denna minskning beror i huvudsak på bolagiseringen av Statens järnvägar (SJ) då cirka 9 000 personer följde med till SJ AB. Den sektor som har ökat mest under perioden är universitet, högskolor och forskning. Ökningen uppgår till drygt 6 000 personer, motsvarande 14 procent. Försvaret har minskat med knappt 3 000 personer, eller med 12 procent.

Universitet, högskolor och forskning är störst av sektorerna med närmare 52 000 anställda, vilket motsvarar 24 procent av de statligt anställda. Därefter kommer rättsväsendet med knappt 38 000 anställda, 18 procent och arbetsliv, omsorg och utbildning med knappt 35 000 anställda, 16 procent.

Tabell 3.8 Antal anställda 1998–2002 fördelade på sektorer

Sektor/ Kön - Antal	1998	1999	2000	2001	2002
Affärsverk ¹	31 011	29 997	28 412	19 439	19 106
Män	24 260	23 182	21 848	15 013	14 678
Kvinnor	6 751	6 815	6 564	4 426	4 428
Ekonomi	18 614	18 182	18 102	18 680	18 827
Män	6 944	6 846	6 727	6 822	6 898
Kvinnor	11 670	11 336	11 375	11 858	11 929
Universitet ²	45 610	47 289	48 891	49 745	51 947
Män	23 224	23 823	24 240	24 464	25 377
Kvinnor	22 386	23 466	24 651	25 281	26 570
Kultur	3 243	2 942	3 024	3 111	3 202
Män	1 381	1 292	1 310	1 338	1 380
Kvinnor	1 862	1 650	1 714	1 773	1 822
Miljö ³	5 673	5 819	5 832	5 463	5 695
Män	3 147	3 215	3 200	3 015	3 113
Kvinnor	2 526	2 604	2 632	2 448	2 582
Arbetsliv ⁴	33 444	33 822	33 708	34 363	34 926
Män	10 075	10 205	10 105	10 264	10 642
Kvinnor	23 369	23 617	23 603	24 099	24 284
Rättsväsende	36 577	36 615	36 190	36 769	37 622
Män	21 773	21 609	21 321	21 502	21 863
Kvinnor	14 804	15 006	14 869	15 267	15 759
Länsstyrelser m.m. ⁵	10 754	11 031	11 174	11 394	11 532
Män	4 679	4 817	4 845	4 902	4 881
Kvinnor	6 075	6 214	6 329	6 492	6 651
Uppdrags verksamhet ⁶	13 287	12 655	12 229	12 237	12 000
Män	7 785	7 419	7 080	7 075	7 075
Kvinnor	5 502	5 236	5 149	5 162	4 925
Försvarsmakten	22 873	22 260	20 960	20 118	20 045
Män	18 793	18 234	17 043	16 215	16 013
Kvinnor	4 080	4 026	3 917	3 903	4 032

¹ Affärsverk och infrastruktur

² Universitet, högskolor och forskning

³ Miljö, teknik och jordbruk

⁴ Arbetsliv, omsorg och utbildning, inklusive försäkringskassorna

⁵ Länsstyrelser, Regeringskansliet och stabsmyndigheter

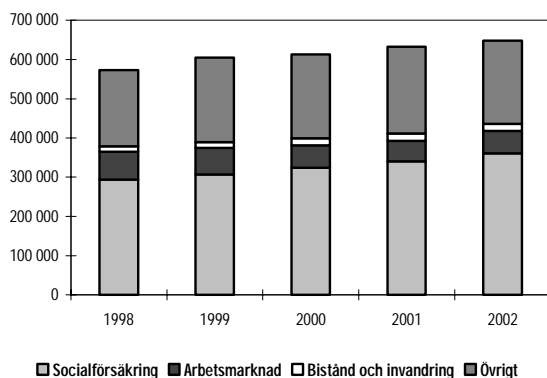
⁶ Uppdragsbaserad verksamhet

¹ Andelen kvinnor är något högre i den redovisning som lämnas här jämfört med redovisningen i budgetpropositionen på grund av att försäkringskassorna har en större andel kvinnlig personal.

3.5.2 Transfereringar

Diagram 3.8 Transfereringar 1998–2002

Miljoner kronor

I diagram 3.8 visas utvecklingen av transfereringar i form av lämnade bidrag m.m. under den senaste femårsperioden. De totala kostnaderna för lämnade bidrag m.m. har ökat med 75 miljarder kronor eller 13 procent under perioden. Nedan redovisas de fyra delområdena närmare och kommenteras kortfattat.

Tabell 3.9 Transfereringar – Lämnade bidrag

Miljoner kronor

	1998	1999	2000	2001	2002
Socialförsäkring	294 100	307 288	323 681	340 939	360 573
Arbetsmarknad	70 114	66 890	57 767	51 892	56 747
Bistånd och invandring	14 173	14 844	17 330	18 793	18 537
Övrigt	194 173	215 649	214 820	220 737	211 645
Summa	572 560	604 671	613 598	632 361	647 502
% av BNP	30,1	30,2	29,3	27,9	27,7

Socialförsäkring

Kostnaderna för socialförsäkring har ökat varje år under den senaste femårsperioden. Mellan 2001 och 2002 uppgår ökningen till nära 20 miljarder kronor eller 6 procent. Under hela femårsperioden 1998 till 2002 har ökningen varit totalt 66 miljarder kronor (23 procent).

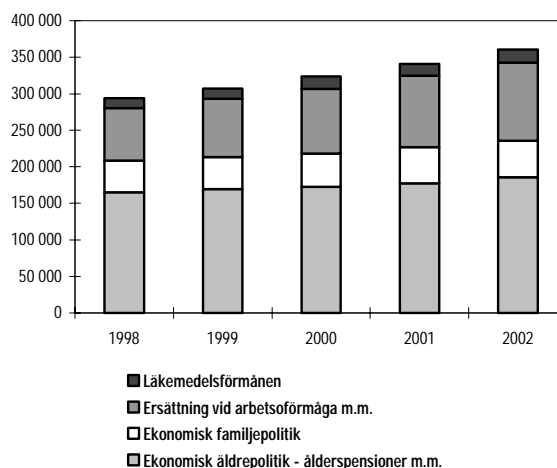
Tabell 3.10 Socialförsäkring

Miljoner kronor

	1998	1999	2000	2001	2002
Ekonomisk äldrepolitik – ålderspensioner m.m.	64 858	169 489	172 445	177 474	185 390
Ekonomisk familjepolitik	43 993	43 827	45 865	49 161	49 989
Ersättning vid arbetsförmåga m.m.	71 484	79 772	88 450	97 773	107 352
Läkemedelsförmånen	13 765	14 200	16 921	16 531	17 842
Summa	294 100	307 288	323 681	340 939	360 573
% av BNP	15,4	15,3	15,4	15,0	15,4

Diagram 3.9 Socialförsäkring 1998–2002

Miljoner kronor

Av ökningen mellan 1998 och 2002 är 20 miljarder kronor hänförliga till ökade pensionskostnader. Ökningen av pensionskostnaderna har varit tämligen jämnt fördelad under åren, men 2002 års ökning var något högre, 8 miljarder kronor. De pensioner som finansieras via AP-fonderna ingår i ovan angivna kostnader, däremot finns AP-fondernas administration och finansiella poster inte med i resultat- och balansräkningen (se bilaga 2 Redovisningsprinciper). De ökade pensionskostnaderna beror dels på ett ökat antal pensionärer, dels på att en allt större andel av dessa omfattas av ATP-systemet och att den genomsnittliga pensionspoängen ökat. Under 2002 har följsamhetsindexering, som införts i samband med pensionsreformen, ytterligare bidragit till kostnadshöjningen (se not 4).

När det gäller ersättning vid arbetsförmåga och till funktionshindrade m.m. har kostnaderna från och med 1998 ökat kraftigt varje år under femårsperioden, med sammanlagt 36 miljarder

kronor eller 50 procent. Den dominerande delen avser kostnader för sjukpenning som mer än fördubblats under perioden på grund av ett flertal samverkande faktorer. Enligt nuvarande regler för sjuklöneperiod betalar sjukförsäkringen sjukpenning från femtonde sjukdagen. Antalet sjukfall och därmed sjukdagar har ökat inom alla tidsintervall. Dessutom har den genomsnittliga ersättningen per dag ökat. En del av förklaringen till att antalet sjukdagar ökat kan vara det förbättrade läget på arbetsmarknaden, som gör att antalet personer som omfattas av sjukförsäkringen ökat. Under framför allt 2002 har dock ökningen avtagit. Förutom sjukpenning har även kostnaden för förtidspensioner ökat kraftigt.

Tabell 3.11 Personer som erhöll sjukpenning 1998–2002

	Kvinnor Antal	Kvinnor Procent	Män Antal	Män Procent	Summa
1998	361 702	60,5	236 014	39,5	597 716
1999	425 893	60,8	274 909	39,2	700 802
2000	477 942	61,2	302 739	38,8	780 681
2001	516 411	61,4	324 142	38,6	840 553
2002	529 145	61,4	333 065	38,6	862 210

Källa: Riksförsäkringsverket

Tabell 3.12 Ersatta sjukdagar 1998–2002

Miljoner dagar

	Kvinnor Antal	Kvinnor Procent	Män Antal	Män Procent	Summa
1998	31,5	59,3	21,6	40,7	53,1
1999	39,6	60,3	26,1	39,7	65,7
2000	49,1	61,4	30,9	38,6	80,0
2001	57,1	61,9	35,1	38,1	92,2
2002	61,1	61,9	37,6	38,1	98,7

Källa: Riksförsäkringsverket

Tabellerna 3.11 och 3.12 visar antalet personer som erhållit utbetalning av sjukpenning samt antalet ersatta dagar i sjukförsäkringen mellan 1998 och 2002. Under 2002 erhöll 862 210 personer ersättning från sjukförsäkringen i form av sjukpenning, rehabiliterings- eller arbetsskadepening. Av dessa var 61,4 procent kvinnor och 38,6 procent män.

Antalet personer med sjukpenning har under åren 1998–2002 ökat med totalt 44 procent, varav kvinnor med 46 procent och män med 41 procent. Under samma period har antalet ersatta dagar ökat med totalt 86 procent, varav med 94 procent för kvinnor och 74 procent för män.

När det gäller stödet till barnfamiljer är det framför allt de båda barnbidragshöjningarna som genomfördes 2000 och 2001 som bidragit till en kostnadsökning. Stödet ökade först från 750 till 850 kronor per månad och därefter från 850 till 950 kronor. De båda förändringarna ökade de årliga kostnaderna med cirka 2 miljarder kronor vardera.

Tabell 3.13 Föräldrapenning 1996–2002

	Antal netto- dagar 1000-tal	därav uttagna av kvinnor %	därav uttagna av män %	Medel ersätt- ning per dag kr/dag	därav till kvinnor kr/dag	därav till män kr/dag
1996	42 177	89,4	10,6	269	256	374
1997	37 905	90,1	9,9	274	264	364
1998	36 327	89,6	10,4	302	291	397
1999	36 036	88,4	11,6	316	305	402
2000	35 661	87,6	12,4	333	320	418
2001	36 499	86,2	13,8	350	337	430
2002	38 110	84,5	15,5	370	358	439

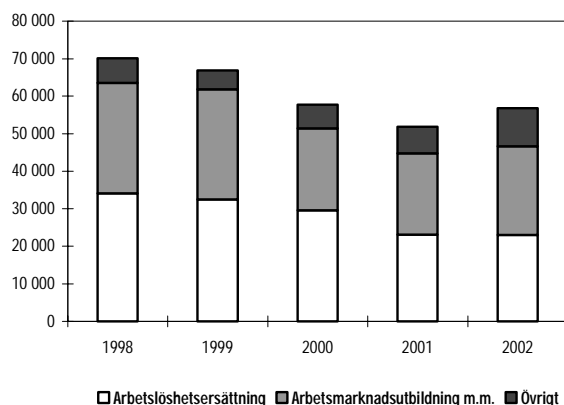
Källa: Riksförsäkringsverket

Tabell 3.13 visar uttag av nettodagar med föräldrapenning samt medelersättning per dag fördelat på kvinnor respektive män. År 1990 var männens andel 7,1 procent av utbetalade dagar och 2002 har andelen ökat till 15,5 procent. Föräldrapenning utbetalades för över 38 miljoner dagar 2002. Detta är cirka 1,6 miljoner fler dagar än året innan. Orsaken till de ökade kostnaderna är dels att antalet barn ökat, dels att antalet föräldrar med högsta ersättningsberättigade inkomst ökat.

Arbetsmarknad

Diagram 3.10 Arbetsmarknad 1998–2002

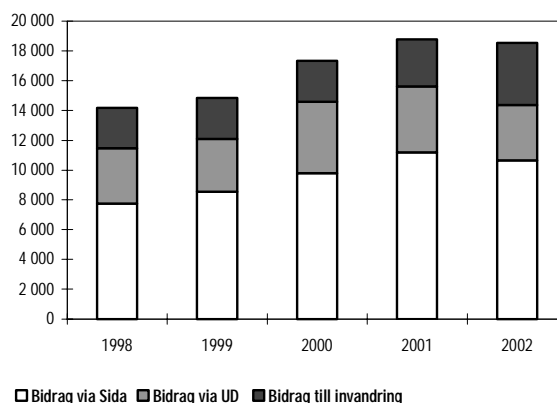
Miljoner kronor

Bistånd och invandring

Diagram 3.11 Bistånd och invandring 1998–2002

Miljoner kronor

Kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken har successivt reducerats från den höga nivå som rådde i mitten av 1990-talet med anledning av den då höga arbetslösheten. För 2002 har de dock stigit igen. Totalt för perioden 1998 – 2002 är minskningen 13 miljarder kronor eller 19 procent.

Den kraftigaste förändringen skedde mellan 1999 och 2000, då kostnaderna minskade med sammanlagt 10 miljarder kronor. Minskningen förklaras till stor del av ökad sysselsättning och en minskad andel långtidsarbetslösa. Under 2002 har den öppna arbetslösheten liksom under 2001 hållits på nivån 4 procent av arbetskraften.

Utöver arbetslöshetsersättning finns ytterligare ett stort antal former för stöd och bidrag. Aktivitetsstöd (försörjningsstöd till de som deltar i arbetsmarknadspolitiska program) är det ekonomiskt viktigaste och även den statliga lönegarantin vid konkurs kan nämnas. Under 2002 har det tillkommit ett sysselsättningsstöd till kommuner och landsting. Stödet ges via nedläggning av sociala avgifter, dels som ett generellt sysselsättningsstöd, dels som ett nyanställningsstöd. Det generella stödet uppgick till 2,6 miljarder kronor, vilket förklarar en stor del av kostnadsökningen under året för arbetsmarknadsområdet.

Kostnaderna för bistånd och invandring ökade relativt kraftigt under 1999 och 2000, vilket i huvudsak var hänförligt till ökad bruttonationalinkomst. Det ökade utrymmet utnyttjades till satsningar på återuppbyggnad efter katastrofer och krig samt andra infrastruktursatsningar. Under 2000 ökade dessutom bidragen till bistånd via Förenta Nationerna med omkring 1 miljard kronor. Under 2002 har biståndet via Sida minskat något jämfört med föregående år på grund av att en stor andel reservationsmedel utnyttjades 2001. Kostnaderna för mottagning av asylsökande har gått upp kraftigt under framför allt 2002, på grund av ökat antal asylsökande och längre handläggningstider för asylärenden som leder till längre tid i mottagningsystemet.

Övriga transfereringar

För de övriga transfereringar som sammanfattas i tabell 3.14 har kostnaderna ökat med totalt drygt 17 miljarder kronor under perioden 1998 till 2002. Denna förändring är ett netto av såväl höjningar som minskningar. Den största förändringen hänger samman med det nya ålderspensionssystemet. Förtidspensionerna finansieras numera helt via anslag på statsbudgeten. Det har, i kombination med förändringar i uttaget av avgifter till pensionssystemet, medfört att de löpande överföringarna av avgiftsmedel till AP-fonderna från och med 2000 överstiger utbetalningarna av pensioner. Det redovisas som en transferering, vilken inkluderar statlig ålderspensionsavgift, från staten till AP-fonderna.

Bland andra viktiga förändringar under perioden kan nämnas minskningen av räntebidragen, som från att ha uppgått till 30 miljarder kronor så sent som 1996 och 10 miljarder kronor 1998, nu endast uppgår till drygt 1 miljard kronor. Variationerna i jordbruksstödet de senaste åren beror på att det arealbidrag på mellan 3 och 4 miljarder kronor som utbetalas i samband med årsskifte, senarelagts och tidigarelagts mellan åren. Under 2000 redovisades därför inget sådant årsbelopp alls, medan två års bidrag redovisades för 2001. För 2002 redovisas åter ett årsbelopp, och den kostnaden (som till skillnad från föregående år är periodiserad) är nära 2 miljarder kronor högre än 1999.

En annan stor förändring är att bidragen till skolväsendet ökat med cirka 4 miljarder kronor under 2002 till följd av införandet av maxtaxan i barnomsorgen.

Av bidragen till kommuner och landsting på 100 miljarder kronor avser nära 24 miljarder kronor s.k. utjämningsbidrag. Denna kostnad motsvaras av en intäkt på ungefär samma belopp, som erhålls från de kommuner och landsting vilka enligt särskilda regler har skyldighet att erlagga utjämningsavgift. Intäkten från avgiften redovisas i resultaträkningen för staten som skatteintäkt. Resterande 76 miljarder kronor utgör generella statsbidrag till kommuner och landsting varav kommunerna erhåller den större delen.

Tabell 3.14 Övriga transfereringar

<i>Miljoner kronor</i>	1998	1999	2000	2001	2002
Generella bidrag och utjämningsbidrag till kommuner och landsting	96 171	99 182	97 218	99 127	100 001
Nedskrivning av fordran i kommunkontosystemet (engångsbelopp)	–	–	3 830	–	–
Sveriges avgift till EU m.m.	21 210	21 067	22 255	22 126	19 693
Studiestöd / avskrivning av lånefordringar	18 283	22 380	21 968	18 940	16 229
Överföring till premiepensionssystemet	11 366	23 528	21 555	18 822	20 445
Överföring till Allmänna pensionsfonden	–	–	5 558	13 372	8 596
Stöd till jordbruk	8 558	8 364	6 543	13 389	10 313
Bidrag inom skolväsendet	4 029	4 241	4 032	4 551	8 783
Bidrag till folkbildning	2 418	2 494	2 489	2 513	2 522
Bidrag till näringslivet m.m. via Nutek och Vinnova	1 873	2 465	2 478	2 087	1 640
Bidrag till investeringar i infrastruktur	1 480	1 599	2 375	2 348	2 535
Bidrag till hälso- och sjukvård m.m.	1 785	1 806	1 800	1 921	2 277
Räntebidrag	10 814	7 367	3 931	1 689	1 368
Övrigt (netto inkl. vissa elimineringar)	16 186	21 156	18 788	19 852	17 243
Summa	194 173	215 649	214 820	220 737	211 645

Inom studiestödsverksamheten finns åtta anslag som i huvudsak finansierar bidrag till studerande. De studiestöd som når flest personer är studiehjälp och studiemedel. Dessa stöd är generella och rättighetsstyrda. Studiehjälpen består av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg. Stödet lämnas främst till studerande i gymnasieskolan. Studiemedel består av studiebidrag och studielån och utgår till studerande i studiestödsberättigande utbildning. Bland de stöd som riktar sig till vissa grupper i samhället är vuxenstudiestöden beloppsmässigt störst. Dessa stöd riktar sig främst till personer med kort utbildning som studerar på grundskole- eller gymnasienivå. Ytterligare transfereringar kopplat till studielån är avskrivningar och nedskrivningar av lånefordringar samt reserverationer för osäkra lånefordringar. Inbetalda statliga ålderspensionsavgifter till Riksförsäkringsverket borträknas från *Lämnade bidrag* (se tabell 3.15 Transfereringar – studiestöd/ avskrivningar av lånefordringar).

Fluktuationer kopplade till transfereringar är ett nettoresultat av såväl öknings- som minskningar. De viktigaste förändringarna avser tre poster, vilka redovisas i tabell 3:15. Skillnaden i tabell 3.15 avseende *avskrivningar* och *nedskrivningar av lånefordringar* mellan åren 1999 och 2001 beror till största delen på tekniska problem. Hanteringen av avskrivningar vid dödsfall och vid vuxenstudier har inte kunnat administreras under delar av 1999 och 2000 utan påförts efterföljande år retroaktivt.

Variationerna avseende kostnaderna för *reserverationer av lånefordringar* förklaras till stor del av att beräkningsmodellen modifierats löpande. Fler kriterier har inkluderats i beräkningarna av osäkra fodringar, vilket har genererat en bättre bedömning av framtida utgifter hänförliga till dagens beviljade lån.

Utfall under posten *Lämnade bidrag* är huvudsakligen ett resultat av nettot mellan kunskapslyftets avtrappning och högskolans expansion i form av nya platser.

Tabell 3.15 Transfereringar - studiestöd/avskrivningar av lånefordringar¹

Miljoner kronor

	1998	1999	2000	2001	2002
Lämnade bidrag	16 788	16 187	14 667	15 326	15 844
Avskrivn. och nedskrivn. av lånefordr.	796	497	177	1 199	649
Reserv. av lånefordringar	699	6 296	7 913	4 044	2 332
Statl. ålderspensionsavg.		-600	-790	-1 628	-2 597
Summa	18 283	22 380	21 968	18 940	16 229

¹Källa: Centrala studiestödsnämnden, årsredovisningar 1998–2002.

Tabell 3.16 Utbetalda vuxenstudiebidrag och studielån 1998 – 2002¹

Miljoner kronor

	<i>Vuxenstudiebidrag</i>			<i>Studielån</i>		
	Kvinnor	Män	Summa	Kvinnor	Män	Summa
1998	6 647	2 950	9 597	249	169	418
1999	5 897	2 498	8 395	335	196	531
2000	4 466	1 886	6 352	411	209	620
2001	3 507	1 371	4 878	340	159	499
2002	1 879	732	2 610	108	48	156

¹Källa: Centrala studiestödsnämndens årsredovisningar 1998–2002.

Tabell 3.16 åskådliggör utvecklingen av transfereringar inom vuxenstudiestöden. Utbetalda vuxenstudiebidrag har minskat från 9,6 miljarder kronor 1998 till 2,6 miljarder kronor 2002, vilket är ett resultat av kunskapslyftets avtrappning. Samtidigt har högskolans expansion medfört ett ökat antal studiemedelstagare, vilket avspeglas i att transfereringarna ökat från 4,9 miljarder kronor 1998 till 7,9 miljarder kronor 2002, se tabell 3.18 och 3.19. Den studiestödsreform som genomfördes 1 juli 2001, innebar bland annat att bidragsdelen höjdes från 27,8 procent till 34,5 procent av totalbeloppet. Dessutom introducerades en högre bidragsandel, motsvarande 82 procent av totalbeloppet. Det högre bidraget riktar framförallt till personer äldre än 24 år med kort tidigare utbildning. Stödet lämnas huvudsakligen för studier på grundskole- och gymnasienivå.

Tabell 3.17 Studerande med vuxenstudiestöd 1998–2002

	Kvinnor Antal	Kvinnor Procent	Män Antal	Män Procent	Summa
1998	130 290	70,8	53 777	29,2	184 067
1999	133 184	72,0	51 853	28,0	185 037
2000	110 437	71,8	43 393	28,2	153 830
2001	83 148	72,9	30 966	27,1	114 114
2002	41 151	73,4	14 920	26,6	56 071

Källa: Centrala studiestödsnämnden

Antal studerande med vuxenstudiestöd framgår av tabell 3.17. År 2002 var 73 procent kvinnor av det totala antalet studerande med vuxenstudiestöd.

Under 2002 gick ca 60 procent av utbetalningarna av studiebidrag och studielån till kvinnor, se vidare tabellerna 3.18 och 3.19.

Tabell 3.18 Utbetalade studiemedel 1998–2002

Miljoner kronor

	Studiebidrag			Studielån		
	Kvinnor	Män	Summa	Kvinnor	Män	Summa
1998	2 791	2 133	4 924	5 962	4 584	10 546
1999	2 859	2 119	4 978	6 329	4 674	11 003
2000	2 972	2 115	5 087	6 794	4 815	11 609
2001	3 793	2 548	6 341	6 829	4 755	11 584
2002	4 806	3 080	7 886	6 814	4 738	11 552

Källa: Centrala studiestödsnämnden

Tabell 3.19 Studerande med studiemedel 1998–2002

	Studiebidrag				Summa	Studielån				Summa
	Kvinnor Antal	Kvinnor Procent	Män Antal	Män Procent		Kvinnor Antal	Kvinnor Procent	Män Antal	Män Procent	
1998	225 794	57,0	170 193	43,0	395 987	179 683	56,9	136 337	43,1	316 020
1999	231 796	57,7	169 766	42,3	401 562	187 672	57,7	137 692	42,3	325 364
2000	236 676	58,5	167 988	41,5	404 664	195 333	58,5	138 383	41,5	333 716
2001	248 711	59,4	169 699	40,6	418 410	201 735	59,3	138 289	40,7	340 024
2002	261 207	60,1	173 169	39,9	434 376	203 177	59,6	137 628	40,4	340 805

Källa: Centrala studiestödsnämnden

3.6 Statsskulden

Den konsoliderade statsskulden minskade med 33 miljarder kronor och uppgick vid 2002 års utgång till 1 121 miljarder kronor. Det motsvarade 47,9 procent av BNP, en minskning med tre procentenheter jämfört med 2001.

3.6.1 Lånebehovet och statsskuldens utveckling

Statens lånebehov – definitionsmässigt lika med statsbudgetens saldo, men med omvänt tecken – har varierat kraftigt under det senaste årtiondet. Vid ingången av 1990-talet var lånebehovet relativt litet, för att sedan snabbt öka till 234 miljarder kronor (motsvarande ca 15 procent av BNP) budgetåret 1993/94. Utvecklingen orsakades främst av den djupa lågkonjunktur som drabbade den svenska ekonomin i början av 1990-talet, med kraftigt stigande statliga utgifter och vikande skatteintäkter.

Lånebehovet har därefter successivt minskat, främst till följd av en snabbare ekonomisk tillväxt, besparingar och olika positiva engångseffekter. Sedan 1998 har amortering av statsskulden kunnat ske. För 2002 uppvisade statsbudgeten ett överskott på en miljard kronor. Statsbudgeten har därmed visat överskott under fem budgetår i följd (se kapitel 4 Statsbudgetens utfall).

Den konsoliderade statsskulden minskade med 33 miljarder kronor 2002, medan överskottet i statsbudgeten endast var en miljard kronor. Denna skillnad är hänförlig till olika faktorer som verkar i olika riktningar. En viktig orsak till skillnaden är att realiserade valutavinster på 20 miljarder kronor uppkommit till följd av att kronan stärktes 2002. Dessa minskar statsskulden, men budgetsaldot påverkas inte. I motsatt riktning verkade Premiepensionsmyndighetens (PPM) omplacering av kontobehållningar i Riksgäldskontoret (RGK) till statspapper. Statsskulden ökade med 16 miljarder kronor, motsvarande värdet av PPM:s tillgångar i statspapper vid årsskiftet 2002/2003. Budgetsaldot däremot påverkades inte av de 8,1 miljarder kronor som omvandlades från kontobehållning hos RGK till statsobligationer den 1 juli 2002, utan endast av köp på andrahandsmarknaden senare (se kapitel 4 Statsbudgetens utfall avsnitt 4.3.29 Riksgälds-

kontorets utlåning och 4.3.30 Kassamässig korrigering).

Den statsskuld som redovisas i årsredovisningen för staten skiljer sig från den som RGK redovisar på grund av elimineringsåtgärder som gjorts för de myndigheter som innehar statliga obligationer och statsskuldväxlar.

Tre myndigheter, Kärnavfallsfonden (KAF), Premiepensionsmyndigheten och Insättningsgarantinämnden (IGN) omvandlade tillgångar, som tidigare redovisades på konton hos RGK, till statspapper under 2002. Förändringen skedde i enlighet med regeringsbeslut den 14 december 2001 (prop. 2001/02:1, bet. 2001/02:FiU2, rskr. 2001/02:129) som innebär att myndigheter som bedriver en omfattande tillgångshantering av medel avsatta för ändamål vid sidan av statsbudgeten skall ges rätt att placera på den svenska statspappersmarknaden. Detta resulterade i att statsskulden, som den redovisas av RGK, ökade med motsvarande belopp. Eftersom KAF och IGN ingår i årsredovisningen för staten elimineras deras innehav. Däremot elimineras inte PPM:s innehav, eftersom myndigheten (liksom AP-fonden) betraktas som utomstatlig i årsredovisningen för staten. PPM:s innehav av statsobligationer var knappt 16 miljarder kronor vid utgången av 2002.

Tabell 3.20 Statliga myndigheters innehav i svenska statspapper vid utgången av 2002

Miljarder kronor

	Insättningsgarantinämnden	Kärnavfallsfonden	Övriga myndigheter	Elimineras i ÅRS	PPM
Statsskuldväxlar	2,3	–		2,3	–
Nominella statsobligationer	8,5	–		8,5	7,5
Reala statsobligationer	–	26,2		26,2	8,1
Totalt	10,8	26,2	1,8	38,8	15,6

Elimineringen i årsredovisningen för staten uppgick till 39 miljarder kronor 2002. Därav avser 37 miljarder kronor KAF:s och IGN:s innehav. Övriga myndigheters innehav har varit ganska konstant, mellan två och fem miljarder kronor, de senaste åren. Främst är det RGK och Riksförsäkringsverket med de allmänna försäkringskassorna som innehar statspapper. Detta medför att statsskulden som RGK redovisar är 39 miljarder kronor högre än vad som redovisas i årsredovisning för staten.

3.6.2 Statsskuldens sammansättning

Det lagfästa målet för statsskuldspolitiken är att statens skuld skall förvaltas så att den långsiktiga kostnaden minimeras, samtidigt som risken i förvaltningen beaktas. Den övergripande målsättningen konkretiseras genom att regeringen årligen fastställer riktlinjer för statsskuldens förvaltning avseende statsskuldens sammansättning, genomsnittliga löptid samt förfalloprofil. Inom ramen för riktlinjerna fastställer sedan Riksgäldskontoret delmål och riktmärken, bl.a. för den nominella kronskuldens respektive valutaskuldens löptid och valutaskuldens sammansättning samt svarar för den operativa förvaltningen av skulden.

Upplåningen och förvaltningen av statsskulden sker i tre skuldsdrag:

- Nominella lån i svenska kronor.
- Reala lån i svenska kronor.
- Nominella lån i utländsk valuta.

Skuldens egenskaper bestäms främst av fördelningen mellan de tre skuldsdragen samt val av löptid och förfalloprofil i respektive skuldsdrag. Dessa storheter är förutom storleken på statsskulden styrande för vilken total kostnad och samlad risk som statsskulden är förknippad med. Statsskuldens sammansättning redovisas i tabell 3.21.

Nominella lån i svenska kronor utgör den viktigaste källan för finansiering av statsskulden. Merparten av upplåningen sker på den inhemska nominella värdepappersmarknaden genom statsobligationer (kuponglån med löptid över ett år vid emissionstillfället) och statsskuldväxlar (nollkuponglån i huvudsak, med löptid under ett år vid emissionstillfället). I skuldsdraget ingår även upplåning på hushållsmarknaden via speciella instrument som erbjuder RGK billigare upplåning än konventionella statspapper i kombination med möjligheter att sprida upplåningen till fler långivare, företrädesvis privatpersoner. Under femårsperioden har upplåningen från hushållen minskat något, från 69 miljarder kronor 1998 till 56 miljarder kronor 2002 (5 procent av statsskulden). Detta beror främst på att stocken premieobligationer minskat. Under 2002 gjordes betydande bruttoemissioner, på 6 miljarder kronor, av premieobligationer. Förfallande lån uppgick till 9,2 miljarder kronor, vilket

betyder att stocken ändå minskade. Nettoemissionen blev således 3,2 miljarder kronor.

Riksgäldssparandet har däremot ökat successivt från 5 miljarder kronor 1998 till 14 miljarder kronor 2002.

Tabell 3.21 Statsskuldens utveckling och sammansättning

Miljarder kronor

	1998	1999	2000	2001	2002
Nominella lån i svenska kronor, enligt RGK:s redovisning	991	986	938	838	826
Elimineringar i ÅRS ¹	-3	-4	-3	-2	-13
Nominella lån i svenska kronor	988	982	935	836	813
Reala lån i svenska kronor, enligt RGK:s redovisning	94	98	102	95	136
Elimineringar i ÅRS	-	-	-	-	-26
Reala lån i svenska kronor	94	98	102	95	110
Nominella lån i utländsk valuta	363	291	241	223	198
Summa	1 445	1 371	1 278	1 154	1 121

¹ Elimineringar av statliga myndigheters innehav redovisas på egna rader. In-sättningsgarantinämnden och Kärnavfallsfondens innehav redovisas uppdelat på nominella resp. reala lån. Övriga myndigheters innehav har eliminerats på nominella lån i svenska kronor, eftersom det inte klart framgår, av den information dessa myndigheter lämnar till statsredovisningen, vilken sorts statspapper som innehas.

Tabell 3.22 Nominella lån i svenska kronor

Miljarder kronor

	1998	1999	2000	2001	2002
Statsobligationer, nominella	682	675	601	517	513
Statsskuldväxlar	226	244	275	251	239
Kontokrediter/ dagslån	11	0	0	12	5
Premieobligationer	59	54	50	44	41
Riksgäldskonto	5	3	2	1	1
Riksgäldsspar	5	6	7	11	14
Nominella lån i svenska kronor, exklusive skuldskötelsinstrument	988	982	935	836	813

Reala lån i svenska kronor fyller en viktig funktion i statens låneportfölj då de bidrar till att diversifiera upplåningen, och därmed minska risken, genom att staten får tillgång till en finansieringskälla med andra kostnads- och risk-egenskaper än nominell kron- och valutaupplåning. Låneformen ger även fördelar för investeraren eftersom han/hon erbjuds en möjlighet att försäkra sig mot inflation genom att staten övertar inflationsrisken. I skuldsdraget ingår även den del av riksgäldsspar som består av reala upplåningsinstrument, vilka 2002 uppgick till knappt 1 miljard kronor. Andelen reala lån har succes-

sivt ökat över femårsperioden. År 2002 uppgick stocken till 110 miljarder kronor, motsvarande 10 procent av den totala statsskulden. Den ökade efterfrågan på reala lån beror främst på ökad försiktighet hos tillgångsförvaltare rörande riskerna med aktier, något som fått dem att leta efter säkrare placeringar.

Regeringen har i Riktlinjer för statsskuldens förvaltning 2002 beslutat att andelen lån i utländsk valuta långsiktigt skall minskas. Motivet är att valutaskuld är förknippad med större risk för staten utan att det finns skäl att räkna med långsiktigt lägre kostnader än för kron- och realupplåning. Valutaupplåning skedde tidigare främst genom kapitalmarknadsupplåning (publika obligationslån). I det traditionella statsskuld-begreppet ingår endast sådan direkt valutaupplåning. RGK har under senare år av kostnadsskäl valt att i stället för direkt valutaupplåning skapa skuld i utländsk valuta genom att ta upp lån i svenska kronor och genom skuldbytesavtal (valutaswappar) omvandla lånen till skuld i utländsk valuta. För att få en rättvisande bild över statsskuldens sammansättning och statens valutaexponering beaktas även de skuldbytesavtal i kronor och utländsk valuta samt övriga derivatinstrument som kontoret använt i syfte att uppnå avsedd valutafördelning och ränterisk i nedanstående tabell. Det bör noteras att RGK:s upplåningsmandat i utländsk valuta, vilket fastställs i regeringens riktlinjer för förvaltningen av statsskulden, avser valutaexponering inklusive derivatinstrument².

Tabell 3.23 Valutaskulden inkl. värdet av derivatportfölj

Miljarder kronor

	1998	1999	2000	2001	2002
Skuld utländsk valuta exkl. derivatportfölj	363	291	241	223	198
Skuld utländsk valuta inkl. derivatportfölj	448	402	392	404	373
Andel valutaskuld av total skuld (procent)	31	29	30	35	33

RGK amorterade under 2002 motsvarande 1,8 miljarder kronor av valutaskulden. Det innebär att RGK utnyttjade möjligheten att avvika från

riktvärdet i regeringens riktlinjebeslut, som var 15 miljarder kronor, i syfte att minska kostnaderna. Motivet var att RGK bedömde att kronans växelkurs var kraftigt undervärderad. Skulden i utländsk valuta inklusive derivatportfölj minskade ändå med 31 miljarder kronor som en följd av att kronan stärktes under 2002. Valutaskuldens andel av den totala statsskulden minskade således 2002 med två procentenheter jämfört med 2001.

3.6.3 Statsskuldens kostnader

I resultaträkningen för staten sker redovisning av räntor enligt kostnadsmässiga principer och med bruttoredovisning av intäkter och kostnader. I kostnaderna ingår även en omvärdering av skulden i utländsk valuta. I tabell 3.24 redovisas statsskuldens kostnader. Tabellen utgör en sammanfattning och specificering av uppgifter i not 11 och 12 till resultaträkningen i de delar noterna avser statsskuldens kostnader.

De anslagsavräknade utgifterna för statsskulden, som redovisas i kapitel 4 Statsbudgetens utfall, uppgick till 67 miljarder kronor under 2002. År 2001 uppgick de anslagsavräknade utgifterna för statsskulden till 81 miljarder kronor. Beloppen i statsbudgeten redovisas enligt utgiftsmässiga principer och utgör ett netto av inkomster och utgifter i upplåningsverksamheten. Den utgiftsmässiga redovisningen innehåller vissa svagheter när det gäller att beskriva statskuldsräntornas utveckling över tiden. Exempelvis har valet av upplåningsteknik en stor påverkan på anslagsbelastningen ett visst år. En kostnadsmässig redovisning ger därför en bättre beskrivning av hur räntekostnaderna under en viss period påverkas av underliggande skuld-, ränte-, och valutautveckling.

Enligt resultaträkningen för 2002 uppgick nettokostnaden för statsskulden (räntor, över- och underkurser, valutaförändringar m.m.) till 43 miljarder kronor. Nettokostnaderna exklusive orealiserade valutavinster hänförliga till skuldskötselinstrument uppgick till 57 miljarder kronor. Räntekostnaderna på lån i svenska kronor har ökat med 20 miljarder kronor jämfört med 2001, bl.a. beroende på att räntorna i Sverige var något högre 2002 än 2001. Räntekostnaderna på lån i utländsk valuta har minskat med 13 miljarder kronor, huvudsakligen beroende på att kronan stärktes. Ränteintäkterna i upplåningsverk-

² Statsskulden inklusive skuldskötselinstrument är 9,6 miljarder kronor större än den officiella statsskulden 2002. Regeringen har beslutat att statsskulden fr.o.m. år 2003 konsekvent skall mätas inklusive derivatinstrument. Dessutom skall skuldinstrumenten värderas till nominellt slutvärde. Syftet med förändringarna är att ge en mer rättvisande bild av statsskuldens sammansättning och storlek samt skapa större enhetlighet mellan olika mått på statsskulden.

samheten har minskat med 2 miljarder kronor jämfört med 2001.

Bortsett från effekter av valuta- och kursförändringar har statsskuldens räntekostnader, netto, därmed ökat med 9 miljarder kronor.

Skillnaden mellan statsskuldens utgiftsmässiga räntekostnader på 67 miljarder kronor och

nettokostnaden på 57 miljarder kronor förklaras av att kursdifferenser vid emission, nollkupongräntor och orealiserade valutakursförändringar redovisas på olika sätt i statsbudgeten och i resultaträkningen (se även kapitel 5 Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten).

Tabell 3.24 Statsskuldens kostnader

Miljarder kronor

	1998	1999	2000	2001	2002
Räntor på lån i svenska kronor	104	91	73	51	71
Räntor på lån i utländsk valuta	60	50	49	52	39
Realiserade valuta- och kursdifferenser	25	3	9	17	11
Orealiserade valutadifferenser	26	-3	9	6	-18
Över-/underkurs vid emission m.m.	-2	0	1	2	-7
Summa kostnader	213	141	141	128	96
Ränteintäkter i upplåningsverksamheten	-69	-54	-40	-41	-39
Nettokostnader efter intäkter, exklusive skuldskötselåtgärder	144	87	101	87	57
Orealiserade valutavinst (-)/förluster (+) hänförliga till skuldskötselinstrument	4	-14	15	7	-14
Nettokostnader inklusive skuldskötselåtgärder	148	73	116	94	43

4

Statsbudgetetens utfall

4 Statsbudgetens utfall

I 2003 års ekonomiska vårproposition redovisar regeringen en kort sammanfattning av statsbudgetens utfall 2002. I detta kapitel lämnar regeringen en utförligare redovisning av statsbudgetens slutliga utfall 2002 som jämförs med de beräknade/budgerade inkomsterna och utgifterna på statsbudgeten. I bilagorna 6 och 7 redovisas det slutliga utfallet för samtliga inkomstitlar och anslag på statsbudgeten. Månadsfördelade inkomster och utgifter redovisas i bilagorna 8 och 9.

miljarder kronor. Det statligt ägda Sveaskog AB återbetalade i januari 2002 ett lån i Riksgäldskontoret på 12 miljarder kronor. Lånet var en s.k. överbrygningskredit som togs i december 2001 i samband med förvärv av aktier i AssiDomän AB. Den tidigare gjorda överföringen av bostadsobligationer från AP-fonden påverkade statsbudgeten 2002 med 8,7 miljarder kronor. Justerat för dessa engångseffekter uppgick saldot till -39,5 miljarder kronor. Statsbudgetens saldo 2002 samt justeringar för större engångseffekter framgår av tabell 4.1.

4.1 Statsbudgetens saldo 2002

Statsbudgeten skall omfatta alla inkomster och utgifter, med vissa specificerade undantag, samt andra betalningar som påverkar statens länebehov enligt 16 § lagen (1996:1059) om statsbudgeten. Statsbudgetens saldo är därmed detsamma som statens länebehov (med omvänt tecken). Ett positivt saldo innebär att staten har möjlighet att amortera på statsskulden (se vidare avsnitt 3.6 Statsskulden).

Budgetsaldot uppgick 2002 till 1,2 miljarder kronor (tabell 4.2). I statsbudgeten beräknades budgetsaldot till 18,8 miljarder kronor. Med statsbudgeten avses här den ursprungliga statsbudgeten antagen av riksdagen i december 2001, exklusive tilläggsbudget. Utfallet blev därmed 17,7 miljarder kronor lägre än budgeterat i statsbudgeten. Jämfört med utfallet 2001 har statsbudgetens saldo försämrats med 37,6 miljarder kronor.

Statsbudgetens utfall för 2002 har påverkats av vissa större engångseffekter. Störst är den extraordinära utdelningen från Riksbanken på 20

Tabell 4.1 Statsbudgetens saldo 2002 samt justering för större engångseffekter

Miljarder kronor

	2002
Statsbudgetens saldo	1,2
Större engångseffekter	40,7
Varav	
Överföring från AP-fonden	8,7
Riksbanken (extra utdelning)	20,0
Sveaskog AB	12,0
Statsbudgetens saldo justerat för större engångseffekter	-39,5

Statsbudgetens inkomster beräknades i statsbudgeten uppgå till 732,7 miljarder kronor. Det slutliga utfallet blev 730,5 miljarder kronor, vilket är 2,3 miljarder kronor lägre än beräknat (se vidare avsnitt 4.2).

Det slutliga utfallet för statsbudgetens utgifter m.m. blev 729,3 miljarder kronor. Det är 15,4 miljarder kronor högre än beräkningen i den ursprungliga statsbudgeten. Jämfört med statsbudgeten inkl. tilläggsbudget blev utfallet 0,2 miljarder kronor lägre.

Riksgäldskontorets nettoutlåning blev 41,1 miljarder kronor högre än vad som beräknades i

statsbudgeten, medan den kassamässiga korrigeringen blev 37,6 miljarder kronor lägre än beräknat. Dessa skillnader beror främst på att tre myndigheter givits möjlighet att omplacera kontotillgångar i Riksgäldskontoret till statsobligationer. Utgifterna för statsskuldräntor m.m. blev 4,0 miljarder kronor högre än i statsbudgeten. Utgifterna för utgiftsområden exklusive Statsskuldräntor m.m. blev 7,8 miljarder kronor högre än i den ursprungliga statsbudgeten, varav 4,5 miljarder kronor hänförde sig till utgiftsområde Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp (se vidare avsnitt 4.3). Statsbudgetens utfall framgår av tabell 4.2.

Tabell 4.2 Statsbudgetens utfall 2002

Miljoner kronor

	Stats- budget ²	Tilläggs- budget	Utfall 2002	Skillnad mot stats- budget
Inkomster	732 748		730 488	-2 260
Skatter m.m.	648 190		659 389	11 199
Övriga inkomster	84 558		71 099	-13 459
Utgifter	713 909	15 577	729 309	15 400
Utgiftsområde 1-25 och 27 ¹	650 157	15 577	657 992	7 836
Statsskuld- räntor m.m. (UO 26)	63 327		67 340	4 013
Kassamässig korrigerig	-8 700		-46 285	-37 585
Riksgälds- kontoret netto- utlåning	9 126		50 262	41 136
Budgetsaldo	18 838		1 178	-17 660

¹ Statsbudgeten inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar² Med statsbudgeten avses här den ursprungliga statsbudgeten antagen av riksdagen i december 2001, exkl. tilläggsbudget.

I tabell 4.3 redovisas statsbudgetens utfall för 2001 och 2002 samt en differens mellan åren.

Jämfört med 2001 blev statsbudgetens inkomster 24,6 miljarder kronor lägre 2002. En viktig orsak till de lägre inkomsterna var de skattereformer på totalt 27 miljarder kronor som genomfördes 2002. Några av dessa var höjd kompensation för den allmänna pensionsavgiften och höjd skiktgräns för statlig skatt (13,2 miljarder kronor), införande av skattereduktion för avgifter till fackförening och arbetslöshetskassa (3,5 miljarder kronor), sysselsättning- och nyanställningsstöd till kommuner och landsting (3,0 miljarder kronor) och sänkt skatt för pensionärer (1,6 miljarder kronor).

År 2002 ökade utgifterna inom utgiftsområde 1-25 och 27 med 17,2 miljarder kronor. En viktig orsak till de ökade utgifterna var de utgiftsreformer på totalt 22 miljarder kronor som genomfördes 2002. Några av dessa var införande av maxtaxa i förskolan och skolbarnomsorgen (3,9 miljarder kronor), ökade resurser till vård och omsorg (2,3 miljarder kronor), höjda ersättningsnivåer i arbetslöshetsförsäkringen (1,0 miljard kronor) och fortsatt utbyggnad av högskolan och mer resurser till forskning (1,4 miljarder kronor).

Statsskuld räntor m.m. minskade med 13,9 miljarder kronor jämfört med 2001. Utgifterna för räntor på statsskulden har minskat de senaste åren. Orsakerna till denna utveckling är främst en lägre nivå på statsskulden och lägre marknadsräntor.

Riksgäldskontorets nettoutlåning m.m. ökade med 9,6 miljarder kronor. Det beror bl.a. lägre inlåning från Premiepensionsmyndigheten 2002.

Tabell 4.3 Differens statsbudgetens utfall 2001 och 2002

Miljoner kronor

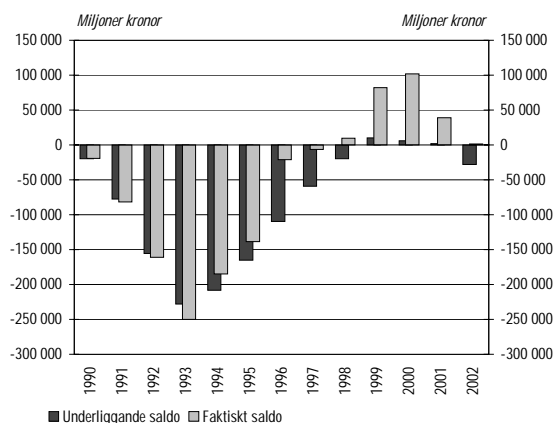
	Utfall 2001	Utfall 2002	Utfall 2002- Utfall 2001
Inkomster	755 126	730 488	-24 638
Skatter m.m.	684 603	659 389	-25 214
Övriga inkomster	70 523	71 099	576
Utgifter	716 379	729 309	12 930
Utgiftsområde 1-25 och 27	640 777	657 992	17 215
Statsskuld- räntor m.m. (UO 26)	81 260	67 340	-13 920
Riksgälds- kontoret netto- utlåning m.m. ¹	-5 657	3 977	9 634
Budgetsaldo	38 747	1 178	-37 569

¹ Inklusive kassamässig korrigerig

Som tidigare nämnts påverkas statsbudgetens saldo av engångseffekter. Om dessa exkluderas erhålls ett mått på den underliggande utvecklingen (statsbudgetens underliggande saldo). I diagram 4.1 redovisas statsbudgetens saldo och underliggande saldo för åren 1990-2002. Budgetsaldot har förändrats dramatiskt under perioden. Under 1990-talets första år var staten tvungen att låna stora belopp. Störst var lånebehovet 1993. Därefter har det skett en kraftig minskning av lånebehovet och 1998 övergick lånebehovet till ett budgetöverskott på

9,7 miljarder kronor för att sedan 1999 öka kraftigt till ett budgetöverskott på 82 miljarder kronor. Budgetöverskottet ökade sedan till 101,9 miljarder kronor 2000. För 2001 minskade budgetöverskottet till 38,7 miljarder kronor och för 2002 till 1,2 miljarder kronor.

Diagram 4.1 Statsbudgetens faktiska och underliggande saldo 1990-2002

4.2 Statsbudgetens inkomster 2002

Statsbudgetens inkomster för 2002 uppgick till 730 miljarder kronor, vilket är 2 miljarder kronor (0,3 procent) lägre än vad som fastställdes i statsbudgeten för 2002 (SB2002). Inkomster från skatter m.m. blev 659 miljarder kronor, vilket är 11 miljarder kronor (1,7 procent) högre än beräknat. Utfallet för övriga inkomster blev 71 miljarder kronor, vilket är 13 miljarder kronor (18,9 procent) lägre än beräknat.

En översiktlig redovisning av de största avvikelserna för statsbudgetens skatter och övriga inkomster ges i tabell 4.5 och i tabell 4.6. Tabell 4.5 redovisar utfallet för statsbudgetens inkomster för åren 2001 och 2002, samt skillnaden mellan utfallet för 2002 och den beräkning som gjordes till statsbudgeten för 2002. Tabell 4.6 ger en överskådlig bild av hur redovisningen av den offentliga sektorns periodiserade skatter förhåller sig till redovisningen av statsbudgetens inkomster för åren 2001 och 2002. Dessutom anges skillnaden mellan utfall/gällande prognos och den prognos som gjordes i budgetpropositionen för 2002.

Förändringar av statsbudgetens inkomster mellan två på varandra följande år beror på hur skatteunderlagen och regelsystemen förändras men även på förändringar i det preliminära skatteuttaget. Under senare år har regeringen genomfört omfattande skattesänkningar. De ändringar som genomfördes 2002 finns redovisade i tabell 4.4. Tabellen visar i periodiserade termer beräknade förändringarna av skatter och andra inkomster under 2002 jämfört med 2001, dels för staten, dels för kommunerna.

Tabell 4.4 Förändringar i periodiserade skatter m.m. 2002, jämfört med 2001, av ändrade regler på inkomstsidan

Miljarder kronor		
Inkomstår	Kommuner	Staten
Fortsatt inkomstskattereform	5,2	-18,4
Skattereduktion utvidgad till pensionärer		-1,9
Skattereduktion, avgifter till fack och a-kassa		-3,5
Höjda fribelopp för förmogenhets katt		-1,8
Sänkta socialavgifter i stödområde A		-0,6
Grön skatteväxling	-2,0	2,0
Sänkt moms på böcker och tidskrifter till		-1,3
Alkoholskattesänkning		-0,6
Sjöfartsstöd		-1,1
Sysselsättningsstöd till kommuner	2,2	-2,2
Summa skatter och andra inkomster	5,4	-29,4

Med utgångspunkt från beräkningen av periodiserade effekter av regeländringar är det nödvändigt med två justeringar innan effekterna kan användas för att analysera statsbudgetens utfall. För det första skiljer sig ofta utfallet av en regeländring från den beräknade effekten. Beroende på ändringens utformning kan det finnas svårigheter att göra en uppföljning för att beräkna den faktiska kostnaden. För det andra medför systemet för skatteuppbörd att den kassamässiga effekten sällan sammanfaller med den periodiserade effekten. Vanligtvis är det mycket svårt att identifiera skillnader mellan utfall och beräkning, bl.a. beroende på att periodiseringar nästan aldrig är hänförliga till enbart regeländringen utan till hela det aktuella skatteunderlaget.

Tabell 4.5 Statsbudgetens inkomster 2002

Miljarder kronor

Budgetår		Utfall 2001	Utfall 2002	Skillnad mot SB2002
1000	Skatter m.m.	684,6	659,4	11,2
1100	Skatt på inkomst	134,9	65,1	4,8
varav	1111 Fysiska personers inkomstskatt	33,2	-17,2	-3,5
	1121 Juridiska personers inkomstskatt	94,1	76,5	8,3
	Övriga inkomster	7,6	5,8	0,1
1200	Socialavgifter och allmänna egenavgifter	238,8	249,8	4,3
1300	Skatt på egendom	39,9	40,2	1,1
varav	1310 Skatt på fast egendom	23,3	23,3	0,1
	1320 Förmögenhetsskatt	8,6	8,2	0,1
	1330 Arvsskatt och gåvoskatt	2,6	3,0	0,3
	1340 Övrig skatt på egendom	5,4	5,8	0,7
1400	Skatt på varor och tjänster	271,5	290,1	1,1
varav	1411 Mervärdesskatt	184,8	198,3	1,1
	1424 Tobaksskatt	8,0	8,4	0,4
	1425 Alkoholskatt	11,0	11,1	1,3
	1428 Energiskatt	51,9	56,5	-1,0
	1460 Skatt på vägtrafik	7,7	8,1	0,4
	1470 Skatt på import m.m.	3,6	3,5	-0,5
	1480 Övriga skatter på varor och tjänster	4,4	4,2	-0,6
1500	Utjämningsavgift	20,9	23,7	2,8
1600	Betalningsdifferenser	-19,7	-4,2	-2,8
1700	Nedsättningar av skatter	-1,6	-5,4	-0,2
2000	Inkomster av statens verksamhet	50,8	49,1	1,1
varav	2411 Inkomster av statens aktier	5,0	4,2	0,1
3000	Inkomster av försäld egendom	0,2	0,1	-14,9
varav	3312 Övriga inkomster av försäld egendom	0,2	0,1	-14,9
4000	Återbetalning av lån	2,6	2,7	0,4
5000	Kalkylmässiga inkomster	8,4	9,9	1,7
6000	Bidrag från EU m.m.	8,5	9,3	-1,7
Statsbudgetens totala inkomster		755,1	730,5	-2,3

Skatteinkomsterna som de redovisas i statsbudgeten skiljer sig från statens periodiserade skatter. Den största skillnaden består i att redovisningen på statsbudgeten i princip är kassamässig, dvs. redovisningen avser betalda skatter (även om enskilda inkomstitlar redovisar debiterade belopp), och att den periodiserade redovisningen avser de skatter som är kopplade till det aktuella årets skatteregler och inkomster. Avvikelsen är störst för de skatter som fastställs vid den årliga inkomsttaxeringen, vilka utgör drygt hälften av de totala skatterna.

För dessa skatter kan betalningarna under ett visst år omfatta skatter avseende tre olika inkomstar, vilket i princip omöjliggör en analys av statsbudgetens utfall. Den huvudsakliga analysen av dessa skatter görs därför utifrån förändringen av de periodiserade skatterna. För skatter med månatlig uppbörd, vilka utgör hälften av de totala skatterna och 70 procent av statens skatteintäkter, är skillnaden mellan en periodiserad redovisning och redovisningen på statsbudgeten enbart en förskjutning av uppbörden med en månad.

Tabell 4.6 Offentliga sektorns och statens periodiserade skatter samt statsbudgetens inkomster

Miljarder kronor

	Prognos		Skillnad mot	
	Utfall 2001	/utfall 2002	2001	BP2002 2002
+ Skatt på löner	763	771	13	12
+ Kapitalskatter	116	109	-5	-14
varav				
Kapitalvinster	22	17	-4	-9
Bolagsskatter	52	50	0	-4
+ Konsumtionsskatter, inkl. staten	298	312	-3	0
+ Övriga skatter	0	-4	7	4
= Periodiserad skatt, off. sektor	1 177	1188	12	2
- Kommunsektorn	359	377	4	4
- Ålderspensionssystemet	154	158	0	-1
= Periodiserad skatt, staten	664	652	8	-1
+ Utjämningsavgift	21	24	0	3
- Konsumtionsskatter, staten	20	21	-	-
- Svenska spel m.m.	5	5	-	-
- Nedsättningar	1	4	-	-
+ Betalningsförskjutningar	27	14	-6	9
= Statsbudgetens skatter	685	659	2	11
varav				
Skatt på inkomst	135	65	14	5
Socialavgifter	239	250	2	4
Skatt på varor och tjänster	272	290	-5	1
Betalningsdifferens	-20	-4	-11	-3
+ Övriga inkomster	71	71	0	-13
varav				
Inkomster av statens verksamhet	51	49	0	1
Försäljningsinkomster	0	0	0	-15
= Statsbudgetens inkomster	755	730	3	-2

Anm.: Skillnaderna gentemot BP 2002 redovisas med hänsyn tagen till ändringar i redovisningsprinciper, vilket bl.a. innebär att statlig mervärdesskatt numera ingår i de periodiserade skatterna. Kursiverade belopp avser prognoser.

Jämfört med beräkningen till budgetpropositionen för 2002 (BP2002) har de periodiserade skatterna i offentlig sektor ökat med 12 miljarder kronor 2001 och 2 miljarder kronor 2002.

Den största förändringen jämfört med beräkningen till budgetpropositionen avser skatt på löner, dvs. inkomstskatter på förvärvsinkomster, allmän pensionsavgift och arbetsgivaravgifter. För båda åren förklaras ökningen till största delen av ökningen i timlön och antal arbetade timmar.

En del av de ökade skatterna tillfaller dock kommunsektorn och pensionssystemet, vilket medför att statens periodiserade skatter blev 8 miljarder kronor högre 2001, medan de 2002 förväntas bli 1 miljard kronor lägre i förhållande till budgetpropositionen. De lägre kapitalskatterna beror på lägre skatt på kapitalvinster jämfört med beräkningen till budgetpropositionen.

Statsbudgetens skatteinkomster blev 2 miljarder kronor högre budgetåret 2001 och 11 miljarder kronor högre 2002. Jämfört med de periodiserade skatterna för staten är ökningen mindre för 2001, men större för 2002. Skillnaderna förklaras av betalningsförskjutningar inklusive förskjutningar i utbetalningen av kommunalskatter. För 2001 medförde den högre lönesumman ökade preliminärskatter samtidigt som utbetalningen av kommunalskatter var fastställd. De högre kapitalskatterna 2000, enligt den periodiserade redovisningen, betalades till större delen som kompletteringsbetalningar budgetåret 2001. Sammantaget medförde det att betalningsförskjutningen påverkade statsbudgeten negativt budgetåret 2001. Betalningsförskjutningen budgetåret 2002 påverkade däremot statsbudgetens skatteinkomster positivt, framförallt till följd av ökade kommunalskatter, vilka fastställs vid slutregleringen 2004.

Övriga inkomster på statsbudgeten överensstämde med prognosen för 2001, men blev 13 miljarder kronor lägre för 2002 jämfört med statsbudgeten. Den största avvikelserna avser inkomster av försäld statlig egendom som blev 15 miljarder kronor lägre än beräknat.

I den konsoliderade resultaträkningen för staten redovisas skatterna till drygt 825 miljarder kronor. Bortses från inkomster som redovisas under inkomsttyp 2000 uppgår skatterna till 791 miljarder kronor. Av dessa utgör drygt 659 miljarder kronor skatter som redovisas på 1000 Skatter m.m. Skillnaden gentemot statsbudgetens skatteinkomster förklaras till stor del av att skatterna, som de redovisas i resultaträkningen, inkluderar medel som överförs till pensionssystemet och till Riksgäldskontoret, samt att arbetsgivaravgifter för statligt anställda har eliminerats. En detaljerad redovisning av skillnaderna visas i tabell 4.7.

Tabell 4.7 Skillnaden mellan skatterna i resultaträkningen och på statsbudgeten

Miljarder kronor

	Utfall 2002
Skatter enl. resultaträkning	825,5
Inkomster från Svenska spel, inkomsttyp 2000	-3,3
Räntor m.m., inkomsttyp 2000	-3,5
Riksbankens inlevererade överskott, inkomsttyp 2000	-27,3
Övriga inkomster, inkomsttyp 2000	-0,4
Skatter enl. resultaträkning exkl. inkomsttyp 2000	791,0
Arbetsgivaravgifter, staten	20,3
Periodiseringar	-3,7
Uppbördsförluster	4,4
Överföring till pensionssystemet	-139,4
Överföring till Riksgäldskontoret	-18,3
Betalningsdifferenser och anstånd	3,1
Särskild löneskatt, staten	1,9
Summa skatter på statsbudgeten	659,4

Arbetsgivaravgifter som betalas av statliga myndigheter m.fl. är nettoeliminerade i resultaträkningen. Dessa avgifter redovisas dock på statsbudgeten, varför beloppen måste återläggas. Periodiseringar enligt tabell 4.7 innehåller bl.a. skillnaden mellan debiteringar avseende inkomståret och debiteringar bokförda under budgetåret. Dessutom ingår de periodiseringar till följd av slutreglering av kommunalskatte-medel, samt värdering av utestående fordringar. Korrigeringar för uppbördsförluster avser dels restförda skatter som inte redovisas över skattekontot, dels avskrivningar av tidigare restförda skatter. Restföringar av skatter som inte redovisas över skattekontot återläggs eftersom det enbart är den kassamässiga inbetalningen som tidigare har bokförts på budgeten. En återvunnen restföring blir därför en merinkomst på statsbudgeten. Avskrivna fordringar måste återläggas eftersom dessa medel tidigare har redovisats som restförda skatter på statsbudgeten. Från statsbudgeten omförs även pensionsmedel till pensionssystemet och till Riksgäldskontoret. Betalningsdifferenser och anstånd avser dels skatter som har debiterats under 2002 men som ännu inte har betalats, dels kompletteringsbetalningar för skatter som avser 2002 men som ännu inte har debiterats. Särskild löneskatt som betalas av statliga myndigheter m.fl. är eliminerade i resultaträkningen, men återläggs på statsbudgeten. Samtliga dessa poster påverkar statsbudgeten, men inte resultatet.

4.2.1 Makroekonomisk utveckling

Utvecklingen av skatterna har ett starkt samband med den makroekonomiska utvecklingen. I tabell 4.8 redovisas några centrala makroekonomiska förutsättningar för beräkningarna av skatterna åren 2001 och 2002 i budgetpropositionen för 2002, 2002 års ekonomiska vårproposition och i budgetpropositionen för 2003.

Tabell 4.8 Makroekonomiska förutsättningar vid olika prognostillfällen

Procentuell förändring

	BP2002	VP2002	BP2003	VP2003 Utfall
Timlön, kostnad				
2001	3,5	4,2	4,3	4,6 ¹
2002	3,5	3,5	3,7	4,0
Antal arbetade timmar				
2001	0,9	0,5	0,5	0,5
2002	0,4	-0,5	-0,5	-1,2
Utbetald lönesumma				
2001	5,5	5,6	5,6	5,8
2002	3,9	3,0	3,7	3,4
Hushållens konsumtionsutgifter				
2001	3,5	1,8	1,8	2,3
2002	3,9	3,1	4,0	3,3

Anm.: ¹ Preliminär statistik

Källor: Medlingsinstitutet, Statistiska centralbyrån (konjunkturstatistiken för kostnadstimlön, Nationalräkenskaperna för antal arbetade timmar och arbetsgivarnas skattedeclarationer till skattemyndigheterna för utbetald lönesumma), och Finansdepartementet.

Utvecklingen av kostnadstimlönen underskattades för både 2001 och 2002. För 2002 underskattades timlöneökningarna med 0,3–0,5 procentenheter. Felet berodde i stor utsträckning på att både de retroaktiva löneutbetalningarna och att löneutvecklingen i offentlig sektor underskattades.

Prognoserna över antal arbetade timmar för 2001 var till budgetpropositionen för 2002 något över utfallet, men därefter överensstämde prognoserna med utfallet. För 2002 överskattades dock antal arbetade timmar vid varje prognostillfälle. Minskningen av antal arbetade timmar, med drygt 1 procent, förklaras främst av fortsatt hög sjukfrånvaro, men även av en ökning av annan frånvaro. Därtill fortsatte övertidsuttaget att minska.

Utbetald lönesumma beräknas utifrån arbetsgivarnas skattedeclarationer. Prognoserna över lönesumman grundar sig på utvecklingen av

antal arbetade timmar enligt Nationalräkenskaperna och SCB:s konjunkturstatistik över timlönen. För att få en korrekt utveckling av lönesumman görs dock ett flertal korrigeringar av utvecklingen av dessa makroekonomiska variabler. Eftersom inte företagarnas arbetade timmar ingår i lönesumman skall prognosen över det totala antalet arbetade timmar i ekonomin korrigeras för om de anställdas timutveckling förväntas skilja sig från genomsnittet. Dessutom måste antalet timmar justeras för att utvecklingen av lönesumman är dagkorrigerad, dvs. den skall inte påverkas av variationer i antalet arbetsdagar mellan åren. I lönesummeutvecklingen skall löneutbetalningarna också periodiseras annorlunda än de gör i beräkningen av timlönen. Statistiken över timlönen är kostnadsbaserad vilket innebär att löneutbetalningarna redovisas på den period de avser. Detta sker inte i beräkningen av lönesumman. Timlöneutvecklingen kan också behöva justeras om det sker en kraftig förändring av börskursen eller sjukfrånvaron. I lönesumman inkluderas nämligen bonusutbetalningar och sjuklön, dvs. företagens ersättningar till de anställda vid de första fjorton dagarnas sjukfrånvaro, vilket de inte gör i kostnadstimlönen. Ingen av ovanstående justeringar är direkt mätbar utan det kan endast uppskattas hur de påverkar lönesummeutvecklingen.

Eftersom utvecklingen av antal arbetade timmar överskattades, samtidigt som ökningen av kostnadstimlönen underskattades, låg den sammantagna utvecklingen av dessa makroekonomiska variabler för 2002 relativt nära utfallet vid alla prognostillfällen. Lönesumman underskattades dock vid 2002 års ekonomiska vårproposition. En förklaring till att lönesumman 2002 steg snabbare än antal arbetade timmar multiplicerat med timlönen kan vara att sjuklöneutbetalningarna ökade till följd av stigande sjukfrånvaro.

Hushållens konsumtionsutgifter, vilka påverkar beräkningen av intäkterna av mervärdesskatt, överskattades för 2001 vid prognosen i budgetpropositionen för 2002. I fjol underskattades dock konsumtionsutgifterna för 2001, vilket beror på att Nationalräkenskaperna senare reviderade utfallet för 2001.

Prognoserna för 2002 låg relativt väl i linje med utfallet, även om utvecklingen överskattades så sent som i budgetpropositionen för 2003. Konsumtionen bedömdes vid varje

prognostillfälle bli stark till följd av en mycket god utveckling av den disponibla inkomsten och en i grunden god förmögenhetsställning.

I prognosen i budgetpropositionen för 2002 bedömdes osäkerheten i konsumtionsprognosen ha ökat. Den svaga börsutvecklingen och den dämpade sysselsättningsutvecklingen förutsågs dämpa konsumtionen.

Främst till följd av ett mycket svagt utfall för andra halvåret 2001 reviderades prognosen för 2002 ner i 2002 års ekonomiska vårproposition.

I prognosen som gjordes i budgetpropositionen för 2003 var bilden i stort sett densamma som under våren. Den mycket svaga utvecklingen på aktiemarknaden bedömdes dock hålla tillbaka konsumtionen. Att prognosen för konsumtionsutgifterna ändå reviderades upp något berodde på att Nationalräkenskapernas preliminära utfall för första halvåret tydde på en god utveckling. Senare reviderades dock utfallet ned.

4.2.2 Redovisning av skatter

1000 Skatter m.m.

Skattekontots införande inkomståret 1998 medför att det för år 2002 i huvudsak är debiterade och inte inbetalda belopp, som redovisas på följande inkomstitlar:

- *1111 Fysiska personers inkomstskatt*
- *1121 Juridiska personers inkomstskatt*
- *1200 Socialavgifter och allmän pensionsavgift*
- *1411 Mervärdesskatt*

Skillnaden mellan inbetalda och debiterade belopp redovisas på inkomsthuvudgruppen *1600 Betalningsdifferenser, skattekonto*.

För arbetsgivaravgifter och för skatter på varor och tjänster utgörs skillnaden mellan den periodiserade skatten och det belopp som redovisas på statsbudgeten endast av en förskjutning av den månatliga uppbörden. På statsbudgeten redovisas således skatter som till 11/12 avser inkomståret 2002, och som till 1/12 avser inkomståret 2001.

Uppbörden av fysiska och juridiska personers inkomstskatt är dock något mer komplicerad. Förutom preliminärskatter, vilka redovisas med en månads förskjutning, debiterades i december

2002 skillnaden mellan slutlig och preliminär skatt avseende inkomståret 2001. Från inkomstitlarna *Fysiska personers inkomstskatt* och *Juridiska personers inkomstskatt* omfördes också under 2002 vissa skatter avseende inkomståren 2000 och 2001 till andra inkomstitlar på statsbudgeten. Från inkomstiteln *Fysiska personers inkomstskatt* utbetalades dessutom skatter avseende inkomståren 2000–2002 till kommunsektorn.

I det följande kommenteras i huvudsak de inkomstitlar som redovisar stora skillnader mellan utfall och statsbudgeten. En fullständig redovisning av statsbudgetens samtliga inkomstitlar finns i bilaga 6.

1100 Skatt på inkomst

1111 Fysiska personers inkomstskatt

Utfallet på inkomstiteln *Fysiska personers inkomstskatt* för inkomståret 2002 blev 3,5 miljarder kronor lägre jämfört med beräkningen till statsbudgeten.

I tabell 4.9 redovisas hushållens periodiserade inkomstskatter för inkomståren 2000–2002 samt skillnader mot beräkningarna till budgetpropositionen för 2002.

Inkomståret 2001 förklaras ökningen av den statliga inkomstskatten av att fler personer än beräknat har haft inkomster över skiktgränserna för statlig inkomstskatt. Minskningen av den nettoräknade kapitalskatten förklaras främst av att nedgången på bl.a. Stockholmsbörsen underskattades. Skatt på kapitalvinster för 2001 blev drygt 3 miljarder kronor lägre än i beräkningen till budgetpropositionen samtidigt som prognosen för skattereduktioner för underskott av kapital underskattades med knappt 3 miljarder kronor. I beräkningarna till budgetpropositionen beräknades kapitalvinsterna minska med drygt 31 procent. Den faktiska minskningen blev 44 procent. Kommunskatterna underskattades med 3,8 miljarder kronor beroende främst på att timlönen ökade mer än väntat.

Tabell 4.9 Hushållens periodiserade skatter

Miljarder kronor

Inkomstår	Utfall 2000	Utfall 2001	Prognos 2002	Skillnad mot BP2002		
				2000	2001	2002
Skatter på titeln	48,7	12,3	-16,8	4,8	-4,3	-9,3
varav statlig inkomstskatt	33,5	34,6	33,8	1,4	2,1	2,2
varav kapitalskatt, netto	34,1	14,1	8,9	2,9	-6,4	-11,4
varav skattereduktioner	-18,9	-36,4	-59,5	0,4	0,0	0,0
Omförda skatter m.m.	444,8	468,7	488,5	0,7	3,9	2,7
varav kommunalskatt	336,3	359,4	377,3	0,9	3,8	3,9
varav kyrko- och begravningsavgift	11,7	12,4	12,9	-0,2	-0,1	-0,2
varav förmögenhetsskatt	8,0	6,3	4,1	0,0	0,1	-0,7
varav fastighetsskatt	13,3	12,1	13,5	0,1	0,5	0,7
varav mervärdesskatt	3,9	3,9	4,1	0,1	0,0	-0,1
varav allmän pensionsavgift	63,1	65,7	67,8	-0,3	-0,3	-0,5
varav egenavgift	8,5	8,8	8,8	0,1	0,0	-0,4
Slutlig skatt	493,5	481,0	471,8	5,5	-0,5	-6,6

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid. Prognoser redovisas med kursiverade belopp.

Den slutliga skatten avseende inkomståret 2002 beräknas bli 6,6 miljarder kronor lägre jämfört med beräkningen till budgetpropositionen. Det förklaras till stor del av att skatten på kapitalvinster beräknas bli 11,4 miljarder kronor lägre än beräknat, beroende på att prognosen på kapitalvinsternas utveckling har reviderats. Den statliga inkomstskatten beräknas bli 2,2 miljarder kronor högre på grund av att timlönerna stigit mer än väntat och att dessa ökningarna i förhållandevis stor utsträckning har träffat de högre inkomstskikten. Den kommunala inkomstskatten beräknas bli 3,9 miljarder högre, främst till följd av högre utbetalda timlöner.

I tabell 4.10 redovisas utfallet på inkomsttiteln *Fysiska personers inkomstskatt* för budgetåren 2001 och 2002. Jämfört med budgetpropositionen för 2002 underskattades preliminärskatten med 3,3 miljarder kronor. En förklaring till underskattningen kan vara att skattskyldiga pga. högre taxeringsvärden på fastigheter i mindre grad har jämkat för utgiftsräntor. Underuttaget (debiterad slutlig skatt minus preliminärskatt) på -4,2 miljarder kronor som avser inkomståret 2001 förklaras framför allt av att kapitalvinsterna detta år blev betydligt lägre än i beräkningen till budgetpropositionen. Då varken förmögenhetsskatt eller skatt på kapitalvinster preliminärbeskattas debiteras dessa skatter i samband med att taxeringen fastställs. Det påföljande underskottet på skattekontot regleras i huvudsak som kompletteringsbetalningar eller av att den skattskyldige påförs en kvarskatt.

Avvikelsen på -4,2 miljarder kronor förklaras till -3,8 miljarder kronor av att skatten på kapitalvinster blev lägre än beräknat.

Tabell 4.10 Inkomsttiteln Fysiska personers inkomstskatt

Miljarder kronor

Budgetår	Utfall 2001	Utfall 2002	Skilnad mot SB2002
Deb. preliminär A-skatt	438,6	440,9	3,3
Deb. preliminär F-skatt o särsk. A-skatt	21,2	21,7	-0,1
Deb. slutlig skatt minus preliminär skatt	45,4	19,3	-4,2
Övrigt	0,0	0,0	-0,1
Summa inkomster	505,2	482,0	-1,2
Utbetalning till kommuner	-360,7	-383,3	-2,2
Utbetalning av kyrko- och begravn. avg.	-12,1	-12,9	-0,3
Summa inkomster på statsbudgeten	132,4	85,7	-3,7
Omföringar till andra inkomsttitlar	-99,2	-102,8	-0,5
Fysiska personers inkomstskatt	33,2	-17,2	-3,5

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid.

1121 Juridiska personers inkomstskatt

Utfallet på inkomsttiteln *Juridiska personers inkomstskatt* blev 8,3 miljarder kronor högre än i statsbudgeten.

I tabell 4.11 redovisas de periodiserade skatterna för åren 2000–2002, samt förändringarna i förhållande till prognosen i budgetpropositionen för 2002. Av tabellen framgår det att juridiska personers inkomstskatt för 2000 underskattades med 2,5 miljarder kronor i beräkningen till budgetpropositionen.

Tabell 4.11 Företagens periodiserade skatter

Miljarder kronor

Inkomstår	Utfall 2000	Utfall 2001	Prognos 2002	Skilnad mot BP2002		
				2000	2001	2002
Skatter på titeln	85,5	66,6	63,6	2,4	0,3	-4,4
varav inkomstskatt	72,5	52,1	50,4	2,5	-0,1	-4,1
varav avkastningsskatt	13,0	14,6	13,3	-0,2	0,2	-0,4
varav skattereduktioner	0,0	0,0	-0,1	0,1	0,2	0,0
Omförda skatter m.m.	28,4	30,8	35,0	1,8	4,9	7,5
varav förmögenhetsskatt	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0
varav fastighetsskatt	9,9	9,1	9,9	0,0	0,8	0,9
varav mervärdesskatt	1,9	1,8	2,0	0,0	-0,2	-0,1
varav särskild löneskatt	16,4	19,6	22,8	1,8	4,3	6,7
Slutlig skatt	113,9	97,4	98,5	4,1	5,2	3,2

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid. Kursiverade belopp avser prognoser.

Den aktuella prognosen på företagens inkomstskatt för 2002 är 4,4 miljarder kronor lägre än i budgetpropositionen. Boksluten för 2002 pekar bl.a. på en nedgång av företagens resultat efter avskrivningar med omkring 15 procent, samtidigt som de ger en indikation på att skatterna blir i stort sett på 2001 års nivå.

Utfallen på avkastningsskatten för åren 2000 och 2001 låg helt i linje med den prognos som redovisades i budgetpropositionen. Även prognosen för 2002 sammanfaller i stort sett med beräkningen till budgetpropositionen.

Den särskilda löneskatten för inkomståret 2000 blev 1,8 miljarder kronor högre än beräkningen till budgetpropositionen. År 2001 blev utfallet 4,3 miljarder kronor högre än beräkningen till budgetpropositionen. För 2002 har prognosen justerats upp med 6,7 miljarder kronor jämfört med tidigare beräkning. Ett skäl till justeringen är att utfallet för 2001 indikerar både en snabbare tillväxttakt och en långsiktigt högre nivå på underlaget för den särskilda löneskatten. Åren 1993–2000 ökade underlaget med 185 procent. Det kan jämföras med underlaget för arbetsgivaravgifter som under samma period endast ökade med 31 procent. Underlagets starka utveckling beror delvis på att både företag och myndigheter har övergått till att fondera för en högre andel av pensionsskulden, vilket utlöser särskild löneskatt, samtidigt som de fortsätter att betala särskild löneskatt på utbetalda pensioner till nuvarande pensionärer. I en del fall har särskild löneskatt även betalats för den del av pensionsskulden som inte är fonderad. Dessutom kan en del av den snabba utvecklingstakten förklaras med att anställda i högre utsträckning än tidigare har valt att ta ut ersättning för arbete i form av individuella pensionsförsäkringar tecknade av arbetsgivaren.

Tabell 4.12 Inkomsttiteln Juridiska personers inkomstskatt

Miljarder kronor

Budgetår	Utfall 2001	Utfall 2002	Skillnad mot SB2002
Deb. prel. F-skatt o särsk. A-skatt	84,1	85,1	1,1
Deb. slutlig skatt minus prel. slatt	35,6	19,5	8,1
Övrigt	0,2	0,2	0,2
Summa inkomster på statsbudgeten	119,9	104,9	9,4
Omföringar till andra inkomsttitlar	25,8	28,4	1,2
Juridiska personers inkomstskatt	94,1	76,5	8,3

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid.

I tabell 4.12 redovisas utfallet på inkomsttiteln *Juridiska personers inkomstskatt* för åren 2001 och 2002, samt avvikelsen mot statsbudgeten. Utfallet på inkomsttiteln budgetåret 2002 uppgår till 76,5 miljarder kronor, vilket är 12,7 miljarder kronor högre än den periodiserade skatten. Skillnaden beror på betalningsförskjutningar som i detta fall delvis kan hänföras till underuttaget av preliminärskatt. Dessutom tillkommer periodiseringseffekter av tillfälliga vinster i företagen.

Övriga inkomstskatter

Miljarder kronor

Inkomstår/budgetår	Utfall 2001	Utfall 2002	Skillnad mot BP2002
Periodiserad skatt	4,8	4,3	-0,1
Redovisat på inkomsttiteln	7,6	5,8	0,1

Under övriga inkomstskatter redovisas inkomsttitlarna *Beskattning av tjänstegruppliv, Ofördelbara inkomstskatter, Kupongskatt och Lotteriskatt*. Det samlade utfallet för 2002 blev i stort sett enligt prognos.

1200 Socialavgifter och allmän pensionsavgift

Socialavgifter tas ut i form av arbetsgivaravgifter på lön och andra ersättningar för utfört arbete, och i form av egenavgifter på inkomster av aktiv näringsverksamhet. På dessa underlag tas det även ut allmän löneavgift. Särskild löneskatt tas ut på pensionsutfästelser, pensionsutbetalningar och på inkomster av passiv näringsverksamhet. Utvecklingen av intäkterna beror framförallt på timlön, sysselsättning och inkomst av näringsverksamhet.

Allmän pensionsavgift tas ut på inkomster som ger pensionsrätt. Till dessa hör ersättningar från arbetsgivare och inkomst av aktiv näringsverksamhet, men även skattepliktiga transfereringar förutom pensioner. Avgiften tas inte ut på inkomster som överstiger förmånstaket. Det medför att avgiften inte påverkas i lika hög utsträckning som socialavgifterna vid förändringar av timlönen.

I tabell 4.13 redovisas, i periodiserade termer, socialavgifter, särskild löneskatt och allmän pensionsavgift för åren 2000–2002. Den allmän-

na löneavgiften är inräknad i arbetsgivaravgifterna och i egenavgifterna. Arbetsgivaravgifterna för 2002 beräknas till samma nivå nu som till budgetpropositionen. Den särskilda löneskatten beräknas nu bli 6,6 miljarder kronor högre. Ökningen beror till största delen på fortsatt stora avsättningar av pensionsmedel.

Tabell 4.13 Periodiserade socialavgifter, särskild löneskatt och allmän pensionsavgift

Miljarder kronor

Inkomstår	Utfall 2000	Utfall 2001	Prognos 2002	Skillnad mot BP2002
Skatter på titeln	375,9	398,7	413,7	6,3
varav				
Arbetsgivaravgifter	288,3	305,3	315,6	0,0
Egenavgifter	8,1	8,4	8,5	-0,2
Särskild löneskatt	22,3	25,3	28,5	6,6
Nedsättningar	-5,9	-6,0	-6,7	0,3
Allmän pensionsavgift	63,1	65,7	67,8	-0,5
Avgifter till pensionssystemet	147,0	153,7	158,3	-1,0
Socialavgifter och allmän pensionsavgift	228,9	244,9	255,4	7,2

Skillnaden mellan utfall och prognos bestäms, i frånvaro av regelförändringar, av hur avgiftsunderlagen har utvecklats sedan beräkningen till budgetpropositionen. För arbetsgivaravgifterna och den allmänna pensionsavgiften är det utvecklingen av lönesumman som är den enskilt största orsaken till avvikelse mellan prognos och utfall.

Tabell 4.14 Inkomsthuvudgruppen Socialavgifter och allmän pensionsavgift

Miljarder kronor

Budgetår	Utfall 2001	Utfall 2002	Skillnad mot SB2002
Skatter på titeln	389,8	407,5	2,7
varav			
Arbetsgivaravgifter	298,2	309,1	1,1
Egenavgifter	7,2	8,3	0,6
Särskild löneskatt	19,4	22,2	1,8
Allmän pensionsavgift	65,2	67,9	-0,8
Utbetalningar till pensionssystemet	151,1	157,6	1,5
Socialavgifter och allmän pensionsavgift	238,8	249,8	4,3

I tabell 4.14 redovisas inkomsthuvudgruppen *Socialavgifter och allmän pensionsavgift*. Inkomsterna blev 2,7 miljarder kronor högre än i statsbudgeten, vilket framförallt förklaras av högre särskild löneskatt och av högre arbetsgivarav-

gifter. Utbetalningarna till pensionssystemet blev 0,8 miljard kronor lägre än beräknat. Totalt sett underskattades nettot på inkomsthuvudgruppen för budgetåret 2002 med 4,3 miljarder kronor.

1300 Skatt på egendom

Utfallet på inkomstiteln *Skatt på egendom* blev 1,1 miljarder kronor högre än i statsbudgeten.

I tabell 4.15 redovisas de periodiserade skatterna på egendom för åren 2001 och 2002, samt skillnaderna för 2002 jämfört med beräkningen till budgetpropositionen. De periodiserade intäkterna för 2002 avseende skatt på egendom beräknas bli 1,8 miljarder kronor högre jämfört med budgetpropositionen. Differensen för fastighetsskatten på 1,7 miljarder kronor förklaras av att taxeringsvärdena för fastigheter har ökat mer än vad som antogs i beräkningarna till budgetpropositionen. Utfallet för förmögenhetsskatten blev 0,8 miljarder kronor lägre än i beräkningen till budgetpropositionen, samtidigt som stämpelskatten blev 0,7 miljarder kronor högre. Ökningen av stämpelskatten förklaras framförallt av en fortsatt stark prisutveckling på fastighetsmarknaden.

Tabell 4.15 Periodiserade skatter på egendom

Miljarder kronor

Inkomstår	Utfall 2001	Prognos /utfall 2002	Skillnad mot BP2002
Periodiserad skatt	35,6	36,5	1,8
varav			
Fastighetsskatt	21,2	23,5	1,7
Förmögenhetsskatt	6,5	4,3	-0,8
Arvs- och gåvoskatt	2,6	3,0	0,3
Stämpelskatt	5,4	5,8	0,7

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid. Kursiverade belopp avser prognoser.

I statsbudgeten redovisas fastighets- och förmögenhetsskatten med två års eftersläpning. Dessa skatter förs till inkomstiteln *Fysiska personer inkomstskatt* det år då debiteringen sker, för att två år senare omföras till inkomstitlarna *Fastighetsskatt* och *Förmögenhetsskatt*. Det samlade utfallet på inkomstitlarna blev 1,1 miljarder kronor högre än i statsbudgeten för 2002, se tabell 4.16. Vid beräkningen till statsbudgeten var taxeringen avseende inkomståret 2000 ännu inte klart. Utfallet för fastighetsskatten blev 0,1

miljarder kronor högre än beräknat, vilket tillsammans med avvikelserna för arvs- och gåvoskatten på 0,3 miljarder kronor och avvikelserna för stämpelskatten på 0,7 miljarder kronor förklarar förändringen på inkomsthuvudgruppen.

Tabell 4.16 Inkomsthuvudgruppen Skatt på egendom

Miljarder kronor

Budgetår	Utfall 2001	Utfall 2002	Skillnad mot SB2002
Fastighetsskatt	23,3	23,3	0,1
Förmögenhetsskatt	8,6	8,2	0,0
Arvs- och gåvoskatt	2,6	3,0	0,3
Stämpelskatt	5,4	5,8	0,7
Redovisat på inkomstittlar	39,9	40,2	1,1

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid.

1400 Skatt på varor och tjänster

1411 Mervärdesskatt

Miljarder kronor

Inkomstår/budgetår	Utfall 2001	Prognos 2002	Skillnad mot BP2002
Periodiserad skatt	209,2	219,2	-0,7
Redovisat på inkomstitteln	184,8	198,3	1,1

Utfallet på inkomstitteln *Mervärdesskatt* blev 198,3 miljarder kronor för 2002, vilket är 0,6 procent högre än beräknat till statsbudgeten.

Mervärdesskatt redovisas som ett netto av inkomster och utgifter. Inkomsterna består till största delen av debiterad mervärdesskatt för företaget, för vilka den utgående mervärdesskatten överstiger den ingående. Utgifterna består främst av debiterad mervärdesskatt att återbetala till företag där den ingående mervärdesskatten överstiger den utgående. Det senare är aktuellt till exempel vid export, eftersom svensk mervärdesskatt inte tas ut vid försäljning av varor till utlandet.

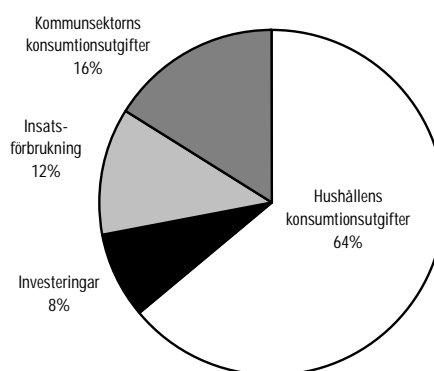
Mervärdesskatten påverkas främst av hushållens konsumtionsutgifter, men även av investeringar och förbrukning i de företag som har undantag från skatteplikt samt av kommunsektorns förbrukning och investeringar. Diagram 4.2 illustrerar fördelningen av mervärdesskatten 2002 uppdelad efter användning. Fördelningen är oförändrad jämfört med föregående år.

Den periodiserade mervärdesskatten beräknas 2002 uppgå till 219,2 miljarder kronor, vilket är 0,7 miljarder kronor lägre än beräkningen till

budgetpropositionen för 2002. Huvuddelen av detta belopp är utfall, medan den del som fastställs vid inkomsttaxeringen fortfarande är en prognos.

Den stora skillnaden mellan den periodiserade mervärdesskatten och vad som redovisas på inkomstitteln om 20,9 miljarder kronor förklaras främst av att statens avlyft för ingående mervärdesskatt netto redovisas på inkomstitteln. Endast 0,5 miljarder kronor beror på periodiseringseffekter.

Diagram 4.2 Mervärdesskatt uppdelad efter användning under 2002

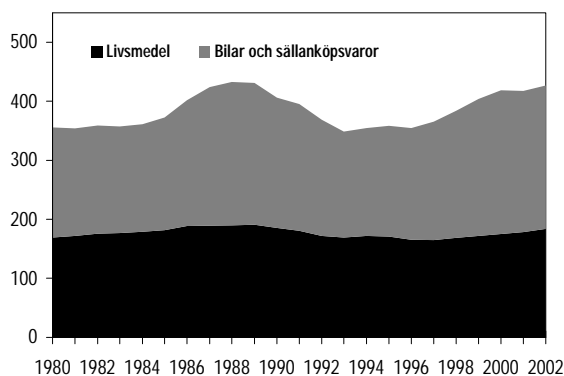

Anm.: Företags och kommunsektorns investeringar är sammanslagna i diagrammet.

I diagram 4.3 visas hushållens konsumtionsutgifter för dagligvaror samt bilar och sällanköpsvaror åren 1980–2002 i 2002 års priser.

Diagram 4.3 Hushållens konsumtionsutgifter uppdelade i varugrupper

Miljarder kronor

I diagrammet framgår tydligt att konsumtionen av dagligvaror är relativt jämn under hela perioden samtidigt som konsumtionen av bilar och sällanköpsvaror varierar med konjunkturen. Dagligvaror mervärdesbeskattas med 12 procent

medan bilar och sällanköpsvaror mervärdesbeskattas med 25 procent. Intäkterna från mervärdesskatten har därför en tendens att variera kraftigare med konjunkturella svängningar i ekonomin än vad underliggande konsumtionsutgifter gör.

1424 Tobaksskatt

Miljarder kronor

Inkomstår/budgetår	Utfall 2001	Utfall 2002	Skillnad mot BP2002
Periodiserad skatt	8,1	8,4	0,4
Redovisat på inkomstiteln	8,0	8,4	0,4

Utfallet på inkomstiteln *Tobaksskatt* blev 0,4 miljarder kronor högre än vad som beräknades till statsbudgeten för 2002. I beräkningen antogs en svagare uppgång av den inhemska tobakskonsumtionen än vad som faktiskt blev fallet.

1425 Alkoholskatt

Miljarder kronor

Inkomstår/budgetår	Utfall 2001	Utfall 2002	Skillnad mot BP2002
Periodiserad skatt	11,0	11,2	1,5
Redovisat på inkomstiteln	11,0	11,1	1,3

Under inkomstiteln *Alkoholskatt* redovisas skatt på etylalkohol, skatt på vin och andra jästa drycker, skatt på mellanklassprodukter samt skatt på öl. Utfallet för 2002 blev 1,3 miljarder högre jämfört med beräkningen till statsbudgeten. Anledningen till det är att de höjda indikativa nivåerna för privatinförsel inte fick den effekt på skatteinkomsterna som tidigare antogs. Den inhemska konsumtionen fortsatte att öka trots de höga indikativa nivåerna på vin och öl samt att nivån för etylalkohol höjdes från 1 till 2 liter. Av differensen på 1,3 miljarder kronor svarar skatt på etylalkohol för 1,1 miljarder kronor.

1428 Energiskatt

Miljarder kronor

Inkomstår/budgetår	Utfall 2001	Utfall 2002	Skillnad mot BP2002
Periodiserad skatt	53,6	57,2	-0,6
Redovisat på inkomstiteln	51,9	56,5	-1,0

Utfallet på inkomstiteln *Skatt på energi* blev 1,0 miljarder kronor lägre än i beräkningen till statsbudgeten. Till stor del beror det på att utfallet för 2001 blev högre än prognoserat, vilket även påverkade utfallet för 2002. Trots att både energi- och koldioxidskatten höjdes den 1 januari 2002 så ökade inte inkomsterna så mycket som prognoserades.

1460 Skatt på vägtrafik

Miljarder kronor

Inkomstår/budgetår	Utfall 2001	Utfall 2002	Skillnad mot BP2002
Periodiserad skatt	7,7	8,2	0,5
Redovisat på inkomstiteln	7,7	8,2	0,5

Inkomstiteln *Skatt på vägtrafik* inkluderar underinkomstitlarna *Fordonsskatt* och *Vägavgifter*. Inkomsterna blev 0,5 miljarder kronor högre än beräkningarna till statsbudgeten. Det är inkomster från fordonsskatten som står för ökningen, vilket förklaras av en högre tillväxt i fordonsparken än beräknat. Vägavgifterna minskade marginellt jämfört med prognosen.

Övriga skatter på varor och tjänster

Miljarder kronor

Inkomstår/budgetår	Utfall 2001	Utfall 2002	Skillnad mot BP2002
Periodiserad skatt	8,0	7,7	-1,1
Redovisat på inkomstiteln	8,0	7,7	-1,1

Utfallet för övriga inkomstitlar som redovisas under inkomsthuvudgruppen *Skatt på varor och tjänster* blev 1,1 miljarder kronor lägre än prognoserat i statsbudgeten. Främst var det inkomstitlarna *Tullmedel* samt *Skatt på annonser och reklam* som bidrog till det lägre utfallet, med 0,4 miljarder kronor vardera.

1600 Betalningsdifferenser, skattekonto

Miljarder kronor

Budgetår	Utfall 2001	Utfall 2002	Skillnad mot SB2002
Redovisat på inkomstiteln	-19,7	-4,2	-2,8
varav restföring	-5,2	-7,3	-1,6

Skillnaden mellan inbetalda och debiterade skatter redovisas på inkomsthuvudgruppen *Betalningsdifferenser, skattekonto*.

Betalningsdifferensen för 2002 uppgick till drygt 4 miljarder kronor, vilket är knappt 3 miljarder kronor lägre än i statsbudgeten. Den negativa betalningsdifferensen förklaras till största delen av att restförda skatter har ökat. Exklusive restföringar uppgick betalningsdifferensen 2002 till 3,1 miljarder kronor, vilket är 18 miljarder kronor högre jämfört med 2001. Nedgången förklaras framför allt av fallande kapitalvinster för hushållen.

1700 Nedsättning av skatter

Miljarder kronor

Budgetår	Utfall 2001	Utfall 2002	Skillnad mot SB2002
Redovisat på inkomstiteln	-1,6	-5,4	-0,2

Inkomsthuvudgruppen Nedsättning av skatter innehåller nedsättning avseende anställningsstöd, bredbandsinstallation och sysselsättningsstöd till kommuner och landsting, samt stöd till sjöfart. Både anställningsstödet och sjöfartsstödet uppgick till omkring 1,4 miljarder kronor 2002, och sysselsättningsstödet uppgick till 2,6 miljarder kronor.

4.2.3 Övriga inkomster

Övriga inkomster omfattar inkomsttyperna Inkomster av statens verksamhet, Inkomster av försäld egendom, Återbetalning av lån, Kalkylmässiga inkomster och Bidrag m.m. från EU. Utfallet uppgick till totalt 71 099 miljoner kronor och var därmed 13 459 miljoner kronor (15,9 procent) lägre än vad som beräknats i statsbudgeten. Skillnaden förklaras främst av att inkomsterna av försäld egendom blev 14 908 miljoner kronor lägre än beräknat, vilket beror på att det inte gjordes några större försäljningar under 2002.

Tabell 4.17 Övriga inkomster, sammanfattning

Miljoner kronor

	Utfall 2001	SB 2002	Utfall 2002	Utfall-SB 2002
Inkomster av statens verksamhet	50 813	47 991	49 113	1 122
Inkomster av försäld egendom	188	15 001	93	-14 908
Återbetalning av lån	2 590	2 370	2 720	350
Kalkylmässiga inkomster	8 447	8 186	9 865	1 679
Bidrag m.m. från EU	8 485	11 010	9 307	-1 703
Summa övriga inkomster	70 523	84 558	71 099	-13 459

2000 Inkomster av statens verksamhet

Under denna inkomsttyp redovisas bl.a. rörelseöverskott från statliga affärsverk, Riksbanken, AB Svenska Spel och Statens fastighetsverk. Vidare redovisas ränteinkomster, aktieutdelningar från bolag med statligt ägande, offentligrättsliga avgifter, försäljningsinkomster, böter samt övriga inkomster av statens verksamhet.

Inkomsterna under denna inkomsttyp uppgick till 49 113 miljoner kronor och var därmed 1 122 miljoner kronor (2,3 procent) högre jämfört med beräknat i statsbudgeten. Skillnaden mot statsbudgeten förklaras främst av att ränteinkomsterna blev 869 miljoner kronor högre än beräknat.

Tabell 4.18 Inkomster av statens verksamhet, översikt

Miljoner kronor

	Utfall 2001	SB 2002	Utfall 2002	Utfall-SB 2002
Rörelseöverskott	32 490	31 348	31 297	-50
Overskott av statens fastighetsförvaltning	99	0	228	228
Ränteinkomster	4 323	3 854	4 723	869
Aktieutdelning	4 991	4 140	4 201	61
Offentligrättsliga avgifter	5 832	5 510	5 842	331
Försäljningsinkomster	370	394	212	-182
Böter m.m.	2 408	2 245	2 264	19
Övriga inkomster av statens verksamhet	301	500	347	-153
Inkomster av statens verksamhet	50 813	47 991	49 113	1 122

2100 Rörelseöverskott

Inkomsterna under inkomsthuvudgruppen Rörelseöverskott uppgick till 31 297 miljoner kronor och var 50 miljoner kronor (0,2 procent) lägre än beräknat i statsbudgeten. Den enskilt största skillnaden (-286 miljoner kronor) avsåg *Luftfartsverkets inlevererade överskott*. Luftfartsverkets resultat under 2001 blev svagare än väntat till följd av minskad flygtrafik, ökade pensionskostnader samt nedskrivning av anläggningstillgången Sky City. *Riksbankens inlevererade överskott* uppgick till 27 300 miljoner kronor varav 20 000 miljoner kronor var en extra inleverans från Riksbanken till staten som gjordes i juni 2002 liksom under 2001. Den extra inleveransen för 2002 var beräknad i statsbudgeten. Riksbankens inlevererade överskott blev 100 miljoner kronor större än beräknat i statsbudgeten.

Tabell 4.19 Rörelseöverskott

Miljoner kronor

	Utfall 2001	SB 2002	Utfall 2002	Utfall-SB 2002
Luftfartsverkets inlevererade överskott	52	290	4	-286
Affärsverket svenska kraftnäts inlevererade utdelning och inleverans av motsvarighet till statlig skatt	495	350	474	124
Sjöfartsverkets inlevererade överskott	17	33		-33
Inlevererat överskott av Riksgäldskontorets garantiverksamhet	61	0	29	29
Inlevererat överskott av statsstödd exportkredit	103	75	193	118
Riksbankens inlevererade överskott	28 200	27 200	27 300	100
Inlevererat överskott från AB Svenska Spel	3 561	3 400	3 297	-103
Rörelseöverskott	32 490	31 348	31 297	-50

2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning

Överskott av Statens fastighetsverks verksamhet blev 228 miljoner kronor till följd av sänkt soliditetskrav samt en förändring av tidpunkterna för inleverans. Från och med 2002 sker inleverans efter varje avslutat kvartal. Under 2002 har inleverans skett av både 2001 års överskott samt löpande efter avslutade kvartal för 2002. I stats-

budgeten för 2002 beräknades ingen inleverans av överskott.

2300 Ränteinkomster

Utfallet för inkomsthuvudgruppen Ränteinkomster uppgick till 4 723 miljoner kronor och var därmed 869 miljoner kronor (22,6 procent) högre än beräknat i statsbudgeten. Skillnaden förklaras främst av att *Ränteinkomster på studielån upptagna efter 1988* blev 431 miljoner kronor högre till följd av att antalet återbetalningsskyldiga blev fler än beräknat. *Räntor på skattekonto m.m.* blev 430 miljoner kronor högre än vad som beräknats i statsbudgeten.

Tabell 4.20 Ränteinkomster

Miljoner kronor

	Utfall 2001	SB 2002	Utfall 2002	Utfall-SB 2002
Ränteinkomster på studielån upptagna efter 1988	2 438	2 499	2 930	431
Räntor på skattekonto m.m., netto	1 794	1 262	1 692	430
Övriga ränteinkomster	91	93	101	8
Ränteinkomster	4 323	3 854	4 723	869

2400 Aktieutdelning

Inkomster av statens aktier uppgick till 4 201 miljoner kronor under 2002 och var därmed 61 miljoner kronor (1,5 procent) högre än beräknat i statsbudgeten. Utdelningar, som betalades ut under 2002, hänför sig till räkenskapsåret 2001. I tabellen specificeras aktieutdelningarna från statligt ägda aktier för 2001 och 2002. I statsbudgeten redovisas ingen prognos för aktieutdelningar per bolag utan endast en prognos för de totala aktieutdelningarna (4 140 miljoner kronor). Det lägre utfallet jämfört med 2001 beror främst på att utdelningen från Telia var lägre på grund av att bolaget redovisade ett lägre resultat.

Utdelningen från Vattenfall AB uppgick till 990 miljoner kronor för verksamhetsåret 2001. Delar av utdelningen har använts för ersättning för stängningen av Barsebäck. Av denna utdelning betalade Vattenfall in 303 miljoner kronor till staten under maj månad 2002. Utdelningen från Systembolaget AB (80 miljoner kronor) redovisades på inkomsttiteln 1442 Systembolaget AB:s inlevererade överskott.

Tabell 4.21 Aktieutdelning

Miljoner kronor

	Utfall 2001	Utfall 2002	Skillnad 2002- 2001
Akademiska Hus AB	200	270	70
Apoteket AB	100		-100
AssiDomän AB	199		-199
Brisingen Holding AB	-	0	0
Civitas Holding AB (Vasakronan AB)	173	537	364
Kasernen Fastighets AB	3	3	0
Lernia AB	-	6	6
LKAB	231	231	0
Nordea AB	1 084	1 152	68
Nordiska Investeringsbanken	140	141	1
OM Gruppen AB	48	8	-40
SAS Sverige AB	159		-159
SBAB	103	120	17
SOS Alarm Sverige AB	4	2	-2
Specialfastigheter AB	116	54	-62
Stattum	300	114	-186
Swedfund International AB (UD)	112	36	-76
Svensk Exportkredit AB	259	233	-26
Svenska Geologiska AB	-	54	54
Svenska skogsplantor AB	2		-2
Svenska Statens Språkresor	-	0	0
Telia AB	1 059	424	-635
Vasallen AB		13	13
Vattenfall AB	245	303	58
Vin & Sprit AB	455	500	45
Aktieutdelning	4 991	4 201	-791

2500 Offentligrättsliga avgifter

Inkomsterna under inkomsthuvudgruppen Offentligrättsliga avgifter uppgick till 5 842 miljoner kronor och var därmed 331 miljoner kronor (6,0 procent) högre än beräknat i statsbudgeten. Det är främst utfallet på inkomstiteln *Koncessionsavgift på televisionens område* som blev högre än väntat. Utfallet blev 398 miljoner kronor, vilket var 233 miljoner kronor högre än beräknat i statsbudgeten. Skillnaden beror till största del på beslut om tidigareläggning av inbetalningarna av den rörliga avgiften från TV4.

2600 Försäljningsinkomster

Inkomsterna under inkomsthuvudgruppen Försäljningsinkomster uppgick till 212 miljoner kronor, vilket är 182 miljoner kronor lägre än vad som beräknats i statsbudgeten. Inom inkomsthuvudgruppen finns två större avvikelser jämfört med statsbudgeten. För inkomstiteln *Offentlig lagring, försäljningsintäkter* blev utfallet 272 miljoner kronor lägre än beräknat i statsbudgeten. Statens jordbruksverk köper, lagrar och säljer spannmål, skummjölksprodukter, nötkött och smör åt EU om vissa förutsättningar är uppfyllda (offentlig lagring). Skillnaden mellan utfall och statsbudget beror på minskad försäljning av varor som lagrats offentligt. Utfallet för inkomstiteln *Utförsäljning av beredskapslager* blev 88 miljoner kronor högre än beräknat som en följd av att lager sålts med större vinst än beräknat.

2700 Böter m.m.

Utfallet för inkomsthuvudgruppen Böter m.m. uppgick till 2 264 miljoner kronor och var därmed 19 miljoner kronor (0,8 procent) högre än beräknat i statsbudgeten. Utfallet för inkomstiteln *Förseningsavgifter* blev 42 miljoner kronor lägre än beräknat. Utfallet för inkomstitlarna *Restavgifter och dröjsmålsavgifter* samt *Bötesmedel* blev 33 miljoner kronor respektive 28 miljoner kronor högre än beräknat.

2800 Övriga inkomster av statens verksamhet

Inkomsterna under inkomsthuvudgruppen Övriga inkomster av statens verksamhet uppgick till 347 miljoner kronor och blev därmed 153 miljoner kronor (30,7 procent) lägre än vad som beräknats i statsbudgeten. I förhållande till 2001 är det en ökning med 46 miljoner kronor. Inkomsterna består av många poster och redovisas av ett hundratal myndigheter.

3000 Inkomster av försäld egendom

Under inkomsttypen redovisas inkomster från försäljning av aktier, byggnader, maskiner och mark. Inkomster av försäld egendom uppgick till 93 miljoner kronor. Utfallet blev 14 908 miljoner

kronor lägre än beräknat i statsbudgeten. I denna togs försäljningar schablonmässigt upp med 15 001 miljoner kronor. Det lägre utfallet beror på att några större försäljningar inte gjordes under året.

Tabell 4.22 Inkomster av försäld egendom

Miljoner kronor

	Utfall 2001	SB 2002	Utfall 2002	Utfall- SB 2002
Inkomster av försäld egendom	188	15 001	93	-14 908

4000 Återbetalning av lån

Under inkomsttypen redovisas återbetalningar av lån. De uppgick till 2 720 miljoner kronor och var därmed 350 miljoner kronor (14,8 procent) högre än beräknat i statsbudgeten. Skillnaden beror främst på att *Återbetalning av studiemedel* och *Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor* blev 173 miljoner kronor respektive 127 miljoner kronor högre än beräknat.

Tabell 4.23 Återbetalning av lån

Miljoner kronor

	Utfall 2001	SB 2002	Utfall 2002	Utfall- SB 2002
Återbetalning av näringslån	163	107	121	15
Återbetalning av studielån	2 315	2 151	2 323	172
Återbetalning av övriga lån	112	112	275	163
Återbetalning av lån	2 590	2 370	2 720	350

5000 Kalkylmässiga inkomster

Inkomsthuvudgruppen Kalkylmässiga inkomster består av vissa avskrivningar och amorteringar samt statliga pensionsavgifter. Inkomsterna uppgick till 9 865 miljoner kronor, vilket är 1 679 miljoner kronor (20,5 procent) högre än beräknat i statsbudgeten. Utfallet på inkomstiteln *Statliga pensionsavgifter* blev 870 miljoner kronor högre än beräknat beroende på att regleringen av slutlig och preliminär premie för 2001 blev större än beräknat. Utfallet på inkomstiteln *Amortering på statskapital* blev 547 miljoner kronor högre än beräknat till följd av en amortering från Statens fastighetsverk på 600 miljoner kronor enligt regeringsbeslut.

Tabell 4.24 Kalkylmässiga inkomster

Miljoner kronor

	Utfall 2001	SB 2002	Utfall 2002	Utfall- SB 2002
Avskrivningar och amorteringar	940	880	1 690	810
Avskrivningar på fastigheter	391	435	982	547
Uppdragsmyndigheters komplementkostnader	549	445	708	263
Statliga pensionsavgifter	7 507	7 306	8 176	870
Kalkylmässiga inkomster	8 447	8 186	9 865	1 679

Tabell 4.25 Statliga pensionsavgifter

Miljoner kronor

	Utfall 2001	SB 2002	Utfall 2002	Utfall- SB 2002
Statlig tjänstepensionering	6 004		6 528	6 528
Särskild löneskatt på pensionskostnader	1 445		1 579	1 579
Statlig grupplivförsäkring	98		91	91
Premieskatt, gruppliv	53		42	42
Statlig personskadeförsäkring	13		68	68
Avdrag för administrationskostnader	-99		-124	-124
Administration, personskadeförsäkring	-8		-8	-8
Summa Statliga pensionsavgifter	7 507	7 306	8 176	870

6000 Bidrag m.m. från EU

Inkomsterna under inkomsttypen Bidrag m.m. från EU omfattar bidrag från EG:s jordbruksfond, fiskefond, regionalfond, socialfond, bidrag till transeuropeiska nätverk samt övriga bidrag från EG.

Inkomsterna uppgick till 9 307 miljoner kronor och var därmed 1 703 miljoner kronor (15,5 procent) lägre än beräknat i statsbudgeten. Det är främst bidragen från EG:s socialfond (-1 311 miljoner kronor) och EG:s jordbruksfond (-446 miljoner kronor) som blivit lägre än beräknat.

Utfallet på inkomstiteln 6412 *Bidrag från EG:s socialfond perioden 2000-2006* blev 691 miljoner kronor lägre än i statsbudgeten. Utbetalningarna från EG har förskjutits till 2003 på grund av att dokumentationen av den svenska medfinansieringen och därmed rekvisitionen av bidrag från EG försenats. Inkomsterna på in-

komstitteln 6411 *Bidrag från EG:s socialfond perioden 1995–1999* blev 620 miljoner kronor lägre än i statsbudgeten. Slutredovisningen av projekten har försenats, vilket innebär att utbetalningen från EG sker under 2003.

Inkomsterna på Inkomstitteln 6114 *Exportbidrag* blev 299 miljoner kronor lägre än statsbudgeten.

Orsaken till det lägre utfallet är dels att exportbidraget avskaffats på vissa produkter,

dels att efterfrågan på exportbidrag minskat till följd av höga världsmarknadspriser.

Exportbidrag skall täcka skillnaden mellan gemenskapens pris och världsmarknadspriset och därmed möjliggöra export till tredje land.

Inkomsterna från 6312 *Bidrag från EG:s regionalfond 2000–2006* blev 297 miljoner kronor högre än statsbudgeten till följd av att EG betalat ut rekviderade bidrag tidigare än beräknat. Se vidare kapitel 7 Avgifter till och bidrag från EU.

Tabell 4.26 Bidrag m.m. från EU

Miljoner kronor

	Utfall 2001	SB 2002	Utfall 2002	Utfall- SB 2002
Bidrag från EG:s jordbruksfond	7 084	8 087	7 641	-446
varav				
Arealbidrag	3 484	3 900	4 087	187
Kompletterande åtgärder perioden 1995–1999	959	411	315	-96
Övriga interventioner	328	350	260	-90
Exportbidrag	628	700	401	-299
Djurbidrag	945	1 155	1 163	8
Offentlig lagring	-12	200	55	-145
Miljö-, struktur- och regionala åtgärder perioden 2000–2006	404	1 050	1 180	130
Övriga bidrag från EG:s jordbruksfonds garantisektion	266	108	73	-34
EG-finansierade struktur- och regionalstöd till jordbrukssektorn m.m. 1995–1999	0	90		-90
EG-finansierad struktur- och regionalstöd till jordbrukssektorn m.m. 2000–2006	82	123	107	-16
Bidrag från EG:s fiskefond	40	115	32	-83
Bidrag från EG:s regionalfond	252	1 006	1 303	297
Bidrag från EG:s socialfond	1 039	1 522	211	-1 311
varav				
Bidrag från EG:s socialfond perioden 1995–1999	410	622	2	-620
Bidrag från EG:s socialfond perioden 2000–2006	629	900	209	-691
Bidrag till transeuropeiska nätverk	29	221	91	-130
Övriga bidrag från EG	41	60	29	-31
Bidrag m.m. från EU	8 485	11 010	9 307	-1 703

4.3 Statsbudgetens utgifter 2002

Utgifterna på statsbudgeten är indelade i 27 utgiftsområden. Därutöver ingår även posterna Minskning av anslagsbehållningar (endast vid budgetering), Kassamässig korrigerings och Riksgäldskontorets nettoutlåning på statsbudgetens utgiftssida. Som framgår av tabell 4.29 uppgick utfallet för statsbudgetens utgifter m.m. till 729,3 miljarder kronor. I den av riksdagen ursprungligen antagna statsbudgeten anvisades 713,9 miljarder kronor och under året tillfördes ytterligare 15,6 miljarder kronor på tilläggsbudget. Utfallet blev 0,2 miljarder kronor lägre än totalt anvisat (statsbudget inklusive tilläggsbudget).

Skillnaderna per utgiftsområde i förhållande till anvisade medel redovisas i tabell 4.29. En större förbrukning än totalt anvisade medel kan finansieras genom att myndigheterna utnyttjar ingående reservationer/anslagssparande eller anslagskredit eller genom att regeringen beslutar om s.k. medgivet överskridande.

Analys av skillnaden mellan utfall och beräknade utgifter enligt ursprunglig statsbudget

I tabell 4.28 redovisas skillnaden mellan utfallet och de beräknade utgifterna i den ursprungliga statsbudgeten, som fastställdes av riksdagen i december 2001. Skillnaden delas upp på skillnad till följd av beslut, förändringar av makroekonomiska förutsättningar och övriga förklaringsfaktorer. De makroekonomiska förutsättningarna redovisas i tabell 4.27. Av skillnaden mellan utfall och beräknade belopp i statsbudgeten (15,4 miljarder kronor) hänför sig 1,1 miljarder kronor till makroekonomiska förutsättningar. Arbetslösheten blev 0,2 procent högre än i statsbudgeten, vilket medförde att utgifterna för arbetslöshetsersättning ökade med 1,2 miljarder kronor (se vidare avsnitt 4.3.13). Statsskuldräntor m.m. blev 0,5 miljarder lägre än beräknat till följd av lägre räntor (se vidare avsnitt 4.3.26).

Utgifter m.m. minskade med 2,1 miljarder kronor till följd av beslut. Utgifterna under utgiftsområden exklusive Statsskuldräntor m.m. ökade med 3,5 miljarder kronor till följd av beslut på tilläggsbudget m.m. främst på grund av tidigareläggning av arealersättning från 2003 till 2002 (4,0 miljarder kronor). Se vidare avsnitt

4.3.23. Riksgäldskontorets nettoutlåning inklusive Kassamässig korrigerings blev 7,9 miljarder kronor lägre än i statsbudgeten, vilket bl.a. beror på att Sveaskog AB återbetalade ett lån på 12 miljarder kronor. Möjligheten för tre myndigheter att omplacera kontotillgångar i Riksgäldskontoret påverkade Riksgäldskontorets nettoutlåning inklusive Kassamässig korrigerings med 5,6 miljarder kronor netto och Statsskuldräntor m.m. med 2,3 miljarder kronor. Se vidare avsnitt 4.3.26 och 4.3.29 samt 4.3.30.

Till följd av andra orsaker har utgifterna ökat med 16,4 miljarder kronor jämfört med ursprunglig statsbudget, varav 11,4 miljarder kronor hänförde sig till Riksgäldskontorets nettoutlåning inklusive kassamässig korrigerings. Enbart den kassamässiga korrigerings svarade för 4,9 miljarder kronor av detta belopp. Se vidare avsnitt 4.3.1 – 4.3.30.

Tabell 4.27 Makroekonomiska förutsättningar för utgifterna

	Utfall 2001	SB 2002	Utfall 2002	Diff. SB 2002
<i>Procentuell förändring från föregående år</i>				
BNP (fp)	1,1	2,4	1,9	-0,5
KPI (index)	2,6	1,7	2,4	0,7
Antal sysselsatta	1,9	0,5	0,1	-0,4
<i>Nivåer, procent</i>				
Öppen arbetslöshet	4,0	3,8	4,0	0,2
6-mån ränta	4,1	4,5	4,1	-0,4
5-års ränta	4,7	5,0	5,0	0,0
Prisbasbelopp, tkr	36,9	37,9	37,9	0,0

fp=fasta priser, lp=löpande priser, SB=Statsbudget.

Tabell 4.28 Skillnaden mellan utfall och beräknade utgifter i statsbudgeten 2002

	Makroför- utsättn.	Beslut	Övrigt	Totalt
Utgiftsområden, exkl. Statsskuldräntor m.m.	1,6	3,5	2,8	7,8
Statsskuldräntor m.m.	-0,5	2,3	2,2	4,0
Riksgäldskontorets nettoutlåning ¹⁾	0	-7,9	11,4	3,6
Summa statsbudgetens utgifter m.m.	1,1	-2,1	16,4	15,4

¹⁾ Inklusive Kassamässig korrigerings

Tabell 4.29 Statsbudgetens utgifter 2002

Miljoner kronor

	Statsbudget ¹	Tilläggs- budget	Totalt anvisat	Utfall	Skillnad mot statsbudget	Skillnad mot totalt anvisat
UO 01 Rikets styrelse	7 284	131	7 415	7 333	49	-81
UO 02 Samhällsekonomi och finans- förvaltning	8 754	-3	8 751	8 838	84	87
UO 03 Skatt, tull och exekution	8 058	2	8 059	8 049	-9	-10
UO 04 Rättsväsendet	23 641	262	23 902	24 052	411	149
UO 05 Internationell samverkan	1 162	153	1 315	1 137	-25	-178
UO 06 Totalförsvaret	45 810	36	45 846	44 588	-1 222	-1 258
UO 07 Internationellt bistånd	15 044	-200	14 844	15 684	640	840
UO 08 Invandrare och flyktingar	5 239	1 307	6 546	6 695	1 457	150
UO 09 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	31 129	589	31 718	31 040	-89	-678
UO 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp	108 357	6 565	114 922	112 889	4 532	-2 033
UO 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	33 535	-58	33 477	33 794	260	318
UO 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	49 841	0	49 841	50 197	356	356
UO 13 Arbetsmarknad	58 915	974	59 890	60 968	2 053	1 079
UO 14 Arbetsliv	1 048	5	1 052	1 066	19	14
UO 15 Studiestöd	22 567	-960	21 607	20 668	-1 899	-939
UO 16 Utbildning och universitetsforskning	41 447	-54	41 393	40 871	-576	-522
UO 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	8 107	28	8 135	8 095	-12	-40
UO 18 Samhällsplanering, bostadsförsörj- ning och byggande	9 529	90	9 619	8 736	-793	-884
UO 19 Regional utjämning och utveckling	3 563	0	3 563	3 388	-175	-175
UO 20 Allmän miljö- och naturvård	3 125	-18	3 106	2 934	-191	-172
UO 21 Energi	2 132	0	2 132	2 253	121	121
UO 22 Kommunikationer	24 469	8	24 477	24 361	-107	-115
UO 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar	10 839	3 918	14 757	13 922	3 083	-836
UO 24 Näringsliv	3 410	-35	3 376	3 453	43	78
UO 25 Allmänna bidrag till kommuner	98 899	2 838	101 737	102 333	3 434	596
UO 26 Statsskuldsräntor m.m.	63 327	0	63 327	67 340	4 013	4 013
UO 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen	23 055	0	23 055	20 648	-2 407	-2 407
Förändring av anslagsbehållningar	1 199	0	1 199	0	-1 199	-1 199
Summa utgiftsområden	713 483	15 577	729 060	725 332	11 848	-3 729
Kassamässig korrigerig	-8 700	0	-8 700	-46 285	-37 585	-37 585
varav: Överföring från AP-fonden	-8 700	0	-8 700	-8 687	13	0
Riksgäldskontorets nettoutlåning	9 126	0	9 126	50 262	41 136	41 136
Summa statsbudgetens utgifter m.m.	713 909	15 577	729 486	729 309	15 400	-177

¹ Med statsbudgeten avses här den ursprungliga statsbudgeten antagen av riksdagen i december 2001, exkl. tilläggsbudget.

Statsbudgetens utgifter m.m. uppgick till 729 309 miljoner kronor och blev därmed 15 400 miljoner kronor högre än beräkningen i den ursprungliga statsbudgeten. I förhållande till totalt anvisat (statsbudget och tilläggsbudget) blev utgifterna 177 miljoner kronor lägre.

Utgifterna för de 27 utgiftsområdena blev 11 848 miljoner kronor högre än i statsbudgeten. Utgifterna inom utgiftsområde Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp blev 4 532 miljoner kronor högre än i statsbudgeten men 2 033 miljoner kronor lägre än totalt anvisat. Statsskuldräntor m.m. blev 4 013 miljoner kronor högre än i statsbudgeten (se medgivit överskridande nedan). Utgifterna inom utgiftsområde Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar blev 3 083 miljoner kronor högre än i statsbudgeten. På tilläggsbudget anvisades ytterligare 4 000 miljoner kronor för tidigareläggning av arealersättningen.

Riksgäldskontorets nettoutlåning blev 41 136 miljoner kronor högre än i statsbudgeten. Det beror främst på att inlåningen från Kärnavfallsfonden, Insättningsgarantinämnden och Premiensionsmyndigheten minskat kraftigt. Den kassamässiga korrigeringen togs i statsbudgeten upp med -8 700 miljoner kronor. Utfallet uppgick till -46 285 miljoner kronor. Skillnaden mot statsbudgeten blev således -37 585 miljoner kronor, vilket främst beror på att den ovannämnda minskningen av inlåningen till stor del inte påverkade statens lånebehov (se vidare avsnitt 4.3.29 och 4.3.30).

Indragningar

Enligt 8 § lagen (1996:1059) om statsbudgeten får regeringen besluta att medel på ett anvisat anslag inte skall användas, om detta är motiverat av särskilda omständigheter i en verksamhet eller av statsfinansiella eller andra samhällsekonomiska skäl.

Under 2002 har indragningar av anslagsmedel uppgående till totalt 8 781 miljoner kronor gjorts. De tjugo största indragningarna svarar för 85 procent av totalbeloppet. I tabellen redovisas samtliga indragningar som är större än 100 miljoner kronor.

Under 1999 genomfördes en förändring av 11 § anslagsförordningen (1996:1189) vilken innebär att berörda myndigheter fr.o.m. 1999 får disponera ett ramanslag med högst summan av

tilldelat belopp och ett överfört anslagssparande upp till tre procent av anslaget. Om inte regeringen beslutar annat skall myndigheten som en indragning av anslag föra bort ett belopp motsvarande den del av ett anslagssparande enligt årsredovisningen för föregående år som överstiger tre procent av det årets tilldelade anslag minskat med dispositionsrätt som fördelats till annan myndighet. Indragningen skall göras senast den 30 juni året efter det år då anslagssparandet översteg tre procent. Indragningar på grund av denna regel uppgick till 6 868 miljoner kronor under 2002. Det största beloppet (1 739 miljoner kronor exklusive korrigeringar) avser Avgiften till Europeiska gemenskapen.

Tabell 4.30 Indragningar 2002

Miljoner kronor	
Utgiftsområde / anslag	
UO 2 01:4 Statliga tjänstepensioner m.m.	354
UO 2 B 4 2000 Riksgäldskontoret: Vissa kostnader för upplåning och låneförvaltning	168
UO 13 22:3 Köp av arbetsmarknadsutbildning och övriga kostnader	301
UO 13 22:6 2001 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 1995-1999	146
UO 15 25:2 Studiemedel m.m.	860
UO 15 25:4 Vuxenstudiestöd m.m.	998
UO 16 25:4 Mitthögskolan: Grundutbildning	109
UO 16 25:72 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet m.m.	201
UO 18 21:1 Bostadsbidrag	288
UO 18 31:2 Räntebidrag m.m.	241
UO 19 33:1 Allmänna regionalpolitiska åtgärder	276
UO 19 33:4 2001 Ersättning för nedsättning av socialavgifter	262
UO 19 33:7 2001 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 1995-1999	195
UO 21 35:2 Bidrag för att minska elanvändning	108
UO 21 35:7 Introduktion av ny energiteknik	175
UO 22 36:6 Från EG-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	179
UO 23 43:5 Arealersättning och djurbidrag m.m.	152
UO 23 43:6 Intervention och exportbidrag för jordbruksprodukter	732
UO 23 43:7 Räntekostnader för forskotterade arealersättningar m.m.	151
UO 27 93:1 Avgiften till Europeiska gemenskapen	1 609
Övriga indragningar	1 274
Totalt	8 781

Den största indragningen (inklusive korrigeringar) uppgår netto till 1 609 miljoner kronor och avser Avgiften till Europeiska gemenskapen.

Medgivna överskridanden

Med riksdagens bemyndigande får regeringen besluta att ett ramanslag får överskridas, om detta är nödvändigt för att i en verksamhet täcka särskilda utgifter som inte var kända då anslaget anvisades eller för att ett av riksdagen beslutat ändamål med anslaget skall kunna uppfyllas (6 § andra stycket lagen (1996:1059) om statsbudgeten). Regeringen har beslutat om de medgivna överskridanden som framgår av följande tabell.

Tabell 4.31 Medgivna överskridanden 2002

Miljoner kronor

Utgiftsområde/ anslag	
UO 6 6:8 Funktionen Hälso- och sjukvård m.m.	6
UO 6 6:11 Funktionen Transporter	0
UO 8 10:4 Hemutrustningslån	1
UO 10 19:5 Kostnader för sysselsättning av vissa förtidspensionärer	1
UO 26 92:1 Räntor på statsskulden	4 083
Summa medgivna överskridanden	4 091

I statsbudgeten anvisades under utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m. anslaget 92:1 *Räntor på statsskulden* 63 100 miljoner kronor. Utfallet blev 67 183 miljoner kronor, vilket är 4 083 miljoner kronor högre än vad som budgeterades. Det direkt till anslaget kopplade bemyndigande, som riksdagen givit regeringen, har därmed utnyttjats. Detta bemyndigande innebär att regeringen har rätt att besluta att anslaget får överskridas om det är nödvändigt för att fullgöra statens betalningsåtaganden.

Politikområden

Från och med 2001 delas statsbudgetens utgifter in i 47 politikområden. Syftet med indelningen är att möjliggöra en bättre koppling mellan mål, kostnader och resultat. Erfarenheterna har visat att det många gånger har varit svårt att koppla samman mål, kostnader och resultat på utgiftsområdesnivån. Vissa politikområden omfattar verksamheter som i sin helhet ryms inom ett utgiftsområde. Ett politikområde kan även omfatta verksamhet som bedrivs inom ett annat utgiftsområde. Det finns även politikområden som har bäring på flera utgiftsområden, s.k. sektorövergripande politikområden.

Inom utgiftsområde 1 och 2 återfinns anslag och verksamheter för vilka regeringen inte fastställer mål, såsom riksdagens ledamöter och ombudsmän samt Regeringskansliet. Dessa omfattas inte heller av politikområdesindelningen. Områdena Allmänna bidrag till kommuner (utgiftsområde 25), Statsskuldräntor m.m. (utgiftsområde 26) och Avgiften till Europeiska gemenskapen (utgiftsområde 27) utgörs inte direkt av statlig verksamhet, utan kan ses som medel för att uppnå verksamhet inom övriga utgiftsområden. Dessa omfattas 2002 inte heller av politikområdesindelningen. I tabellen redovisas dessa under rubriken Icke politikområdestillhörig verksamhet.

Politikområdet 19 Ersättning vid arbetsförmåga har de största utgifterna (112 889 miljoner kronor). Detta politikområde överensstämmer med utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp. Anslagen med de största utgifterna inom detta politikområde var 19:1 *Sjukpenning och rehabilitering m.m.* (48 500 miljoner kronor) och 19:2 *Förtidspensioner* (49 917 miljoner kronor).

Det minsta politikområdet är 47 Minoritetspolitik. Utgifterna uppgick till 8 miljoner kronor. Det består av ett enda anslag 47:1 *Åtgärder för nationella minoriteter* inom utgiftsområdet 8 Invandrare och flyktingar.

I tabellen jämförs utfallet med anvisat i statsbudgeten och totalt anvisat (statsbudget inklusive tilläggsbudget). Skillnaderna kommenteras under respektive utgiftsområde. I tabellerna redovisas utfallet per politikområde inom respektive utgiftsområde (se även bilaga 7).

Tabell 4.32 Statsbudgetens utgifter fördelade på politikområden

Miljoner kronor

	Statsbudget	Tilläggs- budget	Totalt anvisat	Utfall	Skillnad mot statsbudget	Skillnad mot totalt anvisat
PO 01 Effektiv statsförvaltning	8 257	5	8 262	8 341	84	79
PO 02 Finansiella system och tillsyn	504	-8	496	505	1	9
PO 03 Skatt, tull och exekution	8 058	2	8 059	8 049	-9	-10
PO 04 Rättsväsendet	23 641	262	23 902	24 052	411	149
PO 05 Utrikes- och säkerhetspolitik	1 162	153	1 315	1 137	-25	-178
PO 06 Försvarspolitik	44 662	23	44 685	43 400	-1 262	-1 285
PO 07 Skydd mot olyckor	1 148	13	1 161	1 188	40	27
PO 08 Internationellt utvecklingssamarbete	14 294	-200	14 094	14 666	372	572
PO 09 Samarbete med Central- och Östeuropa	750	0	750	1 018	268	268
PO 10 Integrationspolitik	2 425	-8	2 417	2 547	122	130
PO 11 Storstadspolitik	301	0	301	523	222	222
PO 12 Migrationspolitik	2 690	1 315	4 005	3 813	1 123	-192
PO 13 Hälso- och sjukvårdspolitik	20 636	508	21 144	20 657	21	-487
PO 14 Folkhälsa	803	15	818	692	-112	-127
PO 15 Barnpolitik	19	0	19	18	0	0
PO 16 Handikappolitik	8 594	50	8 644	8 566	-29	-79
PO 17 Äldrepolitik	25	0	25	29	4	4
PO 18 Socialtjänstpolitik	762	16	778	771	9	-7
PO 19 Ersättning vid arbetsförmåga	108 357	6 565	114 922	112 889	4 532	-2 033
PO 20 Ekonomisk äldrepolitik	33 535	-58	33 477	33 794	260	318
PO 21 Ekonomisk familjepolitik	53 839	0	53 839	53 914	75	75
PO 22 Arbetsmarknadspolitik	58 915	974	59 890	60 968	2 053	1 079
PO 23 Arbetslivspolitik	1 014	5	1 019	1 028	13	9
PO 24 Jämställdhetspolitik	33	0	33	39	6	6
PO 25 Utbildningspolitik	64 883	-1 014	63 869	62 373	-2 510	-1 496
PO 26 Forskningspolitik	4 651	1	4 651	4 726	75	75
PO 27 Mediepolitik	699	0	699	667	-32	-32
PO 28 Kulturpolitik	4 785	28	4 813	4 793	8	-20
PO 29 Ungdomspolitik	106	0	106	105	-1	-1
PO 30 Folkrörelsepolitik	504	0	504	487	-17	-17
PO 31 Bostadspolitik	2 744	89	2 833	2 378	-365	-455
PO 32 Regional samhällsorganisation	1 992	1	1 993	1 986	-6	-7
PO 33 Regionalpolitik	3 313	0	3 313	3 219	-94	-94
PO 34 Miljöpolitik	3 625	-19	3 606	3 293	-332	-313
PO 35 Energipolitik	2 132	0	2 132	2 253	121	121
PO 36 Transportpolitik	23 723	9	23 732	23 617	-106	-115
PO 37 IT, tele och post	995	-1	995	913	-83	-82
PO 38 Näringspolitik	1 617	-35	1 583	1 649	32	66
PO 39 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	582	0	582	740	158	158
PO 40 Konsumentpolitik	179	0	179	183	4	4
PO 41 Skogspolitik	519	0	519	531	12	12
PO 42 Djurpolitik	429	22	450	401	-28	-49

Tabell 4.32 Statsbudgetens utgifter fördelade på politikområden (fortsättning)*Miljoner kronor*

	Statsbudget	Tilläggs- budget	Totalt anvisat	Utfall	Skillnad mot statsbudget	Skillnad mot totalt anvisat
PO 43 Livsmedelspolitik	4 265	4 014	8 279	7 286	3 020	-994
PO 44 Landsbygds politik	4 140	-117	4 023	4 203	62	179
PO 45 Samepolitik	60	0	60	76	16	16
PO 46 Demokrati	274	80	354	320	46	-34
PO 47 Minoritetspolitik	8	0	8	8	0	0
Förändring av anslagsbehållningar	1 199	0	1 199	0	-1 199	-1 199
Summa politikområden	521 851	12 689	534 540	528 812	6 961	-5 728
<i>Icke politikområdestillhörig verksamhet</i>						
90 Övrig verksamhet	6 352	50	6 402	6 199	-153	-203
91 Allmänna bidrag till kommuner	98 899	2 838	101 737	102 333	3 434	596
92 Statsskuldräntor m.m.	63 327	0	63 327	67 340	4 013	4 013
93 Avgiften till Europeiska gemenskapen	23 055	0	23 055	20 648	-2 407	-2 407
Kassamässig korrigerig	-8 700	0	-8 700	-46 285	-37 585	-37 585
Riksgäldskontorets nettoutlåning	9 126	0	9 126	50 262	41 136	41 136
Summa statsbudgetens utgifter m.m.	713 909	15 577	729 486	729 309	15 400	-177

Realekonomisk fördelning av statsbudgeten

Vid analys av och information om statsbudgetens storlek och påverkan på samhällsekonomin delas utgifterna in på ett annat sätt än efter utgiftsområden, politikområden eller anslag. En sådan indelning, efter typ av utgift, är den realekonomiska indelningen, som baseras på nationalräkenskapernas definitioner. För att skapa jämförbarhet med andra länder upprättas nationalräkenskaperna enligt internationella principer och riktlinjerna har utarbetats av EU, FN, IMF, OECD och Världsbanken.

Den realekonomiska indelning som redovisas nedan är: Transfereringar, konsumtion, investeringar, räntor och finansiella transaktioner. De olika realekonomiska kategorierna presenteras överskådligt och de viktigaste delarna i statsbudgeten under respektive kategori kommenteras. I tabellen visas den realekonomiska fördelningen av utgifterna inom statsbudgetens utgiftsområden. Av tabellen framgår också den procentuella förändringen mellan 2001 och 2002.

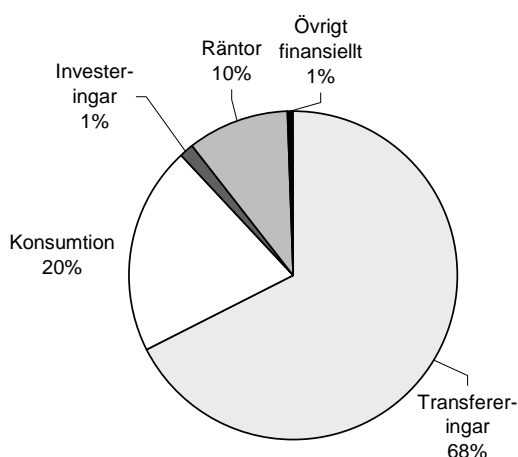
Diagram 4.4 visar hur utgifterna inom statsbudgetens utgiftsområden fördelar sig på de olika realekonomiska grupperna 2002.

Tabell 4.33 Realekonomisk fördelning av statsbudgeten

Miljarder kronor

Realekonomisk art	Utfall 2001	Utfall 2002	Forändring åren 2001-2002
Transfereringar	480,0	490,6	2,2 %
<i>varav till</i>			
Hushållssektorn	244,5	259,1	6,0 %
Kommunala sektorn	135,2	142,1	5,1 %
Företagssektorn	32,7	28,4	-13,1 %
Ålderspensions- systemet	24,7	22,9	-7,0 %
Statliga ideella organisationer	3,0	2,8	-5,2 %
Internationell verksamhet	40,0	35,1	-12,2 %
<i>varav till</i>			
EU-institutioner	23,3	20,6	-11,3 %
Konsumtionsutgifter	142,1	148,2	4,3 %
<i>varav</i>			
Löner inkl. sociala avgifter	70,3	77,3	9,9 %
Omkostnader för konsumtion	39,4	39,2	-0,5 %
Lokaler	12,7	13,8	8,8 %
Utgifter för försvarsändamål	13,6	12,2	-10,5 %
Direktkonsumtion	6,0	5,7	-6,2 %
Investerings- verksamhet	8,0	9,7	20,0 %
Räntor	85,2	72,9	-14,5 %
<i>varav</i>			
Räntor på statsskulden	81,1	67,2	-17,1 %
Finansiella transaktioner	6,6	4,0	-39,9 %
Summa utgifts- områden	722,0	725,3	0,4 %

Diagram 4. 4 Utgifterna inom statsbudgetens utgiftsområden 2002, realekonomiskt fördelade

Källa: ESV

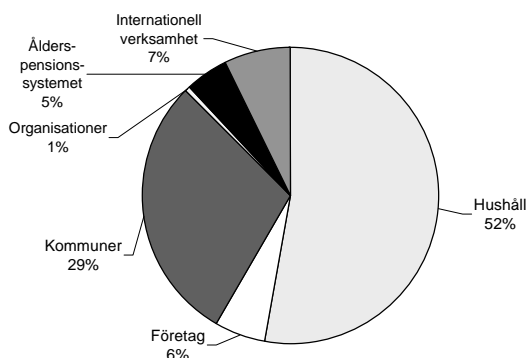
Transfereringar

Med transfereringar menas inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation. Som transfereringar räknas även Sveriges bidrag till EU-budgeten samt internationellt bistånd. I kapitel 3 avsnitt 5.2 redovisas de transfereringar som ingår i statens kostnader.

Syftet med transfereringar är att omfördela inkomster mellan olika grupper i samhället, mellan olika regioner i landet eller till internationell verksamhet. Transfereringar kan också avse omfördelningar för individen över tiden.

År 2002 utgjorde transfereringar drygt två tredjedelar av utgifterna inom statsbudgetens utgiftsområden. Diagram 4.5 visar transfereringarna per mottagargrupp 2002.

Diagram 4. 5 Statsbudgetens transfereringar per mottagargrupp 2002

Källa: ESV

Den största delen av statsbudgetens transfereringar gick till hushåll och uppgick till drygt en tredjedel av statsbudgetens utgifter. De största anslagen i denna grupp var *Förtidspensioner*, *Sjukpenning och rehabilitering m.m.*, *Allmänna barnbidrag*, *Föräldraförsäkring*, *Efterlevandepensioner till vuxna*, *Bostadstillägg till pensionärer*, *Kostnader för statlig assistansersättning* samt *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd*.

Kommunerna var den näst största mottagaren av transfereringar 2002. Den kommunala sektorn omfattar kommuner, landsting och kommunalförbund. Transfereringar till den kommunala sektorn uppgick 2002 till en femtedel av statsbudgetens utgifter. Anslagen *Generellt statsbidrag till kommuner och landsting* och *Statligt utjämningsbidrag till kommuner och landsting* utgjorde tillsammans 70 procent av transfereringarna till den kommunala sektorn.

Den tredje största kategorin av transfereringar går till internationell verksamhet. Dessa uppgick under 2002 till 7 procent av de totala transfereringarna. De internationella transfereringarna indelas i transfereringar till EU och transfereringar till övrig internationell verksamhet. Transfereringar till EU bestod av *Avgiften till Europeiska gemenskapen*, medan transfereringar till övrig internationell verksamhet till största del (83 procent) bestod av anslaget *Biståndsverksamhet*. Minskningen av transfereringarna till EU beror främst på att ett överskott i EU-budgeten för 2001 förts över till 2002 (se vidare avsnitt 4.3.27).

Transfereringar till företagssektorn uppgick till 6 procent av de totala transfereringarna. Företagssektorn omfattas enligt nationalräkenskaper av privata företag, ekonomiska föreningar, kommunala bolag, statliga bolag och statliga affärsverk. De största anslagen var *Arealersättning och djurbidrag m.m.*, *Bidrag till Samhall AB* och *Särskilda insatser för arbetshandikappade*. Tillsammans utgjorde dessa anslag 45 procent av transfereringarna till företagssektorn.

Transfereringar till ålderspensionssystemet består av statliga ålderspensionsavgifter som utgår på vissa anslag som är förenade med ålderspensionsrätt. Exempel på anslag var *Förtidspensioner*, *Sjukpenning och rehabilitering m.m.*, *Pensionsrätt för barnår och Föräldraförsäkring*.

Organisationer och ideella föreningar får bidrag från staten. Transfereringar till statliga ideella organisationer utgjorde knappt en procent av de totala transfereringarna. De svarade alltså för

en mycket liten del av de samlade utgifterna på statsbudgeten.

Konsumtion

Statlig konsumtion avser förbrukning av resurser som de statliga myndigheterna använder i verksamheten, till exempel utgifter för löner, hyror, inköp av varor och tjänster, underhåll och reparationer samt försvarets inköp av krigsmateriel som inte kan användas för civilt bruk. I konsumtionsbegreppet ingår även myndigheters köp av varor och tjänster som produceras utanför myndigheten och som levereras direkt till hushållen (direktkonsumtion). Utgifterna för konsumtion uppgick under 2002 till 20 procent av utgifterna inom statsbudgetens utgiftsområden. Ungefär 400 av statsbudgetens 500 anslag bestod helt eller delvis av konsumtionsutgifter. De tio största konsumtionsanslagen svarade för 57 procent av de samlade utgifterna för konsumtion.

Investeringar

Med investeringar menas utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader och maskiner, immateriella tillgångar som dataprogram, värdeföremål, finansiella tillgångar, lagerinvesteringar som är ämnade att användas i produktion samt utgifter för finansiell leasing. De flesta av dessa investeringar finansieras med lån i Riksgäldskontoret och ingår därför inte i utgifterna inom statsbudgetens utgiftsområden utan redovisas i avsnitt 4.3.29 Riksgäldskontorets nettoutlåning. Av utgifterna inom statsbudgetens utgiftsområden uppgick investeringarna 2002 till drygt 1 procent. De anslagsfinansierade investeringarna bestod främst av investeringar i infrastruktur, vägar och järnvägar. Utgiftsområde 22 *Kommunikationer* var det utgiftsområde som hade den största delen (85 procent) av de totala investeringarna inom statsbudgetens utgiftsområden.

Räntor och övrigt finansiellt

Den realekonomiska gruppen räntor avser räntor på statsskulden och övriga räntor, till exempel räntesubventioner för studielånen. Räntorna uppgick till 10 procent av utgifterna inom statsbudgetens utgiftsområden 2002. De två största anslagen var *Räntor på statsskulden* och *Studiemedelsräntor m.m.* vars utfall tillsammans utgjorde 98 procent av de totala räntorna.

Under posten övrigt finansiellt finns bland annat amorteringar, utlåning, beredskapslagring och utgifter för upplåning och låneförvaltning.

Utfallet per utgiftsområde

I följande avsnitt redovisas utfallet per utgiftsområde och de större skillnaderna mot statsbudgeten på anslagsnivå. Tabellerna visar utfallet per politikområde inom respektive utgiftsområde. Anslagen har fördelats till de utgiftsområden som de tillhör i statsbudgeten för 2002. I vissa fall kommenteras skillnaderna mot tilldelade medel. Med tilldelade medel avses summan av ingående reservationer och ramöverföringsbelopp, anvisade medel på statsbudget och tilläggsbudget, medgivna överskridanden samt indragningar. Dessutom redovisas Riksgäldskontorets nettoutlåning och den kassamässiga korrigeringen, som ingår på statsbudgetens utgiftssida. I bilaga 7 redovisas en specifikation av utfallet för samtliga anslag på statsbudgeten samt skillnader bl.a. jämfört med statsbudgeten. I vårpropositionen 2003 och i kapitel 3 avsnitt 5 redovisas utfallet för den senaste femårsperioden.

4.3.1 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Demokrati samt delar av politikområdena Mediepolitik och Samepolitik. I utgiftsområdet ingår även anslagen 90:1 *Kungliga hov- och slottsstaten*, 90:2 *Riksdagens ledamöter och partier m.m.* 90:3 *Riksdagens förvaltningskostnader*, 90:4 *Riksdagens ombudsmän, justitieombudsmännen*, 90:5 *Regeringskansliet m.m.* 90:6 *Stöd till politiska partier* och 90:7 *Expertgruppen för EU-frågor*.

Tabell 4.34 UO 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB ¹ 2002	TB ² 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Mediepolitik	641	668	1	636	-32
Utrikeshandel, export- och investerings- främjande	130	0	0	190	190
Samepolitik	18	17	0	16	-1
Demokrati	79	274	80	320	46
Övrig verksamhet	6 401	6 325	50	6 171	-154
Summa UO 1	7 268	7 284	131	7 333	49

¹Ursprungligt anvisat på statsbudgeten exklusive tilläggsbudget²Anvisat på tilläggsbudget

Utfallet uppgick till 7 333 miljoner kronor och var därmed 49 miljoner kronor (0,7 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De högre utgifterna hänför sig i huvudsak till ett äldreanslag från budgetåret 1999 F1 *Samarbete och utveckling inom Östersjöregionen* (den s.k. Östersjömiljarden) vars utfall blev 190 miljoner kronor. Det var sista året som anslaget kunde utnyttjas. Utfallet för anslaget 90:5 *Regeringskansliet* blev däremot 196 miljoner kronor lägre än anvisat i statsbudgeten. Det lägre utfallet kan delvis förklaras av utdragna hyresförhandlingar. En annan förklaring är att kronkursen har varit starkare än väntat och som därmed gav upphov till lägre valutakursförluster för Utrikesdepartementet än beräknat. Anslaget har dock tillförts 75 miljoner kronor på tilläggsbudget för att kompensera den kursförlust som uppstod 2001.

4.3.2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Effektiv statsförvaltning samt Finansiella system och tillsyn. Här ingår ett antal centrala myndigheter, bl.a. Riksrevisionsverket, Ekonomistyrningsverket, Statskontoret, Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet, Kammarkollegiet, Riksgäldskontoret och Finansinspektionen. Vidare ingår under Övrig verksamhet anslaget 90:1 *Riksdagens revisorer*.

Tabell 4.35 UO 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Effektiv stats- förvaltning	8 286	8 257	5	8 341	84
Finansiella system och tillsyn	1 271	470	-8	469	-2
Övrig verksamhet	25	27	0	28	1
Summa UO 2	9 582	8 754	-3	8 838	84

Utfallet uppgick till 8 838 miljoner kronor och var därmed 84 miljoner kronor (0,9 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De högre utgifterna hänför sig i huvudsak till anslaget 1:14 *Statliga tjänstepensioner m.m.* Utfallet för anslaget blev 91 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Vid beräkningen av anslaget avvaktade man utvärderingen av den prognosmodell som nyligen införts vid Statens pensionsverk. Anslaget budgeterades utifrån det anslagssparande som upparbetats i syfte att ha som buffert i avvaktan på en utvärdering av prognosmodellen. Till följd av detta har utgifterna blivit högre än beräknat.

4.3.3 Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Skatt, tull och exekution. Exekutionsväsendet ingick t.o.m. 2001 i utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

Tabell 4.36 UO 3 Skatt, tull och exekution

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Skatt, tull och exekution	7 824	8 058	2	8 049	-9
Summa UO 3	7 824	8 058	2	8 049	-9

Utfallet uppgick till 8 049 miljoner kronor och blev därmed 9 miljoner kronor (0,1 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De lägre utgifterna förklaras till största delen av att utfallet för anslag 3:2 *Skattemyndigheterna* blev 58 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten. Det beror på att skattemyndigheterna har haft lägre IT-kostnader än beräknat.

4.3.4 Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Rättsväsendet. Här ingår polisväsendet, åklagarväsendet, domstolsväsendet, kriminalvården och rättshjälpen. Exekutionsväsendet har fr.o.m. 2002 flyttats till utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution.

Tabell 4.37 UO 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Rättsväsendet	22 757	23 641	262	24 052	411
Summa UO 4	22 757	23 641	262	24 052	411

Utfallet uppgick till 24 052 miljoner kronor och blev därmed 411 miljoner kronor (1,7 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De högre utgifterna jämfört med statsbudgeten hänför sig i huvudsak till anslaget 4:6 *Kriminalvården* vars utfall blev 326 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Kriminalvården har haft akut brist på anstalts- och häktesplatser och de högre utgifterna har uppstått till följd av åtgärder för att lösa denna platsbrist. Det ökade platsbehovet beror bl.a. på att fler intagna har långa strafftider och på sloandet av halvtidsfrigivningen. Utgifterna har även blivit högre till följd av den särskilda satsningen på att bekämpa narkotikamissbruket inom kriminalvården. Anslaget tillfördes 160 miljoner kronor på tilläggsbudget. Ramöverföringsbeloppet är -223 miljoner kronor. Den beslutade anslagskrediten (214 miljoner kronor) överskreds med 9 miljoner kronor.

Utfallet för anslaget 4:5 *Domstolsväsendet* blev 113 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten, vilket bl.a. beror på att vissa lönekostnader och försäkringspremier avseende 2001 betalades ut först under 2002.

4.3.5 Utgiftsområde 5 Internationell samverkan

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Utrikes- och säkerhetspolitik.

Tabell 4.38 UO 5 Internationell samverkan

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Utrikes- och säkerhetspolitik	1 160	1 162	153	1 137	-25
Summa UO 5	1 160	1 162	153	1 137	-25

Utfallet uppgick till 1 137 miljoner kronor och var därmed 25 miljoner kronor (2,2 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Utfallet för anslaget 5:3 *Bidrag till vissa internationella organisationer* blev 24 miljoner kronor lägre än statsbudgeten. Anslaget anvisades 166 miljoner kronor på tilläggsbudget på grund av en väntad ökning av bidragen till bl.a. FN:s fredsbevarande operationer. Dessa medel har dock inte förbrukats. Utfallet för anslaget 5:6 *Fredsfrämjande verksamhet* blev 23 miljoner kronor lägre än statsbudgeten. De lägre utfallen för anslagen beror på svårigheten att bedöma omfattningen av fredsfrämjande operationer. Skillnaden förklaras även av att dollarkursen försvagats så att kostnaderna för operationerna blivit lägre än beräknat.

4.3.6 Utgiftsområde 6 Totalförsvaret

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Försvarspolitik och politikområdet Skydd mot olyckor. Politikområdet Försvarspolitik består av det militära försvaret och det civila försvaret. Politikområdet Skydd mot olyckor omfattar förebyggande, konsekvensbegränsande och skadeavhjälpande åtgärder avseende olyckor.

Tabell 4.39 UO 6 Totalförsvaret

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall – SB 2002
Försvarspolitik	43 802	44 662	23	43 400	-1 262
Skydd mot olyckor	1 093	1 148	13	1 188	40
Summa UO 6	44 895	45 810	36	44 588	-1 222

Utfallet uppgick till 44 588 miljoner kronor och var därmed 1 222 miljoner kronor (2,7 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Utfallet för anslaget 6:2 *Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling* blev 722 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten. Framför allt beror detta på att budgeterade materielleveranser försenats på grund av begränsningar i produktionsförutsättningarna vid Försvarets materielverk och försvarsindustrin. Utfallet för anslaget 6:1 *Förbandsverksamhet, beredskap och fredsfrämjande truppinsatser m.m.* blev 323 miljoner kronor lägre än beräknat i statsbudgeten. Det beror bl.a. på en löneskuld som kommer att falla ut till betalning 2003 samt mindre fredsfrämjande insatser än beräknat.

För att anpassa verksamheten inom det civila försvaret till en förändrad hotbild har riksdagen beslutat att den nuvarande funktionsindelningen av det civila försvaret ska upphöra. Krisberedskapsmyndigheten inrättades den 1 juli 2002 och Överstyrelsen för civil beredskap avvecklades. I samband med detta anvisades på tilläggsbudget anslagen 6:19 *Krisberedskapsmyndigheten* och 6:21 *Civilt försvar*. I jämförelse med tilläggsbudgeten blev utfallet på anslaget 6:21 *Civilt försvar* 185 miljoner kronor lägre. Finansiering av detta anslag har främst skett genom att medel flyttats från de tidigare funktionsanslagen.

4.3.7 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Internationellt utvecklingssamarbete och Samarbete med Central- och Östeuropa.

Tabell 4.40 UO 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall – SB 2002
Internationellt utvecklingsarbete	15 920	14 294	-200	14 666	372
Samarbete med Central- och Östeuropa	1 069	750	0	1 018	268
Summa UO 7	16 989	15 044	-200	15 684	640

Utfallet uppgick till 15 684 miljoner kronor och var därmed 640 miljoner kronor (4,3 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Skillnaden kan till största delen hänföras till anslaget 8:1 *Bistandsverksamhet* vars utfall blev 392 miljoner kronor högre än vad som anvisades i statsbudgeten. De högre utgifterna 2002 i förhållande till statsbudgeten beror på ett flertal faktorer. En av dessa är att ett begränsningsbelopp för 1999 innebar förskjutningar av betalningar och därmed en stor ingående reservation för 2000. Infriande av tidigare ingångna förpliktelser har därefter lett till ett successivt minskande av denna reservation. Begränsningsbelopp sattes dock upp även för åren 2000 och 2001, vilket har hållit nere takten i utnyttjandet av reservationen.

Under 2002 har förbrukningen av anslagsbehållningen fortsatt, vilket förklarar avvikelser i förhållande till statsbudgeten.

Även för anslaget 9:1 *Samarbete med Central- och Östeuropa* förklaras det högre utfallet (140 miljoner kronor) av utnyttjande av anslagsbehållningen.

Redovisning av utfallet för biståndet

Bistandsramens storlek bestäms utifrån den procentsats (procent av bruttonationalinkomsten) som riksdagen beslutat om för varje enskilt år. Vid beräkningen av bistandsramen i budgetpropositionen används den senast tillgängliga BNI-prognosen, varför ramens storlek kan förändras mellan den ekonomiska vårpropositionen och budgetpropositionen, samt mellan åren.

Det totala svenska biståndet under ett år rapporteras årligen till OECD:s biståndskommitté DAC (Development Assistance Committee).

DAC ansvarar för att sammanställa medlemsländernas biståndsstatistik.

Rapporteringen till DAC görs under senvären efter avslutat budgetår. I rapporteringen ingår samtliga kostnader, inklusive avräkningar, som kan klassificeras som bistånd enligt DAC:s definitioner. Avräkningar avser t.ex. kostnader för flyktingar från biståndsländer, administration av bistånd på Utrikesdepartementet och delar av EU-biståndet. Biståndsrelaterade utgifter finns således inom ett flertal utgiftsområden. Även vid rapporteringstillfället används senast tillgängliga BNI-prognos.

Nedan redovisas DAC-rapporteringen för åren 1997-2002. Det totala utfallet för 2002 är preliminärt och består till viss del av definitivt utfall, men avräkningarna från bistandsramen är preliminära och baseras på 2001 års utfall. Det preliminära utfallet för 2002 är 0,73 procent av BNI vilket är 0,04 procentenheter lägre än utfallet för 2001. En förklaring till detta är att utfallet för 2001 påverkades av att en hög andel av reservationer från tidigare år kunde utnyttjas.

Tabell 4.41 Utfallet för biståndet 1997-2002

Miljoner kronor

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Totalt utbetalat bistånd ¹	13 212	12 499	13 467	16 479	17 220	17 033
Totalt bistånd i procent av BNI ²	0,79%	0,72%	0,70%	0,80%	0,77%	0,73%

¹ Utfallet innehåller samtliga kostnader, inklusive avräkningarna såsom de budgeterats i budgetpropositionen, som kan klassificeras som bistånd enligt DAC.

² Den senaste prognosen för BNI används vid rapporteringstillfället till DAC.

Ytterligare en förklaring är att BNI har ökat. Det slutliga utfallet för det totala svenska biståndet redovisas i budgetpropositionen för 2004, men även då beräknas procentsatsen för biståndet enligt en BNI-prognos. Definitiv BNI presenteras först i november 2003. Det är först då som det definitiva biståndsutfalet i procent av BNI kan redovisas.

4.3.8 Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Integrationspolitik, Storstadspolitik, Migrationspolitik och Minoritetspolitik.

Tabell 4.42 UO 8 Invandrare och flyktingar

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Integrationspolitik	2 282	2 425	-8	2 547	122
Storstadspolitik	266	116	0	328	212
Migrationspolitik	2 726	2 690	1 315	3 813	1 123
Minoritetspolitik	8	8	0	8	0
Summa UO 8	5 282	5 239	1 307	6 695	1 457

Utfallet uppgick till 6 695 miljoner kronor och var därmed 1 457 miljoner kronor (27,8 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Skillnaden mellan utfall och statsbudget hänför sig främst till anslaget 12:2 *Mottagande av asylsökande* vars utfall blev 1 067 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Det beror på att antalet asylsökande i mottagandesystemet blev betydligt högre än vad som beräknats i statsbudgeten. Inträdet som operativ medlem i Schengensamarbetet 2001 har lett till fler asylsökande. Utan gränskontroller har det blivit enklare att resa mellan Schengenländerna och i praktiken är det möjligt att välja vilket medlemsland man vill söka asyl i. Samtidigt framstår Sverige i ett europeiskt perspektiv som mer generöst än övriga länder. Andelen asylsökande som inte har giltiga ID-handlingar har ökat, vilket försvarar handläggningen. Handläggningstiderna är fortsatt långa. Antalet asylsökande, som är inskrivna i mottagandesystemet, har successivt ökat. Från och med i år kan också noteras en ökning från länder varifrån det tidigare endast kommit relativt få asylsökande. För att täcka de högre utgifterna och för att

kunna ta hand om det ökande antalet asylsökande anvisades 1 160 miljoner kronor på tilläggsbudget.

4.3.9 Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Hälso- och sjukvårdspolitik, Folkhälsa, Barnpolitik, Handikappolitik, Äldrepolitik och Socialtjänstpolitik. Utgiftsområdet omfattar även anslaget 26:1 *Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap: Förvaltning* samt anslaget 26:2 *Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap: Forskning*, vilka ingår i politikområdet Forskningspolitik.

Tabell 4.43 UO 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Hälso- och sjukvårdspolitik	20 237	20 636	508	20 657	21
Folkhälsa	497	803	15	692	-112
Barnpolitik	16	19	0	18	0
Handikappolitik					
Äldrepolitik	350	25	0	29	4
Socialtjänstpolitik	781	762	16	771	9
Forskningspolitik	251	290	0	307	17
Summa UO 9	29 492	31 129	589	31 040	-89

Utfallet uppgick till 31 040 miljoner kronor och var därmed 89 miljoner kronor (0,3 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Utfallet för anslaget 13:2 *Bidrag för läkemedelsförmånen* blev 17 843 miljoner kronor under 2002, vilket var 219 miljoner kronor högre än anvisade medel i statsbudgeten. Det finns ett avtal mellan staten och landstingen om hur kostnaderna för läkemedelsförmånen skall delas. För 2001 överskreds de beräknade kostnaderna med 300 miljoner kronor och staten skulle enligt avtalet kompensera landstingen med 150 miljoner kronor. För detta ändamål anvisades 150 miljoner kronor på tilläggsbudget. År 1998 omklassificerades vissa varor från läkemedel till medicintekniska produkter. Kostnaderna för dessa produkter skulle därmed inte längre ingå i läkemedelsförmånen utan bäras av landstingen. För att kompensera landstingen har staten ersatt

landstingen med 69 miljoner kronor per år under åren 1999–2002. Ersättningen har belastat anslaget 13:2 *Bidrag för läkemedelsförmånen*. För detta ändamål anvisades ytterligare 69 miljoner kronor på tilläggsbudget. Med hänsyn tagen till tilläggsbudget på totalt 219 miljoner kronor överensstämde utfallet med totalt anvisade medel.

För anslaget 13:1 *Sjukvårdsförmåner m.m.* blev utfallet 1 987 miljoner kronor, vilket var 192 miljoner kronor lägre än anvisade medel i statsbudgeten. Det lägre utfallet beror främst på att utnyttjandet av tandvårdsersättningen varit lägre än beräknat i statsbudgeten. Den 1 juli 2002 förbättrades stödet för tandvård för de äldre. Detta har emellertid endast i begränsad omfattning ökat utgifterna under 2002.

Utgifterna för anslaget 14:8 *Alkohol- och narkotikapolitiska åtgärder* uppgick till 201 miljoner kronor under 2002, vilket var 101 miljoner kronor lägre än anvisade medel i statsbudgeten.

Utgifterna för anslaget 16:8 *Kostnader för statlig assistansersättning* uppgick till 7 526 miljoner kronor, vilket var 80 miljoner kronor lägre än anvisade medel i statsbudgeten. Jämfört med 2001 är det en ökning med 1 184 miljoner kronor, vilket främst förklaras av ett ökat antal ersättningsberättigade.

4.3.10 Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Ersättning vid arbetsförmåga.

Tabell 4.44 UO 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall – SB 2002
Ersättning vid arbetsförmåga	107 316	108 357	6 565	112 889	4 532
Summa UO 10	107 316	108 357	6 565	112 889	4 532

Utfallet uppgick till 112 889 miljoner kronor och var därmed 4 532 miljoner kronor (4,2 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten. Det är emellertid 2 033 miljoner kronor lägre än vad som anvisades sammanlagt i statsbudget och

tilläggsbudget. Ramöverföringsbeloppet till 2003 är dock negativt (–807 miljoner kronor).

Den största skillnaden mellan utfall och ursprunglig statsbudget hänför sig till anslaget 19:1 *Sjukpenning och rehabilitering m.m.* Utgifterna på detta anslag uppgick till 48 500 miljoner kronor, vilket är 2 795 miljoner kronor (6,1 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten. Under 2002 ökade sjukfrånvaron mer än vad som beräknades i statsbudgeten. Till följd därav anvisade riksdagen ytterligare 4 500 miljoner kronor på tilläggsbudget (se vidare avsnitt 3.5.2).

Utgifterna för anslaget 19:2 *Förtidspensioner* uppgick 2002 till 49 917 miljoner kronor, vilket är 2 079 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. På tilläggsbudget anvisades ytterligare 2 000 miljoner kronor. De högre utgifterna i förhållande till statsbudgeten beror till största delen på att fler personer än beräknat har gått över från sjukskrivning till förtidspension. Medelantalet förtidspensionärer var 470 930 under 2002, vilket är en ökning med 26 253 i förhållande till 2001.

Utfallet på anslaget 19:4 *Arbetskadeersättningar* blev 7 133 miljoner kronor, vilket är 475 miljoner kronor lägre än statsbudgeten. I förhållande till 2001 är det en ökning med 35 miljoner kronor. Tillämpningen av den bevisregel som gäller fr.o.m. den 1 juli 2002 har endast i mycket begränsad omfattning ökat utgifterna under 2002.

4.3.11 Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Ekonomisk äldrepolitik. I detta ingår anslagen 20:1 *Ålderspensioner*, 20:2 *Efterlevandepensioner till vuxna*, 20:3 *Bostadstillägg till pensionärer* och 20:4 *Delpension*.

Tabell 4.45 UO 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 02	Utfall 2002	Utfall – SB 2002
Ekonomisk äldrepolitik	33 839	33 535	–58	33 794	260
Summa UO 11	33 839	33 535	–58	33 794	260

Utfallet uppgick till 33 794 miljoner kronor och blev därmed 260 miljoner kronor (0,8 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Utgifterna på anslaget 20:3 *Bostadstillägg till pensionärer* blev 292 miljoner kronor högre än vad som anvisades i statsbudgeten. Det beror på att antalet pensionärer med bostadstillägg ökat mer än väntat.

4.3.12 Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Ekonomiskt familjepolitik utom bostadsbidrag som tillhör utgiftsområde 18. De största anslagen är 21:1 *Allmänna barnbidrag* och 21:2 *Föräldraförsäkring*.

Tabell 4.46 UO 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor					
Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Ekonomisk familjepolitik	48 289	49 841	0	50 197	356
Summa UO 12	48 289	49 841	0	50 197	356

Utfallet uppgick till 50 197 miljoner kronor och var därmed 356 miljoner kronor (0,7 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Utfallet på anslaget 21:2 *Föräldraförsäkring* blev 425 miljoner kronor (2,2 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten. Anslaget finansierar föräldraförsäkringen i form av föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och havandeskappenning. De högre utgifterna beror främst på det oväntat höga antalet utbetalda dagar och en ökning av den genomsnittliga ersättningen per dag, som i huvudsak förklaras av att pappornas uttag av föräldraledighet har ökat från 13,8 procent 2001 till 15,5 procent 2002 av totalt antal uttagna dagar (se vidare avsnitt 3.5.2).

4.3.13 Utgiftsområde 13 Arbetsmarknad

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Arbetsmarknadspolitik. I detta ingår främst bidrag till arbetslöshetsersättning och utgifter för arbetsmarknadspolitiska program. Vidare ingår bl.a. Europeiska socialfonden och bidrag till Samhall AB:s verksamhet.

Tabell 4.47 UO 13 Arbetsmarknad

Miljoner kronor					
Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Arbetsmarknadspolitik	58 627	58 915	974	60 968	2 053
Summa UO 13	58 627	58 915	974	60 968	2 053

Utfallet uppgick till 60 968 miljoner kronor och var därmed 2 053 miljoner kronor (3,5 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

För anslaget 22:11 *Bidrag till lönegarantier-sättning* blev utfallet 1 322 miljoner kronor högre än vad som anvisats i statsbudgeten. Det beror på att antalet konkurser har varit högre än vad som antogs i statsbudgeten samt en högre ersättningsnivå. Ytterligare 1 808 miljoner kronor anvisades på tilläggsbudget för detta anslag.

Utfallet för anslaget 22:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd* blev 705 miljoner kronor högre än vad som anvisades i statsbudgeten. Den främsta orsaken är att ersättningen vid arbetslöshet höjdes den 1 juli 2002. Denna höjning var inte medräknad i statsbudgeten och medförde således högre utgifter än beräknat. Utgifterna ökar också till följd av att den öppna arbetslösheten blev 4,0 procent av arbetskraften 2002, vilket är 0,2 procentenheter högre än vad som förutsattes i statsbudgeten.

Utfallet för anslaget 22:3 *Köp av arbetsmarknadsutbildning och övriga kostnader* blev 155 miljoner kronor högre än beräknat. Skillnaden förklaras främst av fler personer i åtgärder än beräknat.

För anslaget 22:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2000-2006* blev utfallet 149 miljoner kronor högre än anvisade medel i statsbudgeten. Anslaget har belastats i snabbare takt än beräknat.

4.3.14 Utgiftsområde 14 Arbetsliv

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Arbetslivspolitik och Jämställdhetspolitik. Inom utgiftsområdet agerar bl.a. Arbetsmiljöverket, Arbetslivsinstitutet och Jämställdhetsombudsmannen.

Tabell 4.48 UO 14 Arbetsliv

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Arbetslivspolitik	1 008	1 014	5	1 028	13
Jämställdhetspolitik	39	33	0	39	6
Summa UO 14	1 047	1 48	5	1 066	19

Utfallet uppgick till 1 066 miljoner kronor och var därmed 19 miljoner kronor (1,8 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Anslaget 23:2 *Arbetslivsinstitutet* hade ett utfall på 317 miljoner kronor mot anvisade 310 miljoner kronor i statsbudgeten. Utfallet blev därmed 7 miljoner kronor högre än i statsbudgeten. På tilläggsbudget anvisades 9 miljoner kronor eftersom Arbetslivsinstitutet hade tillfälligt högre utgifter i samband med att delar av forskningsprogram flyttades till närliggande forskning inom högskolan.

För anslaget 24:2 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* var utfallet 6 miljoner kronor högre än anvisade medel i statsbudgeten.

4.3.15 Utgiftsområde 15 Studiestöd

Utgiftsområdet omfattar delar av politikområdet Utbildningspolitik. Området innehåller utgifter för olika former av ekonomiskt stöd till enskilda under studier. Inom området anslås medel för dels studiehjälp i form av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg för studerande inom främst gymnasieskolan, dels studiemedel i form av studiebidrag, dels medel för räntesubventioner och avskrivning av studielån. Medel anslås även för olika former av vuxenstudiestöd samt bidrag för studiesociala ändamål.

Tabell 4.49 UO 15 Studiestöd

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Utbildningspolitik	19 089	22 567	-960	20 668	-1 899
Summa UO 15	19 089	22 567	-960	20 668	-1 899

Utfallet uppgick till 20 668 miljoner kronor och var därmed 1 899 miljoner kronor (8,4 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Skillnaden mellan utfallet och anvisade medel i statsbudgeten hänför sig främst till anslaget 25:2 *Studiemedel m.m.* vars utfall blev 1 352 miljoner kronor lägre. Avvikelsen beror främst på att antalet studiemedelstagare blivit lägre än beräknat både för det generella och det högre bidraget.

För anslaget 25:4 *Vuxenstudiestöd m.m.* blev utfallet 543 miljoner kronor lägre än anvisade medel i statsbudgeten. Skillnaden förklaras främst av ett lägre antal studerande med särskilt utbildningsbidrag än beräknat i statsbudgeten.

Mer information om Studiestöd finns i avsnitt 3.5.2 under Övriga transfereringar.

4.3.16 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Utgiftsområdet omfattar stora delar av politikområdena Utbildningspolitik och Forskningspolitik samt del av politikområdet Storstadspolitik. Utgiftsområdet avser förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg och skola, vuxenutbildning, kvalificerad yrkesutbildning, högskoleutbildning och forskning samt centrala myndigheter inom utbildningsområdet.

Tabell 4.50 UO 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Storstadspolitik	178	185	0	196	11
Utbildningspolitik	30 503	38 500	-54	37 895	-605
Forskningspolitik	2 578	2 762	0	2 780	18
Summa UO 16	33 259	41 447	-54	40 871	-576

Utfallet uppgick till 40 871 miljoner kronor och var därmed 576 miljoner kronor (1,4 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De största skillnaderna återfinns under politikområdet Utbildningspolitik, som svarar för drygt 90 procent av utgiftsområdets utgifter. Utfallet för detta politikområde blev 605 miljoner kronor lägre än anvisade medel i statsbudgeten och skillnaderna återfinns under ett flertal anslag.

Den enskilt största skillnaden hänför sig till anslaget 25:17 Bidrag till den särskilda vuxenutbildningsinsatsen, vars utfall blev 177 miljoner kronor lägre än anvisade medel i statsbudgeten. Skillnaden beror på tidigareläggning av utbetalningar till 2001.

Utfallet för anslaget 25:19 *Bidrag för kvalificerad yrkesutbildning* blev 112 miljoner kronor lägre än anvisade medel i statsbudgeten. Utfallet för anslaget 25:72 *Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet m.m.* blev 117 miljoner kronor lägre än anvisade medel i statsbudgeten. Utgifterna under anslaget 25:73 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor m.m.* blev 107 miljoner kronor lägre än anvisat i statsbudgeten.

4.3.17 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Kulturpolitik, Ungdomspolitik och Folkrorelsepolitik samt delar av politikområdena Mediepolitik, Finansiella system och tillsyn, Forskningspolitik och Utbildningspolitik.

Tabell 4.51 UO 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Finansiella system och tillsyn	32	34	0	37	3
Utbildningspolitik	2 591	2 607	0	2 602	-5
Forskningspolitik	34	40	0	40	0
Mediepolitik	32	31	-1	31	0
Kulturpolitik	4 527	4 785	28	4 793	8
Ungdomspolitik	107	106	0	105	-1
Folkrorelsepolitik	491	504	0	487	-17
Summa UO 17	7 814	8 107	28	8 095	-12

Utfallet uppgick till 8 095 miljoner kronor och blev därmed 12 miljoner kronor (0,1 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De lägre utgifterna hänför sig främst till anslaget 28:29 *Centrala museer: Myndigheter*, vars utfall blev 18 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

4.3.18 Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande

I utgiftsområdet ingår politikområdena Bostadspolitik, Regional samhällsorganisation samt delar av politikområdena Ekonomisk familjepolitik och Miljöpolitik. Utgiftsområdet omfattar plan-, bygg- och bostadsfrågor, geotekniska frågor, Lantmäteriverket och länsstyrelserna samt stöd till ekologisk utveckling.

Tabell 4.52 UO 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Ekonomisk familjepolitik	3 994	3 998	0	3 717	-281
Bostadspolitik	3 413	2 744	89	2 378	-365
Regional samhällsorganisation	1 891	1 992	1	1 986	-6
Miljöpolitik	1 137	796	0	655	-141
Summa UO 18	10 434	9 529	90	8 736	-793

Utfallet uppgick till 8 736 miljoner kronor och var därmed 793 miljoner kronor (8,3 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Skillnaden hänför sig bland annat till anslaget 21:1 *Bostadsbidrag* vars utfall blev 281 miljoner kronor lägre än beräknat i statsbudgeten. Det beror bl.a. på en gynnsammare utveckling av reallönerna, vilket har inneburit att färre hushåll än beräknat erhållit bostadsbidrag. Under 2002 sjönk antalet bidragshushåll i förhållande till 2001. En indragning om 288 miljoner kronor gjordes därför på anslaget.

För anslaget 31:11 *Bidrag till bostadsinvesteringar som främjar ekologisk hållbarhet* blev utfallet 15 miljoner kronor, vilket är 170 miljoner kronor lägre än anvisade medel i statsbudgeten. Anslaget utgör en stödform där kommunerna kan få bidrag till miljöinvesteringar. Stödet skall för-

delas till de kommuner vars investeringsprogram på bästa sätt bidrar till ekologisk omställning. Under 2002 har efterfrågan på bidrag till bostadsinvesteringar som främjar ekologisk hållbarhet varit lägre än beräknat i statsbudgeten. Med hänsyn tagen till tilläggsbudget (-160 miljoner kronor) blev utfallet för anslaget 10 miljoner kronor lägre än totalt anvisade medel.

Utfallet på anslaget 31:2 *Räntebidrag m.m.* blev 92 miljoner kronor lägre än anvisat i statsbudgeten. Detta kan förklaras av en lägre räntenivå än beräknat.

Utfallet på anslaget 34:1 *Stöd till lokala investeringsprogram för ekologisk hållbarhet* blev 141 miljoner kronor lägre än beräknat i statsbudgeten.

På tilläggsbudget anvisades 240 miljoner kronor på det nya anslaget 31:14 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag*. Syftet med anslaget var att regeringen skulle fortsätta arbetet med att stödja kommuner med ekonomiskt utsatta bostadsföretag. Verksamheten kom dock inte igång i beräknad omfattning under året.

4.3.19 Utgiftsområde 19 Regional utjämning och utveckling

Utgiftsområdet består huvudsakligen av politikområdet Regionalpolitik. Detta politikområde omfattar bl.a. olika former av regionalpolitiska företagsstöd. I utgiftsområdet ingår vidare medel som länsstyrelserna och i vissa län reguljära självstyrelseorgan samt Verket för näringslivsutveckling förfogar över för regional projektverksamhet samt medel till en del av medfinansieringen av EG:s strukturfondsprogram. Vidare ingår medel för utbetalningar från EG:s regionalfond samt medel för Glesbygdsverket. Utgiftsområdet omfattar därutöver regionala transportnät m.m. inom det nationella IT-infrastrukturprogrammet. Dessa medel ingår i politikområdet IT, tele och post.

Tabell 4.53 UO 19 Regional utjämning och utveckling

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Regionalpolitik	3209	3 313	0	3 219	-94
IT, tele och post	49	250	0	169	-81
Summa UO 19	3 258	3 563	0	3 388	-175

Utfallet uppgick till 3 388 miljoner kronor och var därmed 175 miljoner kronor (4,9 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Utfallet för anslaget 33:1 *Allmänna regionalpolitiska åtgärder* blev 187 miljoner kronor lägre än anvisat i statsbudgeten. En förklaring till det låga utfallet är att anslaget i många fall belastas flera år efter det att beslut fattats, vilket medför svårigheter att förutse utgifterna för ett visst år. Utfallet för anslaget 33:7 *Särskilda regionala utvecklingsprogram* blev 181 miljoner kronor lägre än anvisat i statsbudgeten. Anslaget disponeras av regeringen och används bl. a. för engångsinsatser för att främja det lokala näringslivet.

Utfallet på anslaget 37:1 *IT-infrastruktur: Regionala transportnät m.m.* blev 81 miljoner kronor lägre än beräknat i statsbudgeten. Anslaget avser främst att täcka det statliga stödet till kommuner och länsstyrelser för anläggande av ortssammanbindande telenät. För att kommunerna ska kunna ansöka om de medel som avsatts i statsbudgeten måste de ha tagit fram kommunala IT-infrastrukturprogram och fått dem godkända av länsstyrelsen. Ett andra villkor är att kommunerna upphandlat nätutbyggnaden i konkurrens. Orsaken till det låga utfallet är dels att antalet kommuner med godkända IT-infrastrukturprogram har blivit lägre än beräknat, dels att antalet stödansökningar till länsstyrelserna från kommuner med godkända IT-infrastrukturprogram blivit lägre än väntat. Upphandlingarna av nätutbyggnaden har bl.a. försvarats av det svaga marknadsläget för investeringar i ny IT-infrastruktur.

Den största skillnaden hänför sig till anslaget 33:06 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2000-2006* vars utfall blev 282 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Huvudsakligen beror detta på att genomförandet av de nya strukturfondsprogrammen försenades under 2001, vilket förskjutit utgifterna till 2002.

4.3.20 Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Miljöpolitik och del av politikområdet Forskningspolitik.

Tabell 4.54 UO 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Forskningspolitik	216	295	1	295	1
Miljöpolitik	2 164	2 830	-19	2 638	-191
Summa UO 20	2 380	3 125	-18	2 934	-191

Utfallet uppgick till 2 934 miljoner kronor och var därmed 191 miljoner kronor (6,1 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

I statsbudgeten för 2002 anvisades 200 miljoner kronor till anslaget 34:15 *Stöd till klimatinvesteringar*. Anslaget är nytt för 2002 och disponeras för stöd till klimatinvesteringsprogram som minskar klimatpåverkande utsläpp. Regeringen inväntar EU:s godkännande varför stöd ännu inte kunnat beviljas. Utfallet blev därmed 195 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

4.3.21 Utgiftsområde 21 Energi

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Energipolitik, vilket omfattar de tre verksamhetsområdena Elmarknadspolitik, Övrig energimarknadspolitik och Politik för ett uthålligt energisystem.

Det är främst Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät som har ansvaret för att genomföra åtgärderna inom energipolitiken.

Tabell 4.55 UO 21 Energi

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Energipolitik	1 950	2 132	0	2 253	121
Summa UO 21	1 950	2 132	0	2 253	121

Utfallet uppgick till 2 253 miljoner kronor och var därmed 121 miljoner kronor (5,7 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De högre utgifterna jämfört med statsbudgeten hänför sig i huvudsak till äldreanslaget från budgetåret 1999 B9 *Åtgärder för el- och värmeförsörjningen i Sydsverige*. Utfallet blev 187 miljoner kronor och finansierades med ramöverföringar från tidigare år. Utfallet för anslaget 35:6

Energiteknikstöd blev 88 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten.

4.3.22 Utgiftsområde 22 Kommunikationer

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Transportpolitik och del av politikområdet IT, tele och post.

Tabell 4.56 UO 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 02	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Transportpolitik	23 786	23 723	9	23 617	-106
IT, tele och post	556	745	-1	744	-1
Summa UO 22	24 341	24 469	8	24 361	-107

Utfallet uppgick till 24 361 miljoner kronor och var därmed 107 miljoner kronor (0,4 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

I huvudsak återfinns skillnaden mellan utfall och statsbudget inom politikområde 36 Transportpolitik där utfallet blev 106 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten. För anslaget 36:6 *Från EG-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk* blev utfallet 89 miljoner kronor lägre än anvisat i statsbudgeten. Skälet till det låga utfallet är att utbetalningarna av beviljade bidrag blev lägre än beräknat i statsbudgeten. Respektive myndighet får endast redovisa utgifter på anslaget i den mån de motsvaras av uppbygget finansiellt stöd från EG-budgeten. Utfallet för anslaget 36:13 *Rikstrafiken: Trafikupphandling* blev 69 miljoner kronor lägre än anvisat i statsbudgeten. Det beror dels på att antalet passagerare i Gotlandstrafiken ökat vilket medfört lägre förlust, dels har vissa betalningar förskjutits till 2003 på grund av att nya trafikavtal träffats under 2002.

Utfallet för anslaget 36:5 *Ersättning till Statens järnvägar för kostnader i samband med utdelning från AB Swedcarrier m.m.* uppgick till 86 miljoner kronor och blev därmed 61 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Det beror dels på betalning av eftersläpande lagfartsavgifter, dels på att villkoren för anslaget har utvidgats under året för riskavspeglande avgifter avseende statens leasingättaganden till förmån för Scandlines AB. För anslaget 36:2 *Väghållning och statsbidrag* blev utfallet 51 miljoner kronor högre än vad som anvisades i statsbudgeten. Främst

beror detta på att Vägverkets investeringar i den nationella planen blivit större än beräknat.

4.3.23 Utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Livsmedelspolitik, Djurpolitik, Skogspolitik, Landsbygds politik samt delar av Utbildningspolitik, Forskningspolitik och Samepolitik.

Tabell 4.57 UO 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001			Utfall 2002	
	SB 2002	TB 2002	Utfall 2001	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Utbildningspolitik	1 157	1 209	0	1 209	0
Forskningspolitik	238	234	0	233	-1
Skogspolitik	453	519	0	531	12
Djurpolitik	407	429	22	401	-28
Livsmedelspolitik	10 607	4 265	4 014	7 286	3 020
Landsbygds politik	3 714	4 140	-117	4 203	62
Samepolitik	50	43	0	59	16
Summa UO 23	16 627	10 839	3 918	13 922	3 083

Utfallet uppgick till 13 922 miljoner kronor och var därmed 3 083 miljoner kronor (28,4 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Det högre utfallet återfinns i huvudsak inom politikområdet Livsmedelspolitik där utfallet blev 3 020 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Skillnaden förklaras främst av anslaget 43:5 *Arealersättning och djurbidrag* m.m. vars utfall blev 3 635 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Orsaken till det högre utfallet är att utgifterna för arealersättning (4 000 miljoner kronor) avseende 2003 tidigarelades från januari 2003 till december 2002. Det högre utfallet beror också på att en större del av djurbidraget betalades i förskott under december 2002. Utgifterna under anslaget minskade mellan 2001 och 2002 med 3 367 miljoner kronor eftersom utgifterna för arealersättning även 2001 tidigarelades från 2002. Under 2001 belastades således anslaget med arealersättning för två år.

Utfallet på anslaget 43:6 *Intervention och exportbidrag för jordbruksprodukter* blev däremot

599 miljoner kronor lägre än anvisat i statsbudgeten. Det beror framförallt på minskat behov av exportbidrag och interventioner för vissa produkter.

Utfallet inom politikområdet Landsbygds politik blev 62 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Utgifterna för anslagen 44:1 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* och 44:2 *Från EG-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* blev sammanlagt 347 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Orsaken är att handläggningen av miljöstöd försenades 2001, vilket medfört högre utbetalningar under 2002. Utfallet på anslaget 44:6 *Återföring av skatt på handelsgödsel och bekämpningsmedel* blev 300 miljoner kronor lägre än anvisat i statsbudgeten. Anledningen till det låga utfallet är att stödutbetalningarna inte kommer att ske förrän 2003, vilket innebär att de utgifter som redovisats 2002 endast avser informations- och utbildningsinsatser.

4.3.24 Utgiftsområde 24 Näringsliv

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Näringspolitik, Utrikeshandel, Export och investeringsfrämjande samt konsumentfrågor och en del av Forskningspolitik.

Tabell 4.58 UO 24 Näringsliv

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001			Utfall 2002	
	SB 2002	TB 2002	Utfall 2001	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Forskningspolitik	1 105	1 032	0	1 071	39
Näringspolitik	1 678	1 617	-35	1 649	32
Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	428	582	0	550	-32
Konsumentpolitik	137	179	0	183	4
Summa UO 24	3 348	3 410	-35	3 453	43

Utfallet uppgick till 3 453 miljoner kronor och var därmed 43 miljoner kronor (1,3 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Det högre utfallet återfinns främst under politikområdet 26 Forskningspolitik. Utfallet på anslaget 26:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* blev 34 miljoner kronor högre än vad som anvisades i statsbudgeten. Främst beror detta på att en del av utgifterna under 2002 avsåg godkända medelsansökningar från tidigare år.

4.3.25 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Allmänna bidrag till kommuner. I detta ingår merparten av statens bidrag till kommuner och landsting.

Tabell 4.59 UO 25 Allmänna bidrag till kommuner

Miljoner kronor

Politik- område	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Allmänna bidrag till kommuner	100 639	98 899	2 838	102 333	3 434
Summa					
UO 25	100 639	98 899	2 838	102 333	3 434

Utfallet uppgick till 102 333 miljoner kronor och var därmed 3 434 miljoner kronor (3,5 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Skillnaden gentemot anvisat i statsbudgeten är främst hänförlig till anslaget 91:3 *Statligt utjämningsbidrag till kommuner och landsting*. Utfallet på detta anslag blev 23 759 miljoner kronor, vilket är 2 898 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Detta förklaras av att Statistiska centralbyråns slutliga beräkning av utjämningsbidraget till kommuner och landsting blev högre än den preliminära beräkningen till följd av ökad inkomstspridning bland kommunerna. Utgiftsökningen finansierades med medel på tilläggsbudget (2 898 miljoner kronor) och motsvaras av en lika stor ökning av utjämningsavgiften på statsbudgetens inkomstsida. Med anledning av detta gjordes en teknisk uppjustering av utgiftstaket för 2002 från 809 000 miljoner kronor till 812 000 miljoner kronor.

Högre utgifter i förhållande till anvisat i statsbudgeten blev det på anslaget 91:2 *Bidrag till särskilda insatser i vissa kommuner och landsting*. Syftet med anslaget är att tillfälligt bistå kommuner och landsting som på grund av speciella omständigheter hamnat i en särskilt svår ekonomisk situation. I statsbudgeten anvisades 487 miljoner kronor på detta anslag. Utfallet uppgick till 1 081 miljoner kronor, vilket är 594 miljoner kronor mer än vad som anvisades i statsbudgeten.

4.3.26 Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.

Utgiftsområdet omfattar utgifter för räntor på statsskulden, oförutsedda utgifter samt Riksgäldskontorets provisionskostnader i samband med upplåning och skuldförvaltning. Utgiftsområdet Statsskuldräntor m.m. tillhör inte något politikområde och ingår inte under utgiftstaket eftersom regeringen och riksdagen i mycket begränsad omfattning kan påverka dessa utgifter på kort sikt.

Tabell 4.60 UO 26 Statsskuldräntor m.m.

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 02	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Statsskulds- räntor m.m.	81 260	63 327	0	67 340	4 013
Summa UO 26	81 260	63 327	0	67 340	4 013

Utfallet uppgick till 67 340 miljoner kronor och var därmed 4 013 miljoner kronor (6,3 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Utgifterna för statsskuldräntor påverkas främst av statsskuldens storlek, räntenivåer och växelkurser. Tekniska faktorer till följd av Riksgäldskontorets upplånings- och skuldförvaltningsteknik påverkar också ränteutgifterna. Anslagsavräkningen görs enligt utgiftsmässiga principer och är ett netto av både inkomster och utgifter i upplåningsverksamheten. Riksgäldskontoret har rätt att vid behov överskrida anslaget för räntor på statsskulden.

I statsbudgeten beräknades statsbudgetens saldo till 18 838 miljoner kronor för 2002. Utfallet blev 1 178 miljoner kronor, dvs. 17 660 miljoner kronor lägre än beräknat. Den 1 juli 2002 omvandlade tre myndigheter kontoinlåning i Riksgäldskontoret om 39 073 miljoner kronor till statsobligationer (se vidare avsnitt 4.3.29 Riksgäldskontorets nettoutlåning). Detta påverkade inte statens lånebehov, men väl den konsoliderade statsskulden som ökade med samma belopp. Omvandlingen påverkade däremot inte nivån på statsskuldräntorna utan medförde endast en omfördelning mellan anslagens olika delkomponenter. Ränteutgifter under "Räntor på in- och utlåning" minskade samtidigt som andra ränteutgifter ökade. En engångseffekt uppstod dock initialt på ränteanslaget, som belastades med en omvärderingspost på 2 306 mil-

joner kronor. Denna är inte lånebehovspåverkande, utan motsvaras av en kassamässig korrigeringspost med omvänt tecken.

Tabell 4.61 Räntor på statsskulden

Miljarder kronor

	Utfall 1999	Utfall 2000	Utfall 2001	SB 2002	Utfall 2002
Räntor på lån i svenska kronor	68,5	61,2	45,4	40,1	45,4
Räntor på lån i utländsk valuta	22	21,8	24,1	21,7	17,5
Räntor på in- och utlåning	-2,4	-1,5	-3,3	-3,6	0,4
Över-/underkurser vid emission	-2,4	0,8	-4,6	-1,2	-7,7
Summa räntor	85,7	82,2	61,6	57,1	55,5
Valutaförluster /vinster	-6,3	-6,2	12,3	2,6	6,7
Kursförluster/vinster	10,2	15	5,2	3,4	4,6
Övrigt	0,2	-0,8	2,0	0,0	0,4
Summa ränteutgifter	89,8	90,2	81,1	63,1	67,2

Utfallet på anslaget 92:1 *Räntor på statsskulden* blev 67 183 miljoner kronor vilket är 4 083 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Orsaken är främst ändrade låneplaner, en svagare kronkurs än beräknat i statsbudgeten samt den nämnda omvärderingsposten på 2 306 miljoner kronor. Kronkursen var under året i genomsnitt 2,5 procent svagare än beräknat (mätt med TCW-index) och bidrar till valutakursförluster på 6 650 miljoner kronor netto, vilket var betydligt mer än beräknat i statsbudgeten.

Räntor på lån i utländska valutor blev dock lägre än beräknat trots en svagare kronkurs.

Den inhemska långa räntan var i genomsnitt som beräknat i statsbudgeten, medan den korta räntan var något lägre. Effekten på anslagsutfallet av detta kan beräknas till cirka 500 miljoner kronor lägre ränteutgifter än vad som beräknades i statsbudgeten.

Omperiodiseringar av räntebetalningar över årsskiftet 2001/2002 minskade anslagsbelastningen i januari 2002 med cirka 2 000 miljoner kronor.

Utgifterna för Räntor på statsskulden har minskat de senaste åren. För 2002 blev räntorna 13 888 miljoner kronor lägre än 2001. Orsakerna till denna utveckling är främst en minskande statsskuld och lägre marknadsräntor. Långsiktiga lån med höga kupongräntor har successivt ersatts med lån med lägre räntor (se vidare avsnitt 3.6.3).

Tabell 4.62 Räntor och valutakurser 1999–2002 årsgenomsnitt

	Utfall 1999	Utfall 2000	Utfall 2001	SB 2002	Utfall 2002
Ränta 5 år %	4,5	5,2	4,7	5,0	5,0
Ränta 6 mån % ¹	3,1	4,0	4,0	4,5	4,1
TCW-index ²	124,8	124,5	136,1	130,3	133,7
SEK/EUR	8,81	8,45	9,25	8,94	9,16
SEK/USD	8,26	9,16	10,33	9,65	9,72

¹ 1999–2001 avser ränta 3 mån.

² Total Competitiveness Weights, ett mått på kronans värde mot en korg av andra valutor.

4.3.27 Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen

Utgiftsområdet avser Sveriges avgift till EU-budgeten.

Tabell 4.63 UO 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall - SB 2002
Avgiften till Europeiska gemenskapen	23 272	23 055	0	20 648	-2 407
Summa UO 27	23 272	23 055	0	20 648	-2 407

Utfallet uppgick till 20 648 miljoner kronor och var därmed 2 407 miljoner kronor (10,4 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

EU-budgeten beslutas årligen inom ramen för ett fastställt flerårigt budgettak (det s.k. finansiella perspektivet). Avgiften kan förändras under året och avvika från statsbudgeten beroende på ett flertal faktorer såsom faktisk uppbörd av tullar och importavgifter, utfallet av EU-budgeten för tidigare år, tilläggsbudgetar på gemenskapsnivå och valutakursförändringar.

Skillnaden mellan utfallet och vad som anvisats i statsbudgeten hänför sig till anslaget 93:1 *Avgiften till Europeiska gemenskapen*. Det lägre utfallet beror främst på att den del av avgiften, som baseras på bruttonationalinkomsten (BNI) reducerades i EU:s tilläggsbudget för 2002. Sänkningen beror i huvudsak på att ett överskott från 2001 års EU-budget har överfört till 2002 års EU-budget. Överföringen minskade Sveriges avgift till EU-budgeten med 4 043 miljoner kronor.

Utfallet har även blivit lägre till följd av att 1 745 miljoner kronor avseende EU-avgiften för januari 2002 tidigare lades till december 2001. Detta uppvägs dock genom att 2002 års utfall innehåller tidigareläggning av EU-avgiften för 2003. Enligt beslut av regeringen tidigare lades 3 243 miljoner kronor, varav 2 376 miljoner kronor avser avgiften för januari 2003 samt hälften av den beräknade BNI-baserade avgiften för februari 2003. Vidare avser 811 miljoner kronor den mervärdesskattebaserade avgiften för januari 2003 och 56 miljoner kronor avser avgiften för Storbritanniens budgetreduktion för januari 2003.

Nettoeffekten av dessa tidigareläggningar av avgiften är således en ökning av avgiften med 1 498 miljoner kronor under 2002. Mer information finns i kapitel 7 Avgifter till och bidrag från EU.

4.3.28 Minskning av anslagsbehållningar

Förbrukningen av anslagsbehållningar är i statsbudgeten inte fördelad per anslag utan redovisas under posten Minskning av anslagsbehållningar. Förbrukningen upptogs i statsbudgeten för 2002 till 1 199 miljoner kronor. Posten är ett netto mellan förbrukning av kvarstående medel från föregående budgetår och sparade medel från innevarande budgetår samt utnyttjande av anslagskredit. Minskning av anslagsbehållningar ingår i de utgifter som omfattas av det statliga utgiftstaket. I redovisningen av det slutliga utfallet ingår förbrukningen av anslagsbehållningar och utnyttjande av anslagskredit i utgifterna för respektive anslag och utgiftsområde. Minskningen av anslagsbehållningar 2002 avseende ram- och reservationsanslag exklusive Statsskuldräntor m.m. framgår av tabellen.

Tabell 4.64 Minskning av anslagsbehållningar 2002

Miljoner kronor

Ram- och reservationsanslag exklusive statsskuldräntor m.m.	
Ingående reservationer och ramöverföringsbelopp 2002-01-01	34 375
+ Anvisat i statsbudgeten	622 282
+ Tilläggsbudget	12 671
+ Medgivna överskridanden	8
- Indragningar	-8 720
- Utfall	628 720
= Utgående reservation och ramöverföringsbelopp 2002-12-31	31 896
Förändring av anslagsbehållningar	-2 479

Anslagsbehållningarna uppgick vid utgången av 2002 till 31 896 miljoner kronor. Anslaget 27 93:1 *Avgiften till Europeiska gemenskapen* redovisar den största behållningen (3 437 miljoner kronor). I följande tabell redovisas de anslag som uppvisade utgående anslagsbehållningar 2002 överstigande en miljard kronor.

Tabell 4.65 Specifikation av anslag med anslagsbehållning över 1 000 miljoner kronor

Miljoner kronor

27 93:1	Avgiften till Europeiska gemenskapen	3 437
06 06:2	Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling	2 749
15 25:4	Vuxenstudiestöd m.m.	2 210
18 34:1	Stöd till lokala investeringsprogram för ekologisk hållbarhet	2 160
25 91:2	Bidrag till särskilda insatser i vissa kommuner och landsting	1 736
13 22:6	Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2000–2006	1 471
13 22:2	Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	1 149

4.3.29 Riksgäldskontorets nettoutlåning

För att statsbudgetens saldo skall överensstämma med statens lånebehov (med omvänt tecken) redovisas Riksgäldskontorets nettoutlåning samt en kassamässig korrigeringspost på statsbudgetens utgiftssida.

För 2002 blev utfallet för *Riksgäldskontorets nettoutlåning* 50 262 miljoner kronor. Beräkningen i statsbudgeten uppgick till 9 126 miljoner kronor. Skillnaden mellan utfall och statsbudget blev således 41 136 miljoner kronor. I tabellen nedan framgår de största skillnaderna. Alla poster är dock inte specificerade i statsbudgeten.

Tabell 4.66 Riksgäldskontorets nettoutlåning

Miljoner kronor

	Utfall 2001	SB ¹ 2002	Utfall 2002	Utfall-SB 2002
Premiepensionsmedel, inbetalning	-20 253	-24 000	-20 549	3 451
Premiepensionsmedel, utbetalning	18 238	20 900	18 856	-2 044
PPM, uttag för köp av statsobligationer			7 900	
CSN, studielån	10 038	10 700	9 951	-749
Investeringslån myndigheter	1 070		1 623	
Myndigheters räntekonton	-1 269		-3 281	
Kommunkonto-systemet	390		445	
Jordbruksverkets EU-konton	4 182		560	
Garantireserver	-1 554		-765	
Insättningsgaranti	-922		2 738	
Kärnavfallsfonden	-891		-2 659	
Individuellt kompetenssparande	-1 150	0	0	0
Lån till Sveaskog AB	12 000		-12 000	
Banverkets infrastrukturlån	28		919	
Vägverkets infrastrukturlån	-615		1 102	
Lån till Botniabanan	1 030		620	
Omvandling av inlåning till statsobligationer			39 073	
Övrigt	8 447		5 730	
Summa	28 769	9 126	50 262	41 136

¹ Endast vissa delposter är specificerade.

Huvudförklaringen till skillnaden mellan utfallet och beräkningen i statsbudgeten är att Riksgäldskontorets inlåning minskat med 39 073 miljoner kronor till följd av att tre myndigheter den 1 juli 2002 omvandlat kontotillgångar hos Riksgäldskontoret till nyemitterade statsobligationer i enlighet med riksdagens beslut.

Myndigheterna är Kärnavfallsfonden och Premiepensionsmyndigheten (PPM) som placerat 23 527 miljoner kronor respektive 8 120 miljoner kronor i reala statsobligationer samt Insättningsgarantinämnden som placerat 7 426 miljoner kronor i nominella statsobligationer. Omvandlingen till statsobligationer vid halvårsskiftet påverkade inte statens lånebehov, eftersom en typ av skuld byttes ut mot en annan. Eftersom Riksgäldskontorets nettoutlåning påverkades, men inte statens lånebehov, innebär det en korrigeringspost åt motsatt håll under Kassamässig korrigeringspost. Därefter har främst PPM placerat ytterligare cirka 7 900 miljoner kronor i statspapper genom köp av obligationer på andrahandsmarknaden, vilket ökat statens lånebehov, eftersom köpen finansierades genom uttag från konto under Riksgäldskontorets nettoutlåning.

Det statligt ägda Sveaskog AB återbetalade ett lån på 12 000 miljoner kronor i januari 2002. Lånet var en s.k. överbryggningskredit som togs i december 2001 i samband med förvärv av aktierna i AssiDomän AB.

PPM:s utbetalningar av premiepensionsmedel beräknades i statsbudgeten till 20 900 miljoner kronor. Utfallet blev 18 856 miljoner kronor, dvs. 2 044 miljoner kronor lägre än i statsbudgeten. Inbetalningarna av premiepensionsmedel inklusive ränta, blev 20 549 miljoner kronor under 2002, vilket var 3 451 miljoner kronor lägre än beräknat. Skillnaden mellan in- och utbetalningarna uppgick till 1 693 miljoner kronor och beror på att insättningen på individuella pensionskonton görs först när pensionsrätten fastställts andra året efter inkomståret.

Centrala studiestödsnämndens lån i Riksgäldskontoret för studielån och lån till hemutrustning beräknades i statsbudgeten till 10 700 miljoner kronor. Utfallet blev 9 951 miljoner kronor, dvs. 749 miljoner kronor lägre.

Behållningarna på myndigheternas räntekonton och vissa särskilda räntebelagda konton ökade under 2002 med 3 281 miljoner kronor.

Följande tre särskilda räntebelagda konton redovisas separat:

- Riksskatteverkets konton för reglering av kommuners och landstings ingående mervärdesskatt i icke-skattepliktig verksamhet, det s.k. kommunkontosystemet, redovisade under 2002 underskott på 445 miljoner kronor.
- Behållningarna på Jordbruksverkets konton för EU-medel minskade under 2002 med 560 miljoner kronor. Utbetalningen av arealersättningen har tidigare lagts vid såväl det senaste (4 000 miljoner kronor) som det föregående årsskiftet (4 025 miljoner kronor). Nettoeffekten 2002 blev därmed marginell (-25 miljoner kronor). Detta påverkar även den kassamässiga korrigeringsposten.
- Från och med 2002 tillämpas den s.k. garantimodellen även för äldre statliga garantier. För vissa sådana garantier har avsättningar från anslag till garantireserven på konton i Riksgäldskontoret gjorts under 2002. Detta har bidragit till att garantireserverna ökat med 765 miljoner kronor.

Riksgäldskontoret lånar ut medel till myndigheter för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet. Sådana investeringslån till myndigheter uppgick till 1 623 miljoner kronor.

Vägverket och Banverket har under 2002 lånat 1 102 miljoner kronor respektive 919 miljoner kronor för finansiering av infrastrukturinvesteringar. Projektet Botniabanan finansieras med lån i Riksgäldskontoret. Botniabanan AB lånade under året 620 miljoner kronor.

Utlåningen till Försvarets materielverk ökade 2002 med 2 123 miljoner kronor och till Luftfartsverket med 994 miljoner kronor. Statens järnvägar AB inklusive Euromaint AB och Jernhusen AB har återbetalat 685 miljoner kronor till Riksgäldskontoret. Samtliga poster ingår under Övrigt i tabellen ovan.

4.3.30 Kassamässig korrigeringspost

Posten *Kassamässig korrigeringspost* (och Riksgäldskontorets nettoutlåning) ingår i statsbudgeten för att statsbudgetens saldo skall motsvara sta-

tens lånebehov, med omvänt tecken. Posten utgör skillnaden mellan å ena sidan saldot mellan statsbudgetens anslag och inkomsttitlar och å andra sidan nettot av in- och utbetalningar över statsverkets checkräkning. Kassamässiga korrigeringar uppstår dels till följd av periodiseringskillnader, dels till följd av att det förekommer transaktioner över statsverkets checkräkning som inte har sin motsvarighet på anslag eller inkomsttitlar och vice versa. Utfallet av den kassamässiga korrigeringen framräknas residualt, men vissa delposter är möjliga att specificera.

För 2002 blev den kassamässiga korrigeringen preliminärt -46 285 miljoner kronor. Beräkningen i statsbudgeten uppgick till -8 700 miljoner kronor. Skillnaden mellan utfall och statsbudget blev således -37 585 miljoner kronor. I tabellen nedan framgår de största skillnaderna.

Tabell 4.67 Kassamässig korrigering

Miljoner kronor

	Utfall 2001	SB 2002	Utfall 2002	Utfall-SB 2002
Överföring från AP-fonden	-46 261	-8 700	-8 687	13
- Förfallande bostadsobligationer	-42 126		-7 195	
- Kupongräntor, bostadsobligationer	-4 136		-1 492	
Ränteperiodisering	183		310	310
Arealersättning	-4 025		25	25
CSN, räntor	1 030			
Överskott Riksbanken	19 616			
Förskott EU-avgift	-1 745		-1 498	-1 498
Garantiavsättning BKN	-400		400	400
Omvandling av inlåning till statsobligationer			-39 073	-39 073
Omvärderingspost statsskuldräntor			-2 306	-2 306
Övrigt	-2 824		4 544	4 544
Summa	-34 426	-8 700	46 285	-37 585

Huvudförklaringen till skillnaden mellan utfallet och beräkningen i statsbudgeten är att Riksgäldskontorets inlåning minskat med 39 073 miljoner kronor till följd av att tre myndigheter, Kärnavfallsfonden, Insättningsgarantinämnden och Premiepensionsmyndigheten, omvandlat kontotillgångar hos Riksgäldskontoret till nyemitterade statsobligationer i enlighet med riks-

dagens beslut. Omvandlingen har även medfört en belastning av anslaget Räntor på statsskulden med en omvärderingspost på 2 306 miljoner kronor. Vid dessa transaktioner har inte statens lånebehov påverkats vilket medför kassamässiga korrigeringsposter åt motsatt håll. (Se vidare avsnitt 4.3.29 Riksgäldskontorets nettoutlåning.)

I statsbudgeten för 2002 beräknades den kassamässiga korrigeringsposten till -8 700 miljoner kronor. Beloppet avser påverkan på lånebehovet av överföringen från AP-fonden den 1 januari 2001. I enlighet med beslutet om det reformerade ålderspensionssystemet överfördes då totalt 155 000 miljoner kronor (marknadsvärde), varav cirka 85 000 miljoner kronor utgjorde statsobligationer och cirka 70 000 miljoner kronor bostadsobligationer. Överföringen av statsobligationer påverkade inte lånebehovet direkt utan medförde endast en minskning av statsskulden. Bostadsobligationerna skall förvaltas av Riksgäldskontoret tills de förfaller och påverkar först då lånebehovet. Lånebehovet påverkas även av dessa obligationers förfallande kupongräntor under perioden. Bostadsobligationsförfallen uppgick 2002 till 7 195 miljoner kronor och räntorna till 1 492 miljoner kronor, vilket medför en kassamässig korrigering på totalt -8 687 miljoner kronor. Skillnaden jämfört med statsbudgeten blev därmed endast 13 miljoner kronor.

Riksdagens beslut om en tidigareläggning av utbetalning av arealersättning avseende 2003 till december 2002 medförde en negativ påverkan på den kassamässiga korrigeringsposten med 4 000 miljoner kronor (och en lika stor positiv för 2003). Till följd av att en motsvarande tidigareläggning även gjordes föregående år (4 025 miljoner kronor) blir nettoeffekten för 2002 endast 25 miljoner kronor. Detta påverkade även Riksgäldskontorets nettoutlåning.

En del av EU-avgiften för 2003 (3 243 miljoner kronor) anslagsavräknades, i enlighet med regeringsbeslut, i förskott redan i december 2002. Detta medförde en negativ kassamässig korrigering för 2002 med samma belopp (och en positiv för 2003). Eftersom en motsvarande tidigareläggning gjordes även föregående år (1 745 miljoner kronor) blev nettoeffekten -1 498 miljoner kronor för 2002.

Regeringen beslutade i samband med föregående årsskifte att en garantiavsättning på 400 miljoner kronor, som gjorts av Bostadskreditnämnden i januari 2002, skulle redovisas mot an-

slaget i december 2001. En kassamässig korri- geringspost uppstod därigenom både för 2001 (-400 miljoner kronor) och för 2002 (400 miljoner kronor).

Redovisningen på anslaget för statsskuld- räntor är inte helt kassamässig. En mindre kas- samässig korrigering uppstår främst till följd av att inkomsträntor på vissa delar av Riksgälds- kontorets utlåning periodiseras till det kvartal de avser. Denna periodiseringseffekt blev 310 mil- joner kronor 2002.

Posten Övrigt, som uppgår till 4 544 miljoner kronor, är residualt beräknad.

4.3.31 Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten

Utgifterna för Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten belastar inte statsbudgeten. De ingår emellertid i de utgifter som omfattas av utgiftstaket för staten.

Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbud- geten består av en fördelningsdel och en premie- reservdel. Fördelningsdelen finansieras av under året inbetalda pensionsavgifter. Nettot av in- betalda avgifter och utbetalda pensioner tillfaller, alternativt finansieras av, Första - Fjärde AP- fonderna. Dessa s.k. buffertfonder beräknas få stor betydelse för systemets långsiktiga finan- siering.

Vid sidan av AP-fonderna sker en för- mögenhetsuppbyggnad inom premiepensionssy- stemet, som administreras av Premiepensions- myndigheten (PPM).

Under 2000 ombildades de tidigare fondstyrelserna till AP-fonder med delvis nya uppdrag. Mer information om AP-fonderna och PPM finns i avsnitt 8.2.

År 2001 gjordes de första utbetalningarna av reformerad ålderspension i form av tilläggspen- sion, inkomstpension och premiepension. Tilläggspension och inkomstpension belastar fördelningssystemet. Premiepension betalas ut från premiepensionssystemet. Under 2002 beta- lades 1,4 miljoner kronor ut i premiepension.

Tabell 4.68 Ålderspensionssystemet

Miljoner kronor

	Utfall 2001	SB 2002	TB 2002	Utfall 2002	Utfall --SB 2002
Ålders- pension m.m.	145 508	153 414	0	153 645	231
Summa	145 508	153 414	0	153 645	231

Utfallet uppgick totalt till 153 645 miljoner kro- nor och var därmed 231 miljoner kronor (0,2 procent) högre än beräkningen i budgetproposi- tionen. Pensionsutbetalningarna från AP-fon- derna uppgick till 151 562 miljoner kronor under 2002. Ersättningarna till staten och försäkrings- kassorna m.fl. uppgick till 1 051 miljoner kronor. AP-fondernas administrationskostnader uppgick till 1 030 miljoner kronor under 2002. I detta belopp ingår även 23 miljoner kronor för av- veckling och särskild förvaltning. Före ombild- ningen till AP-fonder uppgick administrations- kostnaderna till 360 miljoner kronor (år 1999).

5

Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten

5 Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten

5.1 Olika avgränsningar av staten

Statens ekonomiska utfall redovisas utifrån olika utgångspunkter beroende på att informationen har olika syften. Avgränsningen av staten kan därmed variera. Ett annat skäl till skillnader mellan olika redovisningar är att olika principer tillämpas i räkenskaperna och i statsbudgeten. Beroende på utgångspunkt kan en enskild ekonomisk händelse få delvis olika konsekvenser och utfallet kan därmed skilja sig åt mellan redovisningarna. I detta kapitel redovisas en fördjupad beskrivning av skillnaderna mellan resultaträkningen och statsbudgeten.

Sammanställningen av den statliga sektorn i kapitel 8 omfattar en vidare definition av staten genom att den även inkluderar statliga bolag, banker och finansinstitut samt Premiepensionsmyndigheten (PPM), AP-fonderna och Riksbanken. Syftet med den redovisningen är att ge en samlad och översiktlig bild av samtliga verksamheter där staten har ett väsentligt inflytande. I fråga om bolag, banker och finansinstitut har väsentligt inflytande definierats som att staten har en ägarandel på minst 20 procent i de aktuella organisationerna.

Informationen om det ekonomiska utfallet i staten utgör även underlag för nationalräkenskaperna (NR) som är en statistisk sammanställning i kontoform över den samlade svenska ekonomin. NR:s avgränsning av staten utgår från definitioner etc. som följer rekommendationer från Förenta Nationerna (FN) samt EU:s förordning (EG nr 2223/96) om det europeiska national- och regionalräkenskapssystemet i gemenskapen.

5.2 Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten

Statsbudgeten och resultaträkningen skiljer sig åt i fråga om avgränsning, struktur och redovisningsprinciper. Ett exempel på skillnader i avgränsningen är affärsverken som ingår i resultaträkningen, men ligger utanför statsbudgeten. Ett annat exempel är att avgifter och bidrag som myndigheterna får disponera redovisas i resultaträkningen, medan de endast påverkar statsbudgeten i den mån dessa verksamheter har en inverkan på statens lånebehov (se nedan). Det samma gäller affärsverkens verksamheter.

När det gäller redovisningsprinciper upprättas statsbudgeten enligt de principer som anges i budgetlagen, dvs. redovisning av in- och utbetalningar (kassamässigt) eller av utgifter och inkomster (vid anskaffning/ fakturering). I resultaträkningen sker redovisningen enligt bokföringsmässiga grunder, dvs. redovisning av intäkter och kostnader.

Avseende strukturen har statsbudgeten en ändamålsstruktur där indelningen är utgiftsområden (politikområden) och anslag. Resultaträkningen är däremot indelad i intäkts- och kostnadsslag. Jämförelser av poster i resultaträkningen och statsbudgeten låter sig därmed ofta inte göras, utan dokumenten kompletteras i stället varandra.

Resultaträkningen visar verksamhetens totala kostnader och intäkter under året. Balansräkningen visar den ekonomiska ställningen, dvs. tillgångar och skulder, per den 31 december. Som framgår av beskrivningarna i följande av-

snitt påverkas ibland endast balansräkningen av vissa händelser i statsbudgeten medan resultaträkningen är oförändrad. I tabellen nedan ges exempel på både skillnader och likheter.

Tabell 5.1 Jämförelse mellan resultaträkningen och statsbudgeten

	Resultaträkningen	Statsbudgeten
Skatt	Intäkt/inbetalning	Inbetalning
Offentligrättsliga avgifter som redovisas på inkomsttitel	Intäkt	Inkomst
Avgift av tillfällig natur eller mindre omfattning	Intäkt	Utgiftsreduktion på anslag
Övriga avgifter	Intäkt	Ingen påverkan på anslag eller inkomsttitlar
Erhållna bidrag som används i verksamheten	Intäkt	Ingen påverkan på anslag eller inkomsttitlar
Transferering (lämnat bidrag m.m.)	Utbetalning/kostnad	Utbetalning
Avsättningar för framtida åtaganden	Kostnad (intäkt)	Ingen påverkan
Löner, varor, tjänster m.m.	Kostnad	Utgift
Andel av företags vinst/förlust	Intäkt/kostnad enligt kapitalandelsmetoden	Inkomst vid utdelning
Orealiserad valutavinst/-förlust	Intäkt/kostnad	Ingen påverkan

Skatter

Skatter redovisas i princip när inbetalning sker på statsbudgeten. I resultaträkning och balansräkning tas dock underskott på skattekonto (debiterade, obetalda belopp) upp som fordran och intäkt, och överskott på skattekonto (odebiterade, betalda belopp) upp som skuld och inte som intäkt, vilket innebär en begränsad periodisering. I kapitel 4 Statsbudgetens utfall, avsnitt 4.2 (tabell 4.7), redovisas skillnaderna mellan skatterna i resultaträkningen och statsbudgeten mer utförligt.

Avgifter och bidrag

I resultat- och balansräkningen redovisas i princip statens samtliga avgifter och bidrag enligt bokföringsmässiga principer, vilket bl.a. innebär att endast utgifter som avser årets förbrukning redovisas som kostnader i resultaträkningen. På

statsbudgeten redovisas endast avgiftsinkomster som berörd myndighet inte får behålla, vanligen avser detta offentligrättsliga avgifter. Därutöver redovisas vanligen de avgiftsinkomster som myndigheter får ta ut enligt 4 § avgiftsförordningen (1992:191), dvs. avgifter av tillfällig natur eller av mindre värde, som en utgiftsreduktion på anslaget.

Övriga avgifter är sådana från offentligrättslig verksamhet och från uppdragsverksamhet som myndigheten får behålla. Dessa avgifter, liksom bidrag som myndigheten får behålla samt kostnader i den verksamhet som finansieras med dessa medel, redovisas som intäkt/kostnad i resultaträkningen, medan de vanligen inte har någon påverkan på utfallet på enskilda anslag och inkomsttitlar på statsbudgeten. Nettobetalingar från avgifts- och bidragsfinansierad verksamhet påverkar dock saldoto på myndigheternas räntekonton i RGK och därmed RGK:s nettoutlåning, vilket i sin tur påverkar statsbudgeten och statens lånebehov.

Transfereringar

Transfereringar redovisas när betalning sker (kassamässigt) på statsbudgeten. I resultaträkningen redovisas de också i huvudsak kassamässigt, men periodiseringar kan förekomma. Enligt de redovisningsprinciper som tillämpas för transfereringar i staten anses kostnad och utbetalning i de flesta fall sammanfalla.

Avsättning för framtida åtaganden

I resultaträkningen redovisas förändringen av avsättningar för åtaganden som leder till utgifter i framtiden som kostnad, medan statsbudgeten belastas först när utgiften uppstår, dvs. i praktiken vanligen när betalning sker.

Löner, varor och tjänster m.m.

Löner, varor och tjänster och andra driftkostnader redovisas utgiftsmässigt, dvs. vid anskaffningstillfället, på statsbudgeten, medan endast utgifter för förbrukning under året redovisas som kostnader i resultaträkningen.

Andel av företags vinst/förlust

Andelar i dotter- och intresseföretag redovisas enligt den s.k. kapitalandelsmetoden, vilket innebär att statens andel av företagets vinst/förluster redovisas som en intäkt/kostnad i resultaträkningen. På statsbudgeten redovisas en inkomst först när staten erhåller utdelning från ett företag.

Orealiserad valutavinst/förlust och upplupen räntekostnad

Räntor på statsskulden redovisas på olika sätt på statsbudgeten och i resultaträkningen. Orealiserade valutaförluster och upplupna räntekostnader för nollkupongobligationer påverkar exempelvis resultaträkningen, men inte statsbudgeten.

Korrigeringsposter på statsbudgeten

För att komma fram till statsbudgetens saldo, som motsvarar statens lånebehov, har två poster införts på statsbudgeten som inte har någon motsvarighet i resultaträkningen: Riksgäldskontorets nettoutlåning och Kassamässig korrigerig. RGK lånar bl.a. ut medel till statliga investeringar som inte finansieras via anslag. Dessutom placerar myndigheter överskottslikviditet i RGK. Nettobetalmingsströmmarna från denna verksamhet redovisas på en egen rad på statsbudgeten som benämns Riksgäldskontorets nettoutlåning. Den kassamässiga korrigerigeringen utgör skillnaden mellan å ena sidan saldot av utfallet på statsbudgetens anslag och inkomsttitlar och å andra sidan nettot av in- och utbetalningar över statsverkets checkräkning.

Eliminering av interna mellanhavanden

När resultat- och balansräkningen konsolideras elimineras samtliga interna transaktioner inom staten. I inkomsterna på statsbudgeten ingår sociala avgifter för statens anställda och anslagen belastas med motsvarande utgifter. Det medför att den del av sociala avgifter som inte överförs till AP-fonderna är bruttoredovisad på statsbudgeten, men eliminerad i resultaträkningen.

Redovisningen av statens lokalkostnader skiljer sig åt mellan statsbudgeten och resultaträkningen. Interna hyresintäkter från Fortifikationsverket och Statens fastighetsverk elimineras mot myndigheters lokalkostnader i resultaträkningen. På statsbudgeten belastas anslagen med internt fakturerade hyror. Detsamma gäller andra avgifter för köp och försäljning mellan myndigheter. Statsbudgetens anslag belastas med intern fakturering, men i resultaträkningen elimineras dessa kostnader liksom motsvarande intäkter.

5.3 Härledning av statsbudgetens saldo från resultaträkningen

Av föregående avsnitt framgår att det finns väsentliga skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten och att det därför inte är möjligt att på ett heltäckande sätt skapa jämförelse mellan enskilda rader i statsbudgetens utfall respektive i resultaträkningen eller i finansieringsanalysen.

Eftersom det finns ett samband mellan utgifter/inkomster, kostnader/intäkter och betalningar är det möjligt att utifrån resultaträkningen via finansieringsanalysens saldo (nettoamortering av statens lån) komma fram till statsbudgetens saldo. Följande tabell har tagits fram för att förklara sambanden mellan resultaträkningens saldo, finansieringsanalysens saldo och statsbudgetens saldo (statens lånebehov). För att komma från resultaträkningens saldo fram till statsbudgetens saldo måste flera justeringar göras. De kan grupperas enligt följande:

- justeringar för transaktioner i resultaträkningen som ej medför betalningar
- justeringar för förändringar av fordringar och skulder i balansräkningen
- övriga transaktioner som påverkar betalningar
- justeringar hänförliga till statsskulden.

Tabell 5.2 Samband mellan några väsentliga saldomätt i årsredovisningen för staten

Miljoner kronor

Resultaträkningens saldo	20 723
<i>Justeringar för poster som ej medför betalningar</i>	<i>4 299</i>
Orealiserade valutakursförändringar (not 11 till RR)	-31 434
Avskrivningar och nedskrivningar m.m. inkl. nedskrivning av studielån (summan av not 9 till RR och del av not 55 till FA)	22 782
Avsättningar och fonder m.m. (förändring i BR mellan 2001 och 2002 i not 40-42 samt del av not 55 till FA, motsvarande info i not 55-56 till FA)	17 832
Resultatandelar (not 10 till RR)	-5 676
Nedskrivning av finansiella tillgångar inkl realisationsvinster/ förluster (del av not 12 till RR)	795
Justeringar för förändringar av fordringar och skulder	16 572
Skatter (del av not 33 och del av not 44 till BR, motsv. info i not 53 till FA)	2 847
Statsskuldförvaltningen (not 62 till FA)	8 018
Övriga förändringar (not 57 samt del av not 61 till FA)	5 707
Övriga transaktioner som påverkar betalningar	-28 206
Investeringar (not 58 till FA)	-37 501
Försäljningsinkomster hänförliga till anläggningstillgångar (enl. FA)	612
Nettoutlåning (enl. FA, spec. i not 59 till FA)	4 915
Utdelningar från statliga bolag (not 54 till FA)	3 768
Nettoamortering av statens lån (finansieringsanalysens saldo)	13 388
<i>Justeringar hänförliga till statskulden</i>	<i>-12 210</i>
Förändring av RKG:s kortsiktiga placering (förändring mellan 2001 och 2002, del av not 37)	-1 989
Förändring av RKG:s och andra myndigheters innehav av statsskuldpaper och övriga poster (bl.a. del not 43 till BR och not 57 till FA)	-10 221
Statsbudgetens saldo	1 178

Anm. RR = Resultaträkningen
BR = Balansräkningen
FA = Finansieringsanalysen

Justeringar för transaktioner som inte medför betalningar

I resultaträkningen ingår vissa poster som inte medför betalningar, t.ex. avskrivningar och orealiserade valutakursförändringar, som måste tas bort för att komma fram till statsbudgetens saldo. Av de orealiserade valutakursförändringarna på 31,4 miljarder kronor var 19,6 miljarder kronor direkt hänförliga till statsskulden och 11,8 miljarder kronor till skuldskötselinstrument och terminskontrakt.

Avskrivningar, avsättningar och förändring av fonder medför inte några betalningar och påverkar således inte statsbudgetens saldo. Detsamma gäller för resultatandelar i dotter- och intresseföretag och realisationsvinster/förluster.

Justeringar av förändringar av skulder och fordringar

Förändringar av skulder och fordringar påverkade statsbudgetens saldo med 16,6 miljarder kronor, varav 8,0 miljarder kronor är hänförliga till förutbetalda och upplupna poster hänförliga till statsskulden. Statens betalningsnetto har således påverkats positivt av förändringar av skulder och fordringar. Mer information om orsakerna till förändringar av skulder och fordringar ges i balansräkningen och i finansieringsanalysen.

Övriga transaktioner som påverkar betalningar

Några transaktioner som medför betalningar, exempelvis investeringar och utdelningar, redovisas i balansräkningen men inte i resultaträkningen och måste således läggas till resultaträkningens saldo för att komma fram till statsbudgetens saldo.

Investeringar i anläggningstillgångar uppgick till 37,5 miljarder kronor.

Saldot av statens nettoutlåning var positivt, återbetalningarna var större än nytulningen, beroende på att stora amorteringar gjordes under året, bl.a. av Sveaskog AB.

Nettoamortering av statens lån

Nettoamorteringarna av statens lån uppgick till 13,4 miljarder kronor. Denna post är identisk i absoluta tal med saldot i finansieringsanalysen "statens nettoupplåning", men redovisas här som ett positivt belopp, dvs. som en nettoamortering.

Justeringar som är hänförliga till Statsskulden

Nettoamorteringarna av statens lån var 12,2 miljarder kronor högre än statsbudgetens saldo. Skillnaden mellan statens nettoamortering och statsbudgetens saldo beror på att det finns transaktioner som påverkar statsskulden, men som inte påverkar statsbudgetens saldo. Det gäller t.ex. förändringar under året av RGK:s fordringar och skulder som är hänförliga till statsskuldförvaltningen. Å andra sidan finns det transaktioner som påverkar statsbudgetens saldo, men som påverkar statsskulden efterföljande perioder, exempelvis RGK:s kortsiktiga placering på marknaden av betalningsöverskott på statsverkets checkräkning. Förändringar av RGK:s kortsiktiga placeringar vid årets slut var -1,9 miljarder kronor.

Förändringar av RGK:s och andra myndigheters innehav av statsskuldpaper samt övriga poster hänförliga till statsskuldförvaltningen har påverkat statsbudgetens saldo med netto -10,2 miljarder kronor. En stor del är hänförliga till förändringar av fordringar och skulder avseende statsskuldförvaltningen. När det gäller innehav av statsskuldpaper kan PPM, Insättningsgarantinämnden (IGN) och Kärnavfallsfonden från och med den 1 juli 2002 placera medel i statsskuldpaper (prop. 2001/02:1, bet. 2001/02:FiU2, rskr. 2001/02:129). Det har medfört att skillnaden mellan RGK:s redovisade statsskuld och den eliminerade statsskulden i årsredovisningen för staten har ökat väsentligt under året. Därutöver påverkas statsbudgetens saldo av de uppköp av statsskuldpaper på andrahandsmarknaden som Kärnavfallsfonden, IGN och PPM har genomfört senare under året. Konsekvenserna av de förändrade placeringsreglerna för statsbudgeten respektive statens resultat- och balansräkningarna beskrivs närmare i kapitel 3 och 4.

6

Statliga garantier

6 Statliga garantier

Staten har garantiåtaganden i form av insättningsgaranti och investerarskydd, exportgarantier, u-kreditgarantier, kreditgarantier, pensionsgarantier samt garantier om tillförsel av kapital. Garantierna hanteras av fem myndigheter: Riksgäldskontoret (RGK), Exportkreditnämnden (EKN), Statens bostadskreditnämnd (BKN), Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) och Insättningsgarantinämnden (IGN).

Den 1 januari 1998 infördes ett nytt sätt att hantera garantier i staten. Det nya förfarandet ställer krav på kostnadstäckning och innebär att risken i varje garantiengagemang eller grupp av engagemang skall värderas. Utifrån detta bestäms en avgift för garantin. Till den del avgifter inte betalas av garantitagaren är det fråga om en statlig subvention. En sådan subvention skall belasta ett anslag.

Statens portfölj av garantier innehåller obalanser genom stora enstaka engagemang och koncentration av garantier inom vissa sektorer. Portföljen är på så sätt riskfylld. I nuläget saknas möjligheter att mäta och redovisa portföljens sammantagna riskprofil.

6.1 Statens garantiportfölj

Statens garantiportfölj uppgår till cirka 693 miljarder kronor förutom kapitaltäckningsgarantier, som är obegränsade till tid och belopp, samt investerarskyddet där uppgifter om de skyddade tillgångarna saknas. De former av garantiåtaganden som har störst omfattning är insättningsgarantin (429 miljarder kronor), exportgarantier (88 miljarder kronor), garantier om tillförsel av

kapital (85 miljarder kronor) samt kreditgarantier av olika slag (69 miljarder kronor). Under första halvåret 2002 fanns även flygförsäkringsgarantier utställda (som mest 42 miljarder kronor). Övriga åtaganden utgörs främst av pensionsgarantier (17 miljarder kronor). Därutöver redovisas för staten bindande utfästelser om att utfärda garantier (på 110 miljarder kronor). Utfästelserna avser i huvudsak exportgarantier.

Tabell 6.1 Sammanställning över statliga garantiåtaganden och utfästelser

Miljoner kronor

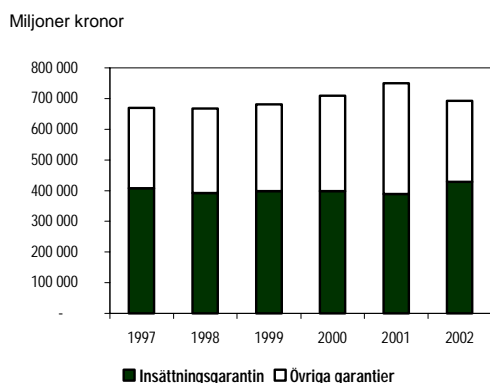
Typ av garanti	Garanti- förbindelser 31/12 2002	Garanti- utfästelser 31/12 2002
Insättningsgarantin ¹	429 000	
Exportgarantier	88 218	108 990
Exportgarantier till Baltikum, Ryssland m.fl.	194	17
U-kreditgarantier	4 656	884
Kreditgarantier		
– infrastruktur	34 496	
– bostadsfinansieringsinstitut	13 719	
– bostadskreditgarantier	12 812	
– internationella åtaganden	6 711	
– övriga kreditgarantier	1 143	
Pensionsgarantier	16 853	
Garantier om tillförsel av kapital		
– kapitaltäckningsgarantier ²	–	
– grundförförbindelser	910	
– garantikapital	74 212	
– övrigt	10 000	
Summa	692 924	109 891

1. Avser åtagandet per den 31 december 2001.

2. För de två återstående kapitaltäckningsgarantierna har inte några värden uppskattats.

Som framgår av diagram 6.1 har den statliga garantiportföljen under de senaste fem åren uppgått till ungefär 700 miljarder kronor årligen. Under hösten 2001 till och med första halvåret 2002 ökade åtagandena genom flygförsäkringsgarantierna. De svenska flygförsäkringsgarantierna upphörde den 30 juni 2002, vilket är den huvudsakliga förklaringen till att garanti-förbindelserna var 57 miljarder kronor lägre vid utgången av 2002 än vad de var vid årets början.

Diagram 6.1 Utvecklingen av åtagandena 1998-2002

Insättningsgaranti och investerarskydd

Insättningsgarantins syfte är att stärka konsumentskyddet för allmänhetens insättningar i banker och värdepappersbolag. Garantin kan sägas innebära att konsumenterna erbjuds ett säkert placeringsalternativ, vilket medför samhälls-ekonomiska vinster. Garantins existens kan också antas minska risken för uttagsanstormningar, vilket medför ett visst systemskydd.

De garanterade insättningarna har under de senaste fem åren ökat från 392 till 429 miljarder kronor. Insättningsgarantins omfattning och utformning styrs av regelverk inom Sverige och EU. Maximalt ersättningsbelopp är 250 000 kronor per kund och institut. Samma ersättningsbelopp gäller för investerarskyddet, vilket omfattar värdepapper och medel som banker och värdepappersbolag hanterar för kunders räkning.

Ersättningsfall gällande institut som bedriver verksamhet i både Sverige och annat land förutsätter samarbete mellan IGN och andra länders ersättningssystem.

Exportgarantier

EKN ska främja svensk export och utveckla svenskt näringsliv genom att erbjuda konkurrenskraftiga exportkreditgarantier och investeringsgarantier. Garantierna fungerar som en försäkring där svenska staten skyddar mot risken för förluster genom uteblivna betalningar orsakade av politiska och/eller kommersiella händelser vid utlandsaffärer. Exportgarantier kan även användas som säkerhet hos banker och underlättar på så sätt finansieringen vid exportaffärer. Under året har EKN även öppnat möjligheten att erbjuda täckning för vissa affärer på länder där EKN normalt har stängt för garantigivning.

Efterfrågan på investeringsgarantier, som lämnas för att täcka risker för svenska investerare vid nyinvesteringar i utlandet, har varit så gott som obefintlig. Garantin moderniseras nu och nya villkor kommer att gälla från kommande halvårsskifte. En förenklad garantiprodukt, anpassad för mindre företag, kommer också att lanseras under våren 2003.

Engagemanget i exportgarantier, inklusive bindande utfästelser om att utfärda garantier, uppgick vid slutet av 2002 till 197 miljarder kronor, vilket innebär en minskning med 11 miljarder kronor under året. Minskningen förklaras främst av den svaga världskonjunkturen och den ansträngda situationen för många telekomoperatörer. Jämfört med slutet av 1990-talet har dock EKN:s garantiengagemang ökat kraftigt.

För att utveckla näringsliv och infrastruktur i Baltikum, Ryssland med flera länder och för att bidra till ett varaktigt samarbete mellan de berörda länderna och svenska företag finns en särskild exportkreditram. Utvecklingen i framför allt Baltikum har dock resulterat i att allt fler affärer har kunnat hanteras inom det vanliga garantisystemet, vilket har medfört att de utestående garantiengagemangen inom den särskilda ramen mer än halverades under 2002. Engagemanget inklusive utfästelser uppgick till 0,2 miljarder kronor vid årets slut.

U-kreditgarantier

U-kreditgarantier är vanliga exportkrediter, men med en subventionsdel. Dessa garantier ges till projekt som av Sida bedöms få betydande utvecklingseffekter i det berörda landet och som inte kan bära kostnaderna för en normal kommersiell finansiering.

Sidas totala engagemang inklusive bindande utfästelser om att utfärda garantier uppgick vid årets slut till 5,5 miljarder kronor, vilket är en minskning med 2,2 miljarder kronor under 2002. Förändringen förklaras dels av en kraftigt minskad volym av nya utfästelser under året, dels av en lägre dollarkurs vid årets slut. En stor del av Sidas engagemang är utställda i utländsk valuta, främst dollar.

Kreditgarantier

Den vanligaste formen av enskilda garantiåtaganden är kreditgarantier. Staten tar på sig kreditrisken vid finansiering av infrastrukturinvesteringar, bostäder, jordbruk etc., men överläter själva kreditgivningen till andra långivare. En sådan garanti berör primärt tre parter: den garanterade låntagaren, långgivaren och staten som utfärdare av garantin.

I ett par fall sköter bolag sin finansiering genom att emittera obligationer på kreditmarknaden. RGK ställer då ut en kreditgaranti för varje enskild lånetransaktion och även för de derivatransaktioner som bolaget ingår med en motpart där ISDA-avtal föreligger³.

Nedan ges en områdesorienterad beskrivning av statens kreditåtaganden förutom exportgarantierna som behandlats ovan.

Infrastruktur

De garanterade infrastrukturprojekten är Öresundsbron och de s.k. Stockholms- och Göteborgslederna. Staten garanterar den upplåning som respektive företag gör på kreditmarknaden. Tillsammans uppgår kreditgarantierna till över 34 miljarder kronor.

Bostadsfinansieringsinstitut

Kreditgarantier får ställas ut för Venantius AB:s upplåning på högst 22 miljarder kronor. Åtagandet uppgick vid årsskiftet till 13,7 miljarder kronor. Till Sveriges Allmänna Hypoteksbank finns en kreditgaranti på knappt 0,1 miljarder kronor.

Bostadskreditgarantier

BKN utfärdar kreditgarantier för finansiering av bostadsbyggande i syfte att främja bostadsförörjningen. Kreditgarantier kan lämnas för:

- ny- och ombyggnad av bostäder,
- avlösen av kommunala borgensåtaganden,
- lån till kommunala bostadsföretag,
- lån till kooperativa hyresrättsföreningar samt
- vissa kommunala åtaganden för boendet.

Bostadskreditgarantierna uppgick vid slutet av 2002 till 12,8 miljarder kronor, en minskning med 1,6 miljarder under året. Inom de tre sistnämnda områdena har inga garantiåtaganden ställts ut.

Internationella åtaganden

De internationella garantierna gäller dels krediter från Nordiska investeringsbanken för enskilda projekt i olika länder på 6,5 miljarder kronor, dels några beloppsmässigt mindre garantier till Sverige i S:t Petersburg samt till fyra länder i Östeuropa. En stor del av de senare åtagandena förfaller under de närmaste åren.

Övriga kreditgarantier

Det finns ett stort antal kreditgarantier på relativt små belopp inom områdena lantbruk och glesbygd (totalt 0,3 miljarder kronor). Dessa program är nu stängda för ny garantigivning. Det finns ytterligare åtaganden, bl.a. inom energi och tillverkning, på 0,3 miljarder kronor.

Sida har ställt ut garantier på närmare 0,3 miljarder kronor till bl.a. Mocambique inom en ram på en miljard under en treårig försöksperiod med fristående garantier.

³ ISDA står för International Swap Dealers Association, vilket är en samarbetsorganisation för aktörer på derivatmarknaden.

Flygförsäkringsgarantier

Efter terrorattacken i New York den 11 september 2001 drog flygförsäkringsbolagen tillbaka sitt skydd för tredje man till följd av terrorattacker, krig och liknande händelser. För att flygtrafiken inte skulle påverkas negativt beslutade EU-länderna att medlemsstaterna skulle kunna ställa ut statliga flygförsäkringsgarantier fram tills dess att försäkringsmarknaden åter var i funktion.

Svenska staten utfärdade sådana garantier till i Sverige licensierade flygbolag, flygplatser och s.k. handlingsagenter. Ansvarsbeloppet per skadetillfälle summerat över försäkringstagarna uppgick som mest till 42 miljarder kronor under 2002. Garantierna gällde dock för ett obegränsat antal skadetillfällen. Det svenska åtagandet upphörde den 30 juni 2002.

Pensionsgarantier

Garantier för pensionsåtaganden utgör ett tryggnade av upparbetade avtalspensioner för anställda vid statliga myndigheter som har bolagiserats. I vissa fall har de aktuella delarna av företagets (de f.d. myndigheternas) pensionskulder tryggats direkt genom en garanti. I andra fall finns direkta försäkringar hos Försäkringsbolaget Pensionsgaranti (FPG) som sedan garanteras i form av en efterborgen. I några fall har medlen som skall finansiera pensionerna förts till stiftelser som sedan garanteras direkt eller indirekt. Pensionsgarantierna uppgick vid årsskiftet till närmare 17 miljarder kronor.

Garantier om tillförsel av kapital

I stället för att staten tillför kapital till ett företag kan garantier ställas ut där staten åtar sig att under vissa betingelser tillskjuta kapital. En sådan garanti är i grunden en relation mellan två parter: företaget och staten som utfärdare av garantin.

En *kapitaltäckningsgaranti* innebär att staten åtar sig att ovillkorligen tillskjuta kapital till ett bolag i ett utsatt läge. Sedan införandet av den nya garantimodellen har inga nya kapitaltäckningsgarantier utfärdats och flera tidigare utfärdade kapitaltäckningsgarantier har avvecklats. Detta främst på grund av att garantier som är

obegränsade i tid och belopp är svärförenliga med den nya garantimodellen.

Vid utgången av 2002 fanns två kapitaltäckningsgarantier kvar, båda inom infrastruktursektorn (Arlandabanan Projekt AB respektive Svedab, dvs. de svenska landförbindelserna till Öresundsbron).

Den tidigare kapitaltäckningsgarantin och grundfundsförbindelsen till SBAB ersattes den 1 januari 2002 av en begränsad garanti på 10 miljarder kronor som trappas av proportionerligt under 10 år.

En *grundfundsförbindelse* är som kapitaltäckningsgarantin en tvåpartsgaranti, men innebär ett begränsat åtagande. Vid utgången av 2002 fanns åtaganden på 0,9 miljarder kronor till fyra svenska finansieringsinstitut.

Därefter finns också åtaganden genom Sveriges medlemskap i tio internationella finansieringsinstitut (Världsbanken, Europeiska investeringsbanken, Nordiska investeringsbanken, regionala utvecklingsbanker m.fl.) som består av inbetalat kapital och garantikapital (callable capital). Garantikapitalet innebär att svenska staten förbinder sig att tillhandahålla ett visst kapitalbelopp utöver det kapital som Sverige direkt betalat in till berört institut. Dessa åtaganden uppgick vid utgången av 2002 till 74 miljarder kronor.

Övrigt

Utöver de garantiåtaganden som redovisas ovan finns också en garantiförbindelse för fastighetsförvaltning intill ett belopp av 1,7 miljarder kronor som utfärdats av Stockholms universitet och Kungl. Tekniska Högskolan. RGK utreder för närvarande de närmare formerna för detta åtagande och kommer så snart dessa har fastställts att överta det administrativa ansvaret för garantin. Därmed kommer också åtagandet att till fullo inordnas i redovisningen.

6.2 Avgifter, statliga subventioner, infrianden och återvinningar

Avgifter och statliga subventioner

Avgifterna uppgick till 1 725 miljoner kronor under året. De största posterna var avgifterna för exportgarantier (1 130 miljoner kronor) och för insättningsgarantin (429 miljoner kronor).

Tillskotten från statsbudgeten för subventioner avsåg bostadskreditgarantierna (200 miljoner kronor), RGK:s internationella åtaganden och lantbruks-, glesbygds- och fiskegarantier (108 miljoner kronor) samt exportgarantierna till Baltikum och Ryssland (69 miljoner kronor).

Infrianden

Garantier infriades för 1 028 miljoner kronor. Exportgarantierna stod för 645 miljoner kronor, där de kommersiella skadebetalningarna var större än de för politiskt betingade skador. U-kreditgarantier infriades för 182 miljoner kronor och bostadskreditgarantier för 140 miljoner kronor.

Återvinningar

Återvinningar av utbetalda medel vid tidigare infrianden uppgick till 856 miljoner kronor. Detta belopp dominerades helt av återvinningar i samband med tidigare infriade exportgarantier.

Tabell 6.2 Avgifter och statliga subventioner, infrianden samt återvinningar under budgetåret 2002

Miljoner kronor

Typ av garanti	Avgifts- inkomster ¹	Utgifter för infri- anden	Återvin- ningar ²
Insättningsgarantin	429	0	0
Exportgarantier	1 130	645	802
Exportgarantier till Baltikum, Ryssland m.fl. <i>varav subventionsmedel</i> ³	67 69	58	7
U-kreditgarantier	3	182	28
Kreditgarantier			
– infrastruktur	0	0	0
– bostadsfinansieringsinstitut	0	0	0
– bostadskreditgarantier <i>varav subventionsmedel</i>	261 200	140	10
– internationella åtaganden <i>varav subventionsmedel</i>	68 68	0	0
– övriga kreditgarantier <i>varav subventionsmedel</i>	47 40	3	9
Flygförsäkringsgarantier	39	0	0
Pensionsgarantier	5	0	0
Garantier om tillförsel av kapital			
– kapitaltäckningsgarantier	0	0	0
– grundförsäkringsförbindelser	8	0	0
– garantikapital	0	0	0
– övrigt	45	0	0
Summa	2 102	1 028	856
<i>varav subventionsmedel</i>	<i>375</i>		
Summa exkl. insättningsgarantin	1 673	1 028	856

¹. Inklusivt tillskott av subventionsmedel från anslag.

². Betalningar på fordringar efter tidigare infriade garantier.

³ Totalen är lägre än subventionsmedlen eftersom EKN återbetalade en premie på 1,9 miljoner kronor.

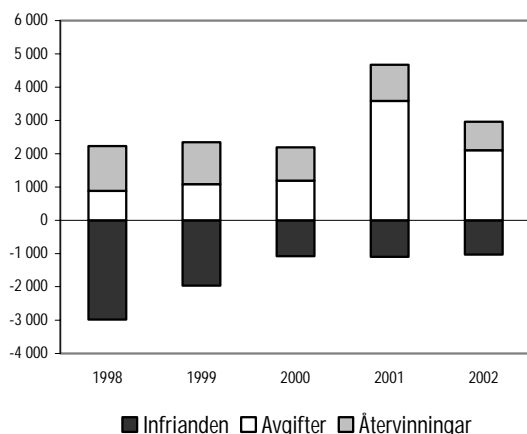
De årliga avgifterna (inklusive statliga subventioner, men exklusive avgifter för insättningsgarantin) uppgick under 1998 – 2000 till ungefär en miljard kronor. De ökade kraftigt under 2001 till 3,5 miljarder kronor främst beroende på subventionsmedel från statsbudgeten på 2 miljarder kronor. Den tillfälliga ökningen förklaras bl.a. av att engångsbelopp överfördes i samband med att ett antal äldre garantier började hanteras i enlighet med den nya garantimodellen. År 2002 uppgick avgifterna, exklusive avgifter för insättningsgarantin, till knappt 1,7 miljarder kronor. Exportgarantiavgifterna svarar för den största andelen. Subventionsmedel från statsbudgeten uppgick till knappt 0,4 miljarder kronor.

Sedan 1998 har infriandena minskat och under de tre senaste åren har de uppgått till ungefär en miljard kronor per år.

Återvinningar har gjorts med runt en miljard kronor per år under den senaste femårsperioden.

Diagram 6.2 Utvecklingen av avgifter, infriandena och återvinningar 1998-2002 (exklusive insättningsgarantin)

Miljoner kronor

6.3 Kontobehållningar och regressfordringar

Avgifter och subventionsmedel betalas in till räntebärande konton i RGK som vanligen har obegränsade krediter. Ett fåtal konton för garantier administrerade av Sida och BKN samt garantierna till Venantius AB, har dock begränsade krediter. Från dessa konton görs utbetalningar för infriandena. Överskott på ett konto ger en ränteintäkt, medan en utnyttjad kredit medför en räntekostnad.

Avgiftsmedel från exportgarantier och u-kreditgarantier finns också placerade på valutakonton/depositioner i svenska banker.

IGN får sedan den 1 juli 2002 placera nämndens tillgångar på den öppna marknaden för räntebärande värdepapper, dock endast i svenska statspapper. Externa kapitalförvaltare har fått i uppdrag att sköta den löpande placeringsverksamheten enligt IGN:s riktlinjer.

Förutom kontobehållningarna i RGK samt depositioner och placeringar på totalt 19,6 miljarder kronor har staten även tillgångar i form av regressfordringar från tidigare infriade garantier. Dessa uppgår brutto till 18,3 miljarder kronor, men större delen av fordringarna får betraktas som osäkra. Med hänsyn till förväntad förlustrisk är dock det återstående försäkringstekniskt beräknade nettovärdet för åtminstone exportgarantierna betydande, och uppgår till närmare 5,7 miljarder kronor.

Tabell 6.3 Kontobehållningar (inklusive depositioner), placeringstillgångar och regressfordringar 2002-12-31

Miljoner kronor

Kontobehållningar m.m.	Insättningsgarantin	Övrig garanti-verksamhet	Summa
Kontobehållningar och depositioner		8 438	8 438
Placeringstillgångar	11 197		11 197
Regressfordringar, netto		5 661	5 661
Summa	11 197	14 099	25 296

Ett syfte med den hanteringsordning för statliga garantier som infördes 1998 var att undvika stora oväntade belastningar på de takbegränsade utgifterna i statsbudgeten. Det finns dock fortfarande några garantiåtaganden som vid infriandena får belasta anslag. Det gäller åtagandena i form av garantikapital samt de två återstående kapitaltäckningsgarantierna till Arlandabanan Projekt AB och Svedab.

6.4 Portföljens riskprofil

Statens garantiportfölj innehåller generellt sett obalanser. Flera av åtagandena är mycket stora och förknippade med relativt hög risk. Därtill kommer att åtagandena eller grupper av åtagandena i stora delar utsätts för samma riskfaktorer (t.ex. ränteutvecklingen). Garantiportföljen kan därför inte karaktäriseras som balanserad eller diversifierad.

Riskerna i garantiportföljen beror av svenska makroekonomiska förhållanden såsom ekonomisk tillväxt och ränteutveckling, andra länders makroekonomiska och politiska förhållanden samt projektspecifika riskfaktorer såsom trafik- och försäljningsutveckling. En lågkonjunktur, en varaktig ränteuppgång med en vikande fastighetsmarknad som följd, eller inställda betalningar från enskilda länder kan således medföra att garantier infrias. En svag trafikutveckling i vissa regioner eller en låg försäljningsvolym är exempel på projektspecifika riskfaktorer som kan medföra dålig lönsamhet och på sikt leda till infrianden.

Olika typer av risker

Den största gruppen av garantier är *insättningsgarantin* (cirka 429 miljarder kronor). Risken för infrianden i denna grupp av garantier varierar med konjunkturen, men även med den finansiella situationen för enskilda banker.

Flertalet av de företag inom *infrastruktur* och *bostadsfinansiering* vars åtaganden garanteras av staten (cirka 61 miljarder kronor) har en verksamhet som gör att deras lönsamhet är mycket beroende av ränteläget, den allmänna konjunkturen samt projektspecifika risker.

Riskerna för infrianden av *exportgarantier* och *u-kreditgarantier* (tillsammans 93 miljarder kronor) varierar över olika länderkategorier beroende av den politiska och ekonomiska utvecklingen i respektive land och kommersiella förutsättningar i de olika affärerna (kommersiella risker). På senare tid har engagemang med renodlad kommersiell risk fått en allt större betydelse. Det finns stora riskkoncentrationer för JAS-export och inom telekomsektorn i länder som Brasilien, Kina, Mexiko, Sydafrika och Turkiet.

Åtagandena i form av *garantikapital* (cirka 74 miljarder kronor) till internationella finansieringsinstitut som t.ex. Världsbanken och Nordiska investeringsbanken, är exponerade mot landspecifika risker, till stor del i länder med relativt hög kreditrisk.

Risken för infrianden av *kapitaltäckningsgarantierna* till Arlandabanan och Svedab – obegränsade i tid och belopp – är beroende av lönsamheten i projekten.

Pensionsgarantierna, slutligen (knappt 17 miljarder kronor) är av varierande risk. Gruppen är relativt stor, men inom gruppen finns många olika åtaganden i statliga bolag.

Risikanalys och redovisning av risker

Statens garantiåtaganden redovisas antingen som avsättningar eller fonder i statens balansräkning. Avsättningarna är försäkringstekniskt beräknade medan fonderna är uppbyggda av verksamhetens resultat.

Risikanalys görs i dag av de olika garantimyndigheterna var för sig, men en riskanalys av statens totala portfölj saknas.

IGN, som beräknar riskerna för *insättningsgarantin*, gör bedömningen att det i nuläget mest troliga krisscenariot är att en mindre bank eller ett värdepappersinstitut går i konkurs. Den totala skadeutbetalning som då beräknas ske bedöms av IGN kunna täckas av ackumulerade garantiavgifter.

RGK gör riskanalyser för bl.a. *infrastrukturprojekt* och *bostadsfinansieringsinstitut, kapitaltäckningsgarantier* och *pensionsgarantier*. BKN gör riskanalyser för de garantier till bostadsfinansiering som BKN ställer ut. Bedömningen är att ackumulerade avgifter och, i förekommande fall, anslagsmedel som ersätter avgifter, på längre sikt bör täcka framtida infrianden. Ett flertal risker är dock starkt koncentrerade till ett fåtal sektorer och projekt, vilket kan medföra att ett enda eller ett fåtal infrianden kan förorsaka stora utgifter.

EKN, som beräknar riskerna i *exportkrediter* och *u-krediter*, bedömer att framtida infrianden inom gruppen av exportgarantier med 95 procents sannolikhet täcks av ackumulerade garantiavgifter, fordringar och myndighetskapital. Avgifterna för EKN:s garantier sätts väntevärdesriktigt, dvs. infrianden skall med 50 procents sannolikhet täcka förväntade förluster (med avdrag för förväntade återvinningar). I det riskmässiga bokslutet görs dock ytterligare avsättningar för s.k. oförväntade förluster upp till 95 procents konfidensnivå. Denna avsättning påverkar dock inte avgiftsuttaget. EKN följer även upp Sidas engagemang (*u-krediterna*).

Utrikesdepartementet och Finansdepartementet gör riskanalyser för åtaganden i form av *garantikapital* till internationella finansieringsinstitut. Instituterna, som är exponerade mot landrisker, är prioriterade långgivare och har konservativ kreditgivning. De bedöms av dessa anledningar vara behäftade med relativt låg risk.

Statens totala risk

I nuläget är det inte möjligt att göra någon sammanvägd analys av den totala portföljens risk-

profil. En sådan analys kräver att samvariationerna mellan de stora engagemangen härleds och analyseras. Regeringen har uppdragit åt RGK att i samråd med övriga garantimyndigheter lämna förslag till utformning av en funktion för analys och redovisning av statens samlade risktagande genom garantier. Ett sådant förslag redovisades under 2002 och behandlas för närvarande inom Regeringskansliet.

7

Avgifter till och bidrag från EU

7 Avgifter till och bidrag från EU

Den 1 januari 1995 blev Sverige medlem av den Europeiska Unionen (EU). Efter Maastrichtfördragets antagande brukar samarbetet inom EU delas in i tre s.k. pelare. Den första pelaren omfattar den före detta Europeiska ekonomiska gemenskapen och den ekonomiska och monetära unionen. Den andra pelaren utgörs av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken och den tredje av det inrikespolitiska samarbetet. EU:s budget finansierar i första hand åtgärder inom den första pelaren av samarbetet samt administrationen av de övriga två pelarna. Budgeten är formellt de Europeiska gemenskapernas (EG) budget, men brukar normalt benämnas EU-budgeten.

7.1 Systemet för egna medel och Sveriges avgift till EU:s budget

EU:s budget finansieras huvudsakligen med s.k. egna medel, vilka utgörs av avgifter från medlemsländerna. Övriga inkomster som bidrar till finansieringen är diverse gemenskapsskatter, räntor, EES-ländernas bidrag m.m. Den årliga budgeten är resultatet dels av de ramar som sätts av beslutet om egna medel och det finansiella perspektivet, dels av den årliga budgetberedningen inom rådet och Europaparlamentet. Det finansiella perspektivet är en budgetplan som anger högsta tillåtna utgifter totalt och per utgiftskategori för vart och ett av de år planen omfattar. Innevarande finansiella perspektiv löper från 2000 till 2006. Ministerrådet fattade under 2000 ett nytt egna medelsbeslut som gäller från och med januari 2002.

Till och med 1998 delades den avgift Sverige erlägger in i fyra poster: tullavgifter, särskilda jordbrukstullar och sockeravgifter, mervärdesskattebaserad avgift samt en avgift baserad på bruttonationalinkomsten (BNI). Från och med 1999 redovisas en femte post separat, den s.k. Storbritannienavgiften.

Den totala avgiftens olika beståndsdelar kommenteras kortfattat nedan.

Tullavgifter

Handelstullar tas ut enligt den gemensamma tulltaxan vid handel med länder utanför EU. Dessa inkomster tillfaller gemenskapsbudgeten. Medlemsländerna får dock behålla en andel av intäkterna för att finansiera administrationskostnader. För 2002 har denna andel höjts enligt det nya beslutet om egna medel, från 10 procent till 25 procent.

Särskilda jordbrukstullar och sockeravgifter

Det tas också ut särskilda tullar och sockeravgifter inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitik. Dessa inkomster tillfaller också gemenskapsbudgeten, med avdrag för finansiering av administrativa kostnader enligt samma procentsatser som för tullavgifter.

Mervärdesskattebaserad avgift

Denna del av avgiften beräknas som en procentuell andel av den s.k. mervärdesskattebasen. Med mervärdesskattebas avses värdet på den samlade konsumtionen av varor och tjänster under ett år. Den nationella skattebasen korrigeras så att en enhetlig skattebas erhålls för alla medlemsländer. Avgiften baseras på en prognos på landets mervärdesskattebas för aktuellt budgetår. I efterhand revideras avgiften med hänsyn till

utfallet för denna bas. Från och med 1999 görs dessutom en justering av innevarande års avgift enligt en uppdaterad prognos för avgiftsbasen. För 2002 har det högsta tillåtna uttaget av momsavgiften reducerats, enligt det nya beslutet om egna medel, från 1 procent till maximalt 0,75 procent av mervärdesskattebasen.

Avgift som baseras på BNI

Denna del av avgiften beräknas som en procentuell andel av medlemslandets bruttonationalinkomst (BNI) beräknad till marknadspriser. BNI uttrycker värdet av de samlade inkomsterna i ett land. Uttaget beräknas som en procentuell andel av gemenskapens samlade BNI mot bakgrund av återstående finansieringsbehov sedan övriga avgifter beräknats. BNI-avgiften korrigeras i efterhand då den prognostiserade avgiftsbasen ersätts med utfall. Från och med 1999 görs dessutom en justering av innevarande års avgift enligt en uppdaterad prognos för avgiftsbasen.

Storbritanniens avgift

Storbritannien beviljas sedan 1985 en nedsättning av sin avgift (budgetreduktion) som finansieras gemensamt av övriga medlemsländer. Beslutet om reduktionen togs med hänsyn till det stora brittiska nettobidraget. Reduktionen redovisades t.o.m. 1998 i första hand under den mervärdesskattebaserade avgiften. Från och med 1999 redovisas den som en separat avgiftspost. För 2002 har Sveriges finansieringsansvar, enligt det nya beslutet om egna medel, reducerats till 25 procent av den tidigare andelen.

Infasning av den svenska avgiften

Enligt den s.k. infasningsöverenskommelsen i anslutningsfördraget fick Sverige under de fyra första åren av medlemskapet en minskning av avgiften genom att ett visst nominellt belopp återbetalades. Återbetalningen minskade successivt och upphörde helt från och med 1999.

7.2 Avgiften till och återflöde från EU-budgeten

De medel Sverige erhåller som återflöde från EU-budgeten kommer huvudsakligen från EG:s jordbruksfond och strukturfonderna. Vidare erhålls medel från forsknings- och utvecklingsprogram.

En stor del av återflödet går via statsbudgeten, medan en del går direkt till olika myndigheters verksamhet. Medel som går till Sverige via kommunala sektorn och privata aktörer redovisas inte alls av staten. Någon samlad bild av det totala återflödet till Sverige finns således inte. Nedan redogörs kortfattat för de olika fonderna som redovisas på statsbudgeten.

Jordbruksfonden

Huvuddelen av bidragen är jordbruksstöd inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitik. Exempel är areal- och djurbidrag, trädesersättning och exportbidrag. Dessa bidrag finansieras av jordbruksfondens s.k. garantisektion (EUGFJ-garanti). En del av jordbruksfonden finansierar också insatser under strukturfonderna (EUGFJ-utveckling).

Strukturfonderna

Olika former av strukturstöd erhålls, t.ex. regional- och arbetsmarknadsstöd. Strukturfonderna är ett samlingsbegrepp för fyra fonder, Europeiska Socialfonden (ESF), Europeiska Regionala Utvecklingsfonden (ERUF), Fonden för Fiskets Utveckling (FFU), Utvecklingssektionen vid EG:s Jordbruksfond (EUGFJ-utveckling) samt de s.k. gemenskapsinitiativen.

Redovisning på statsbudgeten

På den svenska statsbudgeten bruttoredo visas det återflöde som administreras av svenska myndigheter. Det vill säga betalningar från Europeiska kommissionen redovisas mot inkomsttitel, medan de utbetalningar som myndigheterna gör på kommissionens vägnar redovisas mot anslag på statsbudgetens utgifts-sida. Dessa anslag är spridda under flera olika utgiftsområden. Betalningar från Europeiska kommissionen redovisas samlat under inkomst-typen 6000 Bidrag m.m. från EU och specificeras på separata inkomsttitlar. EU-avgiften redovisas under utgiftsområde 27, anslaget 93:1 *Avgiften till Europeiska gemenskapen*.

Sveriges mellanhavanden med EU skiljer sig mellan jordbruksfondens garantisektion och strukturfonderna. Jordbruksfonden regleras den tredje vardagen i den andra månaden efter utbetalningsmånaden i Sverige. För strukturfonderna förskottas medlemsländerna en viss del av

bidragen och därefter överförs medel löpande under programperioden⁴. Slutlig reglering sker vid programperiodens slut.

I följande tabell sammanfattas det kassamässiga flödet mellan EU och den svenska statsbudgeten under perioden 1998-2002. I den konsoliderade resultaträkningen för staten redovisas avgiften till EU under *Transféreringar*. Återflöde från EU redovisas under *Intäkter av bidrag*. Redovisningen i resultaträkningen innefattar vissa periodiseringar och avviker därför något från redovisningen på anslag och inkomstitlar enligt nedan.

Tabell 7.1 Avgifter till och bidrag från EU

Miljoner kronor

	1998	1999	2000	2001	2002
Tullavgift	3 030	2 814	2 979	3 048	2 480
Jordbruksavgifter	359	355	312	278	194
Momsbaserad avgift	9 149	7 348	8 169	7 940	5 291
BNI-baserad avgift	8 672	9 085	9 688	9 396	12 125
Storbritannienavgift		1 302	1 147	2 610	559
Summa EU-avgift	21 210	20 884	22 295	23 272	20 648
Infasning	-275	0	0	0	0
Summa EU-avgift netto¹	20 935	20 884	22 295	23 272	20 648
Bidrag från EUGFJ	7 246	7 138	7 227	7 084	7 641
Bidrag från FFU	5	2	91	40	32
Bidrag från ERUF	451	923	797	252	1 303
Bidrag från ESF	1 671	1 112	696	1 039	211
Bidrag till trans.eur.nätv.	145	91	196	29	91
Övriga bidrag från EG	95	31	25	41	29
Summa bidrag m.m.²	9 613	9 297	9 032	8 485	9 307
Nettoflöde från statsbudgeten till EU	11 322	11 587	13 263	14 787	11 341

¹ Avräknat mot anslag 93:1 Avgiften till Europeiska gemenskapen

² Redovisat mot inkomstittel grupp 6 Bidrag från EU m.m.

Till skillnad från vad som redovisas under utgiftsområdesavsnittet i kapitel 4, där en jämförelse görs mellan budget och utfall, kommenteras i detta avsnitt förändringar mellan 2001 och 2002.

Sveriges avgift och nettoflöde till EU minskade mellan 2001 och 2002 med 2 624 respektive 3 446 miljoner kronor. Minskningen beror på flera olika faktorer. Förutom att avgiften minskade genom att ett nytt beslut om egna medel började gälla under 2002, har flödena mellan åren förändrats beroende på regeringens beslut om tidigareläggning av avgifterna för 2002 och 2003 samt på grund av minskade avgifter till följd av överskott i EU:s budget 2000 och 2001.

Den mervärdesskattebaserade avgiften minskade med 2 649 miljoner kronor mellan 2001 och 2002. Framst beror detta på att uttaget av avgiften reducerades mellan 2001 och 2002 från 0,748 procent av medlemsstaternas mervärdesskattebas till 0,525 procent. Tidigareläggningarna av avgiften har medfört att avgiften för 2002 ökat med 101 miljoner kronor.

BNI-avgiften ökade 2002 med 2 729 miljoner kronor. Tidigareläggningarna har medfört att avgiften ökat med 1 500 miljoner 2002, medan överskott i EU:s budget 2000 och 2001 inneburit att avgiften minskat med cirka 1 000 miljoner kronor mellan 2001 och 2002. Återstoden av ökningen beror på att BNI-avgiften höjts på grund av att Sveriges övriga avgifter reducerats. BNI-avgiften utgör en restfinansiering för att täcka behov sedan övriga avgifter fastställts.

Sveriges finansieringsansvar för Storbritanniens budgetreduktion har minskat med 2 051 miljoner kronor mellan 2001 och 2002. Detta beror främst på att avgiften för 2001 var ovanligt hög på grund av retroaktiva korrigeringar av Storbritanniens budgetreduktion under åren 1997-2000, men också på att avgiften för 2002 reducerats till 25 procent av den tidigare andelen. Den Storbritannienavgift som betalades under 2002 har även minskat med 103 miljoner kronor till följd av tidigareläggningarna.

Tull- och jordbruksavgifterna har minskat med 568 respektive 84 miljoner kronor beroende på att den andel, som Sverige får behålla för att finansiera administrativa kostnader, har höjts från 10 procent till 25 procent.

Inkomsterna från EU ökade med 822 miljoner kronor mellan 2001 och 2002. Bidragen från EG:s jordbruks- och regionalfonder har ökat med 1 608 miljoner kronor. Bidragen från EG:s

⁴ En programperiod omfattar sju år. Innevarande programperiod löper från och med 2000 till och med 2006.

socialfonder minskade däremot med 828 miljoner kronor, delvis till följd av att dokumentationen av den svenska medfinansieringen försenats och därmed rekvisitionen av bidrag från EU.

Uppgifterna i tabell 7.1 ger ingen helhetsbild av alla effekterna av EU-medlemskapet för statsbudgeten. Förutom till de anslag som helt eller delvis finansieras av EU-bidrag, måste hänsyn tas till att det förekommer utgifter föranledda av den medfinansiering som staten står för. Medfinansieringen är en förutsättning för att medel från bl. a. strukturfonderna skall kunna utbetalas. Kostnaderna för medfinansiering avräknas mot anslag, medan vissa medel erhålls från EU, exempelvis forskningsstöd, som inte redovisas på statsbudgeten (se ovan). Under 2002 tog statliga myndigheter, universitet och högskolor emot drygt 600 miljoner kronor i bidrag direkt från EU:s institutioner. Utgifter kopplade till medlemskapet förekommer naturligtvis även under myndigheters förvaltningsanslag. Eftersom samarbetet inom EU är integrerat i den nationella verksamheten och utgifter för europeiskt samarbete förekom redan före 1995 är dessa dock mycket svåra att särskilja. Dessutom förekommer naturligtvis indirekta effekter, för såväl inkomster som utgifter, som inte går att beräkna.

7.3 Anslag finansierade med EU-medel

Det finns olika anslag som helt eller delvis finansieras av EU. Anslag finansierade av EU-bidrag, som huvudsakligen utbetalas inom ramen för EG:s strukturfonder och jordbruksfonden, uppgår till 11 miljarder kronor för 2002. Medel för att finansiera stöd från EG:s jordbruksfond och strukturfonder redovisas mot inkomsttitel när medlen flyter in från EU och uppgår till 9,3 miljarder kronor för 2002. Beroende på olika periodiseringseffekter skiljer sig utfallet på anslagen från vad som redovisats som bidrag från EU med 1,7 miljarder kronor. Cirka 1,1 miljarder kronor beror på att bidragen från EG:s socialfonder var betydligt lägre än de utgifter som avräknats mot motsvarande anslag.

Tabell 7.2 Anslag finansierade med EU-medel

Miljoner kronor

U0	Anslag	Anslagsnamn	Utfall 2002
8	12:7	Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	22
13	22:6 (2001)	Europeiska socialfonden m.m. för perioden 1995–1999	-1
13	22:6	Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2000–2006	1 315
19	33:6	Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2000–2006	1 282
20	34:3	Åtgärder för biologisk mångfald	-5
22	36:6	Från EG-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	91
23	41:4	Från EG-budgeten finansierade medel för skogsskadeövervakning	9
23	43:5	Arealersättning och djurbidrag m.m.	5 543
23	43:6	Intervention och exportbidrag för jordbruksprodukter	917
23	43:10	Från EG-budgeten finansierade strukturstöd till fisket m.m.	46
23	43:15	Jordbruks- och livsmedelsstatistik finansierad från EG-budgeten	4
23	44:2	Från EG-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	1 759
Summa			10 982

Nedan redogörs för fyra betydande anslag knutna till EG:s jordbruksfond och strukturfonder.

Anslag finansierade av EG:s jordbruksfond

Anslaget 43:5 Arealersättning och djurbidrag m.m. Från anslaget utbetalas den arealersättning som svarar för den största andelen av direktstöd till jordbruket. Arealersättning lämnas med vissa undantag i hela landet och kan sökas av alla jordbrukare som uppfyller de i regelverken angivna kriterierna. Djurbidrag har tillkommit bl.a. för att kompensera jordbrukaren för sänkta köttpriser. Stöden är indelade i olika grupper beroende på djurslag och beräknas på en viss foderareal relaterad till antal djur i besättningen.

Anslaget 43:6 Intervention och exportbidrag för jordbruksprodukter

Från anslaget utbetalas stöd motsvarande EG:s finansiering av offentlig lagring, övrig intervention, exportbidrag och stöd till biodling m.m. Med intervention avses i detta sammanhang EG:s regleringar som påverkar utbudet av och efterfrågan på animalie- och vegetabilieprodukter samt frukt och grönt och där interventionsreglerna syftar till att stödja vissa prisnivåer. Intervention sker genom offentlig lagring (uppköp, lagring och försäljning av produkter för EG:s räkning), privat lagring, marknadsföringsstöd och stöd samt bidrag till produktion och konsumtion.

Exportbidrag lämnas för att täcka skillnaden mellan gemenskapspris och världsmarknadspris vid export till tredje land.

Anslag finansierade av EG:s Strukturfonder*Anslaget 22:7 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2000–2006*

Europeiska socialfonden är EU:s främsta verk-

tyg för att förverkliga den europeiska sysselsättningsstrategin. Anslaget ska finansiera projekt som är inriktade på åtgärder som underlättar möjligheterna att få arbete, skapar lika förutsättningar för arbetskraften och medverkar till kompetensutveckling.

Anslaget 33:8 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2000–2006

Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) är det viktigaste instrumentet för gemenskapens regionalpolitik. Målet med fonden och anslaget är att bidra till att avhjälpa regional obalans genom att delta i utvecklingen och strukturanpassningen av regioner som utvecklas långsammare och i omstruktureringen av industriregioner på tillbakagång.

8

Sammanställning av den statliga sektorn

8 Sammanställning av den statliga sektorn

De konsoliderade resultat- och balansräkningarna samt finansieringsanalysen i kapitel 3 omfattar i huvudsak de statliga myndigheterna inklusive affärsverken. Genom ägarintressen i bolag och genom att Riksbanken, AP-fonderna och Premiepensionsmyndigheten (PPM) faller utanför den avgränsning som görs för statens konsoliderade balans- och resultaträkningar är den statliga sektorn i realiteten större. De olika avgränsningsbegrepp som används för redovisningar av statens ekonomi beskrivs närmare i kapitel 5.

Sammanställningen i detta kapitel görs i syfte att ge en samlad och översiktlig bild över samtliga verksamheter som staten har ett väsentligt inflytande över, främst i statliga bolag. Väsentligt inflytande har definierats som att staten har en ägarandel på minst 20 procent. Definitionen överensstämmer med näringslivets definition av intresseföretag. Med denna definition bortfaller stiftelser, som är självägande. Den statliga sektorn inkluderar därmed förutom myndigheterna även statliga bolag och finansinstitut, Riksbanken, PPM och AP-fonderna. Sammanställningen, som bygger på de ingående organisationernas officiella årsredovisningar, ger en uppfattning om den totala statliga bokförda förmögenheten.

8.1 Den statliga sektorns förmögenhet

Den statliga sektorns samlade tillgångar, skulder och kapital framgår av tabell 8.1. När det gäller de tillgångar och skulder som bara indirekt ägs av staten har statens andel medräknats med hänsyn tagen till ägarandelen om den uppgår till

minst 20 procent. Redovisningen av myndigheternas tillgångar avseende ägarandelar i företag som är mindre än 20 procent utgörs endast av värdet enligt myndigheternas bokslut. Från och med 2001 används kalenderårsuppgifter avseende statliga bolag, banker och finansinstitut där statens ägarandel uppgår till minst 20 procent. I tabell 8.1 redovisas i avsnittet statliga bolag m.fl. uppgifter per 30 september för tidigare år (1998-2000).

Någon fullständig eliminering av mellanhanden såsom fordringar och skulder samt intäkter och kostnader har inte kunnat göras eftersom underlag för detta oftast saknas och de olika organisationernas redovisningsprinciper skiljer sig åt. Dessutom lyder de under olika regelverk. De elimineringar som gjorts för att undvika dubbelräkning framgår av tabellerna 8.2 och 8.3.

Ålderspensionsreformen har medfört betydande förändringar i betalningsflödena mellan statsbudgeten, AP-fonderna och premiepensionssystemet de senaste åren. Från och med 1999 skall AP-fonderna enbart finansiera inkomstrelaterad ålderspension. Den Sjunde AP-fonden verkar tillsammans med PPM inom det s.k. premiepensionssystemet.

I samband med ovanstående förändring flyttades finansierings- och betalningsansvaret för förtids- och efterlevandepension från AP-fonderna till statsbudgeten samtidigt som staten ålades att betala avgifter för pensionsgrundande ersättningar och belopp. För att delvis motverka den ökade belastningen på statsbudgeten har medel överförts successivt under ett antal år från AP-fonderna till statsbudgeten i enlighet med riksdagens beslut angående propositionen Omorganisation av Allmänna pensionsfonden (prop. 1999/2000:46, bet. 1999/2000:FiU19,

rskr. 1999/2000:181). Hittills överförda belopp uppgår till 245 miljarder kronor. År 2002 överfördes inga medel. Vid en kontrollstation 2004 skall det slutliga överföringsbeloppet fastställas.

Vid utgången av 2002 var den statliga sektorns samlade tillgångar 2 205 miljarder kronor efter elimineringar av inomstatliga mellanhavanden. Sammantaget har tillgångarna minskat med 101 miljarder kronor. De samlade skulderna uppgick till 2 400 miljarder kronor 2002, vilket är en minskning med 30 miljarder kronor.

AP-fondernas tillgångar har minskat med 79 miljarder kronor och AP-fondernas egna kapital har minskat med 78 miljarder kronor. Det är AP-fondernas placeringar i aktier i Sverige och utomlands som minskat i värde när börserna fallit.

Statens ägande avseende andelar i de statliga bolagens tillgångar uppgick vid utgången av 2002 till 889 miljarder kronor och är därmed oförändrat jämfört med föregående år. Motsvarande skulder har minskat med 13 miljarder kronor till sammanlagt 706 miljarder kronor. De största förändringarna är hänförliga till Vattenfall AB, vars tillgångar och skulder ökat på grund av olika företagsförvärv, samt till Svensk Exportkredit AB och Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag (SBAB) som båda minskat sina tillgångar och skulder, men ökat det egna kapitalet något.

Sammantaget uppgick den statliga sektorns samlade nettoförmögenhet, dvs. skillnaden mellan tillgångar och skulder (motsvarande eget kapital), efter elimineringar till -195 miljarder kronor. Minskningen med 71 miljarder kronor jämfört med 2001, då den negativa nettoförmögenheten uppgick till -124 miljarder kronor, beror främst på att AP-fondernas egna kapital har minskat. Myndigheternas nettoförmögenhet har ökat på grund av årets överskott i statens resultaträkning på 21 miljarder kronor. Bland bolagen har TeliaSonera AB och Vattenfall AB ökat det egna kapitalet med 7,7 (statens andel) respektive 5,6 miljarder kronor.

Förändringarnas effekter på statens resultat- och balansräkningar beskrivs närmare i kapitel 3. Uppgifterna i kapitel 3 baseras på bolagens rapportering per tredje kvartalet, medan redovisningen i detta kapitel utgår från helårsrapportering (se ovan). Informationen i de båda kapitlen är därför inte jämförbar.

Tabell 8.1 Den statliga sektorns samlade tillgångar och skulder

<i>Miljarder kronor</i>					
	1998	1999	2000	2001	2002
Myndigheter					
Summa tillgångar	636	662	690	783	772
Summa skulder	1 813	1 748	1 699	1 597	1 563
Nettoförmögenhet/Eget kapital	-1 177	-1 086	-1 009	-814	-791
Summa skulder och kapital	636	662	690	783	772
Statliga bolag, banker och finansinstitut¹					
Summa tillgångar	619	638	776	889	889
Summa skulder	472	498	632	719	706
Nettoförmögenhet/Eget kapital	147	140	144	170	183
Summa skulder och kapital	619	638	776	889	889
Riksbanken					
Summa tillgångar	214	229	233	236	201
Summa skulder	95	113	108	119	112
Nettoförmögenhet/Eget kapital	119	116	125	117	89
Summa skulder och kapital	214	229	233	236	201
AP-fonderna					
Summa tillgångar	642	749	735	574	495
Summa skulder	1	2	1	9	8
Nettoförmögenhet/Eget kapital	641	747	734	565	487
Summa skulder och kapital	642	749	735	574	495
Premiepensionsmyndigheten					
Summa tillgångar	26	74	94	108	105
Summa skulder	26	74	95	109	106
Nettoförmögenhet/Eget kapital	0	0	-1	-1	-1
Summa skulder och kapital	26	74	94	108	105
Den statliga sektorn total²					
Summa tillgångar	1 739	1 871	2 056	2 306	2 205
Summa skulder	2 144	2 099	2 202	2 430	2 400
Nettoförmögenhet/Eget kapital	-405	-228	-146	-124	-195
Summa skulder och kapital	1 739	1 871	2 056	2 306	2 205

¹ Värdena för åren 1998–2000 avser den 30 september och för 2001 den 31 december. Övergången till kalenderårsuppgifter innebär att värdena för 2001 omfattar förändringar för fem kvartal, dvs. fjärde kvartalet 2000 samt hela kalenderåret 2001.

² Elimineringar enl. tabell 8.2 och 8.3 har gjorts för att undvika dubbelräkning.

Tabell 8.2 Elimineringar avseende myndigheternas aktieinnehav (andelar i dotter- och intresseföretag)

Miljoner kronor

	1998	1999	2000	2001	2002
Regeringskansliet	133 174	143 265	137 142	159 317	160 618
Riksbankens grundfond	1 000	1 000	1 000	1 000	1000
Riksbanken	–	–	43	293	58
<i>Affärsverk</i>					
Luftfartsverket	80	80	205	240	181
Statens järnvägar	716	831	716	–	–
Svenska kraftnät	74	83	124	166	323
Övriga myndigheter	147	52	59	63	59
Totalt	135 191	145 311	139 289	161 079	162 239

Elimineringar avseende myndigheternas aktieinnehav

Av bilaga 4 Statliga myndigheter m.m. framgår vilka myndigheter som ingår i redovisningen över den statliga sektorns samlade tillgångar, skulder och kapital. Statens innehav av aktier i de statliga bolagen redovisas främst av Regeringskansliet (not 24 andelar i dotter- och intresseföretag).

Affärsverkens innehav av aktier i dotterbolag ingår liksom Riksbankens grundfond och redovisas under andelar i dotter- och intresseföretag. För att undvika dubbel redovisning elimineras ovan nämnda innehav enligt tabell 8.2 mot summa tillgångar och nettoförmögenhet för den statliga sektorn.

Elimineringar gentemot Riksgäldskontoret

PPM redovisar tillgångar och skulder gentemot Riksgäldskontoret. För att undvika dubbel redovisning elimineras dessa mot summa tillgångar respektive skulder för den statliga sektorn. Även AP-fondernas och Riksbankens innehav av statspapper har eliminerats för att undvika dubbel redovisning. Innehavet av statspapper har eliminerats med nominellt belopp mot summa tillgångar och skulder. Statspappren utgörs av statsobligationer och tidigare är till en mindre del av statskuldväxlar. Riksbanken har från utgången av 2001 inte kvar några statspapper eftersom den extra utdelningen till staten 2001 främst utgjordes av statsobligationer.

Tabell 8.3 Eliminering avseende AP-fondernas och Riksbankens innehav av statspapper samt PPM:s tillgångar och skulder gentemot Riksgäldskontoret

Miljoner kronor

	1998	1999	2000	2001	2002
AP-fonderna	229 695	232 699	271 510	80 832	51 711
PPM	4	74 018	40 953	42 503	43 766
Riksbanken	32 842	28 998	20 728	0	0
Totalt	262 541	335 715	333 191	123 335	95 477

8.2 AP-fonderna och Premiepensionsmyndigheten

AP-fondernas redovisning avser bokfört marknadsvärde från och med 1999. Tidigare år har tillgångarna inte redovisats till marknadsvärde. Från och med 2001 skall enligt lag placeringstillgångarna upptas till marknadsvärde.

Det nya pensionssystemet infördes i januari 1999 och den 1 maj 2000 omorganiserades AP-fonderna. Den 1 januari 2001 fick Första - Fjärde AP-fonderna nya identiska placeringsregler, vilka bland annat innebär att samtliga fonder nu får placera i aktier och i högre grad än tidigare, även globalt. AP-fonderna skall förvalta svenska allmänna pensionsmedel så att kraven på långsiktigt hög avkastning och låg risk tillgodoses med avseende på utgående pensioner. Fjärde och Femte fondstyrelsernas skulder till Första - Tredje fondstyrelserna är eliminerade för 1999. Därefter finns inga fordringar eller skulder inom AP-fonderna.

Sjätte AP-fonden har en särställning inom AP-fondsyttemet eftersom den har möjlighet att uppträda som aktiv ägare i både noterade och onoterade företag. En del av resurserna inriktas specifikt mot ägande i onoterade bolag. Fondens uppdrag är att bidra till utvecklingen av det svenska näringslivet genom att förmedla riskkapital till små och medelstora företag.

I det nya allmänna pensionssystemet ingår att en del av pensionsavgiften avsätts till s.k. premiepension och förvaltas i värdepappersfonder efter individuella val av pensionspararna. Den statliga Premievalsfonden är en värdepappersfond som kan väljas på samma sätt som andra fonder inom premiepensionssystemet. För de personer som avstår från att välja fond placeras pensionsmedlen i Premiesparfonden. Såväl Premiesparfonden som Premievalsfonden förvaltas av Sjunde AP-fonden. Endast fondens egen

verksamhet redovisas dock under Sjunde AP-fonden i tabell 8.4 nedan. Till skillnad från de övriga AP-fondernas tillgångar tillhör Sjunde AP-fondens förvaltade tillgångar pensions-spararna individuellt, dvs. de förvaltas för pensionsspararnas räkning. Tillgångarna hos de övriga AP-fonderna tillhör pensionssystemet och därmed pensionssparare och pensionärer kollektivt. Pensionstagarnas sparande i premiepensionssystemet redovisas i detta sammanhang som en skuld i PPM:s redovisning i enlighet med god redovisningssed. I nationalräkenskaperna (NR) ingår däremot sparandet i premiepensionssystemet som en del av sparandet inom den offentliga sektorn.

Det finns två avvecklingsfonder som förvaltas av Första respektive Fjärde AP-fonden. De förvaltar fordringsbevis som ej är noterade på någon börs eller avsedda för allmän omsättning. Dessa medel skall avvecklas så fort som möjligt utan att värdet försämras och kommer därefter successivt att föras över till AP-fonderna.

Tabell 8.4 AP-fondernas tillgångar och skulder 2002 (marknadsvärde)

Miljoner kronor

	Tillgångar	Skulder	Fondkapital
Första AP-fonden	117 977	853	117 124
Andra AP-fonden	118 175	1 085	117 090
Tredje AP-fonden	120 542	331	120 211
Fjärde AP-fonden	118 276	4 671	113 605
Sjätte AP-fonden	12 598	977	11 621
Sjunde AP-fonden	16	122	-106
Första AP-fondens avvecklingsfond	6 586	75	6 511
Fjärde AP-fondens avvecklingsfond	1 378	1	1 377
Totalt	495 548	8 115	487 433

AP-fondernas sammanlagda resultat för året är -86 miljarder kronor. Fondkapitalet har dessutom påverkats genom betalningar mot pensionssystemet, vilket netto tillfört kapital på totalt 8 miljarder kronor.

Enligt propositionen Automatisk balansering av ålderspensionssystemet (prop. 2000/01:70, bet. 2000/01:SfU13, rskr. 2000/01:210) skall närmast berörda myndigheter från och med 2002 göra en årlig redovisning av ålderspensionssystemets ekonomiska ställning och utveckling. Därutöver är det regeringens avsikt att även i årsredovisningen ge en sådan samlad redovisning av ålderspensionssystemet i anslutning till

sammanställningen av den statliga sektorn. En sådan redovisning är beroende av uppgifter från i första hand Riksförsäkringsverket (RFV), men även från PPM och AP-fonderna. Vissa frågor avseende informationsöverföringen återstår fortfarande att lösa. Regeringen avser att lämna en samlad redovisning av ålderspensionssystemet i nästa årsredovisning för staten.

8.3 Statliga bolag, banker och finansinstitut

I sammanställningen i tabell 8.1 särredovisas statens tillgångar och skulder i statliga bolag, banker och finansinstitut där ägarandelen uppgår till minst 20 procent. Ägande i företag där statens andel är mindre än 20 procent, ingår däremot i myndigheternas samlade tillgångar och skulder. I bilaga 5 Statliga bolag, banker och finansinstitut återfinns en sammanställning med nyckeltal avseende kalenderåret 2002 för bolag med statligt ägande. I bilagan redovisas bolagens nyckeltal brutto, men i sammanställningen över statliga sektorns förmögenhet (tabell 8.1) ingår bolagen endast till den del de ägs av staten. En närmare redogörelse för bolagens verksamhet och resultat 2002 kommer att presenteras senare i vår i regeringens årliga skrivelse till riksdagen om företag med statligt ägande.

Totalt finns ett sextiotal företag där staten äger mer än 20 procent av aktierna. Företagens bokförda värde uppgår totalt till 161 miljarder kronor. De sex största företagen är Vattenfall AB, TeliaSonera AB, Stattum, LKAB, Civitas Holding AB (Vasakronan) och Akademiska Hus som tillsammans svarar för 71 procent av det bokförda värdet. Enbart TeliaSonera AB motsvarar 22 procent av det bokförda värdet.

Den statliga sektorns förmögenhet påverkas av förvärv och försäljningen av företag, omstruktureringar, bolagens resultat m.m. Vattenfalls tillgångar har ökat med 17,2 miljarder kronor till 276 miljarder kronor samtidigt som nettoskulden har ökat med 16,7 miljarder kronor. Från och med 2002 konsolideras hela den tyska verksamheten som fusionerats i Vattenfall Europe AG och som är det tredje största elföretaget i Tyskland. Resultatet förbättrades med 3,4 miljarder kronor till 7,6 miljarder kronor.

Telia AB och Sonera Oy meddelade den 26 mars 2002 att företagen avsåg att gå samman. Telia AB:s extra bolagsstämma den 4 november godkände den emission som krävdes för genomförandet av det offentliga erbjudandet till aktieägarna i Sonera. Efter samgåendet uppgår svenska statens ägarandel i det nya bolaget, som antagit namnet TeliaSonera AB, till 46 procent. Genom samgåendet skapas ett ledande telekommunikationsföretag i Norden och Baltikum. De totala tillgångarna i TeliaSonera AB uppgick till 206,7 miljarder kronor, varav statens andel motsvarar 95 miljarder kronor. TeliaSonera redovisade ett nettoresultat på -8,1 miljarder kronor. Resultatförsämringen förklaras främst av nedskrivningar i International Carrier, den danska fastnätsverksamheten och Telias mobilverksamhet i Finland.

Posten AB:s totala tillgångar har minskat med 3,4 miljarder kronor och det egna kapitalet har minskat med 0,7 miljarder kronor. De totala tillgångarna har minskat främst beroende på minskade långfristiga räntebärande skulder samt återförda avsättningar.

Svensk Exportkredit AB har minskat sina tillgångar respektive skulder med 11 miljarder kronor (statens andel) samtidigt som det egna kapitalet har ökat något. Minskningen av de totala tillgångarna beror huvudsakligen på en nedgång i likviditetsportföljen och valuta-effekter.

SJ AB:s styrelse har i december 2002, i enlighet med aktiebolagslagen, upprättat en kontrollbalansräkning. Denna visar att det egna kapitalet understeg hälften av det registrerade kapitalet. Vid en extra bolagsstämma den 15 januari 2003 beslöts att nyttja en tidsfrist om åtta månader för att pröva möjligheterna att återställa kapitalet i SJ AB. I enlighet med bestämmelserna i aktiebolagslagen, måste aktiekapitalet vara återställt senast den 15 september 2003, i annat fall måste bolaget sättas i likvidation. Ägaren arbetar för närvarande med att finna en lösning på kapitalbristen i SJ AB.

AssiDomän AB avnoterades på Stockholmsbörsen den 28 januari 2002. Bolaget är numera ett helägt dotterbolag till Sveaskog AB.

9

Utveckling av statlig produktion

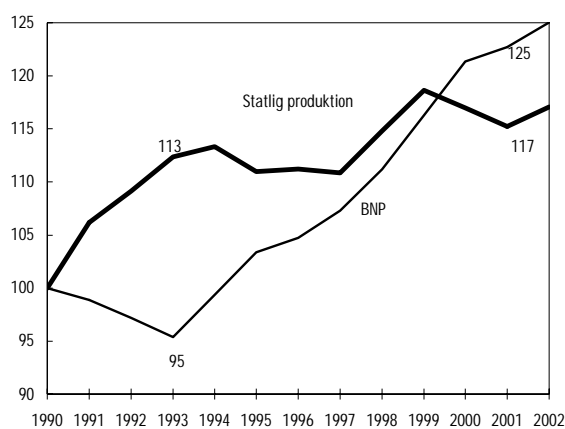

9 Utveckling av statlig produktion

Den ekonomiska tillväxten i Sverige, dvs. förändringen i den samlade produktionen av varor och tjänster, uppgick till 1,9 procent under 2002. De senaste två åren har inneburit en betydligt lägre tillväxttakt än under 1990-talets slut då ökningen ett par år låg på över 4 procent årligen (diagram 9.1).

Diagram 9.1 Tillväxten i staten och BNP 1990–2002, volymförändringar

Index 1990=100

Källa: SCB:s nationalräkenskaper.

Anm. Uppgifterna för 1990–1993 avser konsumtion av statens tjänster exkl. moms. Därefter ingår momsen i produktionsvärdet, som i sin tur utgörs av konsumtion exkl. s.k. direktkonsumtion plus försäljning mot avgifter.

9.1 Den statliga produktionen

Det statliga produktionsvärdet definieras som summan av löner, arbetsgivaravgifter, avskrivningar och inköp av varor och tjänster, och omfattar både anslagsfinansierad och avgiftsfinansierad verksamhet. Den statliga produktionen kan med andra ord beskrivas som det sammantagna värdet av statlig konsumtion

och försäljning mot avgifter, exklusive s.k. direktkonsumtion⁵. Produktionsutvecklingen beskrivs i termer av volym, dvs. kostnadsökningar som beror på prisökningar räknas inte med.

Den statliga produktionen har i motsats till BNP endast förändrats marginellt de senaste åren. Efter ett par år av nedgångar ökade den med måttliga 1,6 procent i volym och uppgick till 212 miljarder kronor räknat i löpande priser 2002⁶.

Den ekonomiska krisen under 1990-talets början bidrog till att produktionen av statliga tjänster ökade fram till 1994. Det var främst satsningen på den högre utbildningen och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna som gav utslag, men även utgifterna för försvaret fortsatte att öka i volym. Mellan 1994 och 1997 låg den statliga produktionsvolymen kvar på denna nivå för att sedan öka med totalt 7 procent under en tvåårsperiod. Det var främst universiteten och högskolorna, försvaret och kommunikationsområdet som uppvägde nedgångarna inom andra statliga verksamhetsområden.

Sammantaget under perioden 1990–2002 har statens tjänsteproduktion ökat med närmare en femtedel, medan BNP, trots nedgången på 5

⁵ Med direktkonsumtion avses myndigheters köp av varor och tjänster som produceras av marknadsproducenter och som levereras till hushållen – utan någon vidare hantering inom den offentliga sektorn – som del av sociala transfereringar in natura.

⁶ Nivån har höjts jämfört med tidigare årsredovisningar beroende på att momsen numera påverkar produktionsvärdet i offentlig sektor. Momspåslaget innebär att värdet på produktionen i staten 2002 har justerats upp med 22 miljarder kronor.

procent under periodens början, stigit med en fjärdedel.

9.2 Produktionens delar

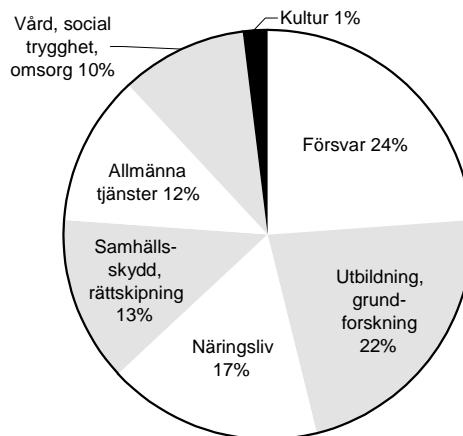
Den statliga produktionen är mycket heterogen och utvecklingen kännetecknas av stora variationer mellan olika verksamhetsområden. I tabell 9.1 sammanfattas statens huvudsakliga arbetsuppgifter. Indelningen följer den senaste versionen av FN:s Classification of Functions of Government med undantag för grundforskningen. Enligt rekommendationerna skall grundforskningen utgöra en del av de allmänna förvaltningstjänsterna, men på grund av svårigheter vid gränsdragningen mellan högre utbildning och grundforskning behandlas verksamheterna i ett sammanhang. Den tillämpade forskningen har dock fördelats ut på respektive område.

Tabell 9.1 Statens arbetsuppgifter

Område	Verksamhet
Försvar	Militärt och civilt försvar
Utbildning	Högskoleutbildning och grundforskning
Näringslivstjänster	Bostadsförsörjning och samhällsutveckling, samhällsplanering, regional utveckling, miljö- och naturvård. Näringslivsfrågor inom energi, jordbruk, mineralbrytning, tillverkningsindustri, byggnadsverksamhet och kommunikationer
Samhällsskydd och rättskipning	Polis-, åklagar- och domstolsväsende, kriminalvård, kronofogdemyndigheter
Allmänna förvaltningstjänster	Allmän och utrikes förvaltning, skattein- drivning
Vård, social trygghet och omsorg	Hälso- och sjukvård, allmän administration, forskning, administration av sociala bidrag, social omsorg inkl. integrationsfrågor och arbetsmarknadsåtgärder
Kultur	Fritidsverksamhet och kultur

Försvaret är, även med hänsyn tagen till de förbandsnedläggningar som försvarsbesluten under 1990-talet och år 2000 resulterade i, fortfarande det största enskilda statliga verksamhetsområdet med en knapp fjärdedel av den totala statliga produktionen (diagram 9.2).

Diagram 9.2 Produktionen av statliga tjänster fördelade på verksamhetsområden 2002, procent

Källa: ESV och Statskontorets beräkningar.

Den högre utbildningen och forskningen, som expanderat under hela det senaste decenniet, svarar i dag för drygt en femtedel. Grundforskningen beräknas bidra med 8 procent. Det tredje stora området är näringslivstjänster med knappt en femtedel av den statliga produktionen, varav kommunikationer svarar för över 70 procent.

Samhällsskydd och rättskipning, med polisväsendet som är störst, och allmänna förvaltningstjänster, där bl.a. Regeringskansliet, skattemyndigheterna och länsstyrelserna ingår, bidrar med 13 respektive 12 procent.

Inom vård, social trygghet och omsorg är de allmänna försäkringskassorna en viktig grupp, men även arbetsmarknadsmyndigheterna är framträdande. Området svarar totalt för 10 procent av den statliga tjänsteproduktionen. Kulturen, som t.ex. förmedlas genom statliga museer och bibliotek m.fl., utgör knappt 2 procent.

9.3 Utvecklingen inom olika verksamhetsområden

Tabell 9.2 sammanfattar utvecklingen inom statens olika verksamhetsområden sedan 1993⁷. De är rangordnade efter produktionens storlek, vilket också bestämt det följande avsnittets disposition.

Tabell 9.2 Produktionen inom statens olika verksamhetsområden 1993–2002

Område	Miljarder kronor 2002	Andel av total, % 2002	Förändring, % 1993–2002	Förändring, % 2001–2002
Försvar	50,5	24	-4	-7
Utbildning och grundforskning	45,9	22	41	2
Näringslivs-tjänster	36,3	17	-5	-2
Samhällsskydd och rättsskipning	27,8	13	-1	1
Allmänna förvaltnings-tjänster	26,0	12	-24	-4
Vård, social trygghet och omsorg	22,0	10	-11	3
Kultur	3,6	2	-16	0
Staten totalt	212,1	100	4	2

Anm. Uppgifterna är Statkontorets framskrivning av SCB:s nationalräkenskaper baserad på statistik från ESV. Mervärdesskatt ingår.

Under nioårsperioden sedan 1993 har den statliga produktionen ökat med 4 procent. Det är satsningarna på den högre utbildningen och grundforskningen som fullt ut förklarar uppgången. Under samma period ökade BNP med över 30 procent.

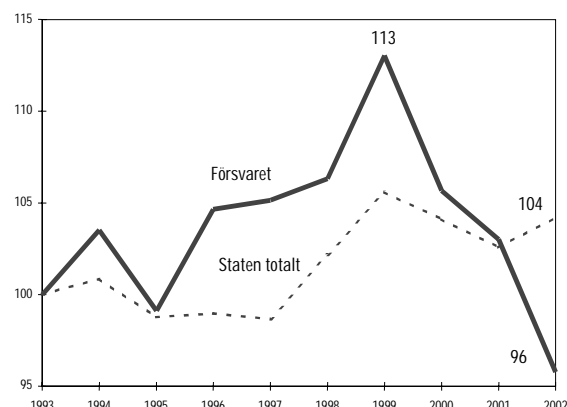
Försvarets produktionsvärde

Kostnaderna för produktionen inom totalförsvaret uppgick enligt preliminära uppgifter till drygt 50 miljarder kronor 2002. Det var en nedgång med drygt en miljard kronor i löpande priser jämfört med året innan. Räknat i volym, dvs. rensat för prisökningar, minskade dock produktionen med 7 procent (diagram 9.3). Nedgången förklaras helt av de s.k. varaktiga varorna, dvs. investeringar utan någon alternativ

civil användning vilka klassas som löpande förbrukning och därmed ingår i produktionsvärdet.

Diagram 9.3 Produktion inom försvaret 1993–2002, volymförändringar

Index 1993=100

Källa: SCB:s nationalräkenskaper.

Anm. Uppgifterna för försvaret år 2001 och 2002 är Statkontorets framskrivning baserad på statistik från ESV.

Under 2001 ökade produktionen med närmare en miljard kronor i löpande priser, men effekten av de antaganden som gjorts om prisutvecklingen innebar att volymen i stället minskade med 3 procent.

Utvecklingen har, enligt nationalräkenskaper, varit oregelbunden under perioden 1993–2000 med såväl upp- som nedgångar. Så sent som 2001 var försvarets produktionsvolym tre procent större än åtta år tidigare.

Uppgifter från Ekonomistyrningsverket samt antaganden om priser under 2001 och 2002 visar att försvarets produktionsvolym sett över hela perioden är 4 procent mindre i dag jämfört med för nio år sedan. Produktionsvärdet har minskat med närmare en femtedel sedan toppåret 1999.

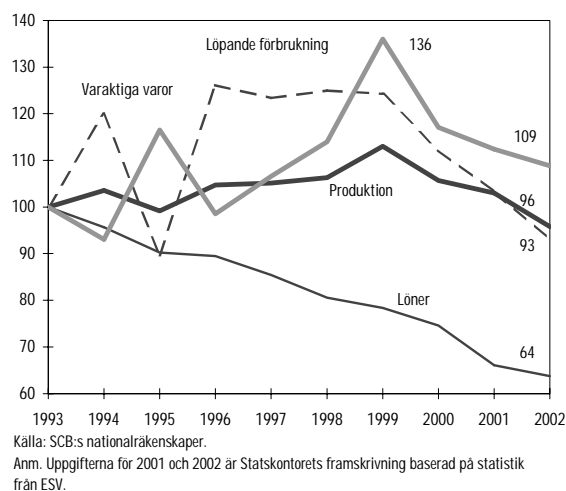
Det bör dock påpekas att primäruppgifterna från några av de stora myndigheterna inom försvaret kan vara osäkra. Vid några tillfällen under senare år har de reviderats kraftigt i efterhand.

Försvarets produktionsvärde kan delas upp i komponenterna löner och förbrukning av varor och tjänster. Förbrukningen kan i sin tur fördelas på löpande omkostnader och kostnader för de s.k. varaktiga varorna (diagram 9.4).

⁷ Anledningen till att jämförelseåret 1993 valts är att det är först från och med detta år som uppgifter på denna detaljnivå finns att tillgå i SCB:s nationalräkenskaper.

Diagram 9.4 Produktion, förbrukning och löner i försvaret 1993–2002, volymförändringar

Index 1993=100

Förbandsnedläggningarna har inneburit att antalet anställda och värnpliktiga har minskat. Detta har medfört att den totala lönesumman har minskat med över en tredjedel i volym sedan 1993.

Kostnaderna för de försvarsanställdas löner inklusive sociala avgifter uppgår numera till knappt 30 procent av produktionsvärdet. Enligt statistiken är det i stället den löpande förbrukningen som fått allt större vikt. Den har ökat med hela 10 procentenheter sedan 1993 till 40 procent 2002.

De varaktiga varorna svarade för knappt en fjärdedel av produktionsvärdet 2002. Den beskrivna utvecklingen, åtminstone under periodens fyra första år, indikerar dock att fördelningen mellan de varaktiga varorna och den löpande förbrukningen är osäker.

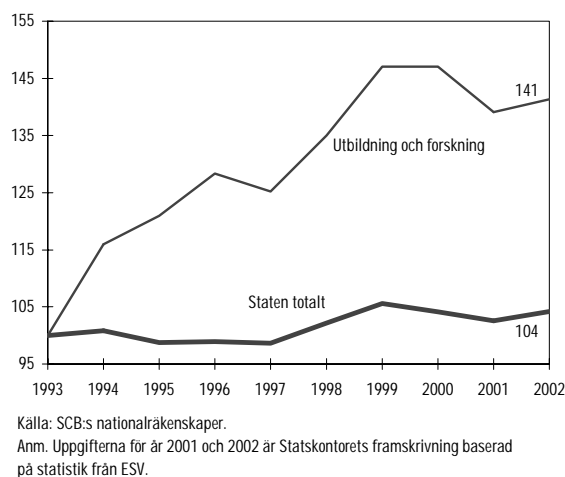
Försvarets kostnader har minskat sedan 1999, men är i dag nästan 10 procent högre i fasta priser än vad de var för drygt trettio år sedan. Trots att uppgifterna för försvaret, som tidigare nämnts, är behäftade med osäkerhet blir, sett över en så lång tidsperiod, utvecklingen mot mer avancerad utrustning och materiel och mindre personal tydligare. Den löpande förbrukningen har nästan fördubblats i volym sedan 1970, medan de försvarsanställdas lönesumma mer än halverats. Under samma period har antalet anställda minskat med närmare 40 procent, varav merparten – 35 procent – inföll under perioden 1990–2002. Utgifterna för de s.k. varaktiga varorna är dock lägre i dag än vad de var för trettio år sedan.

Högre utbildning och grundforskning

Den högre utbildningen och grundforskningen producerade tjänster för 46 miljarder kronor under 2002. Det är en ökning med över 40 procent i volym sedan 1993, varav ett par procent inföll under 2002 (diagram 9.5).

Diagram 9.5 Produktion av statliga utbildningstjänster och forskning 1993–2002, volymförändringar

Index 1993=100

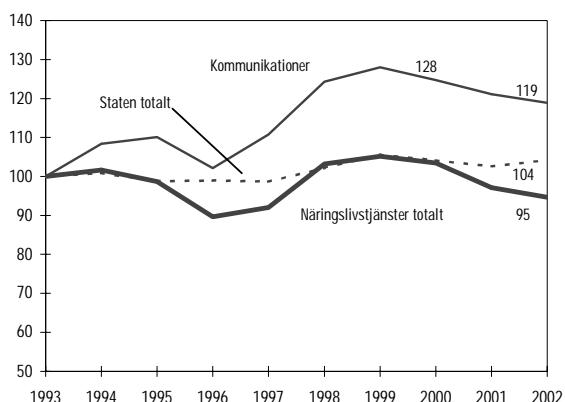
Utbyggnaden har skett under hela 1990-talet och har främst gällt de mindre och medelstora högskolorna ute i landet. Dessutom har flera nya högskolor tillkommit. Men även de största universiteten, dvs. de i Lund, Uppsala, Göteborg och Stockholm, som tillsammans svarar för en tredjedel av den totala produktionen, hade på grund av sin storlek en liknande utveckling som området som helhet.

Näringslivstjänster

Produktionen av näringslivstjänster uppgick till 36 miljarder kronor 2002. Räknat i fasta priser är det en liten nedgång jämfört med året innan. Produktionsvolymen har sammantaget minskat med 5 procent sedan 1993 (diagram 9.6).

Diagram 9.6 Produktion av statliga näringslivstjänster 1993–2002, volymförändringar

Index 1993=100

Källa: SCB:s nationalräkenskaper.

Anm. Uppgifterna för 2001 och 2002 är Statskontorets framskrivning baserad på statistik från ESV.

Kommunikationstjänsterna, som svarar för omkring 70 procent av den totala produktionen inom näringslivstjänsterna, har stigit med närmare en femtedel under nioårsperioden.

Avskrivningarna på de statliga vägarna och järnvägarna, som numera påverkar produktionsvärdet, har årligen uppgått till omkring 30 procent av produktionen inom näringslivstjänsterna. Under några år i slutet på 1990-talet var andelarna särskilt höga. Den beskrivna utvecklingen för kommunikationer respektive näringslivstjänster totalt förklaras därför till stor del av avskrivningskalkyler.

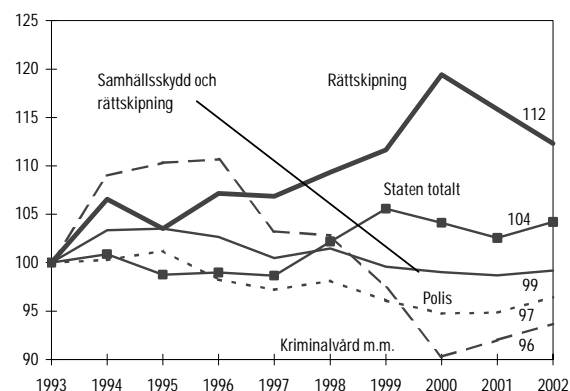
Exempel på andra näringslivstjänster än kommunikationer är lantmäteri och skogsvård. Produktionen av sådana tjänster har sammantaget minskat kraftigt i volym sedan 1993. Nedgången har varit spridd på många olika myndigheter.

Samhällsskydd och rättskipning

Inom området samhällsskydd och rättskipning producerades tjänster till ett värde av 28 miljarder kronor år 2002. Det innebär en marginell nedgång i volym sedan 1993 (diagram 9.7).

Diagram 9.7 Produktion av samhällsskydd och rättskipningstjänster 1993–2002, volymförändringar

Index 1993=100

Källa: SCB:s nationalräkenskaper.

Anm. Uppgifterna för 2001 och 2002 är Statskontorets framskrivning baserad på statistik från ESV.

Polisväsendet svarar för närmare 60 procent av produktionen inom området. Under 1990-talets andra hälft har polistjänsterna successivt minskat något i volym, sammantaget med 6 procent. Sedan år 2000 tycks dock denna trend vara bruten och polistjänsterna har ökat något under 2001 och 2002.

Rättskipning, där såväl domstolar som kronofogdar ingår, svarar för knappt en fjärdedel av produktionsvärdet inom området som helhet. I motsats till de flesta statliga verksamhetsområden har produktionen ökat i volym under perioden 1995–2000, med närmare en femtedel. De första åren in på 2000-talet tycks dock ha inneburit en nedgång.

Inom kriminalvårdsmyndigheterna, med knappt en femtedel av produktionsvärdet, minskade däremot produktionen under 1990-talets fyra sista år för att därefter öka igen.

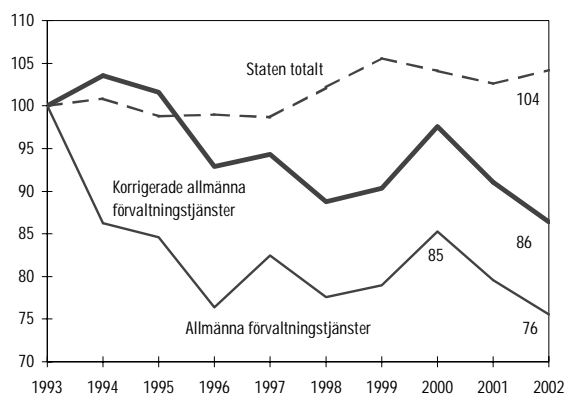
Allmänna förvaltningstjänster

Av de statliga verksamhetsområdena visar de allmänna förvaltningstjänsterna den kraftigaste nedgången sedan 1993⁸. Verksamheten har minskat med närmare en fjärdedel till 26 miljarder kronor 2002. Myndigheterna inom området ekonomi, planering, skatter och tullar har sammantaget minskat produktionen under i princip hela 1990-talet (diagram 9.8).

⁸ På grund av osäkerheten när det gäller gränsdragning mellan den högre utbildningen och grundforskningen redovisas här, i motsats till de internationella rekommendationerna, förvaltningstjänsterna exkl. forskningen.

Diagram 9.8 Produktion av allmänna statliga förvaltningstjänster 1993–2001, volymförändringar

Index 1993=100

Källa: SCB:s nationalräkenskaper.

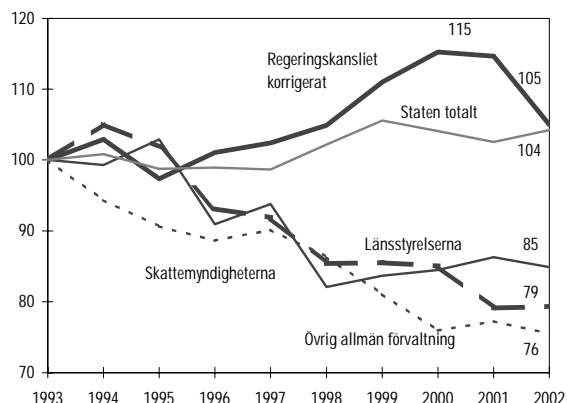
Anm. Uppgifterna för år 2001 och 2002 är Statskontorets framskrivning baserad på statistik från ESV.

Utvecklingen påverkas dock av sådana strukturella förändringar som att Byggnadsstyrelsen lades ned 1994 och att alla departement samlades till en enda myndighet, Regeringskansliet, 1997⁹. Korrigerat för detta reduceras nedgången i de allmänna förvaltningstjänsterna till 14 procent sedan 1993.

Den beskrivna utvecklingen avseende år 2000 i diagram 9.8 förklaras helt av Regeringskansliet, där produktionen, på det sätt som den mäts i den officiella statistiken, tillfälligt påverkades av ökade omkostnader i samband med försäljningen av Teliaktier. Diagram 9.9 visar utvecklingen av tjänsteproduktionen i Regeringskansliet rensat för kostnaderna i samband med aktieförsäljningen.

Diagram 9.9 Produktion av tjänster vid Regeringskansliet, skattemyndigheter, länsstyrelser och övriga allmänna statliga förvaltningstjänster 1993–2002, volymförändringar

Index 1993=100

Källa: SCB:s nationalräkenskaper och statistik från ESV.

Regeringskansliet, skattemyndigheterna och länsstyrelserna svarar för mer än hälften av produktionen inom de allmänna förvaltningstjänsterna.

Regeringskansliets tjänster har, i motsats till annan statlig verksamhet, ökat under 1990-talets andra hälft. En förklaring till detta är att EU-medlemskapet, och särskilt ordförandeskapstiden, har inneburit en ökad arbetsbelastning för Regeringskansliet.

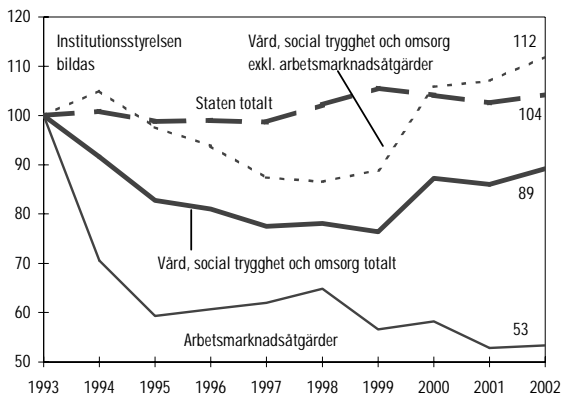
Så gott som alla andra myndigheter på området kan påvisa nedgångar under perioden. Skattemyndigheterna, med drygt en femtedel av den totala produktionen, har t.ex. minskat sin produktion med närmare en fjärdedel under åren 1993–2002. Även i länsstyrelserna, som tillsammans svarar för drygt 10 procent, har verksamheten minskat. Sedan 1993 handlar det om en nedgång på drygt en femtedel.

Vård, social trygghet och omsorg

Inom området vård, social trygghet och omsorg producerades tjänster för 22 miljarder kronor under 2002. Det är en nedgång med drygt 10 procent i volym sedan 1993 (diagram 9.10).

⁹ Tidigare räknades t.ex. Försvarsdepartementet till verksamhetsområdet försvaret och Utbildningsdepartementet till utbildning.

Diagram 9.10 Produktion av vård, sociala trygghetstjänster och omsorg 1993–2002, volymförändringar

Källa: SCB:s nationalräkenskaper.

Anm. Uppgifterna för år 2001 och 2002 är Statskontorets framskrivning baserad på statistik från ESV.

Administrationn av socialförsäkringar svarar för hälften av produktionskostnaderna och de statliga arbetsmarknadsåtgärderna för en fjärdedel. Resterande verksamhet inom området bedrivs av myndigheter inom social omsorg, som t.ex. Migrationsverket och Statens institutionsstyrelse. Inom hälso- och sjukvård finns bl.a. Socialstyrelsen, Läkemedelsverket och Smittskyddsinstitutet.

Det är framför allt myndigheterna inom arbetsmarknadsområdet, dvs. arbetsförmedlingar, arbetsmarknadsinstitut och länsarbetsnämnder, som svarar för produktionsminskningen. Tjänstevolymen har minskat med nästan hälften sedan toppåret 1993.

Nedgången på området som helhet motverkades av att produktionen inom de allmänna försäkringskassorna ökat sedan 1990-talets slut. Utvecklingen förstärks av att Premiepensionsmyndigheten började sin verksamhet 1998 och bidrar därefter till uppgången. Sammantaget har verksamheten inom vård, social trygghet och omsorg utanför arbetsmarknadsområdet ökat med 12 procent sedan 1993.

Kultur

Inom området fritidsverksamhet, kultur och religion producerades tjänster för knappt 4 miljarder kronor under 2002. Sedan 1993 har produktionen minskat med knappt en femtedel. Nedgången förklaras helt av att vissa kyrkliga tjänster, som tidigare räknats som statliga i nationalräkenskaperna, efter den 1 januari 2000 i samband med kyrkans separation från staten, i stället ingår som en del av hushållens intresseorganisationer. Om hänsyn tas till huvudmannaskapsbytet var produktionsvolymen ett par procent större 2002 än nio år tidigare.

De statliga museerna svarar tillsammans för en tredjedel av produktionsvärdet och Riksantikvarieämbetet är den största enskilda myndigheten. Eftersom omkring 80 procent av Kungliga Operans och Dramatens verksamhet finansieras via anslag, räknas även de till det statliga kulturområdet, trots att de drivs i bolagsform.

10

Riksrevisionsverkets iakttagelser

10 Riksrevisionsverkets iakttagelser

Riksrevisionsverket (RRV) bedriver revision genom årlig revision och effektivitetsrevision. Den årliga revisionen avslutas genom uttalanden i revisionsberättelser till regeringen om bl.a. myndigheternas årsredovisningar. Inom effektivitetsrevisionen granskas effektiviteten i statliga åtaganden och statlig verksamhet. RRV lämnar den 1 juni även en årlig rapport till regeringen med en samlad redovisning av revisionens iakttagelser och slutsatser baserat på den årliga revisionen av myndigheterna, särskilda studier, effektivitetsgranskningar och regeringsuppdrag samt RRV:s remissyttranden.

I detta kapitel görs en genomgång av flertalet av de rapporter effektivitetsrevisionen lämnade under 2002 och regeringens åtgärder med anledning av dessa.

Kapitlet innehåller även redovisning av revisionsberättelser med invändning avseende 2002. Regeringen avser att återkomma i budgetpropositionen för 2004 med bedömningen av vilka åtgärder som har vidtagits eller kommer att vidtas med anledning av invändningarna.

10.1 Effektivitetsrevisionens iakttagelser

Effektivitetsrevisionen har avslutat nio egeninitierade granskningar under 2002. Nedan redovisas sammanfattningar av dessa rapporter tillsammans med regeringens bedömningar med anledning av RRV:s slutsatser. Därutöver redovisas en rapport från 2001. Effektivitetsrevisionen genomför även studier på uppdrag av regeringen. Under 2002 har fyra sådana studier avslutats, vilka sammanfattas nedan.

I syfte att stärka kontrollen av hanteringen av statliga medel anvisade riksdagen sammanlagt 305 miljoner kronor för perioden 1997 – 1999 på anslaget *Kontrollfunktionen i staten*. RRV har haft ett flertal uppdrag inom ramen för det s.k. kontrollprojektet. Nedan redovisas sju av de åtta rapporter som avslutats under 2002. Regeringen avser att under våren 2003 lämna en skrivelse med en samlad och fördjupad uppföljning av anslaget *Kontrollfunktionen i staten*.

Egeninitierade granskningar

Östersjöns miljö – Riksrevisionsverkets bidrag till en internationell granskning (RRV 2001:35)

RRV har deltagit i ett internationellt revisions-samarbete för att granska genomförandet av Helsingforskonventionen om skydd av Östersjöns miljö. Bakgrunden är de internationella aspekterna av Östersjöns miljöproblem. Varje land har svarat för sin egen granskning. RRV:s rapport redovisar verkets bidrag till revisionsarbetet och behandlar de två stora problem som orsakas av föroreningar från landbaserade utsläppskällor, nämligen övergödning och förekomsten av miljögifter. Syftet med publiceringen är att för en svensk läsekrets presentera den samlade beskrivning som tagits fram i projektet av det svenska miljöarbetet för Östersjön.

RRV konstaterar att när det gäller övergödning har Sverige inte uppfyllt målen beträffande utsläpp av näringsämnen och det kommer att dröja länge innan målen kan nås. Den största källan till övergödning är växt-

näringsläckage från jordbruket. En viktig del av de statliga åtgärderna för att minska jordbrukets miljöpåverkan menar RRV är de bidrag som jordbruksföretag kan få för att genomföra miljöåtgärder. RRV:s granskning av miljöstödd till minskning av kväveläckage visar att miljöeffekterna var avsevärt mindre jämfört med om bidragen i högre grad styrts till de jordbruksintensiva områdena, t.ex. Skåne och Hallands län.

På HELCOM:s lista över stora utsläppskällor har Sverige tre s.k. hot spots som utgörs av utsläpp från jordbruksområden i södra Sverige. RRV:s granskning tyder på att Sverige har långt kvar innan dessa "hot spots" kan avföras. RRV konstaterar dock att en av de två "hot spots" som gäller utsläpp från avloppsreningsverk har avförts från listan.

När det gäller miljögifter visar RRV:s studie att det är svårt att koppla förändringar av miljögiftshalter i Östersjön till specifika utsläpp. Det innebär svårigheter när det gäller att följa upp hur väl Sverige har lyckats leva upp till sina åtaganden om minskade utsläpp. Uppföljningen av målen försvaras även av att själva målformuleringarna innehåller oklarheter.

Regeringen vill framhålla att åtgärder vidtas kontinuerligt inom jordbruket för att minska utsläppen av kväve och fosfor, framför allt i de södra delarna av Sverige där utsläppen är störst. Sedan granskningen genomfördes har förändringar av miljöersättningarna vidtagits som bl.a. innebär att den läckagebegränsande effekten avsevärt förbättrats. Nyligen genomförda beräkningar indikerar att utlakningen från jordbruksmark främst i södra Sverige har minskat sedan år 2000. Sverige har vidare pekat ut ytterligare områden enligt nitratdirektivet, för vilka åtgärdsprogram är under utarbetande. När det gäller miljögifter har Sverige uppnått HELCOM-målet om 50 procents reduktion, tack vare skogsindustrins drastiskt minskade utsläpp av klorerade organiska ämnen.

Tillsyn av behandlingshem för barn och ungdomar (RRV 2002:6)

RRV har granskat tillsynen av HVB-hem (hem för vård eller boende) för barn och unga. Syftet med granskningen har varit att undersöka tillsynsmyndigheternas förutsättningar att bidra till kvalitet i vården av barn och ungdomar på HVB-hem. Granskningen tar sin utgångspunkt i länsstyrelsernas tillsyn, men belyser också

kommunernas löpande tillsyn av enskilda HVB-hem samt Socialstyrelsens roll som övergripande tillsynsmyndighet.

RRV anser i granskningen att HVB-hemmen bör besökas oftare i tillsynen samt att regeringen bör klargöra ansvarsfördelningen i tillsynen mellan länsstyrelser och kommuner. Enligt RRV bör regeringen klarlägga behovet av tillsyn på området samt överväga att i lag ange en minimigräns för tillsynens omfattning. Det finns vidare enligt RRV ett behov av att utveckla kunskapen om och uppföljningen av HVB-vården.

Regeringen har 2002 givit Socialstyrelsen i uppdrag att förbättra möjligheterna att bedriva en effektiv tillsyn över HVB inom socialtjänsten på ett likartat sätt i hela landet samt att skapa möjligheter för att kontinuerligt följa utvecklingen av HVB såväl nationellt som regionalt. Socialstyrelsen skall inom ramen för uppdraget utforma ett instrument för normering till stöd för tillsynen över HVB som drivs i enskild eller kommunal regi. Socialstyrelsen skall vidare föreslå vilken kunskap och information som behövs för att löpande kunna följa utvecklingen av HVB-vården. Uppdraget skall genomföras i samverkan med länsstyrelserna, vilka har värdefull kompetens genom sitt regionala tillsynsansvar inom socialtjänstens område.

Regeringen anser att tillsynen av den sociala barn- och ungdomsvården behöver utvecklas och förstärkas ytterligare. Enligt regeringen förutsätter dock detta att tillsynen sätts in i sitt sammanhang då tillsyn och normering utgör delar av en process mellan flera aktörer med både stödjande och kontrollerande inslag. Regeringen har för avsikt att tillsätta en utredning med uppdrag att utarbeta förslag till en nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården. Regeringen anser att frågan om tillsynens framtida roll och funktion bör utgöra en del av denna utrednings uppdrag.

När det gäller frågan om behov av riskbedömningar som grund för tillsynsarbetet över HVB är det enligt RRV viktigt att i en analys av upptäckta brister beakta vilka faktiska förutsättningar länsstyrelserna har att upptäcka allvarliga brister i verksamheten. RRV kan konstatera att många länsstyrelser saknar en riskbedömning som utgångspunkt för prioriteringar i tillsynen.

I likhet med RRV anser regeringen att effektiviteten i tillsynen över HVB-vården bör öka inom ramen för nuvarande resurser. För att åstadkomma detta bör länsstyrelsernas priorite-

ringar i tillsynsarbetet i större utsträckning utgå från en samlad strategi och riskbedömning. Regeringen avser att uppdra åt länsstyrelserna att utarbeta sådana strategier.

Upphandling vid Kustbevakningen (RRV 2002:10)

RRV redovisar i rapporten Upphandling vid Kustbevakningen ett antal brister i Kustbevakningens rutiner och förfarande vid upphandling. RRV konstaterar bl.a. att det förekommer allvarliga brister i Kustbevakningens dokumentationen samt i tillämpning av lagen (1992:1528) om offentlig upphandling.

I regleringsbrevet för 2003 gavs Kustbevakningen därför i uppdrag att, senast den 1 februari 2003, redovisa de åtgärder som myndigheten vidtagit med anledning av RRV:s rapport.

Kustbevakningen lämnade den 25 november 2002 en redovisning till RRV över de åtgärder som vidtagits med anledning av de brister som RRV konstaterat. Kustbevakningen har sedan denna rapport lämnades vidtagit ytterligare åtgärder, vilka redovisas i skrivelse till regeringen den 29 januari 2003.

Bedömningen av de åtgärder som Kustbevakningen redovisar är att dessa påtagligt skärper kraven på dokumentation i samband med upphandling. Vidare bör en förbättrad information om befintliga avropsavtal skapa förutsättningar för att dessa avtal blir kända även regionalt. Inrättandet av en ny tjänst (upphandlingsansvarig) med ansvar för att informera, samordna och kontrollera hela myndighetens upphandlingar bör skapa förutsättningar för att Kustbevakningens upphandlingar genomförs i enlighet med lagen om offentlig upphandling. En upphandlingsansvarig inom myndigheten bör också kunna ge råd och stöd för de inom myndigheten som har till uppgift att handla upp olika varor och tjänster.

Under förutsättning att myndigheten genomför de föreslagna åtgärderna fullt ut och att det nya regelverket efterlevs bör de åtgärder som föreslås innebära att myndighetens upphandlingar genomförs i enlighet med lagen om offentlig upphandling och bidra till att konkurrensen tillvaratas på ett mer effektivt sätt.

Försvarsdepartementet har haft kontakter med RRV som gör motsvarande bedömning.

Ingen plats för ungdomar – Konsekvenser av platsbristen vid de särskilda ungdomshemmen inom Statens institutionsstyrelse (RRV 2002:13)

RRV har i rapporten Ingen plats för ungdomar – Konsekvenser av platsbristen vid de särskilda ungdomshemmen inom Statens institutionsstyrelse, lämnat förslag som syftar till att lösa platsbristen inom Statens institutionsstyrelse (SiS). RRV ser bl.a. behov av olika åtgärder i syfte att minska inflödet till SiS och framhåller i det sammanhanget vikten av att det finns tillräckliga resurser i skola, skolhälsovård, barnomsorg och socialtjänst för att skapa möjligheter att tidigt upptäcka problem. RRV menar också att om ungdomarnas vårdbehov skall vara utgångspunkt för vård och organisation kräver detta ändrade incitament så att formerna för samverkan mellan berörda aktörer förändras. Det behövs mer långsiktiga lösningar och mål inom barn- och ungdomsvården för att skapa förutsättningar för en vård av hög kvalitet.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2003 tillfört SiS extra resurser för att kunna utöka antalet platser vid de särskilda ungdomshemmen. Enligt regeringens bedömning är underlaget för mer genomgripande reformer inom den sociala barn- och ungdomsvården allt för begränsat. De komplexa sambanden inom området kräver en omfattande analys. Det handlar alltså bl.a. om SiS roll i vårdkedjan. Regeringen har därför i propositionen Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m. aviserat en utredning med syfte att ta fram ett underlag till en nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården.

Försvarets omstrukturering (RRV 2002:14)

RRV har granskat vissa inslag i Försvarsmaktens anskaffning och avveckling av materiel samt personalförsörjning. Syftet har varit att identifiera och analysera risker i Försvarsmaktens fortsatta förändringsarbete.

Enligt RRV finns det risk för att det ekonomiska utrymmet för anskaffning av försvarsmateriel av olika skäl inte räcker till för de planerade anskaffningarna efter år 2004. RRV menar också att arbetet med att öka den s.k. spårbarheten mellan en investering i ett materielobjekt och den förmåga som investeringen avser att stärka bör intensifieras. RRV menar vidare att det finns risk för att materielavvecklingen inom

försvaret fördröjs samt att kunskapen om befintlig materiel i förråden är bristfällig. Anledningen till detta är bl.a. brister i stödsystemen och att upprättandet av avvecklingskrivelser vid Försvarets materielverk ofta tar mycket lång tid. När det gäller kunskapsbristen om befintlig materiel i förråden framhålls bl.a. att stödsystemen inte anger materielens status och att kringmateriel vid delutgallringar ofta inte blir föremål för avveckling.

I frågan om Försvarmaktens personalförsörjning anser RRV att det finns en betydande risk för att myndigheten har otillräcklig kunskap om kompetensläget inom organisationen under de närmaste åren samt har begränsade möjligheter att åtgärda kompetensbrister framöver. Anledning till detta, enligt RRV, är att Försvarmaktens personaledovisningssystem har brister som begränsar myndighetens möjligheter att överblicka och analysera personalsituationen samt att Försvarmakten inte genomfört annan uppföljning. Enligt RRV är det därför viktigt att Försvarmakten i högre grad än tidigare använder de mer traditionella styrinstrument som står till buds för att behålla personal med för verksamheten angelägen kompetens. Som traditionella styrmedel kan bl.a. nämnas en mer individuell lönesättning, förflyttningsskyldighet för anställda med fullmakt, yrkesväxling till annat arbete inom Försvarmakten samt minskad rörlighet på tjänster där kontinuitet är särskilt viktigt.

Regeringen menar att det finns skäl att noga följa upp RRV:s slutsatser. Indikationer finns på att framtida ekonomiskt utrymme för materieförsörjningen inte räcker för nu planerade anskaffningar. I processen inför nästa försvarsbeslut kommer problemet att behandlas i ett helhetsperspektiv. En del i arbetet är att ta fram en samlad strategi för materieförsörjningen. Regeringen har bl.a. gett ett antal uppdrag till Försvarmakten avseende utveckling av spårbarheten från Försvarmaktens uppgifter, krav på operativ förmåga, olika operativa funktioners utveckling till en omsättning i materieförsörjning samt Forskning och Teknologikutveckling (FoT). Beträffande risken för kunskapsbrist om befintlig materiel i förråden och för att materielavvecklingen försenas har Försvarmakten redovisat planerade och redan vidtagna åtgärder. Dessa åtgärder omfattar systematisk uppföljning av avvecklingsbesluten samt en påbörjad utveck-

ling av stödsystemen. Regeringens bedömning är att dessa åtgärder går i rätt riktning.

Regeringen har även gett ett antal uppdrag till Försvarmakten avseende utveckling och implementering av ett nytt personalförsörjningssystem med anledning av försvarsbeslutet. Försvarmaktens arbete sker i nära samverkan med Försvarsdepartementet inom ramen för ett uppföljningsprojekt. Försvarmakten har redovisat planerade och redan vidtagna åtgärder. Enligt regeringens mening är detta ett av de områden som måste följas upp särskilt under den fortsatta reformeringen av Försvarmaktens personalförsörjningssystem. Vidare följer regeringen kontinuerligt upp avvecklingen av materiel och personal.

Att etablera sig i Sverige – en granskning av introduktionsverksamheten för flyktingar och deras anhöriga

(RRV 2002:15)

RRV har granskat introduktionsverksamheten för flyktingar och deras anhöriga som har fått uppehållstillstånd. Syftet med granskningen har varit att undersöka dels i vilken mån kommunernas introduktionsverksamhet kan anses ha underlättat för nyanlända invandrare att etablera sig i Sverige, dels vilka hinder det finns för nyanlända invandrare att tillgodogöra sig introduktionen.

RRV:s bedömning är att introduktionsverksamheten sedan mitten av 1990-talet har utvecklats i positiv riktning i flera kommuner, där egen försörjning och tilltro till individernas egen förmåga står i fokus på ett självklart sätt. RRV anser dock att det finns utrymme för väsentliga förbättringar avseende introduktionsverksamhetens förmåga att ge flyktingar och deras anhöriga förutsättningar att snabbt och effektivt etablera sig i samhället när det gäller samverkan mellan olika inblandade aktörer i "migrationskedjan", individanpassning, incitament samt uppföljning.

Regeringen delar RRV:s bedömning. Flera åtgärder har redan vidtagits som svarar mot vad RRV för fram när det gäller behov av förbättringar.

RRV konstaterar också att Integrationsverket har genomfört insatser enligt uppdrag i regleringsbrev för 2001 att utveckla introduktionen och att verket genomfört uppföljningar av den centrala överenskommelse om utveckling av introduktionen för flyktingar och andra

invandrare som träffats mellan Integrationsverket, Arbetsmarknadsstyrelsen, Migrationsverket, Skolverket och Svenska Kommunförbundet.

Integrationsverket har i sin senaste rapport till regeringen i februari 2003, Utveckling av introduktionen för nyanlända invandrare (Integrationsverkets rapportserie 2003:2), redovisat att utvecklingen av introduktionen präglas av höga ambitioner. Integrationsverket kan se en tendens till att fler kommuner börjar erbjuda en individualiserad introduktion till alla nyanlända invandrare som har behov av sådan. Verket menar att en förutsättning för att kunna tillmötesgå de skiftande individuella behoven är att utbudet av insatser är tillräckligt stort och flexibelt. Detta ställer höga krav på samverkan mellan berörda aktörer, både regionalt och lokalt.

I november 2001 tillsatte regeringen en särskild utredare för att, utifrån ett helhetsperspektiv, göra en översyn av mottagande av och introduktion för flyktingar (dir. 2001:87). Översynen skall även omfatta systemet för statlig ersättning till kommunerna för flyktingmottagandet samt i relevanta delar mottagandet av asylsökande. En av huvudinriktningarna för utredaren är att identifiera, analysera och förklara hinder för egenförsörjning, delaktighet och en långsiktigt hållbar integration, såväl i mottagande- och introduktionsverksamhetens innehåll och organisation som i relevanta lagar och förordningar. Regeringen har överlämnat RRV:s rapport till utredningen. Utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 1 september 2003.

Hur mottas de asylsökande?

– Den organiserade verksamheten för asylsökande inom Migrationsverket (RRV 2002:19)

RRV har granskat i vilken utsträckning som Migrationsverkets s.k. organiserade verksamhet ger de asylsökande en meningsfull sysselsättning och förbereder de asylsökande för kommunens introduktionsverksamhet eller underlättar ett återvändande. Granskningen har visat att det finns behov av förbättringar av den organiserade verksamheten. Brister finns bl.a. vad gäller svenskundervisning, individualisering, praktik i samhället och hälsoundersökningar. Dessutom finns också brister beträffande samverkan på lokal nivå mellan de viktiga aktörerna

Migrationsverket, sjukvårdshuvudmännen och de ansvariga för den kommunala introduktionsverksamheten samt arbetsförmedlingarna.

I rapporten anger RRV ett antal åtgärder som syftar till att insatserna bättre än hittills bör förbereda den enskilde utlänningen för integration i det svenska samhället eller för ett återvändande till hemlandet eller ett annat land.

Regeringen har i regleringsbrevet för budgetåret 2003 avseende Migrationsverket uppdragit åt verket att redovisa till regeringen hur arbetet med individplaner har utvecklats och hur informationen i dessa kan överföras till kommunernas introduktionsplanering vid ett eventuellt beslut om uppehållstillstånd samt antalet personer som har haft praktikplats och i vilka verksamheter. Migrationsverket skall vidare redovisa omfattningen och på vilket sätt verket samverkat med arbetsförmedlingarna och kommunerna för att tidigt tillvarata asylsökandes kompetens inom den organiserade verksamheten.

Länsstyrelsernas konkurrensfrämjande arbete (RRV 2002:24)

RRV har granskat länsstyrelsernas konkurrensfrämjande arbete. Syftet med rapporten är, enligt RRV, att visa hur 1992 års konkurrenspolitiska reform har implementerats vid länsstyrelserna, finna orsaker till eventuella brister och lämna förslag till hur arbetet kan organiseras och inriktas i framtiden.

Konkurrenspolitikens verksamhetsområde omorganiserades 1992 och länsstyrelserna fick då en konkurrensfrämjande roll i länen. En förstudie som RRV tidigare gjort visar att små resurser anslås av länsstyrelserna för det konkurrensfrämjande arbetet och att det i viss mån råder oklarhet om länsstyrelsernas ansvar och uppgifter vad gäller konkurrensområdet.

Det resultat som förstudien visade bekräftades i RRV:s nyligen utförda undersökning. Begränsade resurser har till följd att länsstyrelserna inte kunnat arbeta med samtliga uppgifter som de har enligt konkurrensförordningen. Förutom bristande resurser har länsstyrelserna, enligt rapporten, inte heller inriktat eller organiserat sin verksamhet på ett sätt som gör det möjligt att på ett meningsfullt sätt arbeta med samtliga uppgifter som nämns i konkurrensförordningen.

RRV har två olika förslag till åtgärder; antingen att länsstyrelserna upphör med det

konkurrensfrämjande arbetet och att dessa arbetsuppgifter i stället överförs till Konkurrensverket eller att länsstyrelserna har kvar arbetsuppgiften, dock med vissa ändringar. En fördel med att låta Konkurrensverket ta över arbetsuppgifterna är, enligt RRV, att konflikten hos länsstyrelserna mellan det konkurrensfrämjande arbetet och andra arbetsuppgifter skulle upphöra. En nackdel, menar RRV, är dock att Konkurrensverket troligen kommer att behöva ägna mer tid åt att lämna information direkt till kommuner, landsting och företag. Om det i stället bedöms att det finns ett behov av den regionala närvaron när det gäller det konkurrensfrämjande arbetet är ett alternativ till det första förslaget att länsstyrelserna har kvar denna arbetsuppgift, men då krävs ett antal åtgärder, bl.a. att konkurrensförordningen anpassas till de resurser som idag avsätts i länsstyrelserna för arbetet. RRV:s argument för detta förslag är länsstyrelsernas kännedom om regionala och lokala förhållanden. Ytterligare ett förslag från RRV är att verksamheten hos länsstyrelserna omorganiseras så att länsstyrelserna kan samarbeta bättre och utnyttja gemensamma handläggare.

RRV:s förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Riskhantering i statliga myndigheter (RRV 2002:25)

RRV har granskat myndigheternas hantering av skaderisker. Detta är den första utvärderingen om statliga myndigheters riskhantering sen förordningen (1995:1300) om statliga myndigheters riskhantering. Utifrån en enkätundersökning, intervjuer och dokument har myndigheternas arbete med riskanalys och effekterna av det statliga försäkringssystemet granskats. De frågor som har stått i fokus rör myndigheternas kunskaper, riskutjämning mellan myndigheter, minskning av myndigheternas riskkostnader samt Kammarkollegiets metodstöd och biträde till myndigheterna.

De myndigheter som har genomfört riskanalys anser att de har haft nytta av den, framförallt i planeringssyfte och vid konsekvensberäkningar. Likaså har det av Kammarkollegiet administrerade försäkringssystemet bidragit till en ökad riskutjämning mellan myndigheter. Dock anser RRV att kunskapen och kompetensen när det gäller riskhantering bör förstärkas. RRV har funnit att nästan hälften av de

statliga myndigheterna kan ha brister i sina kunskaper om risker, skador och tillbud i verksamheten. RRV föreslår att regeringen ytterligare stimulerar myndigheterna att genomföra riskanalyser samt ger Kammarkollegiet i uppdrag att utreda möjligheterna till att ge myndigheternas riskanalyser ökad betydelse i samband med att försäkring ny- eller omtecknas. RRV föreslår även att regeringen bör se över kraven på vad som skall ingå i myndigheternas riskanalys samt utfärda riktlinjer för hur myndigheterna skall redovisa höga riskbelopp.

Regeringen bedömer att ett försäkringssystem är bra. Kunskap kring och användande av riskhantering bör ytterligare spridas i förvaltningen. Regeringen anser att Kammarkollegiet bör eftersträva att koppla samman riskanalyser med tecknande av verksamhetsförsäkring.

Uppföljning av Qben II – ett instrument för kvalitetsbedömning av ärendehandläggningen på de allmänna försäkringskassorna (RRV 2002:31)

RRV har följt upp Riksförsäkringsverkets (RFV) och de allmänna försäkringskassornas instrument för kvalitetsbedömning i ärendehandläggningen, Qben II. Det huvudsakliga syftet har varit att bedöma om de resultat som instrumentet genererar är rättvisande.

Resultat från Qben II utgör underlag för att bedöma andelen fel i ärendehandläggningen och redovisas i RFV:s och kassornas årsredovisningar. Resultaten genereras genom att granskare vid kassorna bedömer handläggningskvaliteten i utvalda ärenden genom att besvara ett formulär med frågor om hur ärendet handlagts.

Qben II är i ett inledningsskede och fungerar därför ännu inte optimalt. Resultaten måste därför tolkas med försiktighet, främst på grund av brister i tillförlitlighet och urval. Dessa begränsar möjligheten att dra säkra slutsatser om handläggningskvalitet samt att göra statistiskt säkra jämförelser. Flera av de brister som RRV påpekar har uppmärksamats av RFV och är föremål för åtgärder.

RRV har begärt att RFV före den 31 maj 2003 skall lämna en skriftlig redogörelse om åtgärder som vidtagits eller kommer att vidtas med anledning av de problem som framkommit i granskningen.

Regeringen har noterat RRV:s påpekande om brister och vikten av försiktighet i tolkningen av resultaten som presenteras i RFV:s årsredovisning 2002. I avvaktan på RFV:s fortsatta arbete vidtar regeringen inga åtgärder.

Studier på uppdrag av regeringen

Kompetensutveckling för sysselsatta – delutvärdering av ett insatsområde inom Europeiska socialfondens program Mål 3 (RRV 2002:2)

RRV har gjort en delutvärdering av genomförandet och effekterna av insatsområde 1 Kompetensutveckling för sysselsatta i Europeiska socialfondens mål 3 och av motsvarande åtgärder i mål 1. Insatsområdet syftar till att genom verksamhetsrelaterad kompetensutveckling av sysselsatta få till stånd processer som bidrar till förnyelse och flexibilitet på arbetsmarknaden. I enlighet med det av EG-kommissionen fastställda programdokumentet för mål 3 skall en utvärdering ligga till grund för utformningen av insatsområdet efter 2002.

RRV konstaterar att insatsområdet Kompetensutveckling för sysselsatta trots en sen start snabbt har uppnått planerade volymer. Enligt RRV tyder utvärderingen också på att genomförandet även i övrigt har varit framgångsrikt, med reservation för den begränsade omfattningen av undersökningen. Intresset och engagemanget hos arbetsgivarna för kompetensutvecklingen bedöms vara stort. De intervjuade deltagarnas omdömen om kompetensutvecklingen är över lag goda, främst avseende innehållet i utbildningarna som anses relevant för arbetet och därför bedöms ha positiv betydelse. Deltagarna gör dock bedömningen att kompetensutvecklingen inte har haft lika stor betydelse för deras ställning på arbetsmarknaden.

RRV framhåller i rapporten vikten av att i möjligaste mån undvika tillfälliga förändringar av villkoren för insatserna, för att inte riskera en minskad tilltro till programmet från målgrupperna.

De positiva utvärderingsresultaten låg till grund för regeringens bedömning i budgetpropositionen för 2003. Under förutsättning av EG-kommissionens fastställande bör kompetensutvecklingen för sysselsatta i målen 1

och 3 fortsatt under programperioden fram till och med 2006 ha en oförändrad nivå jämfört med åren 2000-2002.

Att påverka utan att styra – Statens informativa insatser inom hälso- och sjukvårdsområdet (RRV 2002:4)

Under 2002 har RRV, som ett första led i det pågående ramprogrammet kring statlig styrning av hälso- och sjukvården, studerat hur statliga informativa insatser riktade till hälso- och sjukvården produceras, förmedlas och tas emot. Resultatet av studien, som genomförts inom ramen för det s.k. kontrollprojektet, har publicerats i rapporten Att påverka utan att styra. Syftet har varit att beskriva och analysera statliga insatser som genom produktion, sammanställning och spridning av kunskap söker påverka hälso- och sjukvårdens prioriteringar, strukturer och praktik.

De idéer och förslag som RRV presenterar bygger på tanken om ett ömsesidigt ansvarstagande mellan stat och huvudmän. RRV har undersökt Socialstyrelsens, Läkemedelsverkets och Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) insatser på området. RRV:s bedömning är att de statliga myndigheterna i varierande grad tillämpar det som RRV benämner interventionsstrategier respektive kunskapsförmedlande strategier. RRV konstaterar att ett nationellt kunskapsstödande system syftande till att påverka hälso- och sjukvårdens inriktning och utveckling har en viktig funktion att fylla i det svenska hälso- och sjukvårdssystemet. RRV anser att staten bör tydliggöra sina ambitioner och utifrån dessa utveckla en sammanhållen strategi för statlig styrning inom området. En sådan strategi bör inbegripa såväl de informativa styrmedlen som deras interaktion med andra statliga styrmedel. Insatserna bör i ökad utsträckning anpassas efter mottagarnas förmåga och förutsättningar till förändring, och en kapacitet för att stödja mottagarna bör byggas upp enligt RRV. Inom landstingen behöver strukturer utvecklas som gör det möjligt att utnyttja den kunskap som förmedlas.

I överenskommelsen mellan staten och Landstingsförbundet om vissa ersättningar till hälso- och sjukvården för 2003 (den s.k. Dagmaröverenskommelsen) har parterna mot bakgrund av detta kommit överens om att under 2003 avsätta sammanlagt 7 miljoner kronor till utveckling av kunskapsspridning och utbildnings-

insatser. Pengarna går till den verksamhet med utvärdering, kunskapsspridning och utbildning som bedrivs av SBU.

*Tingsrätter i förändring
(RRV 2002:9)*

RRV har granskat de förändringar av tingsrättsorganisationen som genomförts under tiden 1999 – 2001.

Uppdraget har bl.a. bestått i att granska om de förändringar i tingsrättsorganisationen som genomförts skapat större förutsättningar att uppnå de mål som regeringen ställt upp för reformeringen av tingsrättsorganisationen.

Dessa mål är att bibehålla tillgängligheten, förbättra den geografiska samordningen med rättsväsendets övriga myndigheter, skapa möjligheter för en stärkt beredningsorganisation, öka möjligheterna att specialisera verksamheten, säkerställa möjligheterna att rekrytera personal och skapa förutsättningar för återkommande kompetensutveckling.

RRV konstaterar att regeringens mål i allt väsentligt har kunnat uppnås.

Rapporten har legat till grund för en utvärdering av de förändringar av tingsrättsorganisationen som genomförts under tiden 1999–2001 som genomförts av utredningen om utvärdering av vissa förändringar i tingsrättsorganisationen (SOU 2003:5). Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

*Stimulera eller finansiera? – Statsbidraget för tolktjänst för döva, dövblinda och hörselskadade
(RRV 2002:16)*

RRV har granskat fördelningsprinciperna för statsbidraget till tolktjänst för döva, dövblinda och hörselskadade. Olika alternativa fördelningsmodeller har analyserats utifrån ett antal kriterier. RRV har också följt upp hur landstingen utnyttjar statsbidraget och analyserat om stödet når alla som kan antas behöva det.

I sin rapport konstaterar RRV att inte någon av de fördelningsmodeller som analyserats svarar mot samtliga kriterier som ställts upp för att pröva lämplighet. Enligt verkets bedömning är det heller inte via nuvarande fördelning per capita möjligt att tillgodose landstingens varierande behov av statsbidrag. RRV menar samtidigt att det vore kostsamt, om ens möjligt, att åstadkomma en fördelningsmodell som tar hänsyn till de faktiska behoven av tolktjänst och de merkostnader för landstingen som Handikappreformens medfört. Slutsatsen som dras är

att valet av fördelningsmodell står mellan att låta integrera det specialdestinerade bidraget i det generella bidragssystemet eller att fördela bidraget enligt en modell som i huvudsak liknar den som gäller idag.

Regeringens bedömning är att RRV:s granskning inte för närvarande påvisar något behov av att ändra fördelningsprincipen för statsbidraget. Regeringen avser dock att följa den framtida utvecklingen och kommer vid behov att ta ställning till om fördelningsprincipen ska ändras.

*Tiden i tvistiga skattemål
(RRV 2002:18)*

RRV har, inom ramen för det s.k. kontrollprojektet, granskat handläggningen av skatteärenden. En ärendetidsstudie har genomförts på ett urval skattemyndigheter, länsrätter och kammarrätter. Fördjupande intervjuer har genomförts i syfte att undersöka orsaker till tidsutdräkt. Även konsekvenser av de långa handläggningstiderna har belysts, såväl för skattemyndigheter och domstolar som för skattskyldiga. Rapporten visar att mycket långa handläggningstider förekommer. Stora målbalanser i domstolarna är den viktigaste förklaringen till tidsutdräkt. Det finns också potential för att effektivisera handläggningen, såväl hos skattemyndigheter som i domstolar.

I rapporten framkommer bl.a. att RRV bedömer att skattemyndigheterna saknar tydliga riktlinjer och rutiner för handläggningen av omprövningsärenden och att avsaknaden av sådana leder till onödigt långa handläggningstider. Regeringen delar RRV:s uppfattning om att tydliga riktlinjer och rutiner är viktiga och anser att Riksskatteverket (RSV) bör vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att riktlinjer och rutiner finns och att de är utformade på ett sådant sätt att de bidrar till att undvika onödigt långa handläggningstider. RSV har i sina kommentarer till rapporten meddelat att de tagit fram riktlinjer avseende den aktuella hanteringen.

En grundläggande förutsättning för en effektivare handläggning är enligt RRV att domstolarna bedriver en aktiv styrning och uppföljning. RRV anser att det bör finnas riktlinjer för såväl den interna styrningen av arbetsprocessen som processledning och ger förslag till åtgärder. Regeringen, som är väl medveten om de alltför långa handläggningstiderna, har givit Domstolsverket i uppdrag att bedöma vilka av de

föreslagna åtgärderna som vid sidan av befintliga insatser bör vidtas för att förbättra och påskynda skattemålshanteringen. Frågan om prövnings-tillstånd ingår inte i uppdraget.

*Välfärdssystemen behöver förenklas
(RRV 2002:20)*

RRV har, inom ramen för det s.k. kontrollprojektet, genomfört en studie av hur regel-tillämpning och kontroll har utvecklats under senare år inom socialförsäkring, arbetslöshets-försäkring och studiestöd.

RRV har funnit att flera åtgärder på senare tid har genomförts, både på statsmakts- och myndighetsnivå, för att förbättra kvalitet och kontroll i ärendehandläggning och utbetalning. Emellertid har regelsystemen för de olika transfereringarna generellt inte blivit enklare att tillämpa och administrera. Alltför lite har enligt RRV gjorts för att förenkla regeltillämpningen och underlätta den praktiska handläggningen och kontrollen inom välfärdssystemen.

RRV föreslår att man på statsmaktsnivå bl.a. genomför övergripande översyner av välfärd-systemens regelverk, med sikte på att modernisera och förenkla lagstiftningen samt göra den bättre anpassad till den moderna informationsteknologins förutsättningar och den rådande arbetsituationen inom administrationen av de olika systemen.

RRV redovisar dessutom ett antal förslag för att främja regeltillämpning och kontroll inom de enskilda områdena. För socialförsäkringens del föreslås bl. a. att tydligheten i ledningen av socialförsäkringsadministrationen skall öka. Med hänsyn härtill har regeringen i direktiven till den översyn av socialförsäkringsadministrationen som beslutats den 19 december 2002 framhållit att det RRV redovisar i rapporten skall vägas in i översynen (dir. 2002:166). På studiestöds-området har regeringen i regleringsbrev för 2003 gett Centrala studiestödnämnden (CSN) i uppdrag att lämna ett diskussionsunderlag till hur en försöksverksamhet med utbetalning i förskott av studiemedel skulle kunna ordnas.

*Staten i samverkan – Myndigheternas roll i de regionala tillväxtavtalen
(RRV 2002:23)*

RRV har, inom ramen för det s.k. kontrollprojektet, granskat det statliga engagemanget i de regionala tillväxtavtalen. Syftet med granskningen var främst att analysera vilken roll länsstyrelser, länsarbetsnämnder (LAN) samt

universitet och högskolor, har vid genomförandet av tillväxtavtalen.

Granskningen visar att det finns stora åsiktsskillnader om nyttan med tillväxtavtalen såväl inom myndighetsområdena som mellan myndigheterna i de enskilda länen. Mindre än en tredjedel av de projekt och åtgärder som genomförts bedöms som nya och genererade ur tillväxtavtalen. Jämfört med de andra regionala myndigheterna har länsstyrelserna haft förhållandevis tydliga mål för sina insatser i tillväxtavtalsarbetet och är även den aktör som uppvisar det bredaste engagemanget. LAN utgör den största finansiären i avtalen och står för närmare hälften av den statliga finansieringen. Deras insatser i tillväxtavtalen präglas i hög grad av de sedvanliga individinriktade arbetsmarknads-politiska åtgärderna. Denna inriktning förklarar i sin tur varför LAN gjort mer negativa bedömningar av avtalens möjligheter att påverka de tillväxtinriktade insatserna än vad de övriga myndigheterna gjort. I det ursprungliga erbjudandet från regeringen till lärens aktörer om att delta i tillväxtavtalen ingick inte lärosätena. RRV konstaterar emellertid att universitet och högskolor har valt att engagera sig och blivit viktiga aktörer.

RRV föreslår att regeringen i riktlinjerna för de regionala tillväxtprogrammen ställer tydliga krav på att programmets prioriteringar skall vara motiverade utifrån näringslivets tillväxtförutsättningar. RRV föreslår vidare att regeringen klargör förutsättningarna för LAN:s och universitetens och högskolornas deltagande i programarbetet. När det gäller de regionala kompetensråden föreslås att de slås samman med de regionala partnerskapen. Beträffande kontroll och uppföljning konstaterar RRV att tillkomsten av tillväxtavtalen inte har ändrat något i förutsättningarna för att kontrollera de statliga medlen. RRV föreslår att regeringen ställer tydliga och likformiga krav på redovisning och uppföljning av samtliga projekt som genomförs inom tillväxtprogrammen.

Regeringen vill framhålla att åtgärder vidtagits för att förbättra och vidareutveckla det regionala utvecklingsarbetet. I riktlinjerna för de regionala tillväxtprogrammen har regeringen ställt större krav på närmare samarbete mellan partnerskapen och de regionala kompetensråden. Betoningen på arbetskraftsförsörjning, entreprenörskap och innovationssystem och kluster förväntas underlätta lärens prioriteringsarbete. Betoningen på

LA-regioner och arbetskraftsförsörjning ger även tydligare förutsättningar för LAN:s deltagande. I riktlinjerna framgår även att bl.a. universitet och högskolor samt LAN skall vara representerade i partnerskapen. Statliga medel inom utbildningspolitik och de delar av forskningspolitiken som avser innovationssystem, bör vidare användas för finansiering av tillväxtprogrammen under förutsättning att det sker inom ramen för politikområdets mål, prioriteringar och gällande regler. Avsikten är att tydliggöra universitet och högskolors roll i arbetet med programmen. Beträffande kontroll av statliga medel har regeringen i riktlinjerna betonat att för varje regionalt tillväxtprogram skall det finnas uppföljningssystem som gör det möjligt att bl.a. utvärdera programmen.

*Kriminalvårdens personal
(RRV 2002:26)*

RRV har granskat effektiviteten i användningen av personalresurserna inom kriminalvården. Uppdraget innebär en uppföljning av den granskning som RRV genomförde åren 1998/99 och som redovisas i rapporten Effektivare kriminalvård – en hinderanalys (RRV 1999:27).

En utgångspunkt för granskningen har varit statsmakternas och kriminalvårdens mål att minska brottsligheten genom att färre som har avtjänat straff inom kriminalvården återfaller i brott. En annan utgångspunkt har varit att se över om de hinder för ett effektivt resursutnyttjande avseende personalen som RRV lyfte fram i den föregående granskningen kvarstår eller har åtgärdats.

RRV anser bl.a. att vådarrollen i ökad utsträckning bör specialiseras och differentieras.

RRV föreslår därför att kriminalvården definierar två jämbördiga vådarroller – en med inriktning mot motivation, påverkan och behandling och en med inriktning mot säkerhetsuppgifter, omvårdnad och service. Samtidigt betonar RRV vikten av en gemensam plattform som bl.a. innebär att all personal har samma värdegrund. RRV föreslår vidare att det s.k. kontaktmannaskapets innehåll ses över.

När det gäller kompetensutvecklingen konstaterar RRV bl.a. att kriminalvården för närvarande genomför en stor satsning på att höja personalens kompetens. Det förekommer dock problem med t.ex. köer till utbildningen. Åtgärder har även vidtagits för att öka rekryteringen av högskoleutbildade. RRV

föreslår att frågan om vilken form av utbildningsorganisation som bäst tillgodoser kriminalvårdens behov prövas på nytt.

Vidare konstaterar RRV bl.a. att vårdarnas arbetstid inte är anpassad till de krav som verksamheten ställer. Det är vanligt med långa arbetspass och antalet fridagar inom kriminalvården förefaller också vara större än i annan liknande verksamhet. RRV föreslår därför att verksamheten bör dokumenteras för att kunna användas som underlag för arbetstidsförläggningen och att maximala längder på arbetspass anges.

RRV:s förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

*Hur fungerar utvärderingsfunktionen inom hälso- och sjukvården?
(RRV 2002:27)*

RRV har, inom ramen för det s.k. kontrollprojektet, granskat statens styrning av hälso- och sjukvården. RRV:s granskningar har rört olika delar av hälso- och sjukvårdssystemet och har genomförts inom ramen för ett samlat revisionsprogram. RRV konstaterar att med avseende på ambitions- och metodnivå tycks kvaliteten på utvärderingar inom hälso- och sjukvårdsområdet generellt sett vara god. Många utvärderingar tycks vara genomförda på ett professionellt sätt. RRV konstaterar dock att det finns kvalitetsproblem med utvärdering och uppföljning inom hälso- och sjukvården. Man konstaterar också att det endast är i undantagsfall som utvärderingarna återropas i propositioner inom hälso- och sjukvårdsområdet. RRV menar att detta indikerar att det finns en outnyttjad potential av resultatinformation. RRV vill understryka att det är angeläget att på olika sätt förbättra Regeringskansliets kapacitet som beställare och mottagare av utvärderingar. Detta gäller generellt, men inte minst inom hälso- och sjukvårdsområdet. RRV föreslår bl.a. inrättandet av en utvärderingsresurs i Socialdepartementet, alternativt en utvärderingsresurs för samtliga utgiftsområden, vilken då skulle ha sin hemvist i Finansdepartementet. RRV föreslår även införande av en särskild rubrik för utvärderingar i såväl budgetpropositioner som i övriga propositioner. Rapporten inkom i slutet av december 2002 och förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Vård och omsorg för äldre – analys av problem och förslag till statliga åtgärder (RRV 2002:28)

RRV har, inom ramen för det s.k. kontrollprojektet, genomfört en granskning av effektiviteten i vissa statliga styrmedel som syftar till att säkerställa att statsmakternas mål uppnås avseende vård och omsorg för äldre. Syftet med granskningen har varit att lämna förslag på förbättringar i utformningen av de statliga styrmedlen och att dessa skall leda till att huvudmännen ges bättre förutsättningar att ge vård och omsorg enligt de nationella målen. I rapporten redovisar och analyserar RRV utvecklingen av vård och omsorg för äldre under främst 1990-talet och en stor del fokuserar på Ädelreformen och dess effekter.

RRV konstaterar att det finns fortsatta brister i samverkan mellan sjukvårdshuvudmännen och kommunerna bl.a. på grund av de hårda kraven på budgethushållning i respektive verksamhet, vilket leder till revirtänkande. Det råder även målkonflikter inom primärvården mellan de tillgänglighetskrav som lokala beslutsfattare ställer upp och den nationella prioriteringsordningen. RRV menar att vården och omsorgen i Sverige har stora inslag av "negativa ekonomiska incitament" som medför att det kortsiktigt lönar sig att göra ansträngningar för att hitta någon annan som löser vård- och omsorgsbehoven. RRV bedömer att dessa negativa ekonomiska incitament är en starkt bidragande faktor till huvudmännens problem att utveckla vård och omsorg i öppenvård och hemvård, vilket i sin tur lett till att många äldre med komplexa medicinska behov "snurrar runt" i en vårdkarusell mellan slutenvård och olika former av öppenvård. RRV ifrågasätter om ädelreformen varit lyckosam när det gäller hemvårdsfrågan och menar att staten bör agera för att förbättra de lokala förutsättningarna att utveckla vård och omsorg i hemmiljö.

RRV ser flera olika möjligheter att förändra det kommunala hälso- och sjukvårdsuppdraget och förordar ett mer långtgående alternativ som innebär att kommunerna blir huvudmän för primärvården. RRV föreslår att det genomförs en översyn av uppgifts- och ansvarsfördelningen inom vård- och omsorgssystemet med fokus på det kommunala hälso- och sjukvårdsansvaret. I en omprövning av ansvarsfördelningen bör även de särskilda boendeformernas roll ingå liksom en konsekvensbeskrivning för de nationella myn-

dighetsuppgifterna när det gäller tillsyn, uppföljning, utvärdering och utvecklingsstöd. RRV menar vidare att översynen bör ske inom ramen för den utredning av uppgiftsfördelning mellan stat, kommun och landsting som regeringen tidigare aviserat.

En utvärdering av vården och omsorgen om äldre skall genomföras under 2003, tio år efter ädelreformen.

Regeringen har beslutat att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att se över strukturen och uppgiftsfördelningen inom samhällsorganisationen (Översyn av strukturen och uppgiftsfördelningen inom samhällsorganisationen, dir. 2003:10). Kommittén skall bl.a. i en första etapp identifiera, belysa och övergripande analysera de samhällsförändringar som inverkar på och skulle kunna föranleda förändringar av strukturen och uppgiftsfördelningen i relationen mellan staten, landstingen och kommunerna. Kommittén skall redovisa ett delbetänkande senast den 15 december 2003. I en andra etapp skall kommittén göra en fördjupad analys och bedömning av strukturen och uppgiftsfördelningen och föreslå förändringar där kommittén finner det motiverat.

Förstärkt primärvård med hjälp av utvecklingsavtalet (RRV 2002:29)

RRV har, inom ramen för det s.k. kontrollprojektet, granskat statens styrning av hälso- och sjukvården. RRV har utfört uppdraget i ett antal projekt som behandlat områdena: styrning av vård och omsorg, styrning via utvärderingar och styrning via överenskommelser. I denna rapport lämnar RRV översiktlig bakgrundsinformation till granskningen. RRV redovisar också de frågeställningar som verket anser är väsentliga att belysa för att kunna bedöma om det finns förutsättningar för att Avtal om utvecklingsinsatser inom vården och omsorgen för åren 2002–2004 skall kunna vara ett effektivt styrmedel. RRV avser att gå vidare och genomföra en sådan bedömning. Resultatet av den fortsatta granskningen beräknar RRV publicera våren 2003. Då detta är en metodstudie och analysresultat är planerade att publiceras under våren 2003, föranleder rapporten för närvarande inga åtgärder från regeringens sida.

10.2 Revisionsberättelser med invändning

RRV skall – enligt sin instruktion – i enlighet med god revisionsred granska myndigheternas årsredovisning och underliggande redovisning i syfte att bedöma om redovisningen är tillförlitlig och räkenskaperna rättvisande. Vidare skall RRV granska om ledningens förvaltning följer tillämpliga föreskrifter och särskilda regeringsbeslut. I de fall RRV i sin granskning uppmärksammar väsentliga avsteg från föreskrifter och regeringsbeslut anges detta som en invändning i revisionsberättelsen. En revisionsberättelse enligt standardutformning innebär således att RRV inte funnit några väsentliga avsteg från tillämpliga föreskrifter och särskilda regeringsbeslut.

Varje invändning har i sin grund i någon form av väsentlig överträdelse av föreskrifter eller regeringsbeslut. Överträdelsen påverkar informationen i myndighetens årsredovisning i större eller mindre utsträckning. Invändningarna kan indelas i tre huvudsakliga skäl: överträdelse av befogenhet, ej följt god redovisningsred samt bristande kontroll och styrning.

Resultatet av RRV:s revision 2002 visar sammantaget på en ökning av antalet invändningar till följd av anslagsöverskridanden. Regeringen ser särskilt allvarligt på denna typ av överträdelse. Åtgärder måste vidtas så att myndigheternas interna styrning och kontroll sker på ett tillfredsställande sätt. En närmare redogörelse för vilka bedömningar regeringen har gjort samt vilka åtgärder som regeringen har vidtagit eller avser att vidta i de enskilda fallen kommer att lämnas i budgetpropositionen för 2004 under respektive utgiftsområde.

Nedan lämnas en redovisning av de 13 myndigheter (5 procent av de avlämnade revisionsberättelserna) som erhållit revisionsberättelse med invändning avseende räkenskapsåret 2002 samt en översiktlig genomgång av skälen för RRV:s invändningar. Därutöver redovisas RRV:s ställningstagande avseende affärsverket Statens Järnvägars årsredovisning.

RRV har ännu inte lämnat revisionsberättelser till regeringen för: Länsstyrelsen i Jämtlands län, Arbetsmarknadsverket, Rådet för europeiska socialfonden i Sverige samt Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar.

Datainspektionen (DI): DI har överträtt sina befogenheter genom att överskrida anslagskrediten avseende anslaget 1:46:3 *Datainspektionen*. DI har enligt RRV inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att förhindra att anslagskrediten överskrids.

Distansutbildningsmyndighetens avvecklingsmyndighet: Årsredovisningen har enligt RRV inte avlämnats i föreskriven tid enligt regeringsbeslut.

Inspektionen för strategiska produkter: Inspektionen för strategiska produkter har enligt RRV brustit i sin budgetering och budgetuppföljning, vilket har medfört att de överträtt sina befogenheter genom att överskrida anslagskrediten avseende förvaltningsanslaget.

Insättningsgarantinämnden (IGN): I resultatredovisningen lämnas inte redovisning av verksamhetens kostnader enligt den indelning för återrapportering av verksamheten som regeringen beslutat i enlighet med kraven i 3 kap. 2 § förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Bristande rutiner efter en under året genomförd omläggning av nämndens kapitalförvaltning har enligt RRV medfört att IGN inte redovisat en upplupen ränteintäkt om 338,3 miljoner kronor. Felaktigheten innebär att finansiella intäkter i resultaträkningen inte ger en rättvisande bild av nämndens avkastning på kapitalförvaltningen.

Kriminalvårdsverket (KVS): KVS har överträtt sina befogenheter genom att överskrida anslagskrediten avseende förvaltningsanslaget. KVS har enligt RRV inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att undvika ett anslagsöverskridande.

Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning (KY): KY har i årsredovisningens redovisning av bemyndigande uppgivit att det totala utestående åtagandet uppgår till 1 495 miljoner kronor. Det totala utestående åtagandet som KY redovisar motsvarar inte det totala åtagandet, dvs. 100 procent av de juridiskt bindande men ännu inte infriade besluten, vilket är det som skall redovisas. Redovisningen är enligt myndigheten beräknad på ett antagande om att det faktiska utnyttjandet endast blir 75 procent av fattade beslut. KY har på RRV:s förfrågan inte kunnat ta fram en entydig uppgift om det totala utestående

åtagandet eller vilka beräkningsgrunder som de olika uppgifterna bygger på. Det går därmed inte att avgöra om myndigheten håller sig inom den tilldelade bemyndiganderamen om 1 556 miljoner kronor. RRV anser mot denna bakgrund att myndighetens ledning inte haft tillräcklig kontroll över att de beslut som fattats hållit sig inom det tilldelade bemyndigandet.

Nationellt centrum för flexibelt lärande (CFL): Den interna styrningen och kontrollen avseende CFL:s resultatredovisning har inte fungerat på ett tillfredsställande sätt under 2002. Resultatredovisningen har inte upprättats i enlighet med 3 kap. 1 – 2 §§ förordning (2000:605) om myndigheters årsredovisning och budgetunderlag. Myndighetens totala kostnader och andra intäkter än anslag har inte fördelats per verksamhetsgren på ett tillförlitligt sätt genom väl dokumenterade data och mätmetoder. Avgiftsbelagd verksamhet särredovisas inte. Bristerna har fått till följd att det finns risk för att uppgifterna om de fyra verksamhetsgrenarnas omfattning och att resultatet av uppdragsverksamheten inte är tillförlitliga.

Specialpedagogiska institutet: (SIT): Den interna styrningen avseende SIT:s anslag har inte fungerat på ett tillfredsställande sätt under 2002. Myndigheten har enligt RRV inte haft kontroll över de två betalningsflöden som används. Som en följd av detta har SIT ett 9,1 miljoner kronor för lågt saldo på räntekontot hos RGK vid årsskiftet 2002/03. Dessutom redovisas felaktigt en fordran på statsverket i posten Avräkning med statsverket med samma belopp.

Statens skolverk: Den interna styrningen och kontrollen avseende Skolverkets anslag har inte fungerat på ett tillfredsställande sätt under 2002. Enligt RRV består bristerna i att anslagsmedel inte har utbetalats i enlighet med regeringsbeslut, samt att Skolverket inte har säkerställt att disponibla medel har tillförts räntekontot hos Riksgäldskontoret (RGK). Vidare har omfördelning av utgifter mellan olika anslag skett med väsentliga belopp i ett sent skede under året. Ett finansiellt villkor har också överskridits. Bristerna har bl.a. fått till följd att Skolverket har ett för högt saldo hos RGK.

Riksskatteverket (RSV): Brister i den interna styrningen och kontrollen vid skattemyndigheten i Gävle har enligt RRV medfört att en skattefordran om 131 miljoner kronor, där den skatteskyldige erhållit anstånd, blivit preskriberad innan anståndet upphörde.

Sameskolstyrelsen (SamS): SamS har inte upprättat resultatredovisningen i enlighet med 3 kap. 2 § förordning (2000:605) om myndigheters årsredovisning och budgetunderlag. Myndighetens totala kostnader och andra intäkter än anslag har inte fördelats per verksamhetsren. Bristerna har fått till följd att kostnaden per elev i undervisningen och kostnaderna för förskole- och fritidshemsverksamheten är för lågt redovisade.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB): TPB har i syfte att undvika ett överskridande av anslaget 25:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* (UO15) felaktigt belastat sitt förvaltningsanslag med utgifter om ca 1,3 miljoner kronor avseende talböcker.

Verket för näringslivsutveckling: Felaktigt antagande om anslagskredit och bristande kontroll vid betalning har lett till att NUTEK överträtt sina befogenheter genom att överskrida anslaget 24:38:18 *Täckande av förluster vid viss garanti-givning* m.m. samt anslaget 19:37:1:18.7 *Gotlands kommun, IT infrastruktur*.

Affärsverket Statens järnvägar: Av förvaltningsberättelsen 9, framgår det att affärsverket Statens järnvägar har betydande fordringar på SJ AB och att det finns risk för att SJ AB inte kan fullfölja sina åtaganden. Nettofordran motsvarar i bokslutet ca 34 procent av affärsverkets tillgångar. På grund av osäkerheten beträffande ovan nämnda fordran kan RRV varken tillstyrka eller avstyrka att resultaträkningen och balansräkningen fastställs.

11

Revision av EU-medel

11 Revision av EU-medel

11.1 Revisionsrätten

Europeiska revisionsrätten (Revisionsrätten) är en av de fem EU-institutionerna, och svarar för den externa revisionen av EU. Revisionsrätten granskar tillförlitligheten i gemenskapens räkenskaper och inkomsters och utgifters laglighet och korrekthet samt om den ekonomiska förvaltningen varit sund. Revisionsrättens granskningar sker dels vid respektive EU-institution, dels på plats i de länder där gemenskapsmedel uppburits eller använts. Ca 85 procent av EU:s medel administreras på nationell nivå. Syftet med Revisionsrättens arbete är att bidra till att förbättra den ekonomiska förvaltningen samt den interna styrningen och kontrollen av Europeiska unionens medel på alla nivåer, för att se till att EU:s medborgare får största möjliga värde för pengarna.

Resultatet av Revisionsrättens granskningar presenteras i november varje år i en årsrapport som sammanfattar genomförda granskningar, sektor för sektor, och som är koncentrerad till iakttagelser rörande finansiell förvaltning och kontroll. Årsrapporten innehåller även de granskade institutionernas yttranden och kommentarer över Revisionsrättens iakttagelser för respektive inkomst- och utgiftsområde. Som en del av årsrapporten ingår även en revisionsförklaring huruvida redovisningen varit rättvisande och om de underliggande transaktionerna varit lagliga och korrekta. Revisionsrätten lämnar även särskilda rapporter där granskningarna främst inriktats på den inre effektiviteten och måluppfyllelsen gällande användningen av EU-medel. Sedan förra årsrapporten har Revisionsrätten ofientligtgjort sju särskilda rapporter som i sammandrag återges i årsrapporten.

Revisionsrättens årsrapport, inklusive revisionsförklaring och specialrapporter, utgör ett mycket viktigt underlag för rådets rekommendation till Europaparlamentet om beviljande av ansvarsfrihet för Kommissionen beträffande genomförandet av budgeten samt för Europaparlamentet som slutligen beslutar om ansvarsfriheten.

Årsrapporten bereds av rådets budgetkommitté och följs av beslut i Ekonomi- och finansministerrådet (Ekofinrådet) om huruvida ansvarsfrihet bör beviljas för det berörda budgetåret. Till rekommendationen fogar även rådet sin syn på vilka åtgärder som borde vidtas för att komma till rätta med eventuella brister som uppdagats med hänsyn tagen till eventuell ny information som erhållits genom institutionernas yttranden.

Förslaget från Ekofinrådet är att rekommendera Europaparlamentet att bevilja Kommissionen ansvarsfrihet för budgetåret 2001. Den samlade bedömningen till förslaget om att bevilja Kommissionen ansvarsfrihet är att det inte har anförts sådana brister i redovisningen eller i förvaltningen av EU:s medel så att ansvarsfrihet inte skulle ges. Kommissionens bedriver även ett fortsatt ambitiöst reform- och utvecklingsarbete, där Sverige varit pådrivande. Nästa steg i ansvarsfrihetsprövningen är att Europaparlamentet beslutar om Kommissionen ska beviljas ansvarsfrihet för 2001.

Regeringen redovisar här de viktigaste iakttagelserna i Revisionsrättens årsrapport för 2001 som ligger till grund för rådets rekommendation till Europaparlamentet om beviljande av ansvarsfrihet för Kommissionen.

11.2 Utgångspunkter för Sveriges agerande avseende revisionsrättens iakttagelser

Sverige skall verka för en effektiv och återhållsam EU-budgetpolitik och för att närhetsprincipen skall tillämpas på budgetområdet. I den svenska politiken ingår även att prioritera frågor som berör uppföljning och kontroll. Detta är själva grunden för det svenska agerandet och den svenska regeringen är angelägna att de medel som administreras av Kommissionen och medlemsstaterna förvaltas på ett korrekt och effektivt sätt. Revisionsrättens årsrapport utgör ett viktigt underlag för att säkra att så sker.

Det är angeläget att Kommissionen, som har det primära ansvaret för genomförandet av EU-budgeten, vidtar nödvändiga åtgärder för att komma till rätta med de fel och brister som Revisionsrätten uppdagat och att Kommissionen i detta arbete beaktar de krav som rådet ställer inom ramen för ansvarsfrihetsprövningen. Dessa krav ställer Sverige även på medlemsstaterna som medverkar i förvaltningen av stora delar av budgeten.

Sverige har inte pekats ut särskilt i årsrapporten, men Revisionsrätten tar upp problem där Sverige direkt omnämns och även mer generella problemområden där Sverige berörs på olika sätt. I de fall Sverige omnämns, bl.a. vad avser egna medel, handlar det dock mer om frågor av teknisk karaktär. Regeringens bedömning är att det inte finns någon anledning att vidta några förändringar eller korrigeringsåtgärder med anledning av Revisionsrättens kritik.

11.3 Revisionsrättens iakttagelser för 2001

Av Revisionsrättens revisionsförklaring framgår att räkenskaperna, med vissa förbehåll, för budgetåret 2001 i stort ger en tillförlitlig bild av gemenskapens inkomster och utgifter samt av den finansiella ställningen. Flera av reservationerna och iakttagelserna är av återkommande natur och bristerna anses till stor del bero på svagheter i gemenskapens redovisningssystem, som inte har utformats så att det på ett fullständigt sätt registrerar alla delar av gemenskapens tillgångar. För övrigt har bokföringssystemet till stor del utformats enligt kontantmetoden som

därmed försvarat fastställandet av beloppen för skulder och fordringar. Kommissionen har under 2002 lagt fram en plan för reformering av redovisningssystemet.

När det gäller de underliggande transaktionerna, anser Revisionsrätten att dessa är lagliga och korrekta vad gäller gemenskapens inkomster (egna medel), åtaganden och administrativa utgifter. Revisionsrätten avstår dock liksom tidigare år från att avge en sådan förklaring gällande samtliga övriga betalningar med anledning av att dessa är behäftade med ett för högt antal fel. Revisionsrätten har vidare konstaterat att det kvarstår svagheter i kontrollsystemen på såväl jordbruks- som på strukturfondsområdet. Trots att detta konstaterats många gånger tidigare ser inte Revisionsrätten att förhållandena förbättrats. I granskningen av den gemensamma jordbrukspolitikens framgång att det förekommer fel i jordbrukares och övriga stödmottagares deklARATIONER. På strukturfondsområdet hänför sig en del av problemen till oklarheter i ansvarsfördelningen mellan Kommissionen och medlemsländerna. Ytterligare ett problem på detta område är, liksom tidigare, komplexiteten i systemen såväl avseende programmen som administrationen.

Revisionsrätten har närmare granskat reformen av Kommissionens system för intern styrning och kontroll. Det konstateras att 2001 var ett viktigt övergångsår för den grundliga och ambitiösa reformen av Kommissionens hela administration, särskilt vad gäller reformen av den ekonomiska förvaltningen. De förseningar som uppstått i implementeringen beror till största del på att tidsplanen för arbetet var orealistisk samt på att svårigheter i genomförandet underskattats. Revisionsrätten välkomnar vidare den ny budgetförordning som trädde i kraft den 1 januari 2003. I årsrapporten konstateras vidare att vissa framsteg gjorts på området externa åtgärder.

För andra året i rad förekom ett stort överskott av inkomster i förhållande till utgifter på drygt 15 miljarder euro, vilket motsvarar 16 procent av EU-budgeten. Motsvarande siffra för 2000 var 11,6 miljarder euro respektive 14 procent. Revisionsrätten anser att det inte finns giltiga skäl att ta i anspråk egna medel som klart överskrider behoven under året. Överskottet beror framför allt på förseningar i genomförandet av strukturfondsprogrammen men även avseende förmedlemskapsstödet. Vad gäller strukturåtgärderna förblev nästan en tredjedel av betalningsbemyndigandena outnyttjade. Förutom att

detta är ett generellt disciplinproblem så är det för Sverige otillfredsställande eftersom det innebär att Sverige, liksom övriga medlemsländer, måste betala in en högre EU-avgift än nödvändigt för det aktuella året. Sverige får visserligen tillbaka överskottet året efter men förskotterar medel helt i onödan. Revisionsrätten anser att Kommissionen borde ha tillämpat förfarandet för tilläggs- och ändringsbudgetar för att anpassa anslagen till förväntade behov samt att Kommissionens och medlemsstaternas tidigare erfarenhet av utgiftsprogram borde ha gjort det möjligt för Kommissionen att göra mer realistiska budgetberäkningar inom dessa områden.

I det följande redogörs närmare för Revisionsrättens iakttagelser som har anknytning till svenska förhållanden.

Egna medel (EU-budgetens inkomster)

Revisionsrätten har granskat medlemsstaternas upprätthållande av B-räkenskaper¹⁰. Revisionsrätten har när det gäller dessa räkenskaper konstaterat brister i flera medlemsstater (bl.a. Sverige) i systemen vad gäller intern kontroll och rutiner. I en medlemsstat har saldoutredningen inte gått att bekräfta. Regeringen anser att transparens och möjlighet till insyn i systemen är ett krav som måste tillämpas i alla medlemsstater. Regeringen anser vidare att Kommissionen är alltför inriktad på transaktionskontroller medan för lite uppmärksamhet ägnas åt tillförlitligheten och internkontrollen i de system medlemsländerna använder för uppbörd och redovisning av egna medel. Väsentlighet och riskkriterier bör således vara mer styrande än vad som är fallet idag när det gäller Kommissionens utövande av sina befogenheter.

Revisionsrätten har vidare granskat befintliga system för beviljande av tillstånd för och kontroll av privata tullager i nio medlemsstater samt ett urval av uttagsdeklarationer från dessa tullager. Revisionsrätten riktar viss kritik mot låg kontrollfrekvens i flera medlemsstater, (bl.a. i Sverige) och att kontrollfrekvensen är lägre än vad som föreskrivs enligt nationella riktlinjer. I tullager påträffades bl.a. i Sverige smärre fel i uttagsdeklarationerna som, enligt Revisionsrätten,

skulle återspegla vissa svagheter i systemen. Regeringen tillbakavisar uppgiften att inga fysiska kontroller utförts vid utlämning från de kontrollerade tullagren sedan 1999. Kontroll vid utlämning av gods från de aktuella tullagren har skett i den omfattning som bedömts erforderlig mot bakgrund av tillämpad riskanalys. När det gäller uttagsdeklarationerna anser regeringen att de upptäckta felaktigheterna inte visar på svagheter i de system för kontroll som fastställts i Sverige. Möjligen skulle man för Sveriges del kunna säga att vissa svagheter i tillämpningen av systemen för kontroll påvisats. Tullverket arbetar aktivt med att komma till rätta med de svagheter som Revisionsrätten nämner i sin rapport. En särskild kvalitetsenhet har till uppgift att driva, förvalta och utveckla interna kvalitetsfrågor. Tullverket har också utvecklat och infört den s.k. "Servicetrappan", inom vilken operatörernas system, rutiner och arbetssätt kvalitetssäkras.

Med hänsyn tagen till granskningens begränsade omfattning kan Revisionsrätten sammanfattningsvis med rimlig säkerhet konstatera att de egna medlen från moms och BNI har bedömts och uppburits på ett korrekt sätt.

Jordbruk

Revisionsrätten konstaterar att genomförandet av jordbruksbudgeten för 2001, liksom tidigare år, har kännetecknats av en varierande kvalitet på budgetberäkningarna, vilket resulterat i ett stort överskott. Av de slutliga anslagen på 44 484 miljoner euro uppgick utgifterna till 42 083 miljoner euro. Utnyttjandet uppgick således till 95 procent av anslagen.

Resultatet av Revisionsrättens granskning av transaktionernas laglighet och korrekthet visar inte på någon väsentlig förbättring mot tidigare år. Revisionsrätten uppdragade att den gemensamma jordbrukspolitikens utgifter påverkades väsentligt av fel i jordbrukares och övriga stödtagares deklarerade snarare än av fel vid utbetalningsställena. Kommissionen noterar dock att drygt 80 procent av de väsentliga fel som uppmärksammats gäller förhållanden där Kommissionen gjort eller kommer att göra finansiella korrigeringar i samband med avslutandet av räkenskaper.

Revisionsrätten anser att Kommissionen bör vidta åtgärder för att göra databasen CATS (Clearance Audit Trail System) mer pålitlig och användbar. CATS är den databas till vilken uppgifter rörande enskilda betalningstransaktioner

¹⁰ Redovisning av osäkra fordringar.

skickas från medlemsstaterna. Revisionsrätten har kontrollerat uppgifterna för budgetår 2000 för att verifiera deras tillförlitlighet och rimlighet, att betalningsdatum och budgetåret överensstämmer samt det utbetalade stödets exakthet. Resultatet visar att uppgifterna i databasen innehåller betydande brister. Regeringen har genom ett projekt inför lämnandet av uppgifterna för räkenskapsåret 2002 åtgärdat de brister som Kommissionen tar upp i sin kvalitetskontroll för 2001. Regeringen ser positivt på Kommissionens krav att automatiska kontroller av de uppgifter som medlemsstaterna skickar eftersom det ger en omedelbar signal om felaktigheter som måste rättas till.

Inom ramen för revisionsförklaringen har Revisionsrätten gjort några påpekanden som avser Sverige. I det första fallet har avvikelser konstaterats mellan ansökt och faktiskt uppmätt areal gällande stödet för miljövänligt jordbruk och öppet odlingslandskap/betesmarker. De gårdar som uppmätte för stora odlingsarealer kommer att kontrolleras igen och några korrigeringsåtgärder föreligger inte för Sveriges del. I det andra fallet hade stödmottagaren i förekommande fall ett femårigt åtagande för några skiften i stödet öppet odlingslandskap/betesmark. Vid länsstyrelsens kontroll år 2000 konstaterades att alla skiften i åtagandet inte var skötta som betesmark. Till stödmottagaren utbetalades inte mer pengar än stödberättigad areal, men återkrav av tidigare års stöd hade inte handlagts innan Revisionsrättens besök. Detta klassificerades av Revisionsrätten som ett formellt fel. Länsstyrelsen har nu handlagt återkraven av tidigare års stöd samt fattat beslut om återkrav.

Strukturfonder

Sett i förhållande till hela genomförandet av budgeten år 2001 motsvarar strukturåtgärderna 40,5 procent av gjorda totala åtaganden (41 166 miljoner euro) och 28,7 procent av gjorda totala betalningar (22 456 miljoner euro). För budgetåret 2001 utnyttjades nära 100 procent av tillgängliga anslag avseende åtaganden. Överföringen till budgetåret 2002 låg därmed väsentligt lägre än föregående år. Betalnings-

bemyndigandena uppvisade för 2001 sjunkande utnyttjandegrad jämfört med året innan. Av de tillgängliga betalningsbemyndigandena, som uppgick till 29 835 miljoner euro för strukturfonderna och 3 160 miljoner euro för sammanhållningsfonden, utnyttjades 69 procent respektive 63 procent under 2001. Denna nyttjandegrad är den lägsta sedan 1999 och förklarar de stora överskotten på EU-budgeten. Revisionsrätten anser att beräkningen av betalningsbemyndiganden inte är särskilt tillförlitlig, trots att Kommissionen tillsammans med medlemsstaterna har inrättat ett system för prognoser av utbetalningsansökningar. Det låga utnyttjandet förklaras av förseningar dels vid genomförandet av programmen avseende perioden 2000–2006, dels vad avser presentationen och regleringen av utgifter från tidigare programperiod.

Kommissionen anser att det låga anslagsnyttjandet förklaras av skillnader mellan medlemsstaternas prognoser och det faktiska nyttjandet. Kommissionen hävdar att man inte lagt fram något förslag till ändringsbudget beroende på att man litade på de prognoser som medlemsstaterna lämnat om förväntat genomförande av strukturfondsprogrammen. Sverige delar Revisionsrättens uppfattning om att 2001 var ett mellanår dels att projekt inte kunnat rekvirera medel från gamla programperioden, dels att projekt ännu inte kommit igång med att rekvirera medel inom ramen för den nya programperioden i förväntad takt.

Sverige anser att det föreligger svårigheter med att göra tillförlitliga prognoser och understryker vikten av att skapa ett nära samarbete mellan Kommissionen och medlemsstaterna för att förbättra prognosarbetet. Kommissionen har tagit initiativ till att grundligt undersöka orsakerna till de bristfälliga prognoserna för utbetalningar av strukturmedel.

Revisionsrättens granskning av transaktionerna har inte kunnat konstatera minskad felnivå i utgiftsredogörelserna från medlemsstaterna. Kommissionen kommer att se till att de felaktigheter som fastställts av Revisionsrätten och som accepterats av Kommissionen kommer att korrigeras.